

STARÝ ZÁKON

Překlad
s výkladem

6

KNIHY KRÁLOVSKÉ
DRUHÁ PARALIPOMENON

KNIHY KRÁLOVSKÉ

DRUHÁ

PARALIPOMENON

1980

KALICH — PRAHA

ÚVODEM

KNIHY KRÁLOVSKÉ hodnotí vládu čtyřiceti králů izraelských a judských. První z nich, Šalomoun, vládl ještě jednotné říši vybudované jeho otcem Davidem. O ostatní se stejným dílem podílejí obě království vzniklá rozpadem říše Šalomounovy, a to severní, izraelské, a jižní, judské. K nim přistupuje ještě královna Atalja, jediná žena na trůně. Pocházela ze severoizraelské dynastie Omríovců a zasedla dočasně v Judsku na trůn Davidovců.

Připočteme-li k těmto čtyřiceti panovníkům také první dva krále, o nichž pojednávají knihy Samuelovy, Saula a Davida, dospějeme k číslu, které v číselné symbolice biblické rozhodně nebylo bezvýznamné. Už Izrael vycházející z Egypta prošel dvaadvaceti zastávkami v poušti (sr vk Nu 33,1—49). Podobnými zastávkami procházel po smrti Egyptan na soudu dvaadvaceti soudců, nežli mohl vstoupit do říše blažených. Lid, který v Egyptě pobyl po celé generace, tuto symboliku chápal velmi bezprostředně, a ne nadarmo klade biblické podání důraz na to, že z celého zástupu, který z Egypta vyšel, jen dva — Jozue a Káleb — obstáli a proto směli vstoupit do zaslíbené země (Nu 26,65). Je přirozené, že soudcem tu byl sám Hospodin.

Pokud jde o krále, ví biblické podání o tom, že proti zřízení království byl v určitých kruzích lidu živelný odpor (sr vk 1S 8). Hovoří se přímo o zradě na Hospodinu (v. 7). Jestliže přesto Hospodin přání lidu vyhověl, tedy jen proto, aby lid poznal, jak pošetilé bylo jeho přání. Následuje dvaadvacit zastávek a žádný král svůj lid nezachránil. Těžce hřešil i král 'podle srdce Hospodinova' David, nemoudře jednal i moudrý král Šalomoun, v boji padl král-reformátor Jóšijáš a kolik tu bylo králů, o nichž se praví, že 'činili to, co bylo zlé v očích Hospodinových!' Královská cesta, od níž si lid sliboval, že povede k úspěchům a blahobytu, skončila v katastrofách: r. 721 se stává severní Izrael kořistí Asyřanů a r. 587 podléhá Judsko

Babylóňanům. Z kdysi mocné říše Davidovy tu jsou jen skromné pozůstatky, ale milosrdný a věrný Bůh právě na nich projeví svou moc a při nich uskuteční své spasitelné záměry s celým světem.

Knihy královské mají svůj protějšek i doplněk v Druhé knize letopisů čili Paralipomenon, která tímto svým řeckým pojmenováním napovídá, že zachycuje to, co 'bylo opomenuto'. Nepodaří se už zjistit, měl-li autor (nebo autoři) vedle textu Knih královských k ruce jiný psaný materiál nebo vychází-li jen z ústního podání. Překvapí, jak nejednou odlišně hodnotí různé krále. Sotva to bude dáno jen odstupem časovým. Přestože záměrně přechází mlčením různé stinné stránky davidovských králů, např. Šalomouna (a 1Pa Davida), je to jediný Jóšijáš, o němž soud vyzní jednoznačně kladně (2Pa 34n). Tím více překvapí, že Menaše, který je v 2Kr 21 líčen jako nejhorší odpadlík od Hospodina a ke všemu ochotný vazal asyrského velkokrále, dostává v 2Pa 33 rysy nečekaně sympatické, a je dokonce pravděpodobné, že 2Pa tu zachovala dobrou historickou vzpomínku (sr vk).

Údobí zahrnuté Knihami královskými se dá vymezit postavením Šalomounova chrámu a jeho zničením. I když chrám platil za viditelné znamení Boží přítomnosti, zůstal jen dílem rukou lidských a nemohl do svých zdí pojmout toho, jemuž patří nebe i země (sr 1Kr 8,27). Knihy Paralipomenon, třebaže právě jeruzalémskému chrámu a jeho bohoslužbě věnují mimořádnou pozornost, sledují v prvé řadě Boží spasitelné dění, které nemůže být zmařeno ani nevěrou vypoleného lidu ani zlobou jeho nepřátel. Jeruzalém padl, chrám byl zničen, ale Hospodin zůstává Bohem. I pohanský král Kýros se postaví do jeho služeb a umožní zajatým judejcům, aby se vrátili do země svých otců a obnovili zbořený chrám svého Boha.

OBSAH

ÚVODEM	— — — — —	5
ZKRATKY A ZNAKY	— — — — —	13
PRVNÍ KRÁLOVSKÁ		
Úvod	— — — — —	17
I. JEDNOTNÉ KRÁLOVSTVÍ		
1. Konec vlády Davidovy	— — — — —	18
a) David a Šúnemanka	1,1—4 — — — — —	18
b) Adónijášovy nároky na trůn	1,5—10 — — — — —	19
c) Pomazání Šalomouna za krále	1,11—40 — — — — —	21
d) Potlačené povstání	1,41—53 — — — — —	25
2. Šalomoun králem	— — — — —	27
a) Davidovy rady synovi	2,1—12 — — — — —	27
b) Smrt Šalomounových odpůrců	2,13—46 — — — — —	30
c) Šalomoun v Gibeónu	3,1—15 — — — — —	36
d) Šalomounův soud	3,16—28 — — — — —	40
3. Šalomounova vláda	— — — — —	42
a) Správa země	4,1—5,8 — — — — —	42
b) Šalomounova moudrost	5,9—14 — — — — —	47
c) Smlouva s týrským Chiramem	5,15—32 — — — — —	49
d) Stavba chrámu	6,1—38 — — — — —	53
e) Královské paláce	7,1—12 — — — — —	59
f) Příprava chrámového vybavení	7,13—51 — — — — —	61
g) Posvěcení chrámu	8,1—66 — — — — —	67
h) Hospodin se zjevuje Šalomounovi	9,1—9 — — — — —	77
i) Jiné podniky Šalomounovy	9,10—28 — — — — —	79

4. Salomounova sláva i poblouzení	84
a) Návštěva královny ze Sáby 10,1—13	84
b) Šalomounovo bohatství 10,14—29	87
c) Šalomounovy ženy 11,1—13	90
d) Šalomounovi protivníci 11,14—25	94
e) Achijáš a Jarobeám 11,26—40	96
f) Šalomounova smrt 11,41—43	99

II. ROZDĚLENÉ KRÁLOVSTVÍ

1. Rozkol mezi severem a jihem	100
a) Rechabeáмова nemoudrost 12,1—19	100
b) Jarobeám králem severního Izraele 12,20—33	104
c) Proctví proti Bét-elu 13,1—34	110
d) Smrt Jarobeáмова syna i jeho smrt 14,1—20	115
2. Války mezi severem a jihem	119
a) Rechabeám — král judský 14,21—31	119
b) Abijám — král judský 15,1—8	121
c) Ása — král judský 15,9—24	124
d) Nádab — král izraelský 15,25—32	128
e) Baeša — král izraelský 15,33—16,7	129
f) Éla — král izraelský 16,8—14	131
g) Zimrí — král izraelský 16,15—22	132
3. Boj o ryzost náboženství	134
a) Omrí — král izraelský 16,23—28	134
b) Achab — král izraelský 16,29—34	136
c) Elijáš ohlašuje dobu sucha 17,1—16	139
d) Elijáš křísí vdovina syna 17,17—24	144
e) Elijášův zápas na Karmelu 18,1—46	145
f) Elijáš na Chorébu 19,1—18	154
g) Elijáš a Eliša 19,19—21	158
4. Aramejské nebezpečí	159
a) Aramejský vpád odražen 20,1—22	159
b) Nový nápor Aramejců 20,23—43	163
c) Nábotova vinice 21,1—29	167
d) Spojenectví Jóšafatovo s Achabem 22,1—8	173
e) Achabovi proroci a Míkajáš 22,9—28	175
f) Achabova smrt 22,29—40	178
g) Jóšafat — král judský 22,41—51	180
h) Achazjáš — král izraelský 22,52—54	182

DRUHÁ KRÁLOVSKÁ

Úvod	183
------	-----

I. DO ZÁNÍKU SEVERNÍHO IZRAELE

1. Eliša prorokem	184
a) Smrt Achazjášova 1,1—18	184
b) Nanebevzetí Elijášovo 2,1—11	188
c) Eliša se ujímá svého úkolu 2,12—25	190
d) Jóram — král izraelský 3,1—12	193
e) Tažení tří králů proti Moábu 3,13—27	196
f) Eliša se zastává vdovy 4,1—7	199
g) Eliša vzkřísí syna Šunemanky 4,8—37	201
h) Sycení v Gilgálu 4,38—44	204
i) Aramejec Naamán uzdraven 5,1—19	207
j) Géchazí potrestán 5,20—27	211
k) Navracená sekera 6,1—7	212
l) Aramejci raněni slepotou 6,8—23	214
m) Ben-hadad obléhá Samař 6,24—33	217
n) Nečekané vítězství nad Aramejci 7,1—20	220
o) Šunemanka a král 8,1—6	223
p) Eliša a Chazael 8,7—15	225
2. Konec domu Achabova	228
a) Jóram — král judský 8,16—24	228
b) Achazjáš — král judský 8,25—29	230
c) Jehú pomazán za krále 9,1—10	231
d) Smrt dvou králů a královny 9,11—37	233
e) Vyvrážení Achabových potomků 10,1—17	237
f) Vyhazení ctitelů Baalových 10,18—29	239
g) Promarněná příležitost 10,30—36	241
h) Atalja zavražděna 11,1—16	243
3. Pohnuté doby obou království	245
a) Jóšaš — král judský 11,17—12,4	245
b) Oprava chrámu 12,5—17	247
c) Jóšašova smrt 12,18—22	249
d) Jóachaz — král izraelský 13,1—9	251
e) Jóšaš — král izraelský 13,10—13	252
f) Elišova nemoc a smrt 13,14—21	253
g) Ben-hadad nástupcem Chazaelovým 13,22—25	255
h) Amasjáš — král judský 14,1—7	256
i) Amasjášova pýcha a pád 14,8—22	258

4. Neodvratný konec severu	260
a) Jarobeám II. — král izraelský 14,23—29	260
b) Azarjáš — král judský 15,1—7	262
c) Zekarjáš — král izraelský 15,8—12	263
d) Šalúm — král izraelský 15,13—16	264
e) Menachém — král izraelský 15,17—22	265
f) Pekachjáš — král izraelský 15,23—26	266
g) Pekach — král izraelský 15,27—31	267
h) Jótam — král judský 15,32—38	268
i) Achaz — král judský 16,1—6	270
j) Žádost o asyrskou pomoc 16,7—20	273
k) Hósea — poslední král izraelský 17,1—6	277
l) Izrael je potrestán za své hříchy 17,7—23	278
m) Přestěhování porobených 17,24—41	280

II. KONEC JUDSKÉ SAMOSTATNOSTI

1. Za asyrské nadvlády	283
a) Chizkijáš — král judský 18,1—8	283
b) Izrael jde do zajetí 18,9—12	285
c) Sancherib v Judsku 18,13—37	286
d) Chizkijášova modlitba 19,1—19	290
e) Prorok Izajáš zasahuje 19,20—31	292
f) Jeruzalém podivuhodně zachráněn 19,32—37	295
g) Chizkijášova nemoc a potěšení 20,1—11	296
h) Poselství od Beródaka-baladána 20,12—21	299
i) Menaše — král judský 21,1—18	300
j) Amón — král judský 21,19—26	304
2. Poslední záblesk svobody	305
a) Jóšijáš — král judský 22,1—7	305
b) Nalezení knihy Zákona 22,8—20	306
c) Náboženská očista v zemi 23,1—14	308
d) Jóšijáš v Bét-elu 23,15—20	310
e) Slavnost velikonoční 23,21—25	312
f) Egyptský zásah 23,26—30	313
3. Nástup Babylóňanů	315
a) Jóachaz — král judský 23,31—35	315
b) Jójakím — král judský 23,36—24,7	316
c) Jójakín — král judský 24,8—17	318
d) Sidkijáš — král judský 24,18—25,7	320
e) Pád Jeruzaléma 25,8—21	322
f) Gedaljáš správcem země 25,22—26	323
g) Jójakín omilostněn 25,27—30	325

DRUHÁ KNIHA LETOPISŮ

zvaná též DRUHÁ PARALIPOMENON

Úvod	327
------	-----

I. SALOMOUN

1. Boží zjevení v Gibeónu	328
a) Šalomounova moudrost 1,1—13	328
b) Šalomounovo bohatství 1,14—17	330
2. Chrám Hospodinův	331
a) Úmluva s králem Chúramem 1,18—2,17	331
b) Stavba chrámu 3,1—17	334
c) Oltář a chrámové příslušenství 4,1—5,1	336
d) Vnesení schrány 5,2—14	338
e) Šalomounova modlitba 6,1—42	340
f) Posvěcení chrámu 7,1—11	344
g) Bůh se opět Šalomounovi zjevuje 7,12—22	346
3. Ostatní činnost Šalomounova	348
a) Šalomoun jako stavebník 8,1—11	348
b) Péče o bohoslužbu 8,12—16	349
c) Zámožské plavby 8,17—18	350
d) Návštěva královny ze Sáby 9,1—12	351
e) Šalomounovo bohatství a věhlas 9,13—28	353
f) Šalomounova smrt a pohřeb 9,29—31	355

II. KRÁLOVÉ JUDŠTI

1. Roztržka říše	355
a) Rechabeáмова nemoudrost 10,1—19	355
b) Rechabeáмова vláda v Judsku 11,1—23	357
c) Vpád Šíšakův 12,1—12	360
d) Konec vlády Rechabeámovy 12,13—16	362
2. Další králové Judští	363
a) Abijáš, vítěz nad Jarobeámem 13,1—23	363
b) Ása, vítěz nad núbijským Zerachem 14,1—14	366
c) Ása a prorok Azarjáš 15,1—19	368
d) Ása a prorok Chanání 16,1—14	371
e) Jóšafatova náboženská horlivost 17,1—19	373
f) Jóšafat táhne s Achabem do války 18,1—19,3	375
g) Ustanovení soudců v zemi 19,4—11	379

<i>h)</i> Jóšafat vítězí nad přesilou nepřátel 20,1—30 —	381
<i>i)</i> Jóšafatovo spojenectví s Achazjášem 20,31—21,1	386
<i>j)</i> Jóramova neblahá vláda 21,2—20 — — — —	388
<i>k)</i> Achazjáš, obět protiachabovského spiknutí 22,1—9	391
<i>l)</i> Ataljino mezivládí 22,10—12 — — — —	393
<i>m)</i> Jóaš králem 23,1—21 — — — —	394
<i>n)</i> Oprava jeruzalémského chrámu 24,1—14 — — —	397
<i>o)</i> Jóaš opouští Hospodina a je zavražděn 24,15—27	399
<i>p)</i> Amasjášova vláda, války a smrt 25,1—28 — — —	401
<i>r)</i> Uzijášova úspěšná vláda 26,1—15 — — — —	405
<i>s)</i> Uzijášovo zpychnutí a trest 26,16—23 — — — —	407
<i>t)</i> Jótam, vítěz nad Amónem 27,1—9 — — — —	408
3. Konec samostatnosti judské — — — — —	410
<i>a)</i> Achaz tísněn Izraelem a Aramem 28,1—8 — — —	410
<i>b)</i> Zákrok proroka Odéda 28,9—15 — — — —	411
<i>c)</i> Achaz žádá Asyřany o pomoc 28,16—27 — — —	413
<i>d)</i> Chizkijášova náboženská reforma 29,1—36 — — —	415
<i>e)</i> Slavení hodu beránka za Chizkijáše 30,1—27 — —	418
<i>f)</i> Zajištění chrámové bohoslužby 31,1—21 — — —	422
<i>g)</i> Jeruzalém obležen Asyřany 32,1—23 — — — —	425
<i>h)</i> Chizkijášova nemoc a stavební činnost 32,24—33 —	428
<i>i)</i> Menašeho modlářství a pokání 33,1—20 — — —	430
[Pseudepigrafní Modlitba Menaševa] — — — —	433
<i>j)</i> Amón 33,21—25 — — — —	434
<i>k)</i> Jóšijáš, horlitel pro Hospodina 34,1—13 — — —	435
<i>l)</i> Nalezení knihy Zákona 34,14—33 — — — —	437
<i>m)</i> Slavení hodu beránka za Jóšijáše 35,1—19 — —	439
<i>n)</i> Jóšijášovo utkání s egyptským králem 35,20—27	442
<i>o)</i> Poslední čtyři králové a zajetí babylónské 36,1—21	443
<i>p)</i> Nástup perského krále Kýra 36,22—23 — — —	446
CHRONOLOGICKÝ PŘEHLED — — — — —	448
LITERATURA — — — — —	453

ZKRATKY A ZNAKY

1. BIBLICKÉ KNIHY

STARÝ ZÁKON

Gn	- Genesis, 1. Mojžíšova	Př	- Přísloví
Ex	- Exodus, 2. Mojžíšova	Kaz	- Kazatel
Lv	- Leviticus, 3. Mojžíšova	Pís	- Píseň Šalomounova
Nu	- Numeri, 4. Mojžíšova	Iz	- Izajáš
Dt	- Deuteronomium, 5. Mojžíšova	Jr	- Jeremjáš
Joz	- Jozue	Pl	- Pláč Jeremjášův
Sd	- Soudců	Ez	- Ezechiel
Rt	- Rúť	Da	- Daniel
1 S	- 1. Samuelova	Oz	- Ozeáš
2 S	- 2. Samuelova	Jl	- Joel
1 Kr	- 1. Královská	Am	- Amos
2 Kr	- 2. Královská	Abd	- Abdijáš
1 Pa	- 1. Paralipomenon	Jon	- Jonáš
2 Pa	- 2. Paralipomenon	Mi	- Micheáš
Ezd	- Ezdráš	Na	- Nahum
Neh	- Nehemjáš	Abk	- Abakuk
Est	- Ester	Sf	- Sofonjáš
Jb	- Jób	Ag	- Ageus
Z	- Žalmy	Za	- Zacharjáš
		Mal	- Malachiáš

NOVÝ ZÁKON

Mt	- Matouš	1 Tm	- 1. Timoteovi
Mk	- Marek	2 Tm	- 2. Timoteovi
L	- Lukáš	Tt	- Titovi
J	- Jan	Fm	- Filemonovi
Sk	- Skutky apoštolské	Žd	- Židům
Ř	- Římanům	Jk	- Jakubova
1 K	- 1. Korintským	1 Pt	- 1. Petrova
2 K	- 2. Korintským	2 Pt	- 2. Petrova
Ga	- Galatským	1 J	- 1. Janova
Ef	- Efezským	2 J	- 2. Janova
Fp	- Filipským	3 J	- 3. Janova
Ko	- Koloským	Ju	- Judova
1 Te	- 1. Tessalonickým	Zj	- Zjevení Janovo
2 Te	- 2. Tessalonickým		

2. TEXTY A VERSE

A. STARÉ VERSE

H.	- hebrejský text podle Kittelovy Biblia hebraica, vydání 3. a násl.
O'	- řecká Septuaginta, malé vydání Rahlfsovo
P	- syrská Pešitto
S	- samaritánský Pentateuch
T	- aramejský Targúm (T ^o , T ⁱ , viz Kittel, Biblia hebr.)
V	- latinská Vulgáta.

B. KRALICKÝ TEXT

K	- podle posledního vydání z roku 1613
Kr	- Karafiátem revidované vydání
KŠ	- původní znění Šestidílký z roku 1579—94
Kv	- Kralické výklady k Šestidílce, vyd. J. Kostomlatský, Tábor 1885.

C. OSTATNÍ PŘEKLADY

Aa	- Anglická Authorized Version z roku 1611
Ar	- Anglická Revised Version, 1881—85
As	- Americká Revised Standard Version, 1952
J	- La Sainte Bible ... de Jérusalem, Paris 1956
KeB	- E. Kautzsch, ed. A. Bertholet, Die heilige Schrift des Alten Testaments, 4. vyd., Tübingen 1922
L	- Lutherův překlad, revidovaný podle vydání z roku 1936
Lr	- Lutherův překlad podle poslední revize z r. 1965
Z	- Züricher Bibel, 1931
ČEP	- Český ekumenický překlad, Praha 1979
NEB	- The New English Bible, 1970
TOB	- Traduction oecuménique de la Bible, édition intégrale, 1975

3. SLOVNÍKY

GB	- W. Gesenius — F. Buhl. Hebräisches u. aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament, 17. vydání, Leipzig 1921. (Přetištěno Berlin—Göttingen—Heidelberg 1949.)
KB	- L. Köhler—W. Baumgartner, Lexicon in Veteris Testamenti libros, Leiden 1953, 2. vyd., 1958.
HČ	- Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu, zpracoval B. Pípal, 2. doplněné vydání 1974.

4. ČÍSLOVÁNÍ VERŠŮ

je v některých oddílech dvojí (např. 1Kr 5), a to základní podle hebrejského textu, a v hranatých závorkách dřívější číslování kralické. Tato úprava je nyní obvyklá v moderních vydáních Písma sv., pokud se neomezují jen na číslování veršů podle původního textu.

5. OBYČEJNÝM PÍSMEM

v překladu (sázeném tučně) jsou odlišeny překladatelské dodatky.

6. RŮZNÉ ZKRATKY A ZNAKY

akk	- akkadsky, -ý	sg	- singulár, jednotné č.
eg	- egyptsky, -ý	sr	- srovnej
f	- femininum, ženský rod	sz	- starozákonní
k.	- kapitola	SZ	- Starý zákon
kt	- ketíb, souhláskový text hebrejský	v.	- verš, vv. - verše
m	- masculinum, mužský rod	vk	- výklad
n	- neutrum, střední rod	//	- paralela
n,nn	- následující (verš, verše)	=	- rovná se
nz	- novozákonní	>	- přešlo v
NZ	- Nový zákon	<	- vzniklo z
pk	- překlad	+	- přidáno
pl	- plurál, množné číslo	×	- vypuštěno
qr	- qeré, samohláskové znění hebrejské	?	- nejasno
rp	- rukopis, rpp - rukopisy	:	- srovnej, viz
		::	- jinak, protikladem k
		∞	- podobně

PRVNÍ KRÁLOVSKÁ

ÚVOD

PRVNÍ KRÁLOVSKÁ je z poloviny věnována králi Šalomounovi, poslednímu králi jednotné říše a budovateli chrámu jeruzalémského. V pozdějším lidovém vyprávění se tento moudrý král rozrostl až do nadlidských rozměrů, ale biblické podání jej hodnotí střízlivěji a nezastírá zárodky rozkladu za vnějším leskem jeho vlády.

Za jeho nemoudrého syna Rechabeáma se deset severních kmenů odtrhlo od domu Davidova a vytvořilo samostatné království. Vztahy mezi oběma zeměmi za prvních králů byly napjaté a nezřídka docházelo i k válečným konfliktům. Teprve s nástupem Omriovců napětí ustává a dochází dokonce ke spříznění obou královských rodů. Judsko se přitom dostává do politické závislosti na severním Izraeli.

Zatímco davidovští králové podporují jahvistický kult, i když ponechávají různé kenaanské zvyklosti, zvláště oběti na posvátných návrších, je postavení severoizraelských králů mnohem složitější. Na území severního království bylo příliš mnoho kenaanských měst, která sice už byla Davidem zavitělena do izraelského státu, ale nicméně si žila svým duchovním životem dál a svým příkladem strhávala i Izraele.

Proto v severním Izraeli dochází k první vážné srážce mezi vyznavači Hospodínovými a Baalovými. Čelnou postavou se stává prorok Elijáš, který už svým jménem vyznává, že 'Bohem je Hospodín'. Elijášovi jsou věnovány závěrečné kapitoly První knihy královské.

I. JEDNOTNÉ KRÁLOVSTVÍ

1. KONEC VLÁDY DAVIDOVY

a) David a Šúnemanka

1,1—4

Davidova sešlost věkem.

L ¹Král David zestárl a dosáhl vysokého věku. Přikrývali ho pokrývkami, ale nemohl se zahřát. ²Proto mu jeho služebníci navrhli: „Ať vyhledají králi, našemu pánu, panenskou dívku, aby byla králi k službám a opatrovala ho; bude též uléhat ^a po tvém boku ^a a zahřívát krále, našeho pána.“ ³Hledali tedy po celém izraelském území krásnou dívku, až našli Šúnemanku Abišagu a přivedli ji ke králi. ⁴Byla to překrásná dívka; opatrovala krále a obsluhovala ho. Král ji však nepoznal ^b.

^a-^a dosl. v tvém klínu; s ním, O'. — ^bt. tělesně.

¹⁻⁴V úvodu ke knihám Královským se mluví o Davidově sešlém tělesném stavu, způsobeném *stářím*, a to patrně proto, aby se zdůraznila potřeba najít vhodného králova nástupce. Podle starověkých názorů byl na králi závislý osud lidu, jemuž vládl, stejně jako plodivost půdy a celkový blahobyt (Fraser, 1977, 277). Ztráta životních sil krále znamenala přímé nebezpečí pro všechny.

Proto služebníci královi hledají pomoc pro ochablé tělesné síly svého pána. Nejprve se ho snaží zahřát pokrývkami, a tak udržet jeho tělesné teplo. Když tyto pokusy selžou, hledají pro svého pána pomoc ve vzpružujícím dotyku mladého dívčího těla. Výslovně se uvádí *panenství* dívky, protože v panenství viděl starověk zvláštní životodárnou sílu. Dívka měla být krásná, ba dokonce překrásná, aby byla vhodným protějškem královy důstojnosti a zárukou šťastného výsledku. Hledání se setkalo s úspěchem: „Našli Šúnemanku Abišagu.“

Jméno dívky je neprůhledné, takže z něho nelze učinit žádný závěr. Místopisný údaj Šúnem, dnes Solem, nás přivádí na území Isacharovo na východním okraji Jizreelské nížiny (Joz 19,18 sr 2Kr 4,12). Zmínka o tom, že dívka měla být královou *opatrovnicí* [H. *sóknet*, f], naznačuje, že její úloha byla nanejvýš odpovědná, neboť *sókén* (m) je jinde titul správce domu (Iz 22,15).

b) Adónijášovy nároky na trůn

1,5—10

Nový spor o následnictví v Davidově rodině.

⁵Adónijáš, syn Chagítin, se vynášel: „Kralovat budu já.“ A opatřil si vůz, koně a padesát mužů, kteří běhali před ním. ⁶Otec ho po celý ten čas nezarmoutil otázkou: „Co to děláš?“ Také on byl velmi pěkné postavy; ^cnarodil se ^c po Abšalómovi. ⁷Dohodl se s Joabem, synem Serújiným, a s knězem Ebjátarem. Ti Adónijáše podporovali. ⁸Avšak kněz Sádok a Benajáš, syn Jójadův, ani prorok Nátan a Šimeí, Reí a Davidovi bohatýři při Adónijášovi nestáli.

⁹Adónijáš připravil obětní hod, brav, skot a vykrmený dobytek, u kamene Zócheletu, který je vedle pramene Rogelu, a pozval všechny své bratry, královy syny, i všechny judské muže, královy služebníky. ¹⁰Ale proroka Nátana, Benajáše, bohatýry a svého bratra Šalomouna nepozval.

^c-^c dosl. porodila ho.

[5] 2S 3,4; :2S 15,1 [7] 1Kr 2,22 2S 20,23.25 [8] 2S 8,17n [9] Joz 15,7n

⁵⁻⁸Náhle vystupuje na scénu Davidův syn *Adónijáš*. Uvádí se i jméno jeho matky, jak to u Davidovců bývá obvyklé. Ze synů narozených Davidovi v Chebrónu byl čtvrtý (2S 3,2—5). Z prvních tří byli dva mrtvi, Amnón a Abšalóm (2S 13,28.33 18,15). O třetím, Kileábovi, se to předpokládá, neboť o něm není zmínky. Proto se Adónijáš už vidí v postavení krále; což nenáleží nástupnická práva právě jemu jako nejstaršímu z Davidových žijících synů? Jenže Izrael podobný nástupnický zá-

kon v této rané době davidovské dynastie ještě neznal. Král sám měl právo rozhodnout, který z jeho synů bude jeho nástupcem.

Jednání Adónijášovo mělo tedy postavit Davida před hoto-ovou věc. Což nebyl David tak sešlý, že se s ním už ani nedalo počítat? Adónijáš si počíná, jako by už byl králem: opatřuje si válečný vůz a oddíl osobní gardy, podobně jako před ním Abšalóm (2S 15,1 sr 1S 8,11). David ani tohoto svého syna za jeho počínání nekárá, snad také, jako v případě Abšalómově, pro jeho pěknou postavu, tedy pro krásu, která dojíhá a získává si lidská srdce (sr 2S 14,25), ale snad i pro slabost svého stáří. Adónijáš, tak jako jeho bratr, využíval otcovy slabosti i jeho stáří a připravoval se na *uchvácení královské moci* tím, že získal na svou stranu některé vůdčí osobnosti Davidova dvora, jmenovitě *velitele vojsk Jóaaba a kněze Ebjátara*. Jóabovo postavení u dvora bylo významné už proto, že byl synem Davidovy sestry (1Pa 2,16), ale i proto, že byl Davidovým průvodcem ve zlých dobách psanectví. Ebjátar pocházel z rodu kněze ělfoha a byl synem Achímeleka, kněze v Nóbu, který byl kdysi na rozkaz Saulův zavražděn, protože pomohl Davidovi proti Saulovi (1S 21,2—7 [= 1—6 K] 22,11—16). Ebjátarovi se tehdy jako jedinému podařilo uniknout smrti a od té doby sloužil Davidovi (1S 22,20—23). Tato Adónijášova strana však měla své mocné odpůrce hlavně v knězi Sádokovi (sr 2S 8,17), ve veliteli Davidovy osobní stráže Benajášovi (2S 8,18 20,23 23,20—23) a v proroku Nátanovi (2S 7,2—17 12,1—25).

Jména dalších dvou, *Šimeiho a Reiho*, označují osoby blíže neznámé. Jméno Šimej se vyskytuje ve 4,18 jako jméno Šalomounova guvernéra v kraji Benjamínově; jelikož však bylo toto jméno asi dost časté (sr 2S 16,7), nemusí jít o tutéž osobu.

Rozdělení na *dvě strany* mohlo mít ovšem hlubší důvody než sympatie či antipatie vůči případným následníkům trůnu. Přítomnost judské části královského dvora při oběti u kamene Zócheletu (v.9) naznačuje možná vnitřní rozpory mezi judským křídlem (Adónijáš byl narozen v Chebrónu; sr Abšalómovu volbu v Chebrónu, 2S 15,9n) a severními kmeny. Nikdy nedošlo k plnému sjednocení obou částí Izraele.

⁹ⁿ Jednoho dne *spiknutí* vyvrcholí obětní hostinou na posvátném místě u kamene Zócheletu vedle pramene Rogelu.

Někteří překladatelé překládají *'ēbēn ha-zóchelet* jako 'Hadí kámen'. Ze starého Egypta známe hadí bohyně, které střežily faraóna. Jedna, Kebechet, byla zosobněním očistné vodní záplavy a královou pomocnicí při výstupu na nebesa. Druhá, Uto, byla ztotožňována se slunečním okem. V Jižní Arábii had naopak symbolem měsíce (Haussig, 1965, 372, 404, 488). Šanda upozorňuje na arabské jméno pro Saturna Zuchal. Targúm zde čte skutečně *skut*, tj. *sikkút* (Am 5,26), což je babylónské označení Saturna.

Pramen *Rogel* je nutno v souvislosti s Joz 15,7n a 18,16 ztotožnit s dnešním *bīr ejjúb* (= studní Jóbovou) v Kidrónském úvalu blízko ústí Hinómského údolí. Jméno se dá přeložit jako 'pramen šlapajícího' a části staré tradice (T P) bylo chápáno jako Valchářův pramen.

K oběti byli pozváni všichni *Adónijášovi přívrženci*, jistě včetně Jóaaba a Ebjátara, jak vyplývá z dalšího, a pak i ti, o nichž se předpokládalo, že se dají snadno získat pro Adónijášovu stranu. Ve výčtu nepozvaných se objevuje i Šalomounovo jméno. Je to první zmínka o něm od zprávy o jeho narození (2S 12,24). Adónijáš v něm právem vidí svého soka, proto ho nepozval.

c) Pomazání Šalomouna za krále

1,11—40

Prorok Nátan a Bat-šeba rozhodnou následnický spor ve prospěch Šalomouna.

¹¹ I řekl Nátan Bat-šebě, matce Šalomounově: „Neslyšela jsi, že se Adónijáš, syn Chagitin, stal králem? A David, náš pán, o tom neví. ¹² Pojď tedy, poradím ti, jak se zachrániš ty i tvůj syn Šalomoun. ¹³ Nuže, vejdi ke králi Davidovi a zeptej se ho: »Což jsi ty sám, králi, můj pane, nepřisahal své otrokyni: Tvůj syn Šalomoun bude po mně králem, ten dosedne na můj trůn? Proč se tedy stal králem Adónijáš?« ¹⁴ Zatímco tam ještě budeš s králem mluvit, přijdu za tebou a potvrdím tvá slova.“ ¹⁵ Bat-šeba tedy vešla do pokojíka ke králi. Král totiž byl už velmi starý a Šúnemanka Abišag ho obsluhovala. ¹⁶ Bat-šeba před králem poklekla a poklonila se mu. Král se otázal:

„Co si přeješ?“¹⁷ Odpověděla mu: „Můj pane, ty jsi své otrokyni přísahal při Hospodinu, svém Bohu: »Tvůj syn Šalomoun bude po mně králem, ten dosedne na můj trůn.«¹⁸ A hle, teď se stal králem Adónijáš, a ty, králi, můj pane, o tom nevíš.¹⁹ Už připravil obětní hod, býky a velké množství vykrmeného dobytka a bravu, a pozval všechny královny syny, kněze Ebjátara a velitele vojska Jóaaba, ale tvého služebníka Šalomouna nepozval.²⁰ K tobě, králi, můj pane, se upírají oči celého Izraele, abys jim oznámil, kdo po tobě dosedne na trůn krále, mého pána.²¹ Kdyby se stalo, že by král, můj pán, ulehl ke svým otcům, budeme tu stát já a můj syn Šalomoun jako hříšníci.“

²² Zatímco ještě mluvila s králem, přišel prorok Nátan.²³ Oznámili králi: „Je tu prorok Nátan.“ Vstoupil před krále a klaněl se mu tváří až k zemi.²⁴ Pak se Nátan otázel: „Králi, můj pane, což jsi řekl: »Po mně bude králem Adónijáš, ten dosedne na můj trůn?«²⁵ Dnes totiž sestoupil a připravil obětní hod, býky a velké množství vykrmeného dobytka a bravu, a pozval všechny královny syny i velitele vojska a kněze Ebjátara a oni s ním jedí a pijí a provolávají: »Ať žije král Adónijáš!«²⁶ Ale mne, tvého služebníka, ani kněze Sádoka a Benajáše, syna Jójadova, ani tvého služebníka Šalomouna nepozval.²⁷ Pochází tento rozkaz vskutku od krále, mého pána? Neuvědomil jsi^d svého služebníka^d o tom, kdo po tobě dosedne na trůn, králi, můj pane.“

²⁸ Král^e David odpověděl: „Zavolejte mi Bat-šebu.“ Vešla před krále a zůstala před ním^f stát.²⁹ Král se zapřísáhl: „Jakože živ je Hospodin, který mě vykoupil z každého souzení,³⁰ jak jsem ti přísahal při Hospodinu, Bohu Izraele, králem bude po mně tvůj syn Šalomoun, ten dosedne na můj trůn místo mne; učiním tak ještě dnes.“³¹ Bat-šeba poklekla, poklonila se králi tváří k zemi a řekla: „Ať navěky žije král David, můj pán.“

³² Potom král^g David nařídil: „Zavolejte mi kněze Sádoka, proroka Nátana a Benajáše, syna Jójadova.“ Když předstoupili před krále,³³ král jim řekl: „Vezměte s sebou služebníky svého pána, posadte mého syna Šalomouna na mou mezkyni a dovedte ho dolů ke Gichónu^h.“³⁴ Tam ho kněz Sádok a prorok Nátan pomazou za krále nad Izraelem. Zatroubíte na polnici a budete volat: »Ať žije král Šalomoun!«³⁵ Pak půjdete za ním vzhůru a on přijde, dosedne na můj trůn a bude králem

místo mne. Je to můj příkaz, aby on byl vévodou nad Izraelem i nad Judou.“³⁶ Benajáš, syn Jójadův, králi odpověděl: „Stane se! Tak rozhodl Hospodin, Bůh krále, mého pána.“³⁷ Jako byl Hospodin při králi, mém pánu, tak ať je při Šalomounovi a ať vyvýší jeho trůn nad trůn krále Davida, mého pána.“

³⁸ Kněz Sádok, prorok Nátan a Benajáš, syn Jójadův, i Kereťejci a Peletejci sešli dolů; Šalomouna posadili na mezkyni krále Davida a vedli ho ke Gichónu.³⁹ Kněz Sádok vzal ze stanu Hospodinova roh s olejem a Šalomouna pomazal. Zatroubili na polnici a všechen lid provolal: „Ať žije král Šalomoun!“⁴⁰ Všechen lid pak šel vzhůru za ním, i pískal na píšťalyⁱ a převelice se radoval; země od toho hluku až pukala.

d-d podle qr O' V :: pl, kt. — e × O' B. — f tak O' V; před králem, H. — g × P. — h k Šiloachu, P V. — i-i tak H. a V :: v tanečních rejch, O' P T (< me^{ch}ól^lim bimcholót místo me^{ch}all^lim bach^ll^lim, H.).

[11] 2S 11,3 12,24 [13] 1Pa 28,5—10 [38] 2S 8,18 [39] 1Pa 23,1 29,22

^{11–31} Adónijášovo svévolné jednání urychlilo vývoj událostí. Iniciativy se chápe prorok Nátan, který Šalomouna už jako dítě nazval Jedídjáš, tj. Miláček Hospodinův (2S 12,25). Činí tak v přesvědčení, že je Hospodinovou vůlí, aby se právě tento Davidův syn stal královým nástupcem. Má rozhodovat vůle Boží, ne lidské plány a sympatie. Nátan užije jako nástroje Bat-šeby, ženy, která byla příčinou Davidova těžkého provinění (2S 11n). Přiměje ji k tomu, aby zasáhla, a tak zachránila sebe i Šalomouna (sr Est 4,13n). Připomíná jí Davidovu přísahu, že její syn Šalomoun bude po něm králem.

Bat-šeba uposlechne a jde ke králi. Má k němu přímý přístup na rozdíl od Nátana, který musí být předem ohlášen. Dvorský ceremoniel předepisoval pokleknutí a úklonu, při níž se hlava dotkla země. První musel promluvit král a položit otázku. Pak teprve směl promluvit dotázaný. Prorok však měl patrně větší právo než kdokoli jiný, neboť promluvil bez výzvy. Snad se uznávala výsada toho, kdo byl mluvčím Božím a ohlašoval Boží slovo. Bat-šeba uvádí diplomaticky pouze svého syna jako toho, kdo nebyl pozván na Adónijášovu hostinu, zatímco u Nátana je výčet širší. Adónijášovu hostinu označuje Bat-šeba za uchvácení trůnu. Jen David sám smí určit svého nástupce.

Nástupnický zákon neexistoval. Jakmile však se někdo stane králem, stojí každý další pretendent v postavení 'hříšníka'. Vzpouora proti králi se hodnotila jako vzpouora proti Bohu, vždyť král byl pomazaný Hospodinův (sr 2S 19,22 [= 21 K] 1Kr 21,13).

³²⁻⁴⁰ Tři hlavní Šalomounovi přívrženci, které Adónijáš nepozval na svou hostinu, dostávají za úkol *nastolit Šalomouna*. Poprvé se podrobněji seznamujeme s izraelskou nastolovací slavností. Kandidát trůnu jede na jízdním zvířeti svého předchůdce (sr počtu v Est 6,8 a Gn 41,43) k životodárnému pramenu, posvátnému symbolu života, a je tam pomazán posvátným olejem vzatým z Hospodinova stanu (8,4 sr 2S 6,17). Kněz mu jej vyleje na hlavu z nádoby vyrobené ze zvířecího rohu. Pak se troubí na polnici z beraního rohu, jíž se užívalo k signalizaci v boji a při kultických příležitostech (sr 2S 6,15). Přítomný lid zvolá hlasitě modlitebné přání, aby Hospodin dal novému králi hojnost života (sr Ž 72,15). Následuje slavnostní průvod vzhůru do města, kde nový král usedne na trůn, odkud bude soudit lid (Př 20,8 sr Ž 122,5). Nového krále doprovázejí královští služebníci, k nimž patřily i stálé vojenské oddíly Keretejci a Petejci.

Keretejci a Peletejci (2S 8,18 20,23) tvořili Davidovo stálé vojsko na rozdíl od válečné kmenové hotovosti. Nebyli to Izraelci. Byli to příslušníci různých kmenů tzv. mořských národů, které přišly do Palestiny z egejské oblasti kolem r. 1200 př. Kr., a byli spřízněni s Pelištejci. Někdy jsou spolu s nimi jmenováni i Gaťané, původně pelištejské obyvatelstvo města Gat (2S 15,18), které se připojilo k Davidovi. Ezechiel staví vedle Keretejců přímo Pelištejce (25,16 sr Sf 2,5).

Jako jízdního zvířete se při korunovačních obřadech užívalo *mezkyňe*. Mezek byl v té době vzácným zvířetem, které se dokonce posílalo králi jako poddanský či spojenecký poplatek (1Kr 10,25). Vzhledem k tomu, že zákon zakazoval křížení různých druhů zvířat (sr Lv 19,19), soudí se, že se mezci do Izraele pouze dováželi (sr Ez 27,14). Proto je mohli chovat jen zámožnější lidé (sr Sd 10,4 12,14). Daleko víc byl jako jízdní a nákladní zvíře rozšířen osel. Koně se užívalo jako tahouna pro válečný vůz.

O pramenu *Gichónu*, u něhož či přímo nad nímž (tak doslovně, v. 38) byl Šalomoun pomazán, se zmiňuje ještě 2Pa 32,30 a 33,14. Jde o studnici zvanou dnes *'én umm ed-dereďž*, křesťany nazývanou studnicí Mariinou (*'én es-sitt marjam*). Leží na východním úpatí městského pahorku jebúsejsko-davidovského Jeruzaléma na západním svahu Kidronského úvalu. Vodu z gichónského pramene dal král Chizkijáš zavést podzemním vodovodem do rybníka Šíloach (2Kr 20,20 2Pa 32,30; sr Siloe, J 9,7).

Úkol pomazat Šalomouna je svěřen knězi a prorokovi, avšak vlastní pomazání provádí jen *kněz Sádok*. Za určitých okolností mohl pomazat za krále i prorok: sr Samuel Saula i Davida (1S 10,1 16,13). Jeden z prorockých žáků pomazal Jehúa (2Kr 9,1—6). Pomazání posvěcovalo a neslo s sebou osobní nedotknutelnost (sr 1S 24,7).

David neužívá k označení nového krále jen královského titulu, nýbrž i titulu 'vévoda' (H. *nágid*; sr 1S 9,16 2S 7,8). Přitom rozlišuje mezi pomazáním za 'krále nad Izraelem' a ustanovením za 'vévodu nad Izraelem a Judou', jež vyhražuje sobě. Rozdíly v obsahu těchto funkcí nedovedeme postihnout. Snad tu zaznívá i starší neshoda mezi lidem a Hospodinem, kdy lid chtěl na Hospodinu krále (1S 8,5), a Hospodin dal lidu vévodu (1S 9,16 10,1). Nyní ovšem to je David, který jmenuje svého nástupce — a původně snad spoluvladaře — vévodou.

Úkol daný králem přijímá za všechny výslovně *velitel osobní stráže*. Činí tak slovem 'Stane se' (H. *'áměn*), které se stalo slavnostní formulí souhlasu (Dt 27,15nn) používanou později i pro stvrzení výroku Hospodinova (Jr 11,5) či modlitby. V Benajášově přání, aby Bůh vyvýšil Šalomouna nad Davida, nelze vidět netaktnost. Nejde-li jen o obvyklou formuli, vyjadřuje naději dynamického vývoje Božího jednání s jeho lidem.

d) Potlačené povstání

1,41—53

Adónijáš se podrobuje Šalomounovi.

⁴¹ Adónijáš a všichni pozvaní, kteří byli s ním, to uslyšeli, když hostina končila. Jóab zaslechl zvuk polnice a otázal se: „Co je to ve městě za velký halas?“ ⁴² Zatímco ještě mluvil, přišel Jónatan, syn kněze Ebjátara, a Adónijáš mu řekl: „Pojď, ty jsi řádný muž a jistě přinášíš dobrou zvěst.“ ⁴³ Ale Jónatan Adónijášovi i odpověděl: „Naopak. Král David, náš pán, ustanovil za krále Šalomouna.“ ⁴⁴ Král s ním poslal kněze Sádoka, proroka Nátana a Benajáše, syna Jójadova, i Keretejce a Pele-

tejce a posadili ho na královu mezkyni. ⁴⁵ Kněz Sádok a prorok Nátan ho u Gichónu pomazali za krále, a když šli odtamtud radostně vzhůru, město halasilo. To byl ten zvuk, který jste zaslechli. ⁴⁶ Šalomoun už dosedl na královský trůn. ⁴⁷ Královi služebníci přišli rovněž a blahopřáli našemu pánu, králi Davidovi: »Ať tvůj^k Bůh učiní jméno Šalomounovo slavnějším^l než tvé jméno a ať vyvýší jeho trůn nad tvůj trůn.« A král se na svém lůžku poklonil. ⁴⁸ Poté král řekl: »Požehnán buď Hospodin, Bůh Izraele, že nám dal dnes^m toho, kdo bude sedět na mém trůnu, a že to mé oči vidí.«

⁴⁹ Tu se všichni pozvaní, kteří byli při Adónijášovi, roztráslí, vstali a každý šel svou cestou. ⁵⁰ I Adónijáš vstal a ve strachu před Šalomounem šel a chytil se rohů oltáře. ⁵¹ Šalomounovi oznámili: „Hle, Adónijáš se bojí krále Šalomouna, drží se rohů oltáře a říká: »Ať mi dnes král Šalomoun odpřísáhne, že svého služebníka neusmrtí mečem.«“ ⁵² Šalomoun řekl: „Bude-li se chovat jako řádný muž, ani vlas mu nepadne na zem, bude-li však na něm shledáno něco zlého, zemře.“ ⁵³ Král Šalomoun ho dal odvést od oltáře a on přišel a poklonil se králi Šalomounovi. Šalomoun mu řekl: „Jdi do svého domu.“

i × O'. — ^k podle kt P; × qr O' V. — ^l dosl. lepším. — ^m + z mého potomstva (semene), O'.

{42} 2S 15,27,36; :2S 18,27 {51} :1Kr 2,28 {52} :2S 14,11; :L 21,18

^{41–53} *Hlas polnice* byl jistě velmi dobře slyšitelný až v místě, kde se konala Adónijášova hostina, neboť pramen Rogel byl od Gichónu vzdálen jen asi 600 m. Tento zvuk zneklidnil Jóaba, protože mu byl důvěrně známý z bitev. Údiv a obavy zesílilo i *volání lidu* na počest nového krále, jež se rozléhalo celým městem. Odpověď na vyslovené i nevyslovené obavy přináší Ebjátarův syn Jónatan. Jako prostředník, pověřený získáváním informací, se osvědčil spolu se Sádokovým synem Achímaasem už při povstání Abšalómově ve službě Davidově (2S 15,27,36 17,17—19). Na to se asi také vztahuje Adónijášovo ocenění Jónatanovy spolehlivosti. Jeho slova zapůsobí děsivě na celou společnost, která se okamžitě rozuteče. Adónijáš nevidí jiného východiska než hledat ochranu u oltáře Hospodinova, umístěného zřejmě vedle stanu zřízeného Davidem (2S 6,17). Rohy oltáře (Ex 27,2), kterých se chopil, za-

jišťovaly právo asyly těm, kdo se provinili neúmyslně. Šalomoun toto právo uznává. Propuštění provinilce do jeho domu neznamená ještě vyloučení z obecnství. V takovém případě by král připojil zákaz, že provinilec nesmí spatřit jeho tvář (2S 14,24).

Tak se stal králem a spoluvladařem Davidovým jeho syn Šalomoun — Jedídžáš, 'Miláček Hospodinův' (2S 12,25).

2. ŠALOMOUN KRÁLEM

a) Davidovy rady synovi

2,1—12

David Šalomouna vyzývá k plnění Božího zákona a odkazuje mu i provedení trestu nad Jóabem za nepomstěné vraždy a nad Šimeím za zlořečení.

2 ¹ Když se přiblížil den^a Davidovy smrti, přikázal svému synu Šalomounovi: ² „Odcházím cestou všeho pozemského. Ty však buď rozhodný a mužný. ³ Dbej na to, co ti svěřil Hospodin, tvůj Bůh: Chod' po jeho cestách a dodržuj jeho nařízení a přikázání, jeho práva a svědectví^b, jak jsou zapsána v zákoně Mojžíšově,^c a tak budeš mít úspěch ve všem, co budeš konat, ^c ať se obrátíš kamkoli.“ ⁴ A Hospodin splní své slovo, které mi dal: »Budou-li tvoji synové dbát na svou cestu tak, aby chodili přede mnou věrně celým srdcem a celou duší, nebude z izraelského trůnu vyhlazen následník z tvého rodu.«

⁵ Ty také víš, co mi udělal Jóab, syn Serújin, co udělal dvěma velitelům izraelských vojsk, Abnérovi^d, synu Nérovu, a Amasovi, synu Jeterovu: Zabil je a dopustil se válečného krveprolití v čas pokoje. Krví^e prolitou jako ve válce^e si potřísnil opasek na svých bedrách a opánky na svých nohou. ⁶ Zachovej se podle své moudrosti a nedej mu pokojně sestoupit v šedinách do hrobu.

⁷ Synům Barzilaje Gileádského však prokážeš milosrdenství. Ať jsou mezi těmi, kdo jedí u tvého stolu, neboť právě tak se zachovali ke mně, když jsem prchal před tvým bratrem

Abšalómem. ⁸ Je tu u tebe i Šimeí, syn Gérúv, Benjamíneec z Bachurímu, který mi zlořečil strašlivým způsobem v den, kdy jsem odcházel do Machanajimu. Ale potom mi vyšel vstříc dolů k Jordánu a já jsem mu při Hospodinu přísahal: »Neusmrtím tě mečem.« ⁹ Teď však ho nenechávej bez trestu. Protože jsi moudrý muž, budeš vědět, jak s ním naložit, abys jeho šediny uvedl v krvi do hrobu.“

¹⁰ I ulehl David ke svým otcům a byl pohřben v Městě Davidově.

¹¹ David kraloval nad Izraelem po dobu čtyřiceti let. V Chebrónu David kraloval sedm let, v Jeruzalémě třiatřicet let. ¹² Šalomoun dosedl na trůn svého otce Davida^f a jeho království se velmi upevnilo.

^a dosl. dny, ∞ O' V. — ^b × O'. — ^{c-c} podle toho, co ti nařizují, O'. — ^d :: Abínéroví, 1S 14,50. — ^{e-e} nevinnou, O' A; × O' B. — ^f + (jako) dvanáctiletý, O' A.

{2} : Joz 23,14 {3} Dt 8,6 17,14—20 Joz 1,7 {4} 2S 7,12—16 {5} 2S 3,26n; 2S 20,8—10 {7} 2S 15 17,27 19,32—41 {8} 2S 16,5—8; 2S 19,32—41 {11} 2S 5,4n 1Pa 29,27

¹⁻⁴ Před smrtí předá David Šalomounovi svou zkušenost s Hospodinem. Napomíná ho, aby on i jeho potomci plnili Boží vůli, mají-li Boží sliby dojít naplnění. Splnění Božího slibu, že Davidovu rodu zůstane trůn zachován, je vázáno na *poslušnoství Zákona* (1Kr 8,25); v 2S 7,12—16 tato podmínka není uvedena, ale zřejmě se předpokládá.

^{5a} Druhá část Davidova odkazu se týká dosud *nevykonaných trestů*. David nepotrestal všechny, kdo se proti němu přímo nebo nepřímo provinili; po jeho smrti to bude úkolem jeho syna a dědice. Toto pověření nelze chápat jako pomstychtivost. Prolitá krev volá po usmíření, jinak padá vina za její prolití na hlavu toho, kdo byl povinen spáchané násilí odčinit, a ne učinil tak. V prvním případě jde o Davidova vojevůdce *Jóaba*, který si dosud neodpykal trest za dvojí zákeřnou vraždu (2S 3,27 20,10). První obětí byl Saulův a pak i Íšbošetův vojevůdce Abnér (1S 14,50 2S 3,6), na němž Jóab vykonal krevní mstu za smrt svého bratra Asáela (2S 2,23). Druhým byl Abšalómův vojevůdce Amasa (2S 17,25), syn Davidovy sestry Abigajily (1Pa 2,16n), jehož chtěl David postavit dokonce na Jóabovo místo (2S 19,14 [= 13 K]).

Výrok o *zkrvaveném opasku* a opáncích je těžko průhledný, nebere-li v úvahu, že v pozadí Jóabova činu je patrně skryta prastará víra v magickou působnost krve. Podle této víry je „krev tekutina, v níž vězí tajemná síla; nebezpečná, použije-li se nesprávně, avšak účinná při vhodném použití“. Proto např. Karibové skrápějí mužského potomka otcovou krví, aby mu dodali otcovu statečnost (Hastings, 715n. heslo: Blood). Jóab vykonal svůj čin záměrně, a nikoli tak, jak se např. domnívá Benzinger, že krev Abnérova samovolně vystříkla na opasek Jóabův a sandály. Jóab chtěl získat cestou magie, a tedy neoprávněně, sílu k bojové pohotovosti a připravenosti, když si krví prolitou jako ve válce potřísnil v době míru opasek a opánky. Tím ovšem zasáhl do svrchovaných nároků Božích na život a právě David jako král a zástupce Boží na zemi byl povinen za prolitou krev volat vinníka k odpovědnosti.

⁷⁻⁹ Mezi dva odkazy trestů je vložen *odkaz odměny*. Šalomoun má synům Barzilaje Gileádského odměnit věrnost jejich otce, který prokázal dobrodiní Davidovi a sám nepřijal žádnou odměnu (2S 17,27—29 19,32—40 [= 31—39 K]).

Druhým viníkem, kterého má Šalomoun potrestat, je *Šimeí*, který proklínal Davida při jeho útěku před Abšalómem (2S 16,5—13). Ať už byl k této kletbě veden svým příbuzenským vztahem k rodu Saulovu nebo jinými osobními důvody, dopustil se tím, že proklínal knížete svého lidu, přestoupení Hospodinova zákona (Ex 22,27 [= 28 K] sr 1Kr 21,10). Tím, že proklínal Hospodinova pomazaného, zlořečil nepřímo i Bohu, a to byl král povinen trestat (sr vk 1S 10,27).

Podle Př 26,2 sice bezdůvodná kletba nezasahuje cíl, avšak David asi cítil, že tato kletba své důvody má (2S 16,11). Taková *kletba* zůstává lpět na proklínaném, ba i na jeho potomcích (sr Gn 9,25). Proto se David stará o potrestání této staré viny, kterou on sám, vázán neprozřetelnou přísahou (2S 19,24 [= 23 K]), ztrestat nemohl.

¹⁰⁻¹² David je po smrti pohřben ve svém městě, tj. ve staré jihovýchodní části Jeruzaléma, někdejší *Jebúsu*. Nekropole bývaly mimo obvod města, v daném případě patrně na svahu ke Kidrónskému úvalu. Ještě po tisíci letech se o *Davidově hrobu* vědělo (sr Sk 2,29). Podle Josepha Flavia byl vyloupen Janem Hyrkánem a podobně se prý o vyloupení pokusil i Hérodés Veliký (Ant. VII, 15,3 XVI,7,1).

Počet let Davidovy vlády činí, stejně jako v některých jiných případech (Šalomoun, 1Kr 11,42; Jóaš, 2Kr 12,1), čtyřicet let. Celkový součet podle 2S 5,5 by činil o půl roku víc, ale

nejde ani tak o skutečný počet let vlády, jako spíše o symbolický výraz určité časové platnosti (sr Ex 24,18 Joz 5,6 1Kr 19,8 Jon 3,4 Mt 4,2).

Septuaginta má přídavek o Šalomounově stáří dvanácti let při nástupu vlády; tento údaj vyplývá patrně jednak z toho, že Šalomoun o sobě mluví v té době jako o dítěti (1Kr 3,7), jednak z toho, že dvanáct let se považovalo za věk náboženské zralosti (sr L 2,42). Podle Josepha Flavia byl Šalomoun čtrnáctiletý.

b) Smrt Šalomounových odpůrců

2,13—46

Benajáš usmrtil Adónijáše, Jóaba a Šimeiho. Kněz Ebjátar je vypovězen do Anatótu.

¹³ Adónijáš, syn Chagítin, přišel k Šalomounově matce Batšebě^g. Otázala se: „Přicházíš pokojně?“ Odpověděl: „Pokojně.“ ¹⁴ A dodal: „Chtěl bych na tobě něco.“ Ona odvětila: „Mluv.“ ¹⁵ Rekl: „Ty víš, že království patřilo mně a že na mne se obrátil celý Izrael s žádostí, abych kraloval. Ale království připadlo mému bratru. Má je od Hospodina. ¹⁶ Nyní mám k tobě jedinou prosbu. Neodmítmi mě.“ Ona mu odpověděla: „Mluv.“ ¹⁷ Rekl tedy: „Řekni prosím králi Šalomounovi, tebe přece neodmítne, aby mi dal za ženu Šúnemanku Abišagu.“ ¹⁸ Batšeba odpověděla: „Dobře. Já se za tebe u krále přimluvím.“ ¹⁹ A Batšeba šla ke králi Šalomounovi, aby s ním promluvila o Adónijášovi. Král jí vyšel vstříc a^h poklonil se jí^h. Pak se posadil na svůj trůn. I králové matce přistavili trůn a ona se posadila po jeho pravici. ²⁰ Pak řekla: „Mám k tobě jednu malou prosbu. Neodmítmi mě.“ Král jí odvětil: „Žádej, má matko, tebe neodmítnu.“ ²¹ Rekla: „Ať je Šúnemanka Abišag dána za ženu tvému bratru Adónijášovi.“ ²² Král Šalomoun své matce odpověděl: „Proč žádáš pro Adónijáše Šúnemankuⁱ Abišagu? Žádej pro něho království. Vždyť je to můj bratr, starší než já. Žádej je pro něho a pro kněze Ebjátara a pro Jóaba, syna Serújina!“

²³ A král Šalomoun přísahal při Hospodinu: „Ať mě Bůh ztrestá, jestli Adónijáš nezaplátí za toto slovo životem. ²⁴ Jakože živ je Hospodin, který mě pevně posadil na trůn mého otce Davida a který mi podle svého slova vybudoval dům, ještě dnes Adónijáš zemře!“ ²⁵ Král Šalomoun to zařídil prostřednictvím Benajáše, syna Jójadova. Ten ho skolil; tak zemřel^k.

²⁶ Knězi Ebjátarovi král poručil: „Odejdi do Anatótu ke svým polím, neboť jsi propadl smrti. Dnes tě zabít nedám, protože jsi nosival schránu^l Panovníka Hospodina před mým otcem Davidem a protože jsi snášel všechno, co snášel můj otec.“ ²⁷ I zapudil Šalomoun Ebjátara, že přestal být Hospodinovým knězem, a tak se naplnilo Hospodinovo slovo, které vyslovil proti domu Elího v Sílu.

²⁸ Zpráva o tom se dostala až k Jóabovi^m; Jóab se totiž přiklonil k Adónijášovi, ačkoli k Abšalómoviⁿ se nepřiklonil. I utekl Jóab ke stanu Hospodinovu a chytil se rohů oltáře. ²⁹ Králi^o Šalomounovi oznámili, že Jóab utekl ke stanu Hospodinovu, ^p že je u^p oltáře. Proto Šalomoun poslal^q Benajáše, syna Jójadova, s rozkazem: „Jdi a skol ho!“ ³⁰ Benajáš^s tedy přišel ke stanu Hospodinovu a řekl: „Toto praví král: »Jdi odtud!«“ Ale on odpověděl: „Nikoli, zemřu zde.“ Benajáš tedy vyřídil králi tuto odpověď: „Jóab řekl toto a odpověděl mi takto.“ ³¹ Král mu nařídil: „Učiň, jak řekl. Skol ho! Potom ho pohřbi. Tak sejmeš ze mne a z domu mého otce vinu za krev, kterou Jóab bezdůvodně prolil.“ ³² Hospodin obrátí^t jeho krev^t na jeho hlavu, protože skolil dva muže spravedlivější a lepší, než je sám. Zavraždil je mečem, aniž o tom můj otec David věděl, totiž Abnéra, syna Nérova, velitele vojska izraelského, a Amasu, syna Jeterova, velitele vojska judského. ³³ Jejich krev se obrátí na hlavu Jóabovu a na hlavu jeho potomstva navěky. Davidovi a jeho potomstvu, jeho domu i trůnu ať vzejde od Hospodina pokoj až navěky.“ ³⁴ Benajáš, syn Jójadův, tedy vyšel a Jóaba skolil a usmrtil. Pohřbili ho pak v jeho domě^u na poušti. ³⁵ Benajáše, syna Jójadova, ustanovil král místo něho nad vojskem^v a kněze Sádoka ustanovil král místo Ebjátara^w.

³⁶ Potom si dal král předvolat Šimeiho a nařídil mu: „Postav si dům v Jeruzalémě a usad se tu. Nikam odtud nevycházej.“ ³⁷ Bud' jist, že v den, kdy vyjdeš a překročíš Kidrónský úval, propadneš smrti. Tvá krev padne na tvou hlavu.“^x ³⁸ Šimeí králi odpověděl: „Slovo, jež promluvil král, můj pán, je

dobré a tvůj služebník se tak zachová.“ Šimeí tedy bydlil v Jeruzalémě po ^v mnoho dnů ^v.

³⁹ Po třech letech uprchli Šimeímu dva otroci k Akíšovi, synu Maakovu, králi gatskému. Šimeímu bylo oznámeno: „Tvoji otroci jsou v Gat.“ ⁴⁰ Nato Šimeí osedlal osla a jel do Gatu k Akíšovi hledat své otroky. Odjel a své otroky z Gatu přivedl.

⁴¹ Salomounovi však bylo ohlášeno, že Šimeí odešel z Jeruzaléma do Gatu a ^z zase se vrátil. ⁴² Král si dal Šimeího zavolat a řekl mu: „Což jsem tě nezavázal přísahou při Hospodinu a nedal jsem ti výstrahu: »Bud' jist, že v den, kdy vyjdeš a půjdeš kamkoli, propadneš smrti«? A tys mi řekl: »Slovo, jež jsem slyšel, je dobré.« ⁴³ Proč jsi tedy nedbal na Hospodinovu přísahu a na příkaz, který jsem ti dal?“ ⁴⁴ Král dále Šimeímu řekl: „Ty víš o všem tom zlém, co bylo v tvém srdci, co jsi provedl mému otci Davidovi. Hospodin tvou zlobu obrátil na tvoji hlavu.“ ⁴⁵ Král Salomoun však bude požehnaný a trůn Davidův zůstane před Hospodinem pevný navěky.“ ⁴⁶ Pak dal král příkaz Benajášovi, synu Jójadovu, a ten vyšel a skolil ho; tak zemřel. A království se v ruce Šalomounově upevnilo.

g + a poklonil se jí, O'. — h-h políbil ji, O' [*< va-jiššāqehā* místo *va-jištachū lāh*, H.). — i × O' B. — i-j má pro sebe, O' V. — k + Adónijáš onoho dne, O'. — l + smlouvy, O'. — m + synu Serújínu, O' B. — n Šalomounovi, O' P V. — o × O'. — p-p a hle, chopil se rohů, O'. — q + k Jóabovi s dotazem: „Co se ti stalo, že jsi se utekl k oltáři?“ A Jóab odpověděl: „Protože jsem se tě bál, i utekl jsem se k Hospodinu.“ Šalomoun tedy poslal, O'. — r + a pohřbil ho, O' (sr v. 31). — s + syn Jójadův... k Jóabovi, O'. — t-t krev jeho nepravosti, O'. — u hrobě, P. — v + a království se v Jeruzalémě upevnilo, O' (sr v. 46). — w + předním knězem, O'; O' text verše rozšiřuje o 35^{a-o}. — x + A král ho v ten den zavázal přísahou, O'. — y-y třicet let, O'. — z-z přivedl nazpět své otroky, O'.

[15] :Gn 25,23 [17] 1Kr 1,3 :2S 3,7 [22] 1Kr 1,6n [26] 1Kr 1,7; 1S 22,20—23 30,7 2S 15,24—29 [27] 1S 2,31n [28] :1Kr 1,51 [29] Ex 21,12—14 [32] 1Kr 2,5 2S 3,26n; 2S 20,8—10 [35] 1Kr 4,4 [44] 1Kr 2,8

^{13–25} Adónijáš se nevzdal docela naděje na královský trůn. Žádost, aby mu byla dána *Súnemanka Abišag*, byla tak odvážná, že v ní Šalomoun mohl právem vidět hrozbu pro svůj trůn i pro klid země. Počítala s tím, že dívka, která žila v úzkém obcenství s Davidem, je nadána zvláštní Hospodinovou přízní. Toho bylo možno využít nejen k intrikám proti Šalomounovi, ale i ke zvrácení Hospodinovy přízně na stranu Adónijášovu.

Adónijáš vzbuzuje *pochybnosti* o poctivosti svého úmyslu už tím, že nejde se svou žádostí přímo ke králi. Královnina otázka: „Přicházíš pokojně?“ naznačuje, že tu bylo napětí, ne-li nepřátelství mezi královnou matkou a syny jiných Davidových žen. Tím spíše zaráží ochota Bat-šeby ujmout se Adónijášovy věci. Ale Bat-šeba asi věděla, co dělá, neboť její slova o 'malé' žádosti znějí téměř ironicky (Šanda).

Septuaginta pozměňuje líčení dvorského ceremonielu tím, že nahrazuje slova: „poklonil se jí“ slovy: 'políbil jí'. Projevem velké úcty je i postavení *trůnu pro matku* po králově pravici, kde je nejčestnější místo (Ž 45,10 110,1).

Projev nových *Adónijášových úkladů*, směřujících k uchrvácení trůnu, vede nutně k jeho smrti. Král nemůže dát v sázku ohrožení vnitřního míru svého království, a proto s přísahou ohlašuje a nakonec i přikazuje protivníkovu smrt.

^{26 n} Po násilném konci Adónijášově dochází i na jeho nejvlivnější spojence. Vyplývá to už ze Šalomounovy odpovědi Bat-šebě na její žádost. První je na řadě *Ebjátar*. Zatím mu nehrozí smrt, neboť král má ohled na jeho věrné služby, prokazané Davidovi. Nikde není zmínka, že by byl potrestán smrtí někdy později. Septuaginta ve v. 27 jiným rozdělením věty napovídá, že Šalomoun nehrozil Ebjátarovi smrtí ani pro budoucnost. Ebjátar musí jen odejít do vyhnanství a strávit zbytek svého života v Anatótu, vzdáleném asi 5 km od Jeruzaléma. Je to místo, odkud pocházel prorok Jeremjáš (Jr 1,1), který stejně jako Ebjátar vlastnil v Anatótu pozemek (sr Jr 32,7—14).

Šalomoun uvádí mezi Ebjátarovými zásluhami, že „nosil schránu“, ač to patřilo k úkolům lévíjců (ale sr 2S 15, 24,29). Nemluví se o tom, že nosil 'efód' před Davidem, což byla jedna z jeho nejdůležitějších úloh (1S 23,6.9 30,7). Ebjátar pocházel z rodu kněze Élího a jeho trest je proto uváděn v souvislost se zvěstí soudu nad tímto rodem (1S 2,27—34). Nicméně potomci tohoto rodu prý jako příslušníci Ítamarovců sloužili v kněžské funkci v druhém chrámu (podle Josepha, Ant. VIII, 1,3; sr 2S 8,17 1Pa 24,3—5).

^{28–35} U *Jóaba* je trest přísnější, neboť se provinil prolitím nevinné krve a David jeho smrt žádal. Jóab ví, co ho čeká, a hledá ochranu, kterou poskytovaly rohy oltáře u stanu Hospodinova (sr 1,50). To platilo zřejmě jen tehdy, když někdo zabil bližního bez vražedného úmyslu (sr Joz 20,2n). Podle

Zákona neplatilo právo asyly pro toho, kdo vraždil úmyslně (Ex 21,14). Proto král svým rozkazem zabít Jóaba třeba u oltáře Zákon nepřestupuje. Septuaginta se snaží blíže vysvětlit tento čin přidáním rozvitějšího rozhovoru před vykonáním trestu. K mrtvému se však král zachová milostivě a přikáže ho pohřbít (podobně jako David Saula, 2S 21,12—14 sr 1S 31, 11—13), neboť teprve pohřbem dochází mrtvý klidu. Smrtí Jóabovou je sňata vina lpící dosud na Davidově rodu.

Jóab je pohřben ve svém 'domě'. Jistě tu nejde o zneuctění příbytku a znemožnění dalšího bydlení v něm ve smyslu hrozby Da 2,5. I Samuel a král Menaše byli pohřbeni ve svých 'domech' (1S 25,1 2Pa 33,20 :: 2Kr 21,18). Spíše šlo o eufemismus (dům = hrob, sr Kaz 12,5). Po Jóabově smrti postupuje dosavadní velitel tělesné stráže Benajáš na místo velitele vojska. Tento údaj je doplněn i poznámkou o povýšení Sádoka, ačkoli nejvyšší kněžské místo zastával už dříve spolu s Ebjátarem (2S 8,17 20,25).

Septuaginta vkládá za v. 35 oddíl značený 35^{a-o}, který se skládá z veršů, jež jsou v hebrejském textu na jiných místech (a : 5,9; b : 5,10; c : 3,1 6,38; d : 5,29; e : k. 7; f : 9,24 11,27; g : 9,25; h : 9,23; i : 9,15—18; l^o : 2,8.9). Jde o tento text:

^a A Hospodin dal Šalomounovi rozumnost a velmi mnoho moudrosti a širokost srdce jako písku při moři ^b a Šalomounův rozum velice vzrostl nad rozum všech synů dávnověku a nad všechny mudrce egyptské. ^c Vzal si také dceru faraónovu a uvedl ji do Města Davidova, dokud nedokončil svůj dům a dům Hospodinův i hradbu kolem Jeruzaléma. Za sedm let *to* učinil a dokončil. ^d Šalomoun měl také 70.000 nosičů břemen a 80.000 kameníků v horách. ^e A udělal Šalomoun moře a podstavce a velká umývadla a sloupy a studnice na nádvoří a bronzové moře. ^f Zbudoval také hrad a jeho cimbuří a prorazil *zeď* Města Davidova. Tak vstoupila faraónova dcera z Města Davidova do svého domu, který jí zbudoval. Tehdy zbudoval hrad. ^g Šalomoun rovněž přinášel za rok tři zápalné a pokojné oběti na oltáři, který zbudoval Hospodinu, a páčil kadidlo před Hospodinem. A dokončil dům. ^h A toto byli velitelé ustanovení nad Šalomounovými pracemi: 3.600 dozorců nad lidem, který práce konal. ⁱ A zbudoval Assúr a Magdó a Gazer a Baitechórón Horní a Baalat. ^k Jakmile zbudoval dům Hospodinův a hradbu kolem Jeruzaléma, budoval tato města. ^l Ještě za svého života přikázal David Šalomounovi: „Hle, je s tebou Semei, syn Gérův, syn z pokolení Jemini z Chebrónu. ^m Ten mne proklel bolestnou kletbou v den, kdy jsem šel do vojenského ležení. ⁿ Sám mi sestoupil vstříc k Jordánu a já jsem mu přísahal při Hospodinu, že nezemře mečem.

^o Ale nyní ho nenech bez trestu, neboť jsi muž rozumný a budeš vědět, co mu učinit, a necháš sestoupit jeho šediny v krvi do podsvětí.“

³⁶⁻⁴⁰ Jóab byl odstraněn (28—34). Nyní dochází na Šimeího, jehož kletba proti Davidovi (2S 16,5—13) visela jako těžký mrak nad Šalomounovou budoucností. Šalomoun protivníka svého rodu internuje v Jeruzalémě pod přímým dohledem královských úřadů. Zákaz přechodu přes Kidrónský úval lze chápat tak, že snad mělo být Šimeímu zabráněno ve styku s rodným Bachurímem (dnes *rás et-tmím* na východním úbočí Olivové hory) na benjamínském území, tedy s příbuznými z rodu Saulova (2S 16,5). V pozadí tu byly obavy z možné benjamínské konspirace proti Davidovcům.

Po třech letech přichází chvíle, kterou Šalomoun předvídal. Šimeí se provinil tím, že odjel do Gatu, aby tam u krále Akíše žádal vydání svých dvou uprchlých otroků. Ačkoli ve starém Orientě existovaly mezinárodní dohody o vydávání uprchlých otroků, Izrael takové dohody asi s nikým neměl, neboť Zákon zakazoval vydávat uprchlíky (Dt 23,16n [= 15n K]).

⁴¹⁻⁴⁶ Šalomoun dostává hlášení o Šimeího cestě bez vysvětlení jejího účelu. Ten byl konec konců vedlejší. Úprava Septuaginty, která rozšiřuje text o tento údaj v informační zprávě pro krále, je tedy zbytečná. Šalomoun v osobním rozhovoru ukazuje Šimeímu celý rozsah jeho viny, která spočívá nejen v porušení přísahy a neposlechnutí zákazu, nýbrž i v provinění vůči Davidovi (2S 16,5—13 sr vk 1Kr 2,8). Prokletí, které kdysi svolával na Šalomounova otce, se obrací *na jeho hlavu*. Král zneškodňuje tuto kletbu vůči sobě a svému rodu slovy požehnání. Slova o upevnění království v ruce Šalomounově, která následují po zprávě o provedení trestu, nahrazuje Septuaginta obsáhlou chválou královny moudrosti, jeho bohatství, moci a slávy.

Septuaginta vkládá po v. 46 obsáhlý oddíl, značený jako 46^{a-l}, který se skládá z některých veršů, jež jsou v hebrejském textu na jiných místech (a : 4,20; d : 9,18; e : 5,2,3; f : 5,4; g : 5,5; h : 4,2—6; i : 5,6; k : 5,1). Jde o tento text:

^a Král Šalomoun byl velmi rozumný a moudrý a Judy a Izraele bylo velmi mnoho, jako je množství písku, který je při moři; a jedli a pili a radovali se. ^b A Šalomoun vládl ve všech královstvích a přinášeli dary a sloužili Šalomounovi po všechny dny jeho života. ^c A Šalomoun začal

otvírat zdroje Libanónu^d a zbudoval Thermy na poušti. ^eA toto byl pro Šalomouna oběd: 30 měr bílé mouky a 60 měr mouky ječné, 10 vybraných telat a 20 hovězích kusů volně se pasoucích a 100 ovcí mimo jeleny, gazely a vybranou drůbež, volně se pasoucí. ^fVládl po celé této straně řeky od Rafi po Gázu nade všemi králi z této strany řeky ^ga měl pokoj ze všech stran kolem. A Juda i Izrael bydlili bezpečně, každý pod svým vinným kmenem a pod svým fikovníkem, a jedli a pili a konali slavnosti od Danu až po Bersabé po všechny dny Šalomounovy. ^hA tito byli Šalomounovi úředníci: Azariú, syn kněze Sádoka, a Orniú, syn Nátanův, velitel dohlížitelů, a Edram, správce jeho domu, a Súba, písař, a Basa, syn Achítalamův, připomínatel, a Abí, syn Jóabův, vojevůdce, a Achíre, syn Edraiův, správce příjmů, a Banaia, syn Jódaeův, vrchní správce statků a cihelen, a Kachúr, syn Nátanův, rádce. ⁱŠalomoun měl 40.000 klisen k vozům a 12.000 jezdeckých koní. ^kA vládl nade všemi královstvími od řeky *Eufratu* až po zemi Pelištejců a až k hranicím Egypta. ^lTak vládl Šalomoun, syn Davidův, nad Izraelem a Judou v Jeruzalémě.

Začátek Šalomounovy vlády je poznamenán 'krutými' činy. Za zdánlivým vyřizováním starých účtů s protivníky je však třeba vidět úsilí odstranit vše, co by legitimním nebo nelegitimním způsobem umožňovalo zásahy do Hospodinových plánů s královstvím.

c) Šalomoun v Gibeónu

3,1—15

Šalomoun prosí Boha o moudrost a dostává i bohatství a slávu.

3 ¹Šalomoun se spřiznil s faraónem, králem egyptským. Pojal faraónovu dceru za ženu a uvedl ji do Města Davidova, kde pobývala, dokud nedokončil stavbu svého domu a domu Hospodinova a hradeb kolem Jeruzaléma^a. ²Lid však obětoval na posvátných návrších, neboť dům pro Hospodinovo jméno nebyl ještě v oněch dnech zbudován.

³Šalomoun miloval Hospodina. Řídil se nařizeními svého otce Davida, až na to, že obětoval a páčil kadidlo na posvátných návrších. ⁴Jednou šel král do Gibeónu, aby tam obětoval; bylo to největší posvátné návrší. Šalomoun tam na oltáři obětoval tisíc zápalných obětí.

⁵V Gibeónu^b se Šalomounovi ukázal v noci ve snu Hospodin. Bůh^c řekl: „Žádej, co ti mám dát.“ ⁶Šalomoun odpověděl: „Ty jsi prokazoval velké milosrdenství svému služebníku, mému otci Davidovi, a on před tebou chodil věrně, spravedlivě a se srdcem upřímným vůči tobě. Toto velké milosrdenství jsi mu zachoval a dal jsi mu syna, který sedí na jeho trůnu, jak je tomu dnes. ⁷Hospodine, můj Bože, ty jsi nyní po mém otci Davidovi ustanovil za krále svého služebníka, ale já jsem příliš mladý, neumím vycházet a vcházet. ⁸A tvůj služebník je uprostřed tvého lidu, který jsi vyvolil, lidu tak početného, že nemůže být pro množství počítán ani sečten. ⁹Kéž bys tedy dal svému služebníku srdce vnímavé, aby mohl soudit tvůj lid a dovedl rozlišovat mezi dobrem a zlem. Neboť kdo by dokázal soudit tento tvůj lid, ^djemuž je tak těžko vládnout.“ ¹⁰Panovníku se líbilo, že Šalomoun žádal o tuto věc. ¹¹Bůh^e mu řekl: „Protože jsi žádal o toto a nežádal jsi pro sebe ani dlouhý věk ani jsi nežádal bohatství, ba ani jsi nežádal bezživostí svých nepřátel, ale žádal jsi pro sebe rozumnost při soudním jednání, ¹²hle, učiním podle tvých slov. Dávám ti moudré a rozumné srdce, takže nikdo tobě podobný nebyl před tebou a ani po tobě nepovstane nikdo tobě podobný. ¹³A dávám ti i to, oč jsi nežádal, bohatství i slávu, tak aby nebyl nikdo tobě podobný mezi králi ^fpo všechny tvé dny.“ ¹⁴Budeš-li chodit po mých cestách a zachovávat má nařízení a přikázání, tak jako chodil tvůj otec David, prodloužím tvé dny.“ ¹⁵Tu se Šalomoun probudil a viděl, že to byl sen. Šel tedy do Jeruzaléma a postavil se před ^gschránu Panovníkovy smlouvy, přinesl zápalné oběti, připravil oběti pokojné a vystrojil všem svým služebníkům hody.

^a Místo v. 1 vsunuje O' popis moudrosti a moci Šalomounovy. — ^b připojuje O' k v. 4. — ^c Hospodin, O' T [V]. — ^{d-d} : jenž je tak četný, 2Pa 1,10. — ^e Hospodin, O' V. — ^{f-f} × O' B. — ^g + oltář, který byl před ... na Sijónu, O'.

[1nn] // 2Pa 1,1—12 [1] : Dt 23,8; 1Kr 11,1n; 2S 5,7 - (4n) 1Pa 21,29; 1Kr 9,2 [5] 2Pa 1,7—13 [6] 2S 7,15; 1Kr 1,48 [8] Dt 7,7n; 1Kr 4,20 [12] : Dt 26,14; : 2Kr 18,5 23,25 Kaz 1,16 [13] : Mt 6,33

¹² Mezi nejdůležitější události z počátků Šalomounovy vlády patří nesporně i jeho *sňatek s dcerou egyptského faraóna*. Pro vládce mocné nilské říše bylo nemyslitelné, aby

vstupoval v příbuzenské svazky s vládci nižší kategorie; vždyť královská dcera bývala zárukou spojenectví a tedy často i rukojmím. Šalomounův sňatek je proto svědectvím o tehdejší slabosti Egypta a o významném postavení izraelského krále.

Faraó Amenhotep III. píše začátkem 14. století př. Kr.: „Egyptská královská dcera se odedávna nikomu nedává“ (el-amárnské tabulky 4,6n). Přesto dostal zhruba o 400 let později uprchlý edómský princ Adad za ženu faraónovu švagrovou (1Kr 11,19). Jeho syn se stal faraónovým adoptivním synem. Není proto důvodu pochybovat o historičnosti Šalomounova sňatku s egyptskou princeznou (sr 7,8 9,16.24). Otázkou jen zůstává, *kteřý farao* provdal svou dceru za izraelského krále. Alt a j. soudí, že šlo o Šišaka (Šešonka I., 1Kr 14,25) z XXII. búbastské dynastie (asi 950—929). Noth a s ním Meyer, Šanda aj. pomýšlejí spíše na některého z posledních králů XXI. taniské dynastie, nejspíše na Siamona (1000—984) nebo Psúsennesa II. (984—950).

³ⁿ Chvála Šalomounova začíná už připomínkou, že „miloval Hospodina“. Je to třeba chápat ve smyslu Dt 6,5 a 10,12 jako poslušnoství Božího zákona a otcových rozkazů. Tato *chvála* je však do jisté míry omezena slovy o obětování na posvátných návrších, jež znějí trochu jako *výtka*. V pozdější době bylo obětování na těchto návrších odmítáno jako nelegitimní (Dt 12,2—6 sr 2Kr 23,5nn). Podobné výtky se objevují i na adresu jiných dobrých králů (1Kr 22,44 2Kr 12,4 [= 3 K]). Výtku zmírňuje vysvětlení, že ještě nebyl postaven chrám (v. 2); mělo to být zřejmě i omluvou pro Šalomounovu bohoslužbu na návrší v Gibeónu. Pozdější kronikář ve snaze ospravedlnit královo počínání činí posvátné návrší v Gibeónu místem, kde stál Mojžíšův stan s bronzovým oltářem (2Pa 1,3.5). Boží schrána je však v Jeruzalémě (1Kr 3,15 2Pa 1,4). Velký rozsah obětí dovoluje domněnku, že tato obětní slavnost měla něco společného s nástupní slavností po Davidově smrti a kořala se zde možná kvůli severním kmenům.

Gibeón, dnešní *ed-džib*, místo vzdálené 12 km na severozápad od starého Jeruzaléma, bylo na území Benjamínově (Joz 18,25). Bývalo to chivejské město, které s Izraelci uzavřelo smlouvu (Joz 9) a se kterým král Saul krvavě naložil (2S 21,1). Býval tu posvátný kámen (*maččéba*, 2S 20,8). — Údaj o 'tisíci' obětech není nutné brát doslova. Mohlo jít o technický termín, podobný řeckým 'hekatombám' (dosl. obět 'sta volů').

⁵⁻⁹ Hospodinovo zjevení ve snu není přes svou výjimečnost ve SZ ničím neznámým (sr Izák, Gn 26,24; Jákob, Gn 28,13 aj.). V Šalomounově případě mohlo jít dokonce o inkubaci (vyžádané zjevení ve snu). Inkubací získaná zjevení měla význam pro budoucnost krále i lidu.

Obsah vidění má svůj význam pro celkovou charakteristiku Šalomouna a jeho vlády, jejímž příznačným rysem je *moudrost*. Ke králově právu 'žádat' něco na Hospodinu sr podobné situace v žalmech (Ž 20,5 21,3). Uměním „vycházet a vcházet“ se zde zřejmě rozumí každodenní vladařské povinnosti, v širším slova smyslu však může jít i o celkový způsob života (sr Ježíšova slova, J 10,9). Obojí ovšem souvisí s vcházením a vycházením ze svatyně (sr Mojžíš, Ex 34,34n Dt 31,2). Mezi přední královské povinnosti patřilo 'souzení lidu', tzn. rozhodování ve všech oblastech života. K tomu je nutné 'vnímavé', doslova 'slyšící' srdce, schopné vyslyšet spravedlivou při, ale hlavně slyšet Boží hlas.

¹⁰⁻¹⁵ Ze žalmů poznáváme, že král mohl žádat na Bohu dlouhý život (Ž 21,5), vítězství nad nepřáteli (Ž 2,8n) a jiné podobné dary. Šalomoun měl na mysli *blaho svého lidu*, tak jak to odpovídá záměru Božímu. Králi, který má takový postoj vůči lidu, může Hospodin přidat i jiné dary, které mu pomohou v hlavním úkolu a přitom ho učiní i proslulým. Při velké vážnosti, v jaké měl tehdejší člověk svůj pozemský život, byl dlouhý věk významným osobním darem. 'Moudré a vnímavé srdce' neznamená ovšem ještě samozřejmou ochranu před pokušením uhnout z Božích cest a nedodržet Boží přikázání.

Šalomoun odpovídá na noční zjevení okamžitým návratem do Jeruzaléma, kde přinese oběť a vystrojí hostinu pro celý dvůr.

Formální období známe i z *egyptských pramenů*: Faraó Thutmose IV., než se stane králem, spí ve stínu sfingy a bůh v ní přítomný mu oznámí, že bude králem. Thutmose spěchá pak do rezidence obětovat velkou oběť (sr Noth, Könige, s odkazem na Breasteda).

d) Šalomounův soud

3,16—28

Šalomoun udívá všechny lid moudrým rozhodnutím sporu dvou žen o dítě.

¹⁶ Tehdy přišly ke králi dvě ženy nevěstky a postavily se před něj. ¹⁷ Jedna z těch žen řekla: „Dovol, můj pane, já a tato žena bydlíme v jednom domě a já jsem u ní v domě porodila. ¹⁸ Třetího dne po mém porodu také tato žena porodila. Byly jsme spolu a v tom domě s námi nebyl nikdo cizí, v domě nebyl nikdo kromě nás dvou. ¹⁹ Syn této ženy však v noci zemřel, neboť ho zalehla. ²⁰ Proto v noci vstala, a zatímco tvá otrokyně spala, vzala mého syna od mého boku, položila si ho do klína a svého mrtvého syna položila do klína mně. ²¹ Ráno jsem vstala, abych svého syna nakojila, ale on byl mrtev. Když jsem si ho však zrána pozorně prohlédla, zjistila jsem, že to není můj syn, kterého jsem porodila.“ ²² Druhá žena však prohlásila: „Nikoli. Můj syn je ten živý, a ten mrtvý je tvůj.“ ^h Ale první trvala na svém: „Ne. Tvůj syn je ten mrtvý, a ten živý je můj.“ ^h A tak se před králem hádaly. ²³ Král řekl: „Tato tvrdí: »Ten živý je můj syn, a ten mrtvý je tvůj.« A tato tvrdí: »Ne, tvůj syn je ten mrtvý, a ten živý je můj.«“

²⁴ Král proto poručil: „Přineste mi meč.“ Přinesli tedy před krále meč. ²⁵ A král nařídil: „Rozetněte to živé dítě ve dvě. Jednu polovinu dejte jedné a druhou polovinu druhé.“ ²⁶ Tu řekla králi žena, jejíž syn byl ten živý a již se srdce svíralo soucitem nad jejím synem: „Dovol, můj pane, dejte to živé novorozeně jí, jen je neusmrcujte!“ Ale druhá řekla: „Ať není ani moje ani tvoje. Rozetněte je!“ ²⁷ Tu král rozhodl: „Dejte to živé novorozeně té, která řekla: »Neusmrcujte je«; to je jeho matka.“

²⁸ Když se celý Izrael dozvěděl o rozsudku, který král vynesl, jala je bázeň před králem. Viděli, že je nadán Boží moudrostí k vykonávání soudu.

h-h × O' B. — i + která řekla: „Dejte je jí“, O'.

(26n) : Iz 49,15 (28) Ž 72,1n

^{16–28} Vyprávění o sporu dvou žen názorně dokládá praktické uplatnění mimořádné moudrosti a chytrosti Šalomounovy. Navazuje tak na předchozí oddíl 3,1—15. Cílem vyprávění je ukázat, že Šalomoun je vskutku nadán Boží moudrostí.

Šalomounova 'vnímavého srdce' se dovolávají dvě ženy — nevěstky (H. *zónót*). Král tu vystupuje jako *nejvyšší soudce*, jemuž se předkládají jen nejzáhadnější případy, jež soudcové na nižších stupních nejsou schopni rozřešit. Případ je běžnou soudní praxí neřešitelný: chybějí svědkové. Vyřeší jej Šalomounova moudrost.

Je otázka, proč se Šalomoun snížil až k řešení sporu dvou *nevěstek*. Hebrejský výraz *zónót* (sg *zóná*) naprosto jednoznačně mluví o nevěstkách stejně jako řecké *pornai* (O') a latinské *meretrices* (V). Nevíme, proč nemohl být případ předložen k rozhodnutí Bohu; zřejmě šlo o to, aby král prokázal svou moudrost. Z evangelíí ovšem víme, jak Syn Davidův Ježíš Kristus se dovedl snižovat až k těm nejubožším a nejopovrhovanějším. Snad má být v daném případě vyzvednut i u Šalomouna podobný rys.

Šalomoun je hned od počátku líčen jako *výjimečná postava*. Zatímco za Davida zaujímal proroci významné postavení a také při korunovaci Šalomounově se ještě objevuje prorok Nátan (1,10n.22nn.34.38.44n), v pozdějším období Šalomounovy vlády umlkají. V Šalomounovi dosedl na izraelský trůn král jiného typu, s nímž mluvil Bůh přímo (3,3—15) a jež vyzbrojil zvláštní mocí a moudrostí.

Není divu, že v pozdějším podání právě tento král se rozroste do *nadlidských rozměrů* Sulejmana pohádek Tisíce a jedné noci, který je svrchovaným pánem i nad říší duchů. Kořeny těchto časem rozbujelých představ máme už ve Starém zákoně (sr Šalomounovy ženitby a stavby, k. 11, i plavby, k. 9).

3. ŠALOMOUNOVA VLÁDA

a) Správa země

4,1—5,8 (= 4,1—28 K)

Seznam králových úředníků a hospodářské zajištění jeho dvora.

4 ¹Tak byl král Salomoun králem nad celým Izraelem. ²A toto byli jeho nejvyšší úředníci: Azarjáš, syn Sádokův, byl knězem. ³Elichoref ^a a Achijáš, synové Šíšovi, byli písaři, Jóšafat, syn Achilúdův, byl kancléřem, ⁴Benajáš, syn Jójadův, byl nad vojskem. Sádok a Ebjátar byli kněžími. ⁵Azarjáš, syn Nátanův, byl nad správci, Zabúd, syn Nátanův, byl knězem a královým přítelem. ⁶Achišar byl nad domem a Adóniram, syn Abdův, byl nad nucenými pracemi.

⁷Šalomoun měl dále dvanáct správců nad celým Izraelem a ti opatrovali potravu pro krále a jeho dům. Každý měl v roce svůj měsíc, kdy potravu opatroval. ⁸Toto jsou jejich jména: Syn Chúrův v Efrajimském pohoří.

⁹Syn Dekerův v Mákasu ^b a v Šaalbímu, Bét-šemeši, Elónu a ^cBét-chánanu.

¹⁰Syn Chesedův v Arubótu. Jemu podléhalo Soko a celá země cheferská.

¹¹Syn Abínádabův spravoval celou pahorkatinu dóorskou. Měl za ženu Táfatu, dceru Šalomounovu.

¹²Baana, syn Achilúdův, spravoval Taanak a Megido a celý Bét-šeán, který leží vedle Saretanu pod Jizreelem, od Bét-šeánu až k Ábel-mechóle, až za Jokmoám.

¹³Syn Geberův v Rámotu v Gileádu. ^dJemu podléhaly vsi Jaíra, syna Manasesova, který byl v Gileádu ^d, podléhala mu také krajina argóbská, která je v Bášanu, šedesát velkých měst s hradbami a bronzovými závorami.

¹⁴Achínádab, syn Idův, v Machanajimu.

¹⁵Achímaas na území Neftaliově; také on si vzal za ženu Šalomounovu dceru, a to Basematu.

¹⁶Baana, syn Chúšajův, na území Ašerově a v Alótu ^e.

¹⁷Jóšafat, syn Parúachův, na území Isacharově.

¹⁸Šimeí, syn Elův, na území Benjamínově.

¹⁹Geber, syn Uríův, v zemi gileádské ^f, v zemi emorejské-

ho krále Síchona a bášanského krále Óga; v té zemi ^g byl jeden ^hvýsostný znak ^h.

²⁰Juda a Izrael byli tak početní jako písek u moře. Měli co jíst a pít a radovali se.

5 ¹[21] Šalomoun vládl nad všemi královstvími od řeky Eufratu ^a až k ^a zemi pelištejské a až k hranicím Egypta; odtud přinášeli Šalomounovi dary a sloužili mu po všechny dny jeho života.

²[22] Na jeden den se u Šalomounova dvora spotřebovalo třicet kórů ^b bílé mouky a šedesát kórů mouky ječné, ³[23] deset kusů krmného hovézího dobytka a dvacet kusů dobytka z pastvy, sto kusů ovcí a koz, kromě jelenů, gazel, antilop a vykrmené drůbeže. ⁴[24] Panoval nad celým územím na západ od Řeky ^c od Tifsachu až ke Gáze, nad všemi králi za Řekou ^c, a měl pokoj ode všech sousedů. ⁵[25] A Juda i Izrael bydleli v bezpečí po všechny dny Šalomounovy, každý pod svou vinnou révou a pod svým fíkovníkem, od Danu až po Beer-šebu.

⁶[26] Šalomoun měl také ustájeno ^dčtyřicet tisíc ^d koní pro svou vozbu a dvanáct tisíc koní jezdeckých. ⁷[27] Jmenovaní správci opatrovali potravu pro krále Šalomouna a ^epro všechny, kteří měli přístup ke stolu ^e krále Šalomouna, každý ve svém měsíci. Nedopouštěli, aby něco chybělo. ⁸[28] Také ječmen a řezanku pro koně a lehkonohé oře dodávali na místo, kde právě král ^f byl, každý podle toho, jak mu bylo určeno.

^a ve vlastních jménech vykazuje O' četné odchylky. — ^b v Mikmásu, O'. — ^c až do, O'. — ^{d-d} × O'B. — ^e O' různě: v Baalótu, v Maalótu apod. — ^f Gádu, O'B. — ^g + judské, O'. — ^{h-h} nasif, O' (< ⁿ ^e ^g ⁱ ^b, H.; přepis); nade vším, co (v té zemi) bylo, V (< ['] ^a ^l ^k ^l ^h ^a ⁿ ⁱ ^g ^g ^d ^b ⁱ ^m, H.).

[5. kap.] ^{a-a} podle 2Pa 9,26 a O' [2,46 k]. — ^b 1 kór = 360 l. — ^{c-c} míněno Zaeufratí (podle pozdějšího názvosloví perského, sr Ezd 4,16). — ^{d-d} :: 4000, 2Pa 9,25. — ^{e-e} (vykonávali) všechny příkazy týkající se stolu..., O' ∼ V. — ^f tak O' V; × H.

[2 a 4] 1Kr 2,34n 2S 23,20 [6] 1Kr 5,28 (7) : 1S 8,11—18 [11] 1S 16,8 [13] Nu 32,41 [20] : 1Kr 3,8 Gn 13,16 [1] Gn 15,18 [5] Lv 25,18 Mi 4,4 Za 3,10 [6] 2Pa 9,25

Při tak rozsáhlé historické zprávě, jakou je vyprávění o Šalomounově vládě, nelze se vyhnout ani *seznamům jmen*. Jde tu o dva seznamy: o seznam nejvyšších úředníků (vv. 2—6) a o seznam správců (vv. 7—19). Jsou to nepochybně dokumen-

ty historické, jež je užitečné srovnat se seznamy Davidovými (2S 8,16—18 a 20,23—26).

¹ Úvodem k seznamům je proklamace Šalomounovy vlády 'nad celým Izraelem'. Tento údaj je možno chápat dvojím způsobem: buď se mívá celá oblast Šalomounova panování (Noth), nebo jen budoucí severní království (Kittel, Šanda, Alt, Robinson aj., sr též v. 7). Byla to oblast separatistických hnutí, vycházejících hlavně z městských sídel původního pohanského obyvatelstva. Pravděpodobnější je ovšem údaj o celkovém rozsahu Šalomounovy říše (sr 5,1), v níž Juda zaujímal výsadní postavení na rozdíl od severních kmenů. Podobné rozpaky vystávají i u vlády Davidovy 'nad celým Izraelem' (2S 8,15).

²⁻⁶ V čele nejvyšších úředníků stojí *kněz* či spíše nejvyšší kněz. Za Davida stál na prvním místě velitel vojska (2S 8,16 a 20,23). Tím je předznamenán záměr nového krále — pokojně budovat říši (sr 1Kr 5,18).

Nejvyšším knězem je Azarjáš, 'syn', t. potomek Sádokův, přesněji jeho vnuk (1Pa 5,34n [= 6,8n K]; sr 2S 15,27). Na místo jednoho *písaře* nastoupili dva, synové Šíši, který tento úřad zastával už za Davida (2S 20,25 aj.).

'*Kancléř*' (H. *mazkir*) byl podle Notha herold, zprostředkovatel mezi králem a lidem. Avšak septuagintní překlad naznačuje, že šlo o kohosi, kdo spíše 'připomínal' události (sr Est 6,1). Byly mu svěřovány závažné státní úkoly, např. diplomatické služby (sr 2Kr 18,18.37). *Benajáš* už byl značně starý, snad proto Septuaginta jeho jméno ze seznamu vypustila. Avšak zde, jak naznačuje i uvedení jména Sádokova a Ebjátarova, mohlo jít jen o včlenění seznamu z nejranějšího období Šalomounova, ne-li dokonce z doby Davidovy vlády, do pozdějšího seznamu.

Pak následují *dva synové Nátanovi*. Nevíme, o kterého Nátana šlo, zda o proroka či o Davidova syna (2S 5,14). Úřad *králova přítele*, jehož konkrétní náplň nám uniká, je znám i z Egypta a z nejstarších dob Kenaanu (Gn 26,26) i z doby Davidovy (2S 15,37). Byl to asi nejvyšší králův rádce.

U předposledního úředníka, ustanoveného 'nad domem' — původně majordoma, pak *vezíra* (1Kr 18,3) či regenta (2Kr 15,5), není uvedeno jméno otcovo. Možná, že šlo o propuštěnce, bývalého otroka. Poslední úředník Adóníram je jakýmsi *ministrem nucených prací*. Bližší vysvětlení jeho činnosti najdeme v 1Kr 5,28 (= 14 K).

⁷⁻¹⁹ Další seznam obsahuje vymezení *dvanácti izraelských obvodů*, které měly zásobovat královský dvůr, a to vždy jeden měsíc v roce. Kromě obvodů je někdy uvedeno i sídelní město správcovo a každý údaj začíná jménem příslušného 'správce' (H. *niqqāb*), tj. někoho dosazeného čili pověřence. Rozdělení země na dvanáct obvodů navazuje počtem na starý svaz dvanácti pokolení a někde se opravdu hranice obvodů značně shodují se starými hranicemi kmenovými, do nichž jsou zahrnuta i někdejší kenaanská města. Není do nich zahrnut Juda. Působilo tu zřejmě stále vědomí, že Davidovci jsou v Judsku dynastií 'domácí'. Obvody měly dodávat na královský dvůr jen polní plodiny, dobytek a zvěřinu (sr 5,2n [= 4,22n K]). Olejem a vínem se dvůr zásoboval částečně z vlastních zdrojů.

Místodržci jsou v pěti případech (vv. 8.9.10.11.13) uvedeni bez vlastního jména, pouze pod jménem otcovým. Noth i Šanda se domnívají, že jména z textu vypadla. Alt na příkladech z královského archivu v Ugaritu vidí v těchto mužích příslušníky dědičné úřednické šlechty. Pouze nováčci prý museli být uváděni svým jménem (Alt, Menschen ohne Namen). — Dva správcové jsou uváděni jako královi zetevé (vv. 11.15), aniž se o nich dozvídáme další podrobnosti.

Hranice jednotlivých obvodů nelze dnes přesně vytýčit, zhruba však lze říci, že I. oblast obsahuje středopalestinskou vrchovinu na území kmene Efrajimova, II. oblast tvoří západní kraj kdysi Danův, III. je v podstatě území kmene Manasesova, IV. je pobřežní oblast dórská mezi územím foinickým a pelištejským, V. zahrnuje větší část Jizreelské nížiny až po údolí řeky Jordánu, VI. je území Manasesovo v Zajordání, VII. je území Gádovo čili střední Zajordání, VIII. je území kmene Neftaliova, IX. je území kmene Ašerova, X. je území kmene Isacharova, XI. je území kmene Benjámínova, XII. zaokrouhluje počet krajů na dvanáct a zahrnuje patrně jižní Zajordání; údaje jsou značně sporné. Území kmene Zabulónova chybí.

²⁰ Závěr seznamu načrtává téměř eschatologickým obrazem *rajský život* izraelské země za Šalomounova kralování.

^{5,1-4} Uvedený *rozsah Šalomounovy říše* odpovídá souběžnému poklesu moci obou sousedních velmocí, Babylónie a Egypta. Navíc vychází ze zpráv o bojích Davidových (2S 8 aj.), podle nichž si David podmanil všechny okolní kraje až po hranice obou velmocí. Některá území připojil k izraelskému území přímo, jiná si jen zpoplatnil. To platí hlavně o aramej-

ské oblasti, ale i tam uplatňoval svou svrchovanost tím, že tam zanesl známost Hospodina, Boha Izraele (sr vk 2S 8,10). V této činnosti pokračuje i Šalomoun (2Pa 8,3 sr 2S 8,3), o němž jinak nečteme, že by ve válkách svého otce pokračoval. Naopak, za jeho vlády se některé okrajové oblasti postupně osvozovaly (Edóm, 1Kr 11,21n; Aram, 1Kr 11,23—25).

Dvoji údaj: „na západ od Řeky“ a „za Řekou“ (H. *‘eḇer ha-nāhār*, v. 4) je úřední označení pro území na západ od Eufratu v době perské (sr Ezd 8,36 Neh 2,7.9). Předpokládá pohled z oblasti ležící na východ od této řeky. Je sice známo i novoasyrské označení *ebir nāri* pro Syrii a Palestinu ze 7. století, ale v Palestině se ujalo až od 6. století po zajištění babylónským. Vyplývá z toho, že údaj o rozsahu říše Šalomounovy pochází nejspíše až z této doby, i když se opírá o mnohem starší podání.

Denní spotřeba jídla pro Šalomounův dvůr bývá předmětem rozdílných úvah. 108 hl bílé mouky a 216 hl ječné mouky vede vykladače k odhadu, že strážníků bylo několik tisíců (i s rodinami), ne-li až desetitisíců (Šanda, Montgomery). Vysoká spotřeba mouky oproti masu ukazuje, že zejména služebnictva a rodinných příslušníků byl velký počet. Je však také třeba počítat s tím, že údaje mají jen vyzvednout Šalomounovu slávu a nádheru jeho dvora a že nikterak nepodávají faktický stav dvorního hospodaření.

Nehemjáš později pro svůj malý dvůr stopadesáti Judejců a dalších hostů spotřeboval denně 1 hovězí kus, 6 kusů bravy a neurčený počet ptáků. U Šalomouna jde o množství masa zhruba třicetkrát větší, nepočítáme-li zvěřinu. Množství mouky se měří na jednotky zvané *kór*. Velikost této jednotky se odhaduje průměrem na 360 litrů.

⁵ Verš 5. dokresluje ještě výrazněji než 4,20 obraz rajských poměrů za Šalomounovy vlády a připomíná spíše eschatologické království Boží než historické údobí (sr vk Mi 4,4 Za 3,10). Zmínka o fíkovníku vedle vinného keře ukazuje na blaženou dobu. Sedání pod vinnou révou a fíkovníkem je obraz hojnosti a současné pokoje a bezpečí (Dalman, I., 161; II., 565; sr 2Kr 18,31).

⁶⁻⁸ Údaje o počtu *Šalomounových koní* a tedy i válečných vozů, pro něž byli určeni, je velmi těžké vzájemně sladit. Vykladači se pokoušejí po vzoru Septuaginty (10,26) a 2Pa 9,25

snížit číslo 40.000 na desetinu. Mluví v této souvislosti raději o stájích nebo jeslích než o koních a předpokládají, že připadala jedna stáj na tři koně bez ohledu na to, že např. známé 'stáje megidské' toto řešení vylučují. Na tom nic nemění, že patrně nepocházejí z doby Šalomounovy, jak se dříve soudilo, nýbrž pozdější, snad Achabovy (9. stol.).

Podle 10,26 měl Šalomoun 1400 *válečných vozů*, Hadad-ezer jich měl 1200 a Achab dokonce 2000. To ovšem neodpovídá ani udanému ani odhadem upravenému počtu koní. Konečné slovo o počtu Šalomounových koní nelze zatím říci. Je však třeba připomenout, že koně zaujímali významné místo ve slunečním kultu. Proto David ukořistěné koně ochromoval (2S 8,4) a nejinak si počínal král-reformátor Jóšijáš (2Kr 23,11). Šalomoun naopak stavěl také různé pohanské svatyně (sr vk 1Kr 11,7n), proto mohl mít i koně náležející slunečnímu božstvu. Pozdější doba však zamlčela jejich původní poslání, a tím vnesla do textu nejasnost. Vedle nich měl ovšem i vojenské koně; v hospodářství se koní ještě neužívalo.

b) Šalomounova moudrost

5,9—14 (= 4,29—34 K)

Šalomoun svou moudrostí předstihuje i mudrce dávnověku.

^{9 [29]} Bůh ^g dal Šalomounovi moudrost, prevelikou rozumnost a takovou hojnost myšlenek, jako je písku na břehu moře. ^{10 [30]} Šalomounova moudrost převýšila moudrost všech synů dávnověku i všechnu moudrost egyptskou. ^{11 [31]} Byl moudřejší než všichni lidé, ^h než Étan Ezrachejský a Héman, Kalkol a Darda, synové Machólovi. ⁱ Jeho jméno bylo proslulé mezi všemi okolními pronárody. ^{12 [32]} Šalomoun ⁱ také vyslovil tři tisíce přísloví a jeho písní bylo ^k tisíc a pět ^k. ^{13 [33]} Dovedl také mluvit o stromech, od cedru, který je na Libanónu, až po yzop, který roste na zdi, a dovedl mluvit i o zvířatech, ptácích, plazech a rybách. ^{14 [34]} Šalomounově moudrosti přicházeli na-

slouchat ze všech národů i¹ ode všech králů země, kteří se o jeho moudrosti doslechli.^m

^g Hospodin, O' T. — ^h + moudřejší, O' V. — ⁱ⁻¹ × O'. — ^j podle O' V. — ^{k-k} pět tisíc, O'. — ^l + a bral dary, P. — ^m O' zařazuje sem oddílky 3,1 + 9,16n.

[9] Kaz 1,16 [11] 1Pa 2,6 [12] Př 12,9

⁹⁻¹⁴ Oslava Šalomounovy velikosti vrcholí líčením jeho moudrosti, která má zde ovšem jiný ráz než vladařská moudrost, popisovaná v k. 3. Bohatostí myšlenek a *rozsahe* vědomostí předčil král jak 'syny dávnověku', tj. patriarchy předpotopního věku (Gn 5), kteří pro svůj vysoký věk moudrostí daleko převyšovali přítomná pokolení, jež se dožívají jen 70 až 80 let (Ž 90,10 sr Jb 8,8n), tak i Egypťany, proslulé mudroslovnou literaturou, z níž některé výroky se dostaly i do knihy Přísloví nebo ji aspoň ovlivnily (Př 22,17 — 23,14).

O mužích jmenovaných ve v. 11 nevíme nic určitého. Výskyt jejich jmen v rodokmenu Judově (1Pa 2,6) nám neposlouží. Vedle jmenovaných už čtyř přistupuje jako pátý Zimrí a všichni jsou *synové Zerachovi*. V 1Kr se jako otec uvádí jakýsi *Machól*, tzn. 'taneční rej', zatímco Zerach znamená 'původ' a pochází od stejného slovního kořene jako Ezrachejský ('*ezrach* = domorodý). *Étan* a *Héman* jsou jmenováni i v žalmech (sr nadpisky Ž 88n). Oba jsou jmenováni i mezi chrámovými zpěváky jako potomci Léviho (1Pa 6,18.29 [= 33.44 K] 15,17 aj.). Zřejmě se tu prolínají různé tradiční vrstvy.

Šalomounova *přísloví* nebyla podle vv. 12n filosofickými výroky, nýbrž šlo o poučení vzatá z přírody. Jako obdobu lze uvést Jótamovu bajku o stromech, které si volí krále (Sd 9), nebo Jóašovu o bodláku a cedru (2Kr 14,9) nebo ze života zvířat (Př 30,15nn 6,6). Tím získávala Šalomounova moudrost univerzální dosah. Forma těchto přísloví byla jistě poetická pro lepší zapamatování, neboť písemné šíření podobných výroků nebylo tehdy běžné a zůstávalo omezeno hlavně na královské dvory, případně i svatyně. Čteme, že i jiné národy měly zájem poznat Šalomouna pro jeho moudrost.

Ve starém Orientě od Egypta po Mezopotámii byla rozšířená ústně tradovaná i písemně kolující moudrost, vidění skrytých souvislostí světa a dění a odtud vyvěrající zásady správného jednání. V Izraelské moudrost nebyla chápána jako vrozená nebo vypěstovaná lidská vlastnost, nýbrž jako *účast na moudrosti Boží* (Iz 31,2), vhléd do jeho plánů a poslušné jednání podle Božího zákona (Ž 19,8). Sice i tady byla pěstována na královském dvoře (za Šalomouna, 1Kr 5,9nn [= 4,29nn K]; za Chizkijáše, Př 25,1), ale nezůstala tajnou naukou dvorských kruhů (jako např. Achikarova moudrost v Egyptě), nýbrž byla 'zdemokratizována' a stala se časem majetkem širokých vrstev (Př 1,20nn 8,1nn). Tak se mohla stát i normou hodnocení a formou protestu proti zlým králům (Př 16,12). Písemně je zachycena v knihách Př, Kaz, Jb a Ž a mimo kánon sz v knize Sírachově, v Moudrosti aj. Srovnáním s orientálními paralelami lze doložit, že pod vlivem prorocké zvěsti byla izraelská moudrost prohloubena a obohacena sepětím s Boží bází a spravedlností.

c) Smlouva s týrským Chíramem

5,15—32 (= 1—18 K)

Týrský král Chíram se zavazuje poslat řemeslníky a dodat dřevo na stavbu chrámu.

¹⁵ [1] Týrský král Chíramⁿ poslal k Šalomounovi své služebníky, ° neboť uslyšel, že ° ho pomazali za krále namísto jeho otce. Chíram byl totiž přítelem Davidovým po všechna léta.

¹⁶ [2] Šalomoun poslal Chíramovi vzkaz: ¹⁷ [3] „Ty víš, že můj otec David nemohl vybudovat dům jménu Hospodina, svého^p Boha, pro boje, které vedl s okolními nepřáteli, dokud mu je Hospodin nepoložil pod nohy. ¹⁸ [4] Teď mi však Hospodin, můj Bůh, dal ode všech okolních nepřátel odpočinutí, nehrozí mi protivník ani žádná zlá událost. ¹⁹ [5] Proto jsem se rozhodl vybudovat dům jménu Hospodina, svého Boha, podle Hospodinových^q slov k mému otci Davidovi: »Tvůj syn, kterého dosadím po tobě na tvůj trůn, ten vybuduje dům mému jménu.« ²⁰ [6] Proto přikaž, aby pro mne poráželi libanónské cedry. Moji služebníci budou s tvými a já ti budu dávat mzdu^r pro tvé služebníky^r v takové výši, jakou určíš; vždyť víš, že mezi námi není nikoho, kdo by uměl porážet stromy jako Sidóňané.“

²¹ [7] Když Chíram uslyšel Šalomounova slova, velmi se radoval a řekl: „Požehnán buď dnes Hospodin^s, že dal Davidovi moudrého syna, aby vládl nad tímto početným lidem.“

²² [8] A Chíram poslal Šalomounovi poselství: „Slyšel jsem, co jsi mi vzkázal. Pokud jde o dřevo cedrové a cypřišové, vyhovím každému tvému přání. ²³ [9] Moji služebníci je stáhnou z Libanónu dolů k moři a já z nich dám udělat vory; po moři je dopravím až na místo, které určíš. Tam je dám rozpojit a ty je dáš odtáhnout. Také ty vyhovíš mému přání a budeš dodávat potravu pro můj dům.“ ²⁴ [10] Dodával tedy Chíram^t Šalomounovi dřevo cedrové a cypřišové, všechno podle jeho přání. ²⁵ [11] Šalomoun dodával Chíramovi dvacet tisíc kórů pšenice k jídlu pro jeho dům a dvacet kórů^u oleje získaného drcením; to dával Šalomoun Chíramovi rok co rok.

²⁶ [12] Hospodin dal Šalomounovi moudrost, kterou mu přislíbil, a mezi Chíramem a Šalomounem byl pokoj. Oba spolu uzavřeli smlouvu.

²⁷ [13] Král Šalomoun vybral z celého Izraele robotníky v počtu třiceti tisíc mužů. ²⁸ [14] Z nich posílal na Libanón střídavě deset tisíc každý měsíc. Měsíc byli na Libanónu, dva měsíce doma. Nad robotníky byl Adóníram.

²⁹ [15] Šalomoun měl také sedmdesát tisíc nosičů břemen a osmdesát tisíc kameníků v horách, ³⁰ [16] mimo představené Šalomounových správců, kteří byli nad pracemi v počtu tři tisíc tři^v set a panovali nad lidem konajícím tu práci. ³¹ [17] Král přikázal, aby se do základů domu dávaly kvádry; proto lámali veliké kusy ušlechtilého kamene. ³² [18] Lidé Šalomounovi a lidé Chíramovi a Gebalci je otesávali a připravovali dřevo i kameny k budování domu.

ⁿ místy též Chúram (2Pa 2) nebo Chíróm, H. — o-o aby..., O'. — p-mého, O'. — q + Boha, O'. — r-r za tvou službu, O'. — s Bůh, O'; + + Bůh, V. — t:: Chíróm, H. (sr pozn. a). — u:: 20 000 batů, O' sr 2Pa 2,9 [= 10 K] (1 bat = 36 l; 1 kór = 360 l). — v šesti, 2Pa 2,17 [= 18 K], O'.

[15nn] // 2Pa 2 (15) 2S 5,11 (19) 2S 7,12n (20) 2Pa 2,7—11 (21) :1Kr 10,9 (25) :1Kr 5,2 (28) 1Kr 4,6 (32) Joz 13,5 Ez 27,9

Druhá polovina 5. kapitoly se soustřeďuje na přípravu k největšímu podniku Šalomounovy vlády, totiž k *stavbě Hospodinova chrámu* v Jeruzalémě.

¹⁵ Zpráva o těchto přípravách začíná úvodem, který čtenáři vysvětluje *účast pohanského krále* při stavbě chrámu. Jde o týrského krále Chírama (vládl v polovině 10. století), který už od Davidových dob (2S 5,11) byl přítelem a spojencem Izraele a jeho Boha Hospodina uznával a respektoval (1Kr 5,21 [= 7 K]). Pozdravné poselství při Šalomounově nástupu na trůn nechápe bible jako pouhou mezinárodní zvyklost (sr 2S 10,2), nýbrž daleko hlouběji jako projev přání pokračovat v oboustranně prospěšném spojení. Toto přání se v Šalomounově případě splnilo, jak vidíme i z pozdějších zpráv (9,27 10,11.22). Nelze však přehlédnout, že ještě pozdní prorok v tomto spojení viděl především pronikání známosti Hospodinovy i do foinického prostředí (sr vk Za 9,2n).

Je otázka, zda Chíram není zkratka z Achíram (= Můj Bratr je Vznesený). Pokud místy hebrejský text zachoval tvar jména Chírom, zachoval jen foinickou výslovnost bez dosahu na smysl jména. Tvar Chúram, objevující se v 2Pa místo Chíram, nedovedeme uspokojivě vysvětlit.

^{16–20} Šalomoun má zájem na tomto *spojení* právě s ohledem na plánované stavby. Proto posílá Chíramovi poselství se žádostí o pomoc. Zdůvodňuje, proč teprve on přistupuje ke stavbě chrámu, a vysvětluje, že David nemohl splnit svou touhu pro války, které byl nucen vést (2S 7 sr 1Pa 22,8). Nyní nastal mír, který umožňuje synovi otcovu touhu splnit. Davidovi Hospodin prohlásil, že se obejde bez domu, jak se ukázalo i po dobu putování po poušti (2S 7,5—7). Milost nedělá král Bohu stavbou jeho domu, nýbrž Bůh milostivě buduje dům králi v jeho dynastii (2S 7,8—12). Stavba chrámu bude tedy potvrzením, že Bůh své zaslíbení plní (2S 7,13—16).

Pomoc, kterou při stavbě Šalomoun od Chírama potřebuje, spočívá především v dodávkách a zpracování *stavebního dřeva*, kterého byl na izraelském území nedostatek. Později se uplatní také při stavbě a výzdobě chrámu.

Mezi foinickými městy, známými už z 3. tisíciletí př. Kr., zaujímal *Sidón* přední místo. I když byl časem zastíněn silicím Týrem, užívali tehdejší národy, jak vidíme i u Homéra, jména 'Sidón' jako označení pro celou Foinicii a 'Sidónané' pro Foiničany všeobecně.

^{21–26} *Chíramova chvála Hospodina* nepřímou vyzdvihuje Šalomounovu velikost. Jaký teprve musí být Bůh, který má takového zástupce na zemi! I pohané se před ním budou sklánět. Proto se také znovu zdůrazňuje Šalomounova moudrost. Podle staroorientální zásady „jak na nebi, tak na zemi“ je pozemský král odleskem nebeského Krále, jeho slávy, moci i moudrosti.

Chíram vychází Šalomounovi vstříc. Dává si přirozeně za svou ochotu bohatě zaplatit *naturáliemi*, které Týru chyběly. Foinická města ležela na mořském pobřeží a přilehlých ostrovech s nevelkým zázemím, navíc silně zalesněným, takže možnost pěstovat obilniny byla omezena a musely se dovážet. Chíram z těchto důvodů nežádá Šalomouna o posílání pomocných dělníků ani o placení mzdy pro své dělníky, jak to Šalomoun nabízel, nýbrž požaduje pšenici, a to v množství (20.000 kórů = 7,200.000 l), jež představuje dvě třetiny roční spotřeby Šalomounova dvora (téměř 33.000 kórů, 5,2). Požadavek dodávky oleje je naproti tomu značně nižší (20 kórů, tj. asi 7200 litrů), šlo o dodávku oleje prvotřídního, získaného pouhým drčením zralých oliv (zatímco lisováním se dosahovalo výroby oleje druhořadého). Mladší tradiční vrstva v 2Pa 2,9 (= 10 K) uvádí navíc dodávku 20.000 kórů ječmene a 20.000 batů vína. Stejně i dodávku oleje zvyšuje (jako Septuaginta) na stonásobek ve zřejmé snaze jen ještě víc oslavit Šalomouna, který si takové platby mohl dovolit a nelitoval žádných obětí pro důstojný stánek Hospodinův. Za to dodává Chíram Šalomounovi stavební dřevo. Zavázal se Šalomounovi dopravit kmeny stromů na břeh a pak po moři až na místo určení, jímž byl podle 2Pa 2,15 (= 16 K) přístav Jafó (Joppe).

'Cedr' (H. 'eřez) bude asi jen všeobecným označením mohutných libanónských stromů, neboť dnešní cedr (Cedrus Libani Barrel) nemá dost dlouhé dřevo, aby vyhovoval stavebním účelům. Lépe se hodí tzv. cilická jedle (Abies Cilicia Kotschy). Stejně 'cypřiš' (H. beryš) nebude Cupressus sempervirens L., nýbrž spíše foinický jalovec (Juniperus Phoenicea L.), který se k stavebním účelům rovněž lépe hodí (Noth; Šanda myslí v druhém případě spíše na nějaký druh borovice).

^{27–32} Izraelských pomocníků nebylo na Libanónu třeba. Vyprávěč však nerozlišuje mezi *přípravnými pracemi* pro stavbu chrámu konanými jednak na Libanónu, jednak na území izraelském. Odbornou práci kamenickou prováděli dělníci při-

mo na izraelském území, protože kamene tam bylo dost. Počet dělníků neodpovídá jistě skutečnému stavu, nýbrž vyzdvihuje důležitost díla. Vždyť Héródés potřeboval ke stavbě chrámu 10.000 dělníků všech profesí a 1.000 kněží s jedním tisícem vozů (Josephus Flavius, Ant. XV, 11,2). Počet dozorců je při stavbě chrámu šestkrát větší než při stavbě domu Šalomounova (1Kr 9,23).

Nakonec je ještě zmínka i o *pomoci Gebalských*. Proč jsou jmenovitě uvedeni, nedá se zjistit. Jde nejspíše o dělníky z Gebalu (Byblosu), foinického přístavu, o němž jsou zmínky v Joz 13,5 a Ez 27,9.

d) Stavba chrámu

6,1—38

Popis chrámu a jeho vnitřní vybavení.

6 ¹ Čtyři sta osmdesát^a let po vyjití Izraelců z egyptské země, čtvrtého roku svého kralování nad Izraelem, ^b v měsíci zívu, což je ^b druhý měsíc, začal Šalomoun budovat dům Hospodinu. ^c ² Dům, který začal král Šalomoun budovat Hospodinu, byl dlouhý šedesát^d loket, široký dvacet a vysoký třicet loket. ³ Délka předsíně před lodí chrámovou byla dvacet loket podle šířky domu a před domem byla široká deset loket. ⁴ V domě dal udělat také okna se zužujícím se ostěním. ⁵ Při zdi domu dal kolem vybudovat přístavbu, při zdech domu kolem lodí chrámové a svatostánku; tak udělal kolem ochozy. ⁶ Přístavba byla dole široká pět loket, ve střední části šest loket a v třetí části sedm loket; dal totiž udělat na vnější zdi domu kolem římsovité výstupky, aby stropní trámy nezasahovaly do zdi domu. ⁷ Když byl dům budován, buďovali jej z kamene opracovaného již v lomu. V domě nebylo při budování slyšet kladivo ani dláto, vůbec žádné železné nástroje. ⁸ Vchod ke střednímu^e ochozu byl na pravé zdi domu; po tečících schodech se vystupovalo na střední ochoz a ze středního do třetího. ⁹ Tak budoval Šalomoun dům a dokončil jej. Přikryl jej ^f cedrovými trámy a cedrovým obložením^f. ¹⁰ Při celém

domě dal vybudovat přístavbu vysokou vždy pět loket a spojil ji s domem cedrovými kmeny.

^{11 g} I stalo se slovo Hospodinovo k Šalomounovi: ¹² „Pokud jde o tento dům, který budeš: Budeš-li se řídit mémi nařízeními, budeš-li uplatňovat má práva, dodržovat všechna má přikázání a podle nich žít, splním na tobě své slovo, které jsem dal tvému otci Davidovi, ¹³ budu bydlet uprostřed synů izraelských a Izraele, svůj lid, neopustím.“ ^g

¹⁴ Šalomoun budování domu dokončil. ¹⁵ Obložil také stěny domu uvnitř cedrovými deskami; od podlahy domu až ke stropu obložil vnitřek dřevem a podlahu domu položil z cypřišových desek. ¹⁶ Dvacet loket od zadní strany domu vybudoval přepážku z cedrových desek od podlahy až ke stropu a uvnitř vybudoval svatostánek, velesvatyni. ¹⁷ Dům, to je hlavní loď před velesvatyní ^h, měřil čtyřicet loket. ¹⁸ Uvnitř domu bylo všechno z cedru; v něm byly vyřezány kalichy květů a věncův z květin. Kámen nebylo vidět. ¹⁹ V nejvnitřnější části domu zřídil svatostánek, aby tam umístil schránku Hospodinovy smlouvy. ^{20 i} Před svatostánkem, který ⁱ byl dvacet ⁱ loket dlouhý, dvacet loket široký a dvacet loket vysoký a který obložil lístkovým zlatem, ^k umístil oltář z cedrového dřeva a obložil jej. ²¹ Uvnitř obložil Šalomoun dům lístkovým zlatem a oddělil zlatými řetězy prostor před svatostánkem obloženým zlatem ^k. ²² Vůbec celý dům obložil zlatem, úplně celý; také oltář, který patřil ke svatostánku, obložil celý zlatem.

²³ Pro svatostánek zhotovil dva cheruby z olivového dřeva; jejich výška byla deset loket. ²⁴ Pět loket měřilo jedno křídlo cheruba a pět loket druhé křídlo, od jednoho konce křídla ke druhému bylo deset loket. ²⁵ Také druhý cherub měřil deset loket. Oba cherubové měli stejnou míru a stejný tvar. ²⁶ Výška prvního i druhého cheruba byla deset loket. ²⁷ Cheruby umístil do nejvnitřnější části domu. Rozprostírali křídla tak, že křídlo jednoho se dotýkalo jedné stěny a křídlo druhého se dotýkalo druhé stěny; jejich druhá křídla se uprostřed domu navzájem dotýkala. ²⁸ Také cheruby obložil zlatem.

²⁹ Na všechny stěny ^l přední i zadní části ^l domu dal vyřezat dokola řezby cherubů, palem a věncův z květin. ³⁰ Rovněž podlahu ^l přední i zadní části ^l domu obložil zlatem. ³¹ Vchod svatostánku opatřil dveřmi z olivového dřeva; pilíř a veřeje byly pětihranné. ³² Obě křídla dveří byla z olivového dřeva. Na ně dal vyřezat řezby cherubů, palem a věncův z květin

a obložil je zlatem. I na cheruby a palmy nanesl zlato. ³³ Podobně dal zhotovit i pro vchod do chrámové lodi veřeje z olivového dřeva, ale čtverhranné, ³⁴ a dvojité dveře z cypřišového dřeva; jedno dveřní křídlo bylo dvojdílné a otáčelo se, též druhé křídlo bylo dvojdílné a otáčelo se. ³⁵ A dal na nich vyřezat cheruby, palmy a věncův z květin a vyřezané pak obložit tepaným zlatem. ³⁶ Vybudoval také zeď vnitřního nádvoří, vždy ze tří vrstev kamenných kvádrů a z jedné vrstvy otesaných cedrových trámů ^m.

³⁷ Hospodinův dům byl založen ve čtvrtém roce v měsíci zívu ⁿ. ³⁸ V jedenáctém roce v měsíci búlu ^o, což je osmý měsíc, král dům dokončil podle všech směrnic a pokynů. ^p Stavěl jej sedm let ^p.

a 440, O'. — b-b × O'. — c O' sem přiřazuje 5,31n a 6,37n. — d 40, O'B (sr v. 17). — e spodnímu, O' (< *ha-tichtónā* místo *ha-tikónā*, H.). — f-f cedry, O'B. — g-g vv. 11—13 × O'B. — h tak V ∞ O' (× v. 18); dosl. přede mnou (ve velesvatyni byl představován Hospodin trůnící na schráně smlouvy). — i-i Svatostánek (byl...), V ∞ O'. — j čtyřicet, P. — k-k × O'. — l-l dosl. zvnitřku až ven. — m + kolem; zhotovil i závěr do nádvoří do předšíně domu před lodí chrámovou, O'. — n nisanu, O'. — o baalu, O'. — p-p × O'B.

{1nn} // 2Pa 3,1—13 {3} 1Kr 7,15—21 {12} 2S 7,13 {13} Ex 29,45 {14} : Sk 7,47 {20} 1Kr 7,48; Ex 30,1—3 {23} Ex 37,7—9 2Pa 3,10n {37} 1Kr 6,1

Zpráva o stavbě prvního Hospodinova domu v Jeruzalémě je svým původem starobylá. Svědčí pro to jak archaické označení měsíce *jeřach* (vv. 37n, jinde nahražené mladším výrazem *chodeš*, v. 1. aj.), tak stavebně technické výrazy, které byly už řeckým překladatelům Starého zákona cizí a nepřeložitelné. Kromě toho převažují v jádru kapitoly nominální věty bez určitého slovesného tvaru, takže celá zpráva budí dojem plánu, který má být teprve prováděn. Odtud chápeme i údaj rozměrů a druhů materiálu a určité nedostatky v představě hotového díla, jaké může mít člověk, dokud ještě stavbu v jejím provedení neviděl.

Podle 2Pa 3,1 byl chrám postaven na *hoře Mórija* na humnu Jebúsejce Ornana. Údaj o hoře Mórija vychází z Gn 22,2, kde se však nemluví o hoře, nýbrž o zemi Mórija, v níž leží hora neoznačená jménem. Je tedy údaj v 2Pa 3,1 značně nepřesný. O humnu Jebúsejce Ornana (Aravny) se zmiňuje 2S

24,16—25. Tam na místě, u něhož stál anděl moru, vybudoval David oltář. Ten se stal zřejmě východiskem pro vybudování chrámového areálu a byl patrně totožný s pozdějším oltářem pro zápalné oběti. Není ovšem známo, stál-li oltář na posvátné skále uctívané podnes Mohamedovými vyznavači v Omarově mešitě - Skalním dómu. Názory badatelů se různí. Někteří se domnívají, že nad touto skalou stála velesvatyně chrámu, tak jako se dnes nad ní klene kopule Omarovy mešity (sr Bič, Palestina II., 42nn).

Chrást byl orientován svým vchodem *na východ*, takže o rovnodennosti vycházející slunce pronikalo svými paprsky až do velesvatyně a ohlašovalo tak příchod Hospodina-Krále (Bič, II., 84).

¹Počátek stavby chrámu je určen dobou *480 let po vyjití z Egypta*. Počítáme-li na jednu generaci čtyřicet let (sr dobu putování pouští, Nu 14,23), byla by to doba dvanácti pokolení (stejný počet generací se počítal od vybudování chrámu do jeho zničení Babylóňany r. 587/6). Číslo 480 je však spíše symbolickým násobkem posvátných čísel 12 a 40. Septuaginta je nahrazuje číslem 440, snad proto, že toto číslo je čtyřicetnásobkem počtu jedenácti předků Sádokových od Árona (Montgomery), pokud tu nejde vůbec jen o omyl. Přesné datum začátku stavby chrámu zůstává neznámé.

Podrobnost, že stavba byla započata *v měsíci zívu* (sr v. 37), vychází snad z bohoslužebného kalendáře, bylo-li zahájení stavby skutečně slavnostně připomínáno. Jméno měsíce je starobylé a bylo třeba je v pozdějších dobách vysvětlit. Odtud doložka, že jde o 'druhý měsíc', počítáno po babylónském vzoru od jarní rovnodennosti, tedy zhruba duben—květen.

²⁻¹⁰Počítáme-li délku lokte asi půl metru, měl chrám (i s předsíní) celkový *rozměr* asi 35 × 10 × 15 metrů. Důležitější však tu asi byl *poměr* délky svatyně a svatostánku k jejich šířce, a ten poměr činil 3 : 1. Takový poměr stran u známých pohanských chrámů v této oblasti zatím není doložen. Rozměry ovšem značily zřejmě světlost vnitřních prostor bez síly zdi, která zde není udána. Výška předsíně prý byla 120 loket (2Pa 3,4), což je nepravděpodobné, neboť by to byl čtyřnásobek výšky vlastní chrámové budovy. Předsíní byla nejspíše otevřená, tj. mohly ji tvořit pouze prodloužené postranní zdi chrámu, jak můžeme soudit ze soudobých staveb svatyní v Me-

gidu a Šekemu (Noth). Další podrobnosti jsou nejasné a neurčité a smysl odborných výrazů nejistý. Přístavba kolem budovy mohla být dřevěná v podobě ochozu neznámého účelu. Jednotlivá poschodí přístavby vznikla položením příčných trámů na výstupky chrámové zdi, neboť otvory pro trámy asi nebyly v posvátné zdi přípustné. Tři podlaží této nástavby spojovalo snad točité schodiště. — K podrobnostem o podobě a vybavení Šalomounova chrámu sr Bič, II., 45—48.

¹¹⁻¹³Popis *zevní stavby* je dovršen ujištěním Hospodinovým, že se splní všechna zaslíbení, týkající se chrámu, bude-li se Šalomoun řídit příkázáními Hospodinovými (sr vk 2,1—4).

¹⁴⁻²²Následuje popis *vnitřního vybavení* chrámové svatyně a svatostánku či velesvatyně.

Vnitřek chrámu byl obložen dřevem tak, aby nebylo vidět kamenné zdivo. Dřevěná byla také přepážka mezi svatyní a svatostánkem ve vzdálenosti jedné třetiny od zadní zdi. V Héródově chrámu byla velesvatyně oddělena od hlavní lodi chrámové dvojím závěsem (sr Mt 27,51).

Hlavní *loď chrámová*, která měřila dvě třetiny celkové délky chrámu (40 loket), se nazývá hebrejsky *hékál*. Toto slovo přešlo do hebrejštiny přes akkadské *ékallu* ze sumerského *e-gal*, což znamenalo 'velký dům' čili palác, případně i palác bohů = chrám. V tomto případě je to ovšem jen část chrámu, hlavní prostor svatyně. Svatostánek (H. *d'bir*) byl o polovinu menší a měl podobu krychle o straně dlouhé 20 loket. To znamená, že do výšky celé budovy chybělo 10 loket. Byl tedy nad stropem svatostánku nejspíše prázdný prostor. Byla-li podlaha svatostánku zvýšena nad úroveň podlahy svatyně (zvýšení si mohlo mimo jiné vynutit i 'posvátné skalisko', bylo-li právě pod svatostánkem), svrchní prostor se přirozeně zmenšil. K jakému účelu sloužil, není známo.

Dřevěné *obložení stěn* bylo ozdobeno patrně horizontálními pásy ozdob kolem celého sálu. Strídaly se postavy cherubů s palmami a ozdobami v podobě stylizovaných rostlin, jmenovitě kolokvint (Citrullus colocythis), které svými listy a úponky připomínají vinnou révu.

Prostor *před svatostánkem* byl uzavřen zlatými řetězy. Oltář, o kterém je zmínka, nebyl určen pro přinášení obětí. Byl dřevěný a jenom zlatými plátky obložen (sr 7,48). Smíme v něm nejspíše vidět kadidlový oltářík (Ex 40,5.26).

^{23—28} *Ve svatostánku* byli umístěni dva cherubové. O jejich vzhledu chybí přesnější údaje, zřejmě se předpokládalo, že každý ví, jak cherub vypadá. Víme jen, že měli dvě perutě, a že to tedy byly okřídlené bytosti. Podle soudobých představ okolních národů se dá předpokládat, že to byly buď okřídlené sfingy s lidskou tváří a zvířecím tělem nebo spíše obdoby asyrských strážců paláce s okřídleným býčím tělem a lidskou hlavou, zvláště proto, že zde cherubové neleželi jako ležívají sfingy, nýbrž stáli a byli obráceni tvářemi ke vchodu (2Pa 3,13). Zřejmě šlo o jiné cheruby než byli ti, kteří byli součástí příkrovu Hospodinovy schránky (Ex 25, 18—20), i ti, kteří zdobili stěny lodi chrámové.

^{29—35} Ozdobné řezby byly provedeny jistě jen ve dřevě; o slonové kosti, používané jinde, se zde jako o materiálu nemluví. *Figurální výzdoba* stěn pozůstávala pravděpodobně ze seskupení dvou okřídlených cherubů, obrácených tvářmi ke stylizované palmě, jež představovala ve starém Orientě také strom života (vedle vinné révy). Ornamentální okraje této figurální výzdoby pak tvořily stylizované květy.

Slovům o *obložení podlah* zlatem musíme rozumět tak, že šlo asi jen o okrajové lišty. Popis *dveří* je v podrobnostech nejasný, zejména výrazy, které překládáme 'pětihranný' a 'čtverhranný' nejsou jednoznačné.

³⁶ *Vnitřní nádvoří* bylo obehnané zdí ze tří vrstev kamených kvádrů, pokrytých otesanými trámy. Protože taková zeď byla příliš nízká, soudí se, že buď následovaly další vrstvy kamene, mezi nimiž sloužilo dřevo jako pružící vložka proti seismickému působení, nebo zeď z hliněných cihel (Noth).

^{37a} Zpráva o době *trvání stavby* užívá starokenaanských jmen měsíců, a to jarního *zív* (druhý měsíc od jarního počátku roku, duben až květen) a podzimního *búl* (osmý měsíc, říjen až listopad). O tom, jakému účelu měla stavba chrámu sloužit, podává bližší zprávu kapitola osmá.

Pokud jde o celkové *vzezření chrámu*, nepůsobil jistě zvláštní ladností, jako spíše mohutností a těžkopádností. Tím měly být zdůrazněny Boží klid a vznešenost, stojící vysoko nad každým lidským hemžením a pachtěním. Hospodin je prostě útočištěm a silou svých věrných. Všimneme-li si blíže úpravy chrámu, vidíme, že v jeho architektonce se zračí jasná *linie teologická*. Právem na to upozornil švýcarský starozákonník L. Köhler (str. 60). Hospodina nemohou obsáhnout nebesa nebes (1Kr

8,27), a přece se rozhodl, že bude sídlit uprostřed svého lidu. Rozdíl mezi Stvořitelem a stvořením se přitom nesetře. Hospodin bude neviditelně přítomen ve svatostánku, kde v temnu, utajena lidským očím, bude uložena jeho schránka [8,6nn] — jeho trůn, zatímco lid bude shromážděn na nádvoří. Hospodin bude uprostřed svého lidu, a přece od lidu odloučen (Bič, II., 47). Proto nepovede k cíli hledání předloh, podle nichž byl chrám vybudován. Jistě tu bylo dosti podobných staveb ve světě kolem Izraele, ale jeruzalémský chrám se od nic lišil právě svou jasnou teologickou koncepcí.

e) Královské paláce

7,1—12

Dům Libanónského lesa, sloupová síň, trůnní síň, obytný palác a dům pro dceru faraónovu.

7 ^{1a} Svůj dům stavěl Šalomoun třináct let, než jej zcela dokončil: ² Vystavěl dům Libanónského lesa, dlouhý sto loket, široký padesát loket ^b a vysoký třicet loket ^b, na čtyřech ^c řadách cedrových sloupů; na sloupech byly cedrové trámy. ³ Byl překryt cedrovým dřevem spočívajícím na nosnících, které byly na sloupech. Těch bylo čtyřicet pět, po patnácti v jedné řadě. ⁴ A dal udělat tři řady okenních ostění, takže třikrát bylo okno proti oknu. ⁵ Všechny vchody s veřejemi měly obdélníková ostění a třikrát bylo okno proti oknu.

⁶ Udělal také sloupovou síň dlouhou padesát loket a širokou třicet loket. Vpředu byla předsíň se sloupy a schodištěm.

⁷ Udělal i trůnní síň, kde soudil; soudní síň ^e byla obložena cedrovým dřevem od podlahy ke stropu ^{d e}.

⁸ Jeho dům, v němž sídlil, byl v jiném nádvoří stranou soudní síně a byl udělán jako ona. Šalomoun udělal stejným způsobem jako onu síň také dům pro dceru faraónovu, kterou pojal za ženu.

⁹ Všechno uvnitř i zvenčí bylo z ušlechtilého kamene, z kvádrů řezaných na míru pilou, a to od základu až k horním okrajům a od vnějšku až do velkého nádvoří. ¹⁰ Základy byly z ušlechtilého kamene, z velkých kamenů, z kamenů o deseti

a osmi loktech, ¹¹ a nad tím kvádry z ušlechtilého kamene, řezané na míru, a cedrové dřevo. ¹² Kolem bylo velké nádvoří ohražené zdí ze tří vrstev kamenných kvádrů a z jedné vrstvy cedrových trámů ⁱ po vzoru vnitřního nádvoří domu Hospodínova a předsíně toho domu ^f.

^a 1—12 = 7,38—49, O'; 13—51 = 7,1—37, O'. — ^{b-b} × O'B. — ^c třech, O'. — ^d dosl. k podlaže. — ^{e-e} × O'B. — ^{f-f} × O'B.

(1) 1Kr 9,10 (2) : Iz 22,8 (8) 1Kr 3,1 (12) 1Kr 6,36

¹⁻¹² Při popisu velkolepé stavební činnosti krále Šalomouna nelze opomenout komplex budov *královského paláce*. Palác tvořilo pět budov obklopených hrazeným nádvořím. Ve v. 9 je popisován způsob stavby. Konkrétní údaje o vzhledu a rozměrech jsou uvedeny jen u 'domu Libanónského lesa'. Podrobnosti o ostatních budovách mohly být vynechány, protože měly vzhled obvyklých paláců. Stejně se téměř nic nedozvídáme o umístění a prostorovém uspořádání budov. Dá se pouze předpokládat, že palác byl umístěn v severní části východního jeruzalémského pahorku na jih od chrámu, čili mezi starým jebúsejsko-davidovským Jeruzalémem a chrámem.

Podle pozdějšího údaje stavěl Šalomoun chrám i palác 20 let (9,10; 7 let chrám — 6,38 a 13 let palác — 7,1). Údaj dvaceti let, což je polovina celé Šalomounovy vlády, může být zaokrouhleným a možná i symbolickým údajem o celé době veškeré královy budovatelské činnosti v době míru.

Důležitější jsou však *dílčí údaje*: Sedmička je 'nebeské' číslo (sedm oběžnic, sedm dní jedné čtvrti měsíční, sedmidenní výroční slavnosti, sr Bič, I., 230), proto se i chrám stavěl sedm let. Naproti tomu třináctka byla číslem symbolizujícím vzpuru člověka a jeho velikášství. Proto Ezechiel [43,8] příkře odmítá dřívější praxi, že králové kladli práh svého domu vedle prahu Hospodínova (Bič, I., 245n).

Hlavní, reprezentační budovou byl *dům Libanónského lesa*, který nesl tento název buď proto, že měl představovat Libanónský les (Šanda), nebo proto, že velký počet sloupů byl zhotoven z cedrového dřeva. Rozměry budovy jsou větší než rozměry chrámu (a to nejsou zahrnuty předsíně paláce), přibližně 50 × 25 m (chrám 35 × 10 m) o stejné výšce asi 15 m. Vnitřek domu tvořil velký sál, jehož strop spočíval na čtyřech

řadách sloupů. Údaje o tvaru a umístění oken nejsou zcela jasné. Šlo asi o tři řady jednoduchých oken nad sebou; jiní myslí na úzké, trojitě průhledy, které se dovnitř domu rozšiřovaly.

Účel této hlavní budovy není zřejmý. Podle Josepha Flavia šlo o velký *soudní sál*, zatímco podle Montgomeryho to bylo skladiště anebo správněji zbrojnice, neboť tam bylo umístěno 300 zlatých štítů (1Kr 10,17 sr Iz 22,8).

S hlavní budovou souvisely dvě 'síně', tj. další dvě budovy, každá s reprezentační halou. Byly to *sloupová síň*, snad předsíň či čekárna pro žadatele o audienci u krále, a *trůnní síň*, která byla současně i královskou soudní halou. Tam stál také královský trůn (10,18—20).

O *vlastním domě krále* a faraónovy dcery není uvedeno nic bližšího. Dá se soudit, že šlo o komplex místností sdružených kolem ústředního dvora, jak je doložen archeologickými nálezy na různých místech Palestiny. O hlavním nádvoří platí totéž, co bylo řečeno o nádvoří chrámovém (sr vk 6,36).

f) Příprava chrámového vybavení

7,13—51

Sloupy, moře, stojany, nádrže, nádobí a nářadí.

¹³ Král Šalomoun poslal pro Chírama ^z z Týru. ¹⁴ Byl to syn jedné vdovy z pokolení Neftalíova; jeho otec byl Týran, řemeslník obrábějící měď. Byl naplněn moudrostí, rozumností a poznáním, takže se vyznal v každé práci s mědí. Přišel ke králi Šalomounovi a konal všechnu svěřenou práci.

¹⁵ Vytvořil dva bronzové sloupy ^h; jeden sloup byl vysoký osmnáct loket a dal se obepnout šňůrou dvanáct loket dlouhou; stejně tak sloup druhý. ¹⁶ Udělal též dvě hlavice, odlité z bronzu, a nasadil je na vrchol sloupů; jedna i druhá hlavice byly vysoké pět loket. ¹⁷ Na hlavicích, které byly na vrcholu sloupů, bylo proplétané ⁱ mřížování s řetězovými ozdobami. ^k Sedm jich bylo ^k na jedné i na druhé hlavici. ¹⁸ Ke sloupům udělal dvě řady granátových jablek kolem každého mřížování

příkrývajícího hlavicí na vrcholu sloupu; stejně to udělal s druhou hlavicí. ¹⁹ Hlavice na vrcholu sloupů u chrámové předsí-
ně byly zakončeny lilíi čtyři lokte vysokou. ²⁰ Na obou slou-
pech bylo nahoře kolem vyduťi hlavic připevněno k mřížování
dvě stě granátových jablek v řadách, u obou hlavic. ²¹ Sloupy
postavil k předsíni chrámu. Postavil pravý sloup a dal mu jmé-
no Jakín. Pak postavil levý sloup a dal mu jméno Bóaz. ²² Slou-
py byly na vrcholku zakončeny lilíi. Tak byla dohotovena prá-
ce na sloupech.

²³ Odlil také moře o průměru deseti loket, okrouhlé, pět
loket vysoké; dalo se obepnout měřicí šňůrou dlouhou třicet
loket. ²⁴ Pod jeho okrajem je dokola vroubilo věncoví, deset
ozdob na jeden loket; ¹ lemovaly moře ¹ dokola. ^m Věncoví bylo
odlito ve dvou řadách spolu s ním ^m. ²⁵ Moře spočívalo na
dvanácti býcích; tři byli obráceni na sever, tři na západ, tři
na jih a tři na východ. Na nich bylo moře položeno a zadky
všech byly obráceny dovnitř. ²⁶ Bylo na dlaň silné a jeho okraj
byl udělán jako okraj poháru nebo rozkvetlé lilie. ⁿ Pojalo dva
tisíce batů ⁿ.

²⁷ Udělal také deset bronzových stojanů; každý stojan byl
čtyři ^o lokte dlouhý, čtyři lokte široký a tři ^p lokte vysoký.
²⁸ Stojany byly udělány tak, že jejich kostru tvořily lišty spo-
jované příčkami. ²⁹ Na lištách mezi příčkami byli znázorněni
lvi, býci a cherubové a nad příčkami pod lvy a býky se vinuly
věnce. ³⁰ Každý stojan měl čtyři bronzová kola s bronzovými
osami. Jeho čtyři rohové sloupky vybíhaly v ramena. ^q Ramena
byla odlita vždy proti věncům ^q a nesla nádrž. ^{31 r} Okraj ná-
drže vyčníval nad prstenec stojanu o jeden loket. Byl kruhový,
přiměřeně udělaný, široký jeden a půl lokte, a také na něm
byla odlita výzdoba. Lišty stojanů však tvořily čtyřúhelníky,
nikoli kruhy. ³² Pod lištami byla čtyři kola ^r s osami vsazený-
mi do stojanu a každé kolo bylo vysoké jeden a půl lokte.
³³ Kola byla stejná jako u válečného vozu; jejich osy, loukotě,
paprsky a náboje byly celé lité. ³⁴ Na čtyřech rozích každého
stojanu byla čtyři ramena; ramena vycházela ze stojanu. ³⁵ Na-
hoře měl stojan dokola obrubu půl lokte vysokou a držadla
spojená s lištami. ³⁶ Na plochy držadel a lišt vyrýl cheruby,
lvy a palmy na každé volné místo a věnce kolem. ³⁷ Všech
deset stojanů udělal týmž způsobem: Všechny byly jednotně
odlity, měly jednotnou míru a jednotný tvar.

³⁸ Udělal také deset bronzových nádrží. Každá nádrž mě-
la obsah čtyřicet batů a v průměru měla čtyři lokte. Na každém
z deseti stojanů byla jedna nádrž. ³⁹ Pět stojanů postavil při
pravé straně domu a pět při levé; moře postavil po pravé
straně domu k jihovýchodu.

⁴⁰ Chíram ^s také udělal kotlíky, lopaty a kropenky. Tak
dokončil Chíram veškerou práci, kterou dělal králi Šalomou-
novi pro Hospodinův dům: ⁴¹ dva sloupy a kulovité hlavice
na vrchol obou sloupů, dvoje mřížování, aby obě kulovité hla-
vice na vrcholu sloupů příkrývalo, ⁴² čtyři sta granátových
jablek k obojímu mřížování, po dvou řadách granátových jab-
lek na jedno mřížování, aby obě kulovité hlavice na sloupech
příkrývaly, ⁴³ dále deset stojanů a deset nádrží na stojany,
⁴⁴ jedno moře a dvanáct býků jako podstavce pod moře,
⁴⁵ i hrnce, lopaty a kropenky a všechny ty předměty, které
udělal Chíram králi Šalomounovi pro Hospodinův dům ^t; byly
z leštěného bronzu. ⁴⁶ Král je dal odlévat v jordánském okrsku
mezi Sukótem a Saretanem do forem v zemi.

⁴⁷ Šalomoun upustil od vážení všech předmětů, protože
jich bylo převeliké množství; na váhu mědi se nehledělo.
⁴⁸ Šalomoun tedy udělal všechny předměty, které byly pro Hos-
podinův dům: zlatý oltář a zlatý stůl, na nějž se kladl před-
kladný chléb, ⁴⁹ svícný potažené lístkovým zlatem, pět na-
pravo a pět nalevo před svatostánkem, jejich květy, kahánky
a kleště na knoty ze zlata, ⁵⁰ misky, nože, kropenky, číše
a pánve potažené lístkovým zlatem; zlaté byly i stěžeje ke dve-
řím velevsatyně uvnitř domu a ke dveřím hlavní chrámové lodi.

⁵¹ Tak byla ukončena všechna práce, kterou vykonal král
Šalomoun pro Hospodinův dům. Šalomoun tam pak vnesl svaté
dary svého otce Davida; stříbrné a zlaté i ostatní předměty
uložil mezi poklady Hospodinova domu.

g :: 5,15. — h + k chrámové předsíni, O'. — i-i × O'. — j + Udělal
též, O'. — k-k × O'. — l-l × O'. — m-m × O'B. — n-n = 720 hl [1 bat =
= 36 l]; × O'B. — o pět, O'. — p šest, O'. — q-q × O'B. — r-r × O'B. —
s :: Chíram, H. [ale Chíram, 2°]. — t + [bylo to] osmačtyřicet slou-
pů pro dům královský i dům Hospodinův..., O'.

[13nn] // 2Pa 3,15—4,1 [13] 2Pa 2,12n [15] 2Kr 25,17 [23nn]
// 2Pa 4,2—14 [38nn] : Ex 30,17,21 [40] Ex 27,3 [48] Ex 25,
23—30 [50] Lv 10,1 [51] : 2S 8,11

Následuje *popis prací* na vybavení Hospodinova chrámu. Jde o umělecké výrobky z bronzu (15—47) a zlata (48—50), zatímco v 6. kapitole šlo o dílo z kamene a dřeva.

Oddíl opakuje *dvakrát* hlavní údaje o vybavení chrámu bronzovými výrobky, a to do určité míry odlišně. Z toho usuzují vykladači, že vv. 15—40 jsou v podstatě nárysem a návodem k práci, kdežto vv. 41—47 shrnují výsledky; přitom dosažené výsledky neodpovídají zcela původnímu plánu (Noth).

¹³ⁿ Podle 1Kr 5,16nn [= 2nn K]; sr 2Pa 2,3nn [= 2nn K]] se Šalomoun obrací po smrti Davidově na týrského krále *Chírama*. Najednou však místo krále Chírama vystupuje na scénu jeho pověřenec, řemeslník — *umělec Chíram*, tedy muž téhož jména (1Kr 7,13n). Tento Chíram byl po matce Izraelec (nejisto, zda z pokolení Neftalíova, 1Kr 7,14, či Danova, 2Pa 2,13 [= 14 K]) a potřebné znalosti získal od svého (nevlastního?) otce, který pocházel z Týru. Chvalo zpěv na jeho zručnost a dovednost se až nápadně podobá zprávě o umění Besaleelově z doby Mojžíšovy (Ex 31,2n 35,30n).

Nápadnou shodu jména tohoto řemeslníka s jménem týrského krále Chírama se snažila pozdější tradice překonat *úpravou* na Chíram-(Chúram)-abí, tzv. 'Chíram (Chúram) je můj otec' (2Pa 2,12 [= 13 K] sr 4,16). Není vyloučeno, že králův oblíbenec byl nazýván jeho jménem. Ostatní řemeslníci nejsou vůbec jmenováni.

^{15—22} Prvním kovolijcovým dílem byly *dva sloupy*, střechičí vchod do svatyně. Byly bronzové (antický bronz obsahoval 75—90 % mědi a 10—25 % cínu). Sloupy měly tvar válcový o obvodu 12 loket (6 m), tj. o průměru asi 1,9 m, a o výšce 18 loket (9 m) bez hlavic. Údaj, že výška činila 35 loket (2Pa 3,15), je nepravděpodobný, neboť v tom případě by sloupy přečnívaly nad chrám. O povrchu sloupů se jen dohadujeme, že byl nejspíš hladký; sloupy byly duté (Jr 52,21).

Hlavní ozdobou sloupů byly *hlavice* vysoké 5 loket (podle 2Kr 25,17 jen 3 lokte). Byly ozdobeny mřížováním, řetízky a dvěma řadami granátových jablek (po stu v každé řadě). Na vrchu byly zakončeny liliovitým květem.

Sloupy byly postaveny po stranách vchodu do svatyně. Oba dostaly *jméno*. Symbolizovaly snad oba vrcholky světové hory, jimiž podle starověkých představ každodenně prochází slunce na své pouti. Vždyť o novoročních slavnostech právě paprsky vycházejícího slunce ohlašovaly příchod Hospodina —

Krále. Jako kosmické vrcholky představovaly pak sloupy i nepohnutelnost Davidova rodu, což by potvrzovala i jména sloupů. Domněnka R. B. Y. Scotta, že jde o začátek rodového orakula, je velmi podnětná. Jakín by znamenalo něco jako: 'Hospodin utvrdí (*k-v-n*) tvůj trůn na věky' a Bóaz: 'V síle Hospodinově se bude král radovat' (Bič, II., 84). Není ovšem jisto, zda opravdu vystihuje právě poslání sloupů.

^{23—26} Další mohutnou součástí chrámové výbavy bylo *bronzové 'moře'*, obrovská nádrž na vodu. Obsah 2.000 batů (asi 72.000 l) je značně větší než odpovídá udaným rozměrům (2Pa 4,5 udává dokonce 3.000 batů). 'Moře' bylo bohatě zdobeno a umístěno na zadcích dvanácti býků, neznámo zda stojících či ležících. Podle 2Pa 4,6 sloužilo k rituálnímu umývání kněží, avšak vzhledem k jeho velkému obsahu šlo spíše o nádrž, odkud se brala voda k bohoslužebným účelům. Podobné nádrže byly i v mezopotámských, egyptských a syropalestinských chrámech.

^{27—39} K velké bronzové nádrži patřilo také *deset menších nádrží*, umístěných na deseti bronzových stojanech. Stojany měly čtvercový půdorys o velikosti 4 × 4 lokte a výšku 3 lokte. Pravděpodobný tvar těchto stojanů představuje archeologický nález z hrobu u Lanarky na Kypru. Je to malý bronzový model čtverhranného vozíku s kulatým otvorem uprostřed pro nádrž (sr Bič, II., obr. 17c). Stojany byly bohatě zdobeny odlitky lvů, býků a cherubů a byly opatřeny koly vysokými 1,5 lokte; je však velmi pochybné, že by se jimi opravdu pojíždělo. Velikost i váha stojanů (obsah nádrže o průměru 4 loket, tj. 2 m činil 40 batů = 1440 l) je jistě činila nepojízdnými.

Stojany byly postaveny po pěti po obou stranách chrámu a 'moře' bylo umístěno vpravo od chrámu (tj. na jižní straně) proti jihovýchodnímu rohu chrámové budovy, tj. tam, kam podle vidění Ezechielova odtékal chrámový pramen (Ez 47,1). Poslání stojanů s nádržemi je stejně nejasné jako v případě 'moře'. Není vyloučeno, že jejich původní význam byl spojen s obřady k přivolávání deště a že to byly patrně symboly zásobáren vláhy a nositelů deště (Noth). Mladší tradiční vrstva (2Pa 4,6) při nich myslí na omývání obětí a rituální očistu kněží. Smyslem tohoto očišťování je připomínat svatost Hospodinovu a zvěstovat, že vyznávat Hospodinovo jméno může jen

ten, kdo prošel očistnou proměnou; nikoli ovšem vnější, nýbrž očistou nitra a srdce, očištěním od vin a hříchů. Proto už při stanu setkávání byl bronzový podstavec s bronzovou nádrží na vodu (Ex 30,18—21 40,30—32).

^{40–45} Vybavení chrámu bylo doplněno ještě dalším drobnějším *bohoslužebným náčiním*, jako byly hrnce, lopaty a kopenky. — Druhý popis obou sloupů před svatyní, který následuje, je stručnější a nesouhlasí do všech podrobností s obsáhlejší popisem veršů 15—22. Nasnadě je domněnka, že zde jde o popis hotového díla, které se jednodušším provedením lišilo od návrhu, obsaženého v prvním popisu. U ostatních součástí chrámové výbavy není rozdílů. Jen jeden údaj je zde navíc, poznámka, že předměty byly vyrobeny z 'leštěného' bronzu.

⁴⁶ⁿ Bronzová výbava chrámu byla *odlévána v Zajordání* mezi Sukótem, dnešním *tell dér 'alla* u ústí údolí Jaboku do Jordánského úvalu, a Saretanem, dnešním *tell es-sa'ídije* na jižním okraji *vádi kufrindži*. Obě místa jsou od sebe vzdálena 9 km. Místo bylo vybráno patrně proto, že zde byl dobrý materiál k zhotovení odlévacích forem, a také proto, že zde byl dostatek dříví k topení v tavicích pecích. Měď a cín se ovšem musely dovážet. Poznámka o množství spotřebované mědi a jistě i cínu neměla zřejmě sloužit jen k vyjádření úžasu nad Šalomounovým bohatstvím, nýbrž měla především vyzdvihnout velkorysost, s níž bylo dílo konáno.

^{48–50} Údaje o výrobě *zlatých předmětů* doplňují informace o výbavě chrámu. 'Zlatý oltář' je zcela určitě kadidlový oltářík (sr 1Kr 6,22), který byl pouze zlatem obložen. Stejně tomu bylo i se stolem pro 'předkladné' chleby (Ex 25,23—30 Lv 24,6). Jinde je zmínka o více stolech (1Pa 28,16 :: 2Pa 29,18), dokonce o deseti (2Pa 4,8). Tyto sloužily však spíše k postavení deseti svícňů. Svícny měly několik ramen a na nich kahánky na olej ke svícení. Patřily k nim také kleště na knoty. Dále tu byly úlitbové misky, nože a další náčiní. Také stěžeje dveří byly pozlaceny.

⁵¹ Závěr uvádí, že mezi *chrámové poklady*, o nichž je zde poprvé zmínka, umístil Šalomoun i předměty zaslíbené jeho otcem Davidem.

g) Posvěcení chrámu

8,1—66

Kněží vnášejí do chrámu schránu Hospodinovu, Šalomoun posvěcuje chrám modlitbou a udílí lidu požehnání.

8 ^{1a} Tehdy Šalomoun svolal k sobě ^b do Jeruzaléma ^c shromáždění izraelských starších, všechny představitele dvanácti pokolení a předáky izraelských rodů, aby vynesli schránu Hospodinovy smlouvy z Města Davidova, totiž ze Sijónu. ^{2d} Ke králi Šalomounovi se shromáždili všichni izraelští muži ve svátek ^d v měsíci etanimu, ^d což je sedmý měsíc ^d. ^{3d} Když všichni izraelští starší přišli ^d, zvedli kněží schránu ^{4d} a vynesli nahoru schránu Hospodinovu ^d a stan setkávání i všechny svaté předměty, které byly ve stanu ^e; to vše vynesli kněží a lévijci. ⁵ Král Šalomoun ^d a ^f s ním celá izraelská pospolitost, která se kolem něho před schránou sešla ^f, obětovali tolik bravu a skotu, že nemohl být pro množství spočítán ani sečten. ⁶ Kněží vnesli schránu ^d Hospodinovy smlouvy ^d na její místo do svatostánku domu, do velesvatyně, pod křídla cherubů. ⁷ Cherubové totiž rozprostírali křídla k místu, kde byla schrána, takže cherubové zakrývali shora schránu i její tyče. ⁸ Tyče však byly tak dlouhé, že jejich konce bylo vidět ze svatyně před svatostánkem, avšak zvenčí viditelné nebyly; ^d jsou tam až dodnes ^d. ⁹ Ve schráně nebylo nic než dvě kamenné desky ^g, které tam uložil Mojžíš na Chorébu, kde Hospodin uzavřel smlouvu s Izraelci, když vyšli z egyptské země.

¹⁰ Když kněží vycházeli ze svatyně, naplnil Hospodinův dům oblak, ¹¹ takže kněží kvůli tomu oblaku nemohli konat službu, neboť Hospodinův dům naplnila Hospodinova sláva.

^{12h} Tehdy Šalomoun řekl:

„Hospodin praví, že bude přebývat v mrákotě.

¹³ Vybudoval jsem ti sídlo, kde budeš přebývat, vznešené obydlí po všechny věky.“ ^h

¹⁴ Pak se král obrátil a žehnal celému shromáždění Izraele; celé shromáždění Izraele přitom stálo. ¹⁵ Řekl: „Požehnán buď ⁱ Hospodin, Bůh Izraele, který vlastními ústy mluvil k mému otci Davidovi a vlastní rukou naplnil, co řekl: ¹⁶ »Ode dne, kdy jsem vyvedl Izraele, svůj lid, z Egypta, nevyvolil jsem v žádném z izraelských kmenů město k vybudování domu, aby

tam dlelo mé jméno. Ale vyvolil jsemⁱ Davida, aby byl nad Izraelem, mým lidem.«¹⁷ Můj otec David^d měl v úmyslu vybudovat dům jménu Hospodina, Boha Izraele.¹⁸ Hospodin však mému otci Davidovi řekl: »Máš sice dobrý úmysl vybudovat mému jménu dům,¹⁹ avšak ten dům nezbuduješ ty, nýbrž tvůj syn, který vzejde z tvých beder; ten vybuduje dům mému jménu.«²⁰ Hospodin splnil své slovo, které vyřkl. Nastoupil jsem po svém otci Davidovi, dosedl podle Hospodinova slova na izraelský trůn a vybudoval jsem dům jménu Hospodina, Boha Izraele.²¹ Připravil jsem tam místo pro schránku, v níž je Hospodinova smlouva, kterou uzavřel s našimi otci, když je vyvedl z egyptské země.“

²² Pak se Šalomoun v přítomnosti celého shromáždění Izraele postavil před Hospodinův oltář, rozprostřel dlaně k nebi²³ a řekl: „Hospodine, Bože Izraele, není Boha tobě podobného nahoře na nebi ani dole na zemi. Ty zachovááš smlouvu a milosrdenství^k svým služebníkům, kteří^k chodí před tebou celým srdcem.²⁴ Ty jsi zachoval svému služebníkovi, mému otci Davidovi,^d to, co jsi mu přislíbil^d. Vlastními ústy jsi přislíbil a vlastní rukou jsi to naplnil, jak je dnes zřejmé.²⁵ Nyní, Hospodine, Bože Izraele, zachovej svému služebníkovi, mému otci Davidovi, to, co jsi mu přislíbil slovy: »Nebude přede mnou vyhlazen následník z tvého rodu, jenž bude sedět na izraelském trůnu, budou-li ovšem tvoji synové dbát na svou cestu, aby přede mnou chodili, jako jsi chodil přede mnou ty.«²⁶ Nyní tedy, Bože Izraele, nechť se prokáže spolehlivost tvého slova,^d které jsi promluvil ke svému služebníkovi^d, mému otci Davidovi.

²⁷ Ale může Báh opravdu sídlit na zemi^m, když nebesa, ba ani nebesa nebes tě nemohou pojmout, natož tento dům, který jsem vybudoval?²⁸ Hospodine, můj Bože, skloň se k modlitbě svého služebníka a k jeho prosbě o smilování a vyslyš lkání a modlitbu, kterou se tvůj služebník před tebou dnes modlí:²⁹ Ať jsou tvé oči upřeny na tento důmⁿ v noci i ve dneⁿ, o kterém jsi řekl, že tam bude dlít tvé jméno. Vyslyšej modlitbu, kterou se bude tvůj služebník modlit obrácen k tomuto místu^o.³⁰ Vyslyšej prosbu svého služebníka a svého lidu, kterou se budou modlit obráceni k tomuto místu, vyslyšej v místě^p svého přebývání, v nebesích^p, vyslyšej a odpouštěj.³¹ Jestliže se někdo prohřeší proti svému bližní-

mu a ten by mu uložil, aby se zaklínal přísahou, a on by tu přísahu složil před tvým oltářem v tomto domě,³² ty sám v nebi^q vyslyš, zasáhni a rozsud^r své služebníky^r; prohlás svévlníka za svévlného a odplť mu podle jeho cesty, a prohlás spravedlivého za spravedlivého a odměň jej podle jeho spravedlnosti.

³³ Bude-li poražen Izrael, tvůj lid, od nepřítele pro hřích proti tobě, ale navrátí se k tobě, vzdají chválu tvému jménu a budou se k tobě modlit a prosit o smilování v tomto domě,³⁴ vyslyš v nebi^s a odpusť Izraeli,^t svému lidu^t, hřích a uveď je zpět do země, kterou jsi dal jejich otcům.

³⁵ Uzavřou-li se nebesa a nebude déšť pro hřích proti tobě, budou-li se modlit obráceni k tomuto místu a vzdávat chválu tvému jménu a odvrátí se od svých hříchů, protože jsi je pokořil,³⁶ vyslyš v nebi^s a odpusť^u svým služebníkům^u a Izraeli, svému lidu, hřích; vždyť je vyučuješ dobré cestě, po níž by měli chodit, a dej déšť své zemi, kterou jsi dal svému lidu do dědictví.

³⁷ Bude-li v zemi^d hlad, bude-li mor, obilná rez či sněh^d, kobylinky nebo jiná havěť, bude-li ho v zemi^v jeho bran sužovat nepřítel či jakákoli rána a jakákoli nemoc,³⁸ vyslyš každou modlitbu, každou prosbu, kterou bude mít kterýkoli člověk^w ze všeho tvého izraelského lidu^w, každý, kdo pozná ránu svého srdce a rozprostře své dlaně k tomuto domu.³⁹ Vyslyš^{xv} v nebesích, v sídle^x, kde přebýváš, a odpusť, učiň a odplť každému podle všech jeho cest, neboť znáš jeho srdce — vždyť ty sám jediný znáš srdce všech lidských synů —,⁴⁰ aby se tě báli po všechny dny, kdy budou žít na půdě, kterou jsi dal našim otcům.⁴¹ Také přijde-li cizinec, který není z Izraele^d, tvého lidu, v ze vzdálené země kvůli tvému jménu,⁴² z neboť budou slyšet o tvém velkém jménu a o^z tvé mocné ruce a o tvé vztažené paži, přijde-li^v a bude se modlit obrácen k tomuto domu,⁴³ vyslyš^{xv} v nebesích, v sídle^x, kde přebýváš, a učiň vše, oč k tobě ten cizinec bude volat, aby poznaly tvé jméno všechny národy země a bály se tě jako Izrael, tvůj lid, aby poznaly, že se tento dům, který jsem vybudoval, nazývá tvým jménem.

⁴⁴ Vytáhne-li tvůj lid do boje proti nepříteli^á po cestě, kterou jej pošleš, a budou-li se modlit k Hospodinu^č směrem k městu, které jsi vyvolil, a k domu, který jsem vybudoval

tvému jménu, ⁴⁵ vyslyš v nebi ³ jejich modlitbu a prosbu a zjednej jim právo. ⁴⁶ Zhřeší-li proti tobě, neboť není člověka, který by nehřešil, a ty se na ně rozhněváš a vydáš je nepříteli, aby je zajali a jaté vedli do nepřátelské ^d země, vzdálené nebo blízké, ⁴⁷ a oni si to v zemi, do níž byli jako zajatci odvedeni, vezmou k srdci, obrátí se a budou tě v zemi těch, kdo je zajali, prosit o smilování: »Zhřešili jsme, provinili jsme se, svévolně si vedli«, ⁴⁸ navrátí-li se tedy k tobě celým srdcem a celou duší v zemi svých nepřátel, ^e kteří je odvedli ^e do zajetí, a budou se k tobě modlit směrem ke své zemi, kterou jsi dal jejich otcům, k městu, které jsi vyvolil, a k domu, který jsem vybudoval tvému jménu, ⁴⁹ vyslyš ^x v nebesích, v sídle ^x, kde přebýváš, ^d jejich modlitbu a prosbu a zjednej jim právo ^d; ⁵⁰ odpusť ⁿ svému lidu ⁿ, čím proti tobě zhřešili, i všechna jejich provinění, kterých se proti tobě dopustili. Dej jim najít slitování u těch, kdo je zajali; ať se nad nimi slitují. ⁵¹ Vždyť jsou tvým lidem a tvým dědictvím, které jsi vyvedl z Egypta, z pece železné. ⁵² Necht' jsou tvé oči ⁱ otevřené k prosbě tvého služebníka i k prosbě Izraele, tvého lidu, a slyš je, kdykoli budou k tobě volat. ⁵³ Ty sám jsi je sobě oddělil za dědictví ze všech národů země, jak jsi prohlásil skrze svého služebníka Mojžíše, když jsi vyvedl naše otce z Egypta, Panovníku Hospodine. ^h

⁵⁴ Když Šalomoun dokončil svou modlitbu k Hospodinu, celou tuto modlitbu a prosbu o smilování, vstal od Hospodinova oltáře, kde klečel na kolenou s dlaněmi rozprostřenými k nebesům. ⁵⁵ Pak vstoje udělal mocným hlasem požehnání celému shromáždění Izraele: ⁵⁶ „Požehnán buď ⁱ Hospodin, který podle svého slova dal odpočinutí Izraeli, svému lidu. Nezapadlo ani jedno ze všech dobrých slov, která mluvil skrze svého služebníka Mojžíše. ⁵⁷ Kéž je Hospodin, náš Bůh, s námi, jako byl s našimi otci! Necht' nás neopouští a neodvrhuje! ⁵⁸ Necht' nakloní naše srdce k sobě, abychom chodili po všech jeho cestách a dodržovali jeho příkázání, nařízení a práva ^s, která přikázal našim otcům. ⁵⁹ A necht' jsou tato má slova, kterými jsem prosil o smilování před Hospodinem ^t, blízká Hospodinu, našemu Bohu, ve dne i v noci, aby zjednával den co den právo svému služebníku i právo Izraeli, svému lidu, ⁶⁰ aby poznaly všechny národy země, že Hospodin je Bůh; není žádný jiný. ⁶¹ Vaše ^u srdce buď cele při Hospodinu, našem Bohu, abyste ^u se řídili jeho nařízeními a dodržovali jeho příkázání tak jako dnes.“

⁶² Král a s ním celý Izrael slavili před Hospodinem obětní hod. ⁶³ Šalomoun obětoval ^z Hospodinu v oběť pokojnou ^z dvacet dva tisíce kusů skotu a sto dvacet tisíc kusů bravu. Tak zasvětili král a všichni Izraelci Hospodinův dům. ⁶⁴ Onoho dne posvětil král střed nádvoří, které je před Hospodinovým domem, neboť tam přinesl oběť zápalnou, obětní dar a tučné díly pokojných obětí, protože bronzový oltář, který je před Hospodinem, byl příliš malý, než aby pojal zápalnou oběť, obětní dar i tučné díly pokojných obětí. ⁶⁵ V onen čas slavil Šalomoun a s ním celý Izrael slavnost, velké shromáždění před Hospodinem, našim Bohem, ^{aa} od cesty do Chamátu ^{aa} až k Egyptskému potoku ^{bb}; ^d trvala sedm dní a dalších sedm dní, celkem čtrnáct dní ^d. ⁶⁶ Osmého dne propustil lid a oni dobrořečili králi a šli do svých stanů radostně a s dobrou myslí pro všechno, co dobrého učinil Hospodin svému služebníku Davidovi a Izraeli, svému lidu.

a + Stalo se, když Šalomoun dokončil stavbu Hospodinova domu i vlastního domu, po dvaceti letech, O'. — b dosl. ke králi Šalomounovi. — c :: na Sijón, O'. — d-d,d × O'B [vv. 2.3.4.5 d.6.8.11 d.17 d.24.26.37 d.d.41 d.46 d.49.65]. — e + setkávání, O'. — f-i všechny Izrael před schránou, O'. — g + desky smlouvy, O'. — h-h za v. 53, O'B [s menšími změnami a doplňky v textu]. — i + dnes, O' [vv. 15.56]. — j + Jeruzalém, aby tam dlelo mé jméno, a..., 2Pa 6,6 a O'B. — k-k :: sg, O'. — l + Hospodine, 2Pa 6,17 a O' P V. — m + s člověkem, 2Pa 6,18 a O'. — n-n obráceně 2Pa 6,20 a O'B P. — o + dnem i nocí, O'. — p-p tak O' V; dosl. k místu, k nebesům; z místa, z nebes, 2Pa 6,21. — q z nebes, 2Pa 6,23 a O' P T. — r-r svůj lid, Izraele, O'. — s z nebes, 2Pa 6,25.35 a O' (+ 27, O'; vv. 34.36.45). — t-t svému služebníku, O'B [< 'abá'ká místo 'ammeká, H.]. — u-u :: sg, O'B [sv. 30.52]. — v v jedné [z jeho bran], O' P [< be'achad místo be'erec, H.]. — w-w nebo: [nebo] všechny tvůj izraelský lid; × O'B. — x-x z nebes, ze sídla..., 2Pa 6,30.33.39 a O' [vv. 39.43.49]: — y-y × O'B. — z-z × 2Pa 6,32 [> velikému]. — á :: pl, 2Pa 6,34 a O' V. — č k tobě, 2Pa 6,34; ve jménu Hospodinově, O'. — é-é kam jsi je odvedl, O'. — ě-ě jejich hříchy, O'. — ě + i (tvé) uši, 2Pa 6,40 a O'. — š × O'. — ť + našim Bohem, O'. — ů,ů Naše, abychom, O' V. — ý + Král, 2Pa 7,5 a O'. — ž-ž k obětnímu hodu, 2Pa 7,5. — aa-aa nebo: od Lebó-chamátu; odtud, kudyž se chodí do Emát, K < O' V. — bb + v domě, který vystavěl, jedli a pili a radovali se před Hospodinem, našim Bohem, po sedm dní, O'.

{1nn} // 2Pa 5,2—7,10 {5} : 2S 6,13 {6} : 2S 6,17; 1Kr 6,27 {8} Ex 25,13—15 {9} Ex 25,16 Dt 10,1—5 Ez 9,4 {11} Ex 40,34n : Zj 15,8 {12nn} // 2Pa 6,1—40 {12} Ex 20,21 Ž 18,12 :: 1Tm 6,16 {13} : 2S 7,13 Ž 132,14 {19} 2S 7,12n {23} Dt 4,35.39

(25) 1Kr 2,4 (27) Iz 66,1 : Zj 17,24 (28) Da 9,17 (29) Za 12,4; Ex 20,24 Dt 12,11 (33) Lv 26,14—17 Sd 2,13n (35) 1Kr 17,1; Dt 11,17 Jr 3,2n (37) Dt 28,21n.38 (39) Z 139,1n (41) Nu 15,14—16 (46) Z 14,3n Ř 3,23; Dt 28,63n (47) : Neh 9,33 Da 9,5 (48) Da 6,11 (51) Dt 4,20 9,26.29 (53) Ex 19,5n Dt 7,6—8 (56) Dt 12,10 Joz 21,44n (57) Dt 31,6 (60) Iz 45,6 (62) 2Pa 7,4—10 (63) : Nu 7,1—3 Ezd 6,16n

¹⁻⁵ Po ukončení stavebních prací a vybavení Hospodinova chrámu nadešla chvíle jeho *posvěcení*. Stalo se tak prý až po dvaceti letech stavby, když byl dokončen i královský palác (1Kr 8,1 O' sr 9,1.10 2Pa 7,11 8,1). Podle pořadí stavebních prací v kapitole 6n by se dalo předpokládat, že Šalomoun s posvěcením vskutku čekal až na ukončení svého paláce.

Chrám byl dokončen v osmém měsíci (1Kr 6,38), k posvěcení však dochází v měsíci sedmém (8,2). Uběhlo tedy mezi dokončením a posvěcením nejméně *jedenáct měsíců*, věnovaných snad vnitřnímu zařizování chrámové budovy. Měsíc posvěcení je označen starým, i z foiničtiny známým názvem *'étánim*, což se někdy vykládá jako *'měsíc ustavičně proudících vod'*, čili měsíc, v němž proudí voda i v řečištích jindy vyschlých (*vádí*). Bližší určení tohoto měsíce jako v pořadí *'sedmého'* jej zasazuje do doby mezi zářím a říjnem, čili ztožňuje jej s měsícem *tišrī*, kdy Izrael slavil své svátky stánků. Jako začátek roku se předpokládá jarní rovnodennost (podle babylónského způsobu).

K svátku stánků, které byly i svátky novoročními, o kterých se slavil každoročně *'advent'*, tj. *vjezd Hospodina-Krále* do jeruzalémského chrámu, patřilo zřejmě i shromáždění představitelů dvanácti pokolení izraelských a jednotlivých rodů. Ústředním aktem přítom bylo přenesení schrány Hospodinovy smlouvy do chrámu. O tom, kdo schránu nesl, se zprávy rozcházejí (8,3n :: 2Pa 5,4n).

Zajímavé je srovnání s Nu 4,15, kde lévičům není svěřeno skládání stanu a jeho zařízení, nýbrž výhradně jeho nesení. Nyní ovšem šlo sotva o *'stan setkávání'* či *'příbytek'* zhotovený ještě Mojžíšem, který byl v Gibeónu (1Pa 21,29 2Pa 1,3), nýbrž spíše o stan postavený Davidem (2S 6,17 sr 1Kr 1,39 2,28nn). Jeho vnesením do chrámu je naznačeno, že *je jediným místem setkávání* se stává jeruzalémský chrám. Právě proto se tu mluví výslovně o stanu *'setkávání'*, ačkoli jinde v 1Kr se o něm mluví buď jen jako o *'stanu'* (1,39) nebo o *'sta-*

nu Hospodinově' (2,28nn). Zmínka o nesčetných obětech ve v. 5 se zřejmě týká obětí, jimiž slavnost vyvrcholila po Šalomounově modlitbě (sr vk vv. 62n).

⁶⁻¹¹ Schránu vnesli do svatostánku kněží, protože jen oni směli vstoupit na toto nejposvátnější místo. Postavili ji pod křídla cherubů, kteří byli asi umístěni v pozadí vedle sebe čelem ke vchodu, a nikoli po stranách čelem k sobě, jak tomu bylo u cherubů na příkrovu schrány (Ex 25,20). *Schrána* obsahovala kamenné desky s deseti slovy Zákona. Podle jiného podání byla v ní ještě nádoba s manou (Ex 16,33) a s Áronovou holí (Nu 17,25 [= 10 K]), jak to později uvádí epištola Židům (9,4). Hospodinův zákon bude trvalým dědictvím Božího lidu. Slova o naplnění chrámu Hospodinovou slávou v podobě oblaku (10n) se kryjí s popisem Ex 40,34n a zdůrazňují tak přímou souvislost mezi Šalomounovým chrámem a Mojžíšovou pouštní svatyní.

¹²⁻²¹ V dalším průběhu slavnosti *se ujímá slova král*. V úvodu své řeči předává Hospodinu zbudovanou svatyni. Vyjadřuje to poetickou formou. Řecký překlad Septuaginty je rozšířen o výrok o slunci, jemuž Hospodin dává svítit na nebi. V působivém protikladu stojí proti sobě sluneční jas a Boží skrytost v mrákotě, slunce, k němuž upínají zraky pohané, a Hospodin, nezbadatelný Bůh, neztotožnitelný s přírodními jevy. Hospodina nelze pokládat za boha bouře či počasí, neboť *'mrákota'* je nejen místem Hospodinova přebývání, nýbrž především symbolem Boží skrytosti. I Hospodinova přítomnost v chrámu nemá připomínat jen jeho *'přebývání'*, nýbrž současně i jeho skrytost v temnu velesvatyně, kde bude dlít uprostřed svého lidu a přece od něho oddělen.

Septuaginta připojuje na závěr v. 13 otázku: „Což to není zapsáno v Knize písně?“ Tato věta zní téměř stejně jako poznámky v Joz 10,13 a 2S 1,18, jen s tím rozdílem, že tam jde o Knihu *'Přímého'* (H. *jššár*), zatímco zde se mluví o *Knize 'písně'* (H. *šir*). Pokud tu nejde jen o pravopisnou chybu, přesmyčku *j-š-r* : *š-j-r* v hebrejštině, zachovala by nám Septuaginta zmínku o dalším ztraceném spisu, patrně sbírce liturgických zpěvů na způsob Ž 19.

Po úvodním slově se král obrátil ke shromáždění s *požehnaním a kázáním*, v němž zdůraznil Hospodinovu věrnost danému slovu, jak se projevila v Šalomounově nástupu na trůn a v jeho dokončení chrámové stavby podle zaslíbení (2S 7,

12—16). Od exodu Hospodin nevyvolil pro své jméno, tj. pro svou mocnou přítomnost a blízkost, žádné město, dokud v Davidově osobě (1Kr 8,16) nevyvolil Jeruzalém (tak výslovně Septuaginta a 2Pa 6,6). Proč už David sám nepostavil pro Hospodina chrám, je zdůvodněno v 1Kr 5,17 (= 3 K). Kázání končí připomínkou, že chrám se stal rovněž místem pro schránu smlouvy.

^{22—30} Po kázání přistupuje král jako nejvyšší kněz k oltáři a posvěcuje chrám obsáhlou *modlitbou*. Je zřejmě opět obrácen směrem k chrámu, zpočátku patrně vstojí, později vkleče (v. 54), po orientálním způsobu s pozdviženými a rozpjatými rukama, na měděném výstupku (2Pa 6,12n). Po bohatě rozvinutém oslovení Hospodina se opakují nejprve hlavní myšlenky předcházejícího kázání (15—21). Na rozdíl od 2S 7,12—16 se zde stejně jako v 1Kr 2,4 váže splnění Božích slibů na způsob života Davidových potomků.

Hned po úvodních prosbách Šalomoun uznává, že Boha nelze v žádném případě vázat na jakékoli místo, neboť ho nemůže pojmout ani celý nebeský prostor. A sklání-li se Bůh k modlitbám pronášeným v chrámu, je to jen výraz jeho nesmírné blahovůle. Proto také Šalomoun zdůrazňuje, že Bůh vyslyší *'na místě svého přebývání v nebesích'*. Boží pozornost má být ovšem milostivě soustředěna na chrám ('oči upřeny'), a to neustále, 'v noci i ve dne' (den začínal večerem a noc byla svou temnotou obrazem nepřátelských nástrah a svodů), tak aby modlitba krále i modlitby všeho lidu došly vyslyšení. Výslovně se tu mluví o *modlitbě s tváří obrácenou k chrámu*, ať se modlitebník nachází kdekoli (sr Da 6,11 [= 10 K]). Podobně se dnes ještě modlí židé směrem k Jeruzalému a muslimové směrem k Mekce.

^{31—53} Následují různé *konkrétní případy*, v nichž se má osvědčit mimořádná Boží pozornost vůči jeruzalémskému chrámu. Prvním případem je Boží *rozsouzení pře dvou Izraelců*, kterou nelze vyřešit normálními právními prostředky (hmotným důkazem či svědectvím). V takovém případě si může žalobce vyžádat přísahu obžalovaného před oltářem (sr Ex 22,6n [= 7n K]), spojenou s kletbou, mající charakter božích soudu (sr Nu 5,21). Hospodin má vyvodit důsledky z přísahy tím, že u viníka propůjčí kletbě účinnost a nevinného ospravedlní.

Dalším případem je *vojenská porážka Izraelců* v důsledku

jejich nevěrnosti Hospodinu. Nemyslí se tu zřejmě porážka, která by měla za následek deportaci; 'vedení zpět do země' znamená zřejmě opěté dobytí části území, nepřáteli uchváceného. Taková náprava je možná jen tehdy, navrátí-li se Izraelci k Hospodinu a budou-li se k němu modlit v jeruzalémském chrámu.

V případě *dlouhotrvajícího sucha* je opět podmínkou Božeho smilování modlitba směrem k chrámu, vyznání Božího jména a odvrácení Izraele od hříchu. Následuje shrnutí dalších ran, jaké mohou postihnout zemědělské a městské obyvatelstvo země; ty jsou opět důsledkem hříchu, neboť ve v. 39 se hovoří o jeho 'odpuštění'. Šalomoun Hospodina prosí, aby vyslyšel upřímné modlitby (jen on 'zná srdce' modlitebníků) nejen všeho lidu, ale i kteréhokoli jednotlivce; pohromy jako trest za hřích a jejich překonání v důsledku odpuštění mají vyvolat bázeň před Hospodinem, nutnou k životu.

Také *cizozemci*, který navštíví izraelskou zemi třeba jako člen poselstva nebo kupec (nejde tedy o cizince trvale usedlého v izraelské zemi, sr Nu 15,14—16), se má dostat podobné milosti jako Izraelcům, jestliže se bude modlit směrem k chrámu v upřímné víře v Hospodina. Počítá se přitom s možností obrácení dalších národů k Hospodinu (sr Ž 68,30nn).

Modlitba směrem k Jeruzalému a chrámu má být také podmínkou *pomoci v boji* lidu Hospodinova proti nepřátelům.

Nakonec dospívá modlitba k nejvážnější pohromě, totiž k *zajetí*. Jde opět o trest za hřích. Jestliže však Izrael v zajetí své hříchy vyzná a bude se modlit směrem ke své zemi, k Jeruzalému a chrámu (sr Da 6,11 [= 10 K]), Bůh odpustí a způsobil, že se vítězové nad zajatými slitují. Víra ve vyslyšení modliteb je založena na skutečnosti Božího vyvedení lidu z Egypta, který se přirovnává k peci, v níž se tavilo železo. Vyvedli-li Hospodin Izraele, vyvolil ho ze všech národů za své dědictví, za lid zvláštní, a může pro něj kdykoliv učinit toutéž mocí totéž, co v době Mojžíšově. — V 2Pa 6 je místo v. 53 modlitební přímluva za krále (vv. 41n), připomínající slova Ž 132,8—10.

^{54—61} Po modlitbě král vstal, obrátil se ke shromážděnému lidu a pronesl *slova požehnání*. Celý tento oddíl chybí v 2Pa. Místo požehnání je tu zmínka o ohni sestupujícím z nebe, který spálil oběti a vyjádřil tak způsobem mocnějším než předtím oblas souhlas Boží s chrámem (7,1n). — Požehnání začíná

chválou Hospodina jako dárce odpočinutí slíbeného už Mojžíšovi. Odpočinutí sice souviselo s obsazením země (Joz 21,44 23,1), ale jeho plnost se dostavuje až s královstvím Davidovým (2S 7,1). Po tomto úvodu následuje *prosba o trvalou Boží blízkost*, vázanou na poslušnost příkázání. Tuto poslušnost umožní Hospodin sám tím, že nakloní srdce všech k sobě (sr Jr 31,33n). Další prosba vyjadřuje touhu po vyslyšení této modlitby, aby všechny národy byly získány pro Hospodina. Závěrem vyslovuje Šalomoun přání, aby lid v přítomné oddanosti a poslušnosti vůči Hospodinu setrval.

^{62–66} Poslední odstavec kapitoly navazuje na v. 5, kde se hovořilo o *obětech*. Dá se těžko předpokládat, že by oběti probíhaly po dobu králova kázání a modlitby. Oběti tedy buď předcházely Šalomounovým slovům nebo začaly teprve po nich. K posvěcení chrámu byly ovšem velké oběti nutné.

Údaj o obrovském množství obětovaných zvířat není míněn doslovně. Oběti byly zčásti spáleny celé, zčásti sloužily k obětní hostině, kdy se pálily pouze tučné díly zvířat a maso snědli účastníci hostiny. O 'bronzovém oltáři' je zde zmínka poprvé. Ve stavební zprávě (k. 6n) se o něm nemluví, zato je zmínka o něm vsunuta v 2Pa 4,1 do zprávy mezi text 1Kr 7,22 a 23. Jelikož tento oltář na oběti nestačil, stal se obětním oltářem celý 'střed nádvoří'.

Závěr zprávy ztotožňuje slavnost posvěcení chrámu se *svátky stáneků*, ale dodává, že slavnost posvěcení trvala sama o sobě 7 dnů, čili šlo celkem o 14 dní (sr 2Pa 7,9). Mluví-li se vzápětí o propuštění lidu „osmého dne“, je to možno vztáhnout na osmý den druhého týdne, kdy slavnosti byli přítomní lidé z celého izraelského území. Egyptský potok je pohraniční úval mezi Egyptem a Palestinou, arabsky *vádi el-'ariš; Chamát* (nebo Lebó-chamát) je severosyrské území (sr vk 2S 8,9n). Radost všech přítomných je zdůvodňována dobrem, které způsobil Hospodin králi i lidu tím, že požehnal vybudování svého chrámu.

h) Hospodin se zjevuje Šalomounovi

9,1—9

Hospodin vyslýchá Šalomounovu modlitbu a obnovuje mu své zaslíbení.

¹ Když Šalomoun dokončil budování Hospodinova domu i královského domu a všeho, co si s takovým zaujetím přál vykonat, ² ukázal se Hospodin Šalomounovi podruhé, jako se mu ukázal v Gibeónu. ³ Hospodin mu řekl: „Vyslyšel jsem tvou modlitbu a tvou prosbu, s kterou ses na mne obrátil^a. Oddělil jsem jako svatý tento dům, který jsi vybudoval, a dal jsem tam spočinout svému jménu navěky. Mé oči i mé srdce tam budou po všechny dny. ⁴ A co se tebe týče, budeš-li chodit přede mnou v bezúhonnosti srdce a přímosti, jako chodil tvůj otec David, jednat podle všeho, co jsem ti přikázal, dodržovat má nařízení a práva, ⁵ upevním trůn tvého království nad Izraelem navěky, jak jsem příslibil tvému otci Davidovi, že nebude^b z izraelského trůnu^b vyhlazen následník z tvého rodu. ⁶ Jestliže se ode mne odvrátíte vy a vaši synové a nebudete dodržovat má přikázání a má nařízení, která jsem^c vám vydal, a půjdete sloužit jiným bohům a klanět se jim, ⁷ vyhladím Izraele z povrchu země, kterou jsem jim dal, a zřeknu se domu, který jsem oddělil jako svatý pro své jméno. Izrael se stane pořekadlem a předmětem výsměchu mezi všemi národy. ⁸ Nad tímto domem, ačkoli byl nejvyšší ze všech, ustrne a usykne každý kolemjdoucí. Bude se říkat: »Proč Hospodin takto naložil s touto zemí a s tímto domem?« ⁹ A bude se odpovídat: »Protože opustili Hospodina, svého Boha, který vyvedl jejich otce z^d egyptské země^d, a chytili se jiných bohů, klaněli se jim a sloužili jim. Proto na ně Hospodin uvedl všechno toto zlo.«^e

a + Vyhověl jsem ti ve všem, oč jsi prosil, O'. — b-b vládnoucí nad Izraelem, O'. — c Mojžíš, O'. — d-d Egypta, domu otroctví, O'. — e O' sem zařazuje v. 24 (s některými odchylkami).

{1nn} // 2Pa 7,11—22 (2) 1Kr 3,5 (3) 1Kr 8,29 (5) 2S 7,12 Jr 33,17; 1Kr 2,4 (6) Dt 6,2 10,13; Dt 28,15 Jr 26,4—6 (7n) Dt 4,26 8,19n :Mt 23,38 (7) Dt 28,37 Jr 18,16 24,9 (8) Jr 19,8 49,17 50,13

¹⁻⁵ Dokončení stavby chrámu a královského paláce je mezníkem v Šalomounově životě. Splnilo se to nejdůležitější, co bylo jeho úkolem a přáním. Na začátku tohoto úseku jeho vlády stojí Hospodinovo zjevení v Gibeónu (3,4—15), na jeho konci je *nové zjevení*. Navazuje na modlitbu pronesenou při zasvěcování chrámu. Dochází k němu v Jeruzalémě a týká se hlavně budoucnosti Jeruzaléma, chrámu a davidovské dynastie; obsahuje Boží výroky bez královy odpovědi; přináší nejen zaslíbení (3—5), nýbrž i napomenutí a výstrahu (6—9). Mlčení Šalomounovo a další průběh jeho vlády potvrzují, že tento varovný hlas byl oprávněný.

Hospodin ve své řeči především potvrzuje, že Šalomounův chrám přijal za svůj a posvětil jej, jak přítomností své slávy v oblaku (8,11), tak přijetím obětí (2Pa 7,1). Tím vyslyšel Šalomounovu modlitbu a bude od té chvíle pozorně sledovat ty, kdo do chrámu budou přicházet, a bude vyslyšet jejich prosby (8,29n). Šalomounovi pak přislubuje stejně jako předtím Davidovi (2,3n 8,25 sr 2S 7,12—16) zachování trůnu pro jeho rod, zůstane-li věrný Bohu. Výslovně se tu mluví o 'trůnu nad Izraelem'. Myslí se na celek Izraele (sr 4,1). Vztahuje se tedy výstraha jak na severní kmeny, tak na Judsko a na jeruzalémské krále, na davidovskou dynastii. Když později severní království pro své odpadnutí od Hospodina bylo zničeno Asyřany (722/1), stalo se nositelem izraelských tradic a dědicem Izraele Judsko. I po babylónském zajetí se obecnství kolem druhého chrámu pokládalo za pravého Izraele (sr vk Ezd 6,16—18).

⁶⁻⁹ Hrozba nevěrnému Izraeli je vyjádřena naplno v druhé části Hospodinovy řeči. Nevěra spočívá v neposlušnosti Božího zákona a v uctívání jiných božstev. Trestem bude vyhnání z darované země a úsměšky okolních národů. Trest bude dovršen zničením chrámu, nad čímž nezúčastnění diváci ustrnou děsem. Na udivenou otázku po smyslu takového ničivého díla dostanou cizinci odpověď, obsahující výčet vin nevěrných Izraelců (sr Dt 29,23—27 [= 24—28 K]). Do jásavé nálady nad dovršením zbožného díla se vkrádají temné stíny budoucích běd, které postihnou lid pro jeho nevěru.

i) Jiné podniky Šalomounovy

9,10—28

Stavební činnost Šalomounova, zavedení nucených prací, zámořské plavby.

¹⁰ Po uplynutí dvaceti let, během nichž Šalomoun stavěl oba domy, dům Hospodinův a dům královský, ¹¹ a týrský král Chiram podporoval Šalomouna cedrovým a cypřišovýmⁱ dřevem a zlatem podle každého jeho přání, tehdy dal král Šalomoun Chiramovi dvacet měst v zemi galilejské. ¹² Chiram vyjel z Týru^g, aby se podíval na města, která mu Šalomoun dal, ale nezamlouvala se mu. ¹³ Rekl tedy: „Cos mi to dal za města, můj bratře!“ A nazval je zemí Kabúl. Tak se nazývá až dodnes.

¹⁴ Chiram totiž poslal králi sto dvacet talentů zlata. — ^{15h} Důvodem nucených prací, které král Šalomoun ukládal, bylo, aby budoval Hospodinův dům a dům svůj, Miló a jeruzalémské hradby, Chasór, Megido a Gezer. ¹⁶ Faraó, egyptský král, předtím vytáhl, dobyl Gezer a vypálil jej. Kenaance, kteří v městě bydleli, pobil a město dal věnem své dceři, ženě Šalomounově. ¹⁷ Šalomoun vystavěl Gezer a Dolní Bét-chorón ¹⁸ v zemi a Baalat a Tadmórⁱ v poušti, ¹⁹ všechna města pro sklady, které Šalomoun měl, města pro vozbu a města pro koně a vše, co s tak velkým zaujetím budoval v Jeruzalémě i na Libanónu a v celé zemi, v níž vládl. ²⁰ Všechn lid, který zbyl z Emorejců, Chetejců, Perizejců, Chivejců a Jebúsejců, kteří nebyli z Izraele, ²¹ totiž jejich syny, kteří po nich v zemi zbyli, které Izraelci nedokázali vyhubit jako klaté, podrobil Šalomoun otrockým nuceným pracím, a tak je tomu až dodnes. ²² Z Izraelců však Šalomoun neudělal otrokem nikoho; ti byli bojovníky, jeho služebníkyⁱ, veliteli, ^k tvořili osádku^k jeho válečných vozů a byli veliteli jeho vozby a jízdy.

²³ Správců představených nad pracemi pro Šalomouna bylo ^l pět set padesát^l; ti panovali nad lidem konajícím tu práci.

²⁴ Tehdy, když faraónova dcera odešla z Města Davidova do svého domu, který jí Šalomoun vystavěl, začal stavět Miló.

²⁵ Třikrát za rok obětoval Šalomoun oběti zápalné a pokojné na oltáři, který vybudoval Hospodinu, a páčil na něm před Hospodinem kadidlo, když dům dokončil^h.

²⁶ Král Šalomoun dal také udělat lodě v Esjón-geberu, který je blízko Elótu^m na břehu Rákosového moře v edómské zemi. ²⁷ Na ty lodě poslal Chíram své služebníky, lodníky znalé moře, aby byli se služebníky Šalomounovými. ²⁸ Doplnili do Ofiru a přivezli odtamtud králi Šalomounovi čtyři sta dvacetⁿ talentů zlata.

f × O'A. — g + a jel do Galileje, O'. — h-h vv. 15—25 × O' (jsou jen v Origenových dodatcích pod asteriskem). — i tak qr a 2Pa 8,4 :: Támar (v Judsku), kt. — j × 2Pa 8,9. — k-k a veliteli jeho osádek... 2Pa 8,9 [*< sáré šálišáv místo sáráv veš', H.*]. — l-l :: 250, 2Pa 8,10. — m jinde: Elatu. — n :: 450, 2Pa 8,18; :: 120, O'B.

{10nn} // 2Pa 8,7—11 {10} 1Kr 6,38; 7,1; 2Pa 8,2 {16} Joz 16,10; 1Kr 3,1 {17} 2Pa 8,3—10 {19} 1Kr 10,26 {20} Sd 3,3—5 {21} Dt 20,16—18 Joz 16,10 {24} 2Pa 8,11n {26—28} Nu 33,35; 2Pa 8,17n {27} 1Kr 10,11 {28} Gn 10,29

^{10—14} Na zprávu o Šalomounově stavební činnosti navazuje zmínka o *dvaceti městech*, která dal Šalomoun týrskému Chíramovi jako výměnu nebo zástavu, hlavně za dodávky zlata, určeného snad ke chrámové výzdobě. Dodávky stavebního dřeva, o němž se tu rovněž mluví, byly placeny jinak (5,25 [= 11 K]). Pozdější zpracovatel této zprávy uvádí, že Chíram dal naopak města Šalomounovi (2Pa 8,2).

Šalomounova *stavební činnost* je omezena na dobu dvaceti let. Toto číslo mohlo vzniknout prostým sečtením údajů o stavbě chrámu a královského paláce, uvedených v 6,38 a 7,1. V takovém případě by šlo o zdůraznění skutečnosti, že Hospodin mluvil k Šalomounovi poprvé na počátku jeho vlády a podruhé právě v její polovině (sr délku vlády, 11,42). Toto Hospodinovo promluvení spolu s dokončením hlavních staveb jako by zakončovalo lepší polovinu Šalomounova panování.

Města, která Šalomoun *odstoupil Chíramovi*, byla v 'zemi galilejské', v oblasti mezi údělem kmene Zabulón a Neftalí (Joz 20,7 21,32 1Pa 6,61 [= 76 K] 2Kr 15,29 Iz 8,23 [= 9,1 K]). Šlo tedy o okrajové izraelské území, sousedící se zázemím týrským. Alt považuje toto jméno (H. *gálil*) za obecný výraz pro 'kruh' a na základě Iz 8,23 soudí, že Galíl byl (půl)kruh neizraelských městských států, obklopujících galilejské pohoří (sr Noth, Könige, 210). Další zpřesnění zeměpisné polohy by mohl poskytnout název 'země Kabúl', který dal těmto městům Chíram. Jedno místo stejného jména se vyskytuje na hranicích

údělu Ašerova (Joz 19,27) a je totožné s dnešním Kábúlem, ležícím 15 km na jihovýchod od Akka na západním okraji galilejského pohoří. Septuaginta četla místo Kabúl *g'ebúl* a překládá 'orion čili 'pomezí'. I to nasvědčuje tomu, že jde o pohraniční oblast. Název 'Kabúl' měl jistě v sobě něco hanlivého, je-li spojen s Chíramovou nelibostí. Četní vykladači proto vysvětlují toto jméno jako složeninu dvou slov: 'k' a 'bal', v překladu: 'jako nic'. Jaký důvod mohl mít Chíram pro své pohrdání touto krajinou, není jasné. Snad jen ten, že oblast nebyla tak bohatá, aby svým výnosem odpovídala velké dodávce 120 talentů zlata (1 talent = *kikkâr*, H.; 'lehký' vážil asi 30 kg, 'těžký' asi 60 kg).

^{15—22} V souvislosti s Šalomounovou stavební činností se uvádí také *nucená práce*, kterou král vymáhal patrně na původním neizraelském obyvatelstvu. Výraz pro nucené práce *mas* pochází ze starší doby a je dosvědčen amárnskými dopisy ze 14. stol. (Noth). Ti, kdo jí byli podrobeni, nebyli sice otroky, avšak po dobu služby se otrokům téměř rovnali. Taková práce se vyžadovala především k provádění staveb. Nebyli jí zřejmě podrobeni Izraelci, kteří bývali před příchodem do Palestiny svobodnými příslušníky svých kmenů na rozdíl od původních obyvatel, kteří byli zvyklí na otrockou poslušnost vůči králi (Noth). Při stavbě chrámu byli však i Izraelci přinuceni k práci (sr 5,27 [= 13 K]). Jinak si od nich král vyžadoval pouze služby vyššího druhu. Byli 'služebníky' jeho dvora, 'veliteli', tj. asi úředníky, 'bojovníky', čili příslušníky stálého vojska.

Otrocká práce obyvatelstva byla nutná zejména při opevnovacích pracích, sr zmínku o *stavbě měst*. Výslovně se zmiňují sice jen zdi jeruzalémské, avšak o stavbu hradeb šlo zřejmě i v ostatních případech. Vykopávky v Chasóru odhalily ve spojitosti s pevnostní zdí základy brány, jejíž stavba byla podle nalezené keramiky zařazena do 10. st. př. Kr., tj. do doby Šalomounovy (Noth). Totéž platí o nálezích v Gezeru a v Megidu. Při všech uvedených městech šlo o místa strategicky důležitá. Chasór leželo na jihozápadním okraji nížiny kolem jezera Chúle. Megido bylo nejvýznamnější pevností na jihozápadním okraji Jizreelské nížiny. Město Gezer, které přinutil nejmenovaný faraó válečným tažením k poslušnosti a které dal věnem své dceři, ženě Šalomounově, leželo na západ od Jeruzaléma

na okraji pobřežní nížiny. Dolní Bét-chorón střežilo důležitou cestu, vystupující od pobřeží k horám na sever od Jeruzaléma. Poloha zbývajících dvou měst je nejistá. Baalat je také jmenováno v Joz 19,44. Tadmór, za něž souhláskové znění textu spíše předpokládá čtení Tamar, už nejednotností tradice vylučuje přesné umístění.

Zpráva také uvádí, že Šalomoun budoval *města pro sklady* a pro vozbu a koně. Archeologické vykopávky v Palestině vedly k objevům různých stájí a sýpek. I když nepocházejí z Šalomounovy doby, naznačují, jak asi jeho 'sklady' vypadaly. 'Šalomounovy stáje' v Megidu spíše pocházejí až z doby Achabovy, jsou tedy asi o jedno století mladší.

²³⁻²⁵ Šalomoun měl řadu úředníků pro 'práci', o níž se nic bližšího neříká, ale kterou lze ze souvislosti považovat za činnost převážně stavební. Význam stavby zvané *Miló* je nejasný. Šalomounovo Miló bylo sice v Jeruzalémě, avšak označovaly se tak i součásti jiných měst. Vyskytovalo se např. v Šekemu (Sd 9,6,20). Výraz 'Miló' pochází patrně od slovesa *m-l'* s významem 'plnit, vyplnit'. Nejpravděpodobněji šlo o nějakou výplň mezery, např. o terasovitou stavbu ke zpevnění svahů městského pahorku, aby na jeho krajích bylo možné postavit cestu nebo domy (sr asyrské *mulu* = terasa, GB). Takové 'Miló' měl Jeruzalém už před Davidem (2S 5,9). Výstavba Šalomounova Miló je zmíněna v souvislosti s přechodem faraónovy dcery do jejího nového paláce a nejspíše se vysvětlí jako vyplnění mezery mezi hradbami starého Města Davidova a nového komplexu paláců na severním vrcholku horského hřebene, který nebyl spojen se starým Jebúsem.

Zmínka o Šalomounově trojitém *obětním cyklu* souvisí asi s třemi hlavními výročními svátky (Ex 23,14—17). Hlavní oběti se obětovaly na oltáři v nádvoří chrámovém (1Kr 8,22) a tento oltář je možná totožný s bronzovým oltářem, zmíněným v 8,64. Kadidlo se však páliło ve svatyni, čili 'před Hospodinem', na oltáři, který Šalomoun obložil zlatem (6,20,22 7,48).

²⁶⁻²⁸ Jedním z nejzajímavějších Šalomounových podniků je jeho *mořeplavba*. Byla zaměřena výhradně na jižní moře, patrně proto, že Středozemní moře ovládali Foiničané. V Akabském zálivu byl výchozím přístavem králových lodí Esjón-geber. Ležel poblíž města Elótu či Élatu v edómské provincii. Šalomounovy lodě neřídili ovšem Izraelci, nýbrž zkušení ná-

mořníci Chíramovi. Je pravděpodobné, že Chíramovi lidé tyto lodě i stavěli. Tyto lodě vykonávaly cesty do země Ofíru, odkud přivážely velké množství zlata. Doposud se nepodařilo určit, kde tato zlatonosná země ležela. Návrhy na její umístění zahrnují celou oblast od Arábie po Indii a Sundské ostrovy na východ a po východní Afriku na západ. Nic bližšího nevyplývá ani z údaje, že jednou za tři roky přijížděly zámořské lodě (10,22), neboť mohlo jít buď o tři roky trvající plavby tam a zpět, nebo o kratší plavby, podnikané s přestávkami, závislými na rychlosti těžby zlata. V knize Genesis je zmínka o několika praotcích národů, a to o Joktánově synu Ofírovi v souvislosti s dalšími syny Šebou a Chavílou (Gn 10,29). Tato souvislost svědčí pro Ofírovu pravlast v jižní Arábii, kam se umísťují též druhé dvě země, totiž Šeba a Chavíla (sr vk 1Kr 10,1). O zemi Chavíla se dokonce už v Gn 2,11 ví, že 'je v ní zlato' a antičtí autoři rovněž hovoří o jihoarabském zlatě. Toto zlato bylo zvlášť hodnotné (sr Iz 13,12 aj.) a plavci je patrně nezískávali vlastním rýžováním, nýbrž výměnným obchodem. Zmínka o ofířském zlatě pak tvoří literárně plynulý přechod k vyprávění o královně ze Sáby v následující kapitole.

Znamenalo by to nepochopení záměru biblického vyprávění o Šalomounových plavbách, kdybychom tu viděli jen vzpomínku na podnikatelskou zdatnost králova. Právě všelijak rozbujelá pozdější tradice, jak ji známe mj. z Tisíce a jedné noci, ukazuje, že s postavou Šalomounovou se spojily odedávna i představy modernímu člověku vzdálené. Byl neomezeným pánem nad říší démonů, a proto — nebo protože — *si podmanil dokonce moře*, sídlo livjatanovo (Ž 104,26) a symbol všeho protibožského. Jeho otec David podmaňoval Hospodinu zemi (sr vk 2S 8,10), syn v tomto díle pokračuje a podmaňuje si i moře (sr Gn 1,28). Bezděky se nám vybaví postava jiného Syna Davidova, Ježíše Krista, s jehož příchodem se přiblížilo království Boží (Mk 1,15) a který dovedl utiřit i bouři na moři (Mt 8,26). Tyto společné rysy obou Davidovců — i když jsou podány velmi odlišně — nejsou zachovány nahodile, nýbrž svou svéráznou obraznou mluvou nás chtějí přivést k hlubšímu pochopení Písma a k jistotě, že Hospodínova je nejen celá země (Ž 24,1), ale všechno, co ve své všemocné moudrosti stvořil. I moře mu je poddáno (Ž 89,10 a častěji; Bič, Davids Kriegsführung..., 9).

4. ŠALOMOUNOVA SLÁVA I POBLOUZENÍ

a) Návštěva královny ze Sábý

10,1—13

Pohanská královna se přichází poklonit Šalomounovi a vzdává chválu Hospodinu.

10 ¹ Královna ze Sábý uslyšela zprávu o Šalomounovi ^a a o Hospodinově jménu ^a a přijela ho vyzkoušet hádankami. ² Přijela do Jeruzaléma s velmi okázalým doprovodem, s velbloudy nesoucími balzámy, velké množství zlata a drahokamy. Přišla k Šalomounovi a mluvila s ním o všem, co měla na srdci. ³ Šalomoun jí zodpověděl všechny její otázky; ani jedna otázka nebyla pro krále tak tajemná, že by ji nezodpověděl. ⁴ Když královna ze Sábý viděla všechnu Šalomounovu moudrost a dům, který vybudoval, ⁵ i jídlo ^b na jeho stole ^b, zasedání jeho hodnostářů, pohotovost jeho služebnictva a jejich ^c oděvy, jeho číšníky ^c i jeho ^d zápalnou oběť, kterou přinášel v ^d Hospodinově domě, zůstala bez dechu. ⁶ Rekla králi ^e: „Co jsem slyšela ve své zemi o tvém podnikání i o tvé moudrosti, je pravda. ⁷ Nevěřila jsem těm slovům, dokud jsem nepřišla a nespátřila to na vlastní oči. A to mi nebyla sdělena ani polovina. Překonal jsi moudrosti a blahobytem ^f pověst, kterou jsem slyšela. ⁸ Blaze tvým mužům ^g, blaze těmto tvým služebníkům, kteří jsou ustavičně v tvých službách a naslouchají tvé moudrosti. ⁹ Požehnan buď Hospodin, tvůj Bůh, který si tě oblíbil a dosadil tě na izraelský trůn ^h. Protože si Hospodin zamíloval Izraele navěky, ustanovil tě králem, abys zjednával právo a spravedlnost.“ ¹⁰ Pak dala králi sto dvacet talentů zlata, velmi mnoho balzámů a drahokamy. Už nikdy nebylo přivezeno tolik takového balzámu, jaký dala královna ze Sábý králi Šalomounovi. ¹¹ Také Chiramovy lodě ⁱ, které dopravovaly z Ofíru zlato, přivezly z Ofíru ⁱ velmi mnoho almugimového dřeva a drahokamy. ¹² Z almugimového dřeva dal král udělat zábradlí ^k pro dům Hospodinův i pro dům královský a citary a harfy pro zpěváky. ¹ Takové almugimové dřevo už víckrát nebylo dovezeno a do dnes se nevidí ^l. ¹³ Král Šalomoun splnil královně ze Sábý každé přání, jež vyslovila. Navíc jí dal Šalomoun ^m sám od sebe

královské dary. Pak se odebrala i se svými služebníky do své země.

a-a × 2Pa 9,1. — b-b:: Šalomounovo, O' (< šelómó místo šulchánó, H.). — c jeho, O'. — č tak O' V > K; nebo: nápoje (GB). — d-d:: vyvýšenou choďbu, kudy vcházeli do, 2Pa 9,4. — e + Šalomounovi, O'. — f svými činy, V. — g:: ženám, O' P (< nášgká místo 'anšgšká, H.). — h 2Pa 9,8 rozšiřuje poněkud text. — i služebníci (+ a služebníci Šalomounovi), 2Pa 9,10. — j × 2Pa 9,10 a O'B. — k ochozy, 2Pa 9,11 (< mesillót místo mis'ad, H.). — l Nic takového nikdo v zemi judské předtím nespátřil, 2Pa 9,11. — m × P V.

(1nn) // 2Pa 9,1—12 (1) : 1Kr 5,14; : Mt 12,42 (9) : 1Kr 5,21 (11) 1Kr 9,27n

¹⁻¹³ Vyprávění o návštěvě *královny ze Sábý* (H. š'ebá') u krále Šalomouna má náležitě oslavit královu proslulost, která sahala až daleko za hranice známého světa. Není proto divu, že umístění říše této vladařky působilo vždycky vykladačům potíže a zůstává dodnes hádankou. Ztotožnění 'Sábý' s územím Sabejců, arabských kmenů, bydlících podle asyrských análů z 8. století v severní Arábii, by sice zeměpisně značně přiblížilo královninu zemi Jeruzalému, ale to by neodpovídalo záměru autora textu. Archeologové spíše hledají sabejskou říši na základě památek a dokonce i nápisů v jižní Arábii na území dnešního Jemenu (sr vykopávky W. F. Albrighta, r. 1951—52; Noth). O existenci takového státu s hlavním městem Marib věděli už starověcí historikové Diodoros, Strabo a Plinius (Šanda). Pro toto umístění Sábý (H. š'ebá') mluví i to, že toto jméno se objevuje v seznamu praotců jihoarabských národů (Gn 10,28). V každém případě se tu uvádí země velmi vzdálená, aby byl vyzdvížen značný rozsah Šalomounova věhlasu.

Královna byla vládnoucí panovnicí, jak je prokazatelné u Arabů té doby, a nikoli jen manželkou panovníka. Vykonala dlouhou cestu, aby se přesvědčila, zda *pověsti o Šalomounově moudrosti* a bohatství jsou pravdivé. K tomu prý patřila i touha shlédnout Hospodinův chrám, který Šalomoun vybudoval 'pro Hospodinovo jméno'; tak si to pozdější doba vyprávěla. Že královnu k návštěvě podnítily důvody hospodářské, totiž snaha po navázání širších obchodních styků (Šanda), je představa příliš novodobá, i když tu takové styky byly; dosvědčuje to mj. hliněná pečeť s jihoarabským nápisem z 9. nebo 8. st. př. Kr., nalezená r. 1957 při vykopávkách v někdejší Bét-elu (Noth).

Zkoušení pomocí hádanek je dosud v Orientě velmi oblíbená společenská hra (sr též Sd 14,12nn). Velký náklad zlata a jiného drahocenného zboží nebyl jen zdvořilostním darem, nýbrž současně zbožím na výměnu. Šalomoun splnil královně každé její přání a ještě jí navíc královsky obdaroval.

Královna žasla nad Šalomounovými stavbami i nad jeho dvorem. Přihlížela také *obětem* v Hospodinově chrámu. Pro pozdější dobu to zřejmě byla nepřijatelná představa, takže byl pozměněn text [*‘alijjātō* = jeho vyvýšenou chodbu, 2Pa 9,4, jíž přicházel do chrámu [sr 2Kr 16,18], místo *‘ólātō* = jeho zápalnou obět, 1Kr 10,5]. Z chvalořeči na Hospodina nelze usoudit, že by se královna stala Hospodinovou vyznavačkou. Spíše šlo o zdvořilostní uznání zásluh hostitelova božstva o rozkvět země, které vládne tak moudrý panovník. Taková moudrost činí šťastnými všechny poddané a zejména ty nejbližší, kteří mu slouží na jeho dvoře. Septuaginta místo 'tví muži' překládá 'tvé ženy' (<*nāšēkā* místo **nāšēkā*, H.) Zmiňovat se o mužových ženách však nebylo jen nezdvořilé, nýbrž vůbec nepřijatelné; pokud by řecký překlad měl pravdu, dala by se tato poznámka v řeči prominout jedině ženě.

Do vyprávění o královně ze Sáby je vložena zmínka o *dováženém zboží*, které se dostávalo do Šalomounova království námořní dopravou. Jsou uvedeny lodi Chíramovy, snad jako doklad, že i jiní panovníci přispívali k Šalomounově slávě. Není jisté, zda se myslí vlastní loďstvo Chíramovo anebo lodě, které Chíram postavil pro Šalomouna (9,26—28). Vedle zlata a drahokamů je řeč o almugimovém dřevu, o kterém jenom můžeme říci, že jistě bylo vzácné. Překlad 'santalové dřevo', s nímž se v komentářích setkáváme, je nezaručený pokus o překlad.

Vyprávění o královně ze Sáby dalo podnět k různým *legendám*, jež od židů převzali a náležitě vyšperkovali i muslimové. Tak např. Arabové si vyprávějí, jak Šalomoun královnu přijal ve skleněném paláci, kde pod skleněnými podlahami byla voda a v ní ryby. Chtěl totiž zjistit, nemá-li královna démonské kozlí nohy. Královna v domnění, že Šalomounův trůn stojí na vodě, vyzvedla sukni, a Šalomoun viděl, že má před sebou skutečnou, krásnou ženu. Jenom měla nohy příliš chlupaté, ale džinové, kteří stáli v Šalomounových službách, vyrobili mu mast, která královnu nežádoucích chloupků zbavila (Eberhard, 143.263n).

Na návštěvu královny v Jeruzalémě navazuje také křesťanská etiopská legenda, vyprávějící, že tato královna, jménem Mákadá, porodila Šalo-

mounovi syna, který se stal zakladatelem etiopské královské dynastie (Eberhard, 264). Tato víra se udržovala až do nedávného pádu habešského císařství přes všechny dynastické změny.

Biblický svědek uvádí příběh o královně ze Sáby nejen, aby zdůraznil Šalomounovu proslulost, ale aby doložil, že se začíná plnit Boží slib, že k Hospodinu *budou přicházet i pohané*.

b) Šalomounovo bohatství

10,14—29

Svým bohatstvím i moudrostí převýšil Šalomoun všechny okolní krále.

¹⁴ Váha zlata, které bylo přivázeno Šalomounovi za jeden rok, činila šest set šedesát šest talentů, ¹⁵ mimo zlato od kupců a ze zisku obchodníků i od všech králů západu ⁿ a místodržitelů země. ^o ¹⁶ Král Šalomoun dal udělat dvě stě ^p pavéz z tepaného zlata; na jednu pavézu vynaložil šest set šekelů zlata. ¹⁷ Dále dal udělat tři sta štitů z tepaného zlata; na jeden štit vynaložil ^q tři hřivny ^q zlata. Král je pak dal uložit do domu Libanónského lesa.

¹⁸ Král dal také udělat veliký trůn ze slonoviny a obložil jej ryzím zlatem. ¹⁹ Trůn měl šest stupňů, vzadu nahoře ^r byl zaoblen ^r, po obou stranách sedadla měl opěradla a vedle opěradel stáli dva lvi. ²⁰ Na šesti stupních tam stálo z obou stran dvanáct lvů. Nic takového nebylo zhotoveno v žádném království. ²¹ Všechny nádoby, ze kterých král Šalomoun pil, byly zlaté ^s a všechny předměty domu Libanónského lesa byly potaženy lístkovým zlatem; nic nebylo ze stříbra, to v Šalomounově době nemělo cenu. ²² Král měl na moři zámořské loďstvo spolu s loděmi ^t Chíramovými. Jednou za tři roky zámořské loďstvo přijíždělo a přivázelo zlato a stříbro, slonovinu, opice a pávy ^u. ²³ Král Šalomoun převýšil všechny krále země bohatstvím i moudrostí. ²⁴ Celá ^v země vyhledávala Šalomouna, aby slyšela jeho moudrost, kterou mu Bůh vložil do srdce. ²⁵ Každý přinášel svůj dar: předměty stříbrné i zlaté, pláště, zbroj, balzámy, koně, mezky, a to rok co rok.

^{26 w} Tak Šalomoun nashromáždil vozy a jezdecké koně^w; měl tisíc čtyři sta vozů a dvanáct tisíc jezdeckých koní. Rozmístil je ve městech pro vozbu a u sebe v Jeruzalémě. ²⁷ Král měl v Jeruzalémě^x stříbra jako kamení a cedrů jako planých fíků, jakých roste mnoho v Přímořské nížině. ²⁸ Koně, které měl Šalomoun, přicházeli z Egypta. Karavany králových překupníků kupovaly stáda koní za pevnou cenu. ²⁹ Vůz se vyvážel z Egypta za šest set^y šekelů stříbra a kůň za^z sto padesát^z. ^z Jejich prostřednictvím se vyváželi^z všem králům chetejským a aramejským.

n :: arabští, 2Pa 9,14 a P V (< 'arāb' místo 'ereb, H.). — ° + přinášeli Šalomounovi zlato a stříbro, 2Pa 9,14. — p 300, O'. — q-q 300 (šekelů), 2Pa 9,16. — r-r měl reliéfy býků, O' (< rā'sē 'egel' místo ro's 'āgōl, H.). — s + všechna umývadla byla zlatá, O'. — t služebníky, 2Pa 9,21. — u jiní: paviány; O' čte v. 22b odlišně a zařazuje za v. 22 text ∞ 9,15—22. — v Všichni králové, 2Pa 9,23 a O' P. — w-w × O'B; místo toho text ∞ 5,6. — x + zlata, O'. — y 100, O'. — z-z 50, O'. — z-z ti vyjžděli po moři, O' (t. králové; < jēg'e'ū ba-jām místo bejādām jōg'e'ū, H.).

[14—29] // 2Pa 9,13—28 [16] 1Kr 14,26 [17] 1Kr 7,2 [26] 1Kr 5,6; 2Pa 1,14—17; Dt 17,16

^{14—17} Údaje o množství zlata, které Šalomoun získal, jsou přes konkrétní údaj 666 talentů velmi neurčité. Není také řečeno, zda šlo o množství, přivezené jen jednou nebo přivážené každý rok nebo v roce, kdy dovoz dosáhl vrcholu. Kromě toho měl král příjmy z cel, vybíraných patrně od cizích obchodníků, a ze zisků, které obchodníci v jeho přímých službách museli odvádět. 'Západní králové' sotva byli králové 'arabští' (jak to chápe 2Pa 9,14 i P a V; 'arāb' místo 'ereb, 1Kr). Nevíme ovšem, o jaké krále šlo; snad o vladaře podmaněných pelištejských městských knížectví. Místodržitelé krajů snad byli správci provincií Aramu a Edómu, jež zaujímaly, jak se zdá, zvláštní postavení (sr 2S 8,6.14 1Kr 22,48).

Ze zlata dal král vyrobit *ozdobné štíty*, které nosila jeho tělesná stráž při slavnostních bohoslužebných průvodech (sr 14,28). Štíty byly dvojího druhu. 'Pavézy' byly velké čtverhranné štíty, kryjící celé tělo. Tuto pavézu nosil zvláštní štítonoš, který jí bránil bojovníka (sr 1S 17,7.41). Druhý štít byl značně lehčí a měl kruhový tvar. Nosil jej bojovník na levé paži. Počet 200 pavéz a 300 štítů upravuje Septuaginta 300 +

300 (podle počtu Davidových mužů? sr 2S 15,18). Když se zlatých štítů později zmocnil farao Šíšak (Šešonk), dal Šalomounův syn Rechabeám udělat nové štíty z bronzu (14,26n).

Váha zlata na jedné pavéze byla 600 šekelů (?). Lehký šekel vážil asi 8 g, těžký 16; zlato jedné pavézy by podle toho vážilo asi 5 nebo 10 kg. Jedna lehká hřivna vážila přibližně půl kg, těžká dvojnásobek.

^{18—20} O Šalomounově *královském trůnu* se mluví poněkud zkratkovitě. Měl zřejmě dřevěnou kostru, ale ta byla obložena zlacenými slonovinovými reliéfy. Zadní opěradlo bylo nahoře zaoblené (podle čtení Septuaginty bylo opěradlo ozdobené býčími hlavami); po stranách byla opěradla pro ruce. Byla zdobená reliéfy dvou lvů. Podnož před trůnem tvořila sedmý stupeň nad dalšími šesti stupni, chráněnými po straně šesti lvy. Lev byl znakem kmene Juda (Gn 49,9 Zj 5,5), avšak v tomto případě šlo spíše o symbol královské síly a moci. Sedm stupňů snad navazovalo na představu sedmistupňových nebes, kde na nejvyšším stupni trůnil Hospodin—Král, a obdobně na zemi měl na sedmém stupni trůn jeho pozemský zástupce, lidský král. Trůn byl umístěn v trůnní síni (7,7). Zachovalo se zobrazení podobných královských trůnů, např. na Achiramově sarkofágu v Byblosu, který se datuje z 13. nebo 10. stol. př. Kr. (Noth).

^{21 n} Další ukázkou Šalomounova bohatství je zpráva o číších, které byly výhradně ze zlata, a o *jiných zlatých nádobách*, které byly chovány v 'domě Libanónského lesa' k bližší neurčeným účelům. Zlata bylo tolik, že se pro královskou potřebu nedělalo nic ze stříbra. Zlata bylo tolik proto, že král podnikal výnosné zámořské plavby. Je nepochybné, že lodě mohli pro Šalomouna stavět jen foiničtí řemeslníci (sr vk 9,26—28). Zámořské plavby získávaly králi také různé exotické zboží, jehož bližší určení je zčásti nejisté (jde např. o pávy nebo o paviány?).

^{23—27} Popis Šalomounovy slávy vrcholí tvrzením, že překonal bohatstvím a moudrostí všechny zemské krále. Všichni usilovali přiblížit se k Šalomounovi a *přinášeli mu 'dary'*. Jelikož šlo o dary každoroční, byly to spíše poddanské nebo spojenecké poplatky, které se ve starém Orientě přinášely velkokrálům. Šalomoun také shromažďoval válečné vozy a jejich tahouny. Počet 1400 vozů nezní nijak přehnaně (sr 5,6

[= 4,26 K]). A stříbra bylo v Jeruzalémě tolik jako stavebního kamení, i vzácného cedrového dřeva byl nadbytek.

^{28 n} Závěr 10. kapitoly tvoří zpráva o *dovozu a vývozu koní* a vozů a o jejich cenách. Tento obchod provozovali královi jednatelé na králův účet. Vozy byly dodávány z Egypta; o Egyptu jako dodavatelí koní se mluví i na jiných místech (Dt 17,16 Iz 31,1.3 Ez 17,15). Šalomounovi lidé zprostředkovali tyto nákupy chetejským a aramejským králům.

Výraz 'karavany' (H. *miqveh*) chápali řečtí překladatelé jako místní jméno *Thekúe* (asi zkomolením z *ek Kúe* = z Kúe) a Vulgáta jako *de Coa* (=z Koy). Na základě toho vykladači zpravidla usuzují, že jde o údaj místa jménem Kúe, které je doloženo asyrskými a novobabylónskými texty v kilikijské rovině. Jihovýchodní část Malé Asie byla totiž známá jako oblast, kde se už od chetitských dob pěstovali koně. Místo Misrajim = Egypt navrhuje se číst Musrí, jméno místa, uvedeného vedle Kúe na monolitu Šalmanesera III. a ležícího někde v pohoří Tauru. Kdyby tato úprava textu byla správná, nebylo by pochopitelné, proč musel obchody zprostředkovat Šalomoun, když chetejští i aramejští králové měli vozy i koně na dosah.

Kapitolou 10. dospívá oslava Šalomounovy vlády k vyvrcholení. Všechno, co vychvaluje, totiž blahobyt a moc, byly v očích Izraele i jeho sousedů *obrazem blaženého věku*, zpřítomněného ráje. Ale neviditelně se už připravuje úpadek mocné říše, ke kterému dojde za Šalomounova syna Rechabeáma.

c) Šalomounovy ženy

11,1—13

Vliv Šalomounův se projevuje i množstvím jeho žen, dcer sousedních králů.

11 ¹ Král Šalomoun si zamiloval mnoho žen cizinek, faraónovu dceru, Moábky, Amónky, Edómky ^a, Sidóňanky a Chetejky ^b, ² ženy z těch pronárodů, o nichž Hospodin Izraelcům řekl: „Nebudete vcházet k nim a oni nebudou vcházet k vám. Jistě by naklonili vaše srdce ke svým bohům.“ Šalomoun k nim přilnul velkou láskou. ³ Měl mnoho žen: sedm set kněžen a tři sta ženin. ^c Jeho ženy odklonily jeho srdce: ⁴ Když nadešel

Šalomounovi čas stáří, jeho ženy odklonily jeho srdce k jiným bohům, takže jeho srdce nebylo cele při Hospodinu, jeho Bohu, jako bylo srdce jeho otce Davida. ⁵ Šalomoun chodil za božstvem Sidóňanů Aštoretou a za ohyždnou modlou Amónců Milkómem ^d. ⁶ Tak se Šalomoun dopouštěl toho, co je zlé v Hospodinových očích, a neoddal se cele Hospodinu jako jeho otec David.

⁷ Tehdy Šalomoun vystavěl posvátné návrší Kemóšovi, ohyždné modle Moábců, na hoře, která je naproti Jeruzalému, a Molekovi ^e, ohyždné modle Amónovců ^f. ⁸ Totéž udělal pro všechny své ženy cizinky, které pálily kadidlo a obětovaly svým bohům. ⁹ Hospodin se na Šalomouna rozhněval, že se srdcem odklonil od Hospodina, Boha Izraele, jenž se mu dvakrát ukázal ¹⁰ a výslovně mu zakázal chodit za jinými bohy. Ale on nedbal na to, co Hospodin přikázal.

¹¹ Hospodin tedy řekl Šalomounovi: „Protože to s tebou dopadlo tak, že nedodržíš mou smlouvu a má nařízení, která jsem ti přikázal, zcela jistě odtrhnu království od tebe a dám je tvému služebníku. ¹² Avšak za tvého života to neučiním kvůli tvému otci Davidovi. Odtrhnu je až z ruky tvého syna. ¹³ Celé království však přece neodtrhnu, jeden kmen dám tvému synu kvůli svému služebníku Davidovi a kvůli Jeruzalému ^g, který jsem vyvolil.“

^a + Aramejky, O'. — ^b + i Emorejky, O'. — ^{c-c} × O'B. — ^d + a za ohyždnou modlou Moábců Kemóšem, P. — ^e Milkómovi, O'A; jejich králi, O'B [*< malkám* místo *molek*, H.]. — ^f + a Aštoretě, ohyždné modle Sidóňanů, O'. — ^g + města, O' P.

[1] :: Dt 17,17 [2] Ex 34,16 [7] : Nu 21,29 2Kr 23,13 [9] 1Kr 3,5 9,2 [11] : 1S 15,28 [12] 1Kr 12,19

¹⁻⁴ Obraz moudrého krále Šalomouna se najednou mění. Začíná *jednat velmi nemoudře*. Poukaz na jeho stáří není uspokojivým vysvětlením změny, která se s ním stala. Ani údaj o velikosti jeho harému nepřináší vysvětlení, aspoň ne v tom smyslu, jak se běžně chápe. Šalomoun se nedržel omezení, které králi ukládá tzv. 'královský zákon' (Dt 17,17). Je pravda, že tento zákon v jeho době ještě nebyl formulován, ale žilo silné vědomí toho, že normy Boží smlouvy platí i pro krále a kladou mu meze, které nesmí překročit, aniž se proviní na svém poslání. Toto vědomí a přílišná suverénnost králů (Šalo-

mounem počínaje), překračujících normy Boží smlouvy a napodobujících cizí vzory, vedly časem k formulaci 'královského zákona.'

Zaráží, že jeho 'legitimních' žen bylo víc než ženin, tj. jeho milostnic. Pokud bible uvádí u jiných panovníků stav jejich harému, bývá ženin více než žen — a ovšem vždy mnohem střízlivější čísla. Tak víme o sedmi ženách Davidových (1Pa 3,1—5) a desíti ženínách (2S 15,16 20,3). Syn Šalomounův Rechabeám měl 18 žen a 60 ženin (2Pa 11,21) a jeho syn Abijáš měl 14 žen (2Pa 13,21).

O Šalomounovi se praví, že ovládal celou oblast *od hranic Babylónie až po Egypt* (1Kr 5,1 [= 4,21 K]). Byli mu tedy poddáni a ve větší nebo menší míře na něm závislí všichni místní králové. To se projevovalo jednak tím, že mu 'přinášeli dary', tj. povinný tribut, jednak tím, že mu dávali za manželky své dcery. Proto se vypočítává, z kterých národů Šalomounovy ženy pocházely. Tím, že se dostaly do Šalomounova harému, ať už jako jeho ženy nebo jeho ženiny, bylo jasně doloženo, že i národy, z nichž pocházely, jsou v osobě izraelského krále podrobeny Izraeli a tím i Hospodinu. *Ženitby Šalomounovy* mohly mít kladnou hodnotu, i když šlo také o ženy z národů, s nimiž se Izrael nesměl směšovat (sr Ex 34,15n Dt 7,3n Joz 23,12), kdyby je byl Šalomoun získal pro Hospodina (sr případ Rút Moábské).

Svět kolem Izraele byl oddán nejrůznějším kultům plodnosti. Množství králových žen bylo *zárukou plodnosti* celé země včetně podrobených území. Odtud pochopíme, že králové, kteří byli Šalomounovi poplatní, si chtěli zajistit podíl na prosperitě jeho království tím, že mu posílali své dcery za manželky nebo aspoň za milostnice. Izraelská tradice však tyto naděje odmítá. Prosperita země není záležitostí lidské vůle, nýbrž královy poslušnosti a Boží milosti. — Bible se ani slovem nezmiňuje o tom, kolik dětí Šalomoun zplodil, a uvádí jménem jen jediného syna, Rechabeáma, v nápadném rozporu k 1000 ženám.

⁵⁻¹⁰ Jako kritiku Šalomouna je možno přijmout i sdělení, že cizinky „odklonily jeho srdce *k jiným bohům*“. Není řečeno, že by se stal jejich vyznavačem. Výslovně je jmenována 'sidónská' tj. foinická bohyně *Aštoret* ('velká matka', jejíž kult byl rozšířen v celé Sýrii a Palestině) a amónský *Milkóm* (zvaný též Molek, v. 7, krvelačné božstvo, známé pod pořečtělým tvarem jména Moloch, jemuž se přinášely lidské oběti), s datečně připojeným moábským *Kemóšem* (sr 2Kr 23,13), u kte-

rého je navíc řeč o posvátném návrší 'naproti Jeruzalému'. Moábcí byli Davidem zpoplatněni (2S 8,2) a Amónci byli s Izraelem spojeni personální unií (2S 12,30), avšak tyto dva národy měly za Šalomouna — i později — na Izraele velmi neblahý vliv. 'Sidónané', což bylo všeobecným označením Foiničanů vůbec, jsou patrně jmenováni na doklad toho, jak izraelský vliv na ně povolil: král Chíram velebil Hospodina (1Kr 5,21 [= 7 K]), nyní do Izraele proniká uctívání Aštorety! Další božstva nejsou uvedena jmenovitě, nejspíše proto, že jejich kultu nezasahovaly bezprostředně do Jeruzaléma. Při veliké a radikální očistě tamní bohoslužby za krále Jóšijáše (kolem r. 622) jsou zmíněni také jen Aštoret, Kemóš a Milkóm-Molek (2Kr 23,10.13). Údaj, že Šalomoun „totéž udělal pro všechny své ženy cizinky“, bude nutno chápat mnohem střízlivěji.

Přesto je nesporné, že král ve svém stavebním zápalu udělal něco, co pozdější doba pocitovala jako zradu na Hospodinu. Vyjdeme-li z toho, že Šalomoun byl král tak velice moudrý, že svou moudrostí všechny převyšoval (1Kr 5,10n [= 4,30n K]), pak také v budování svatyní božstvům okolních národů nesporně bylo '*moudré*' jádro. Pomůže nám staroorientální zásada: „Jak na nebi, tak na zemi.“ Začněme u země; zde vidíme Šalomouna jako krále nad králi. Obdobně na nebi je Hospodin Bohem nad bohy. Na zemi má Hospodin slavný chrám v sousedství paláce královského, protože on je Bohem svého pomazaného. Symbolicky pak celá družina Hospodinova má své svatyně kolem Jeruzaléma, aby všem bylo jasné, že bohové národů jsou podrobeni Hospodinu (sr Dt 10,17 Ž 95,3 96,4 97,9 aj.) tak jako všichni okolní králové Šalomounovi. V praxi to ovšem posílilo vliv pohanských kultů, jimž Izrael až příliš ochotně podléhal. Proto nemohla pozdější doba vzpomínat na tuto činnost svého velikého krále jinak, než jako na zradu na Hospodinu (Bič, Salomos Bautätigkeit, 8n).

¹¹⁻¹³ Šalomoun byl jediný král, s nímž *Hospodin mluvil přímo* (sr 1Kr 3,5 9,2). Nezavrhuje ho pro jeho nedomyšlené rozhodnutí, nýbrž oslovuje ho znovu a připomíná důsledky jeho činu v budoucnosti. Království bude dáno Šalomounovu služebníku Jarobeámovi. Trest nedopadne na Šalomouna přímo; dolehne až na jeho syna Rechabeáma. Šalomounovu rodu zůstane vedle judské části zaslíbené země jenom 'jeden' kmen (sr 11,31n). Septuaginta proto hovoří o dvou kmenech (11,32.36)

a někde je dokonce i jmenuje: Juda a Benjamín (12,20 O'; sr 2Pa 11,23 H. i O'), ačkoli kmen Benjamín spíše náležel jako Ráchelin kmen k severnímu Izraeli. Zůstal-li spojen s Judou, je to zřejmě proto, aby zástupně představoval odpadlý sever a tím podepřel nárok Judy být nositelem zaslíbení daných Izraeli (Dt 33). Důvodem k ponechání judského státu Šalomounovu rodu je slib, který Hospodin dal kdysi Davidovi (2S 7,12.14—16 1Kr 2,4). Druhým důvodem je vyvolení Jeruzaléma. Jde tu o zachování chrámu, který pro Hospodina vybudoval Šalomoun.

d) Šalomounovi protivníci

11,14—25

Hadad edómský a Rezón aramejský.

¹⁴ Hospodin vzbudil Šalomounovi protivníka v Edómci Hadadovi^h. Byl z edómského královského rodu. ¹⁵ Když totiž Davidⁱ byl v Edómuⁱ a Jóab, velitel vojska, vytáhl, aby pohřbil padlé, vybil v Edómu všechny mužského pohlaví. ¹⁶ Jóab a celý Izrael tam byli usazeni šest měsíců, dokud v Edómu nebyli vyhlazeni všichni mužského pohlaví. ¹⁷ Hadadⁱⁱ však uprchl a s ním někteří edómští muži ze služebnictva jeho otce a přišli do Egypta. Hadad byl tenkrát příliš mladý. ¹⁸ Odešli z Midjánu a přišli do Páranu. Z Páranuⁱ s sebou vzali muže a přišli do Egyptaⁱ k faraónovi, králi egyptskému.^k Farao mu dal dům, zaručil mu pokrm a dal mu i zemi. ¹⁹ Hadad získal velkou přízeň v očích faraónových, takže mu dal za ženu sestru své manželky, sestru vznešené paní Tachpenésy^l. ²⁰ Sestra Tachpenésy^l mu porodila syna Genubata a Tachpenés^l ho po odstavení vychovávala^m přímo ve faraónově domě^m. Tak byl Genubatⁿ ve faraónově doměⁿ mezi faraónovými syny. ²¹ V Egyptě Hadad uslyšel, že David ulehl ke svým otcům a že zemřel i velitel vojska Jóab. Proto Hadad řekl faraónovi: „Propusť mne, rád bych šel do své země.“ ²² Farao mu řekl: „Co ti u mne chybí, že chceš jít do své země?“ Odvětil: „Nic^o. Jenom mě propusť!“

²³ Bůh vzbudil Šalomounovi též protivníka v Rezónovi^p, synu Eljádovu, který uprchl svému pánu Hadad-ezerovi, králi Soby. ²⁴ Shromáždil kolem sebe muže a stal se velitelem horďy, když je David začal vybíjet^q. Odešli^r do Damašku; tam se usídlili a v Damašku kralovali. ²⁵ Byl protivníkem Izraele po všechny Šalomounovy dny, spolu s tím zlem, které představoval Hadad. Zprotivil si Izraele, když kraloval nad Aramem^t.

h :: Aderovi, O' (∞ i dál). — i-i pobil Edóm, O' P. — ii Adad, H. (místo Hadad, vv. 14nn). — ij X/O'^h. — k + I přišel Ader (= Hadad) k faraónovi, O'. — l,l,l Thekeminy, Thekemina, O' (vv. 19n), Taphnes, V. — m-m uprostřed faraónových synů, O' (< b^{en}é místo bét, H.). — n-n X/O'. — o :: (Odvětil) jemu, O' (< ló místo lo', H.). — p :: Esrómovi (apod.), O'. — q-q X/O'. — r dobyt, O'. — s + I vrátil se Ader (= Hadad) do své země, O'. — t Edómem, O' P (< 'edóm místo 'arām, H.).

(15) 2S 8,13n (23) 2S 8,3—8 (24) 2S 10,18

^{14–22} Už za Šalomounova života Hospodin povolává proti Šalomounovi jednoho 'protivníka' (H. *šátán*) za druhým. Prvním je *edómský princ Hadad*. Toto jméno se objevuje už jako jméno čtvrtého edómského krále, „dříve než kraloval král synům izraelským“ (sr vk Gn 36,31—39). V Edómu asi došlo k zoufalému povstání proti izraelské nadvládě (2S 8,14), o němž sice v bibli nemáme žádnou zprávu, ale při němž byli v zemi dlící Izraelci zřejmě pobiti. Jen na ně se může vztahovat zmínka o jejich pohřbení. Jóab měl však nejen pohřbít jejich mrtvoly, patrně zneuctěné (sr Am 1,11), nýbrž potrestat i vzbouřence. Uniknout se podařilo jen skupině, vedené princem Hadadem, která se přes Midján a Páran dostala do Egypta. Hadad získal u faraóna nejen útočiště, nýbrž i přízeň a ženu z královského rodu, sestru faraónovy manželky.

Jméno faraónovy manželky *Tachpenés* bylo ve skutečnosti egyptským titulem: *t'hm.t nšw* = manželka krále, které nepochopením bylo chápáno jako jméno. Přívlastek 'vznešená paní' (H. *ha-ge'bírā*) vysvětluje egyptský titul (Noth, 253).

^{23–25} Dalším Šalomounovým protivníkem se stal *Aramejec Rezón*, služebník aramejského krále Soby Hadad-ezera. Po porážce, kterou utrpěl Hadad-ezer od Davida (2S 8,3—6), opustil Rezón svého pána. David jej snad ustanovil dokonce vládařem

nad damašským Aramem. Po Davidově smrti se Rezón pokusil setřást izraelské jho a Šalomoun byl nucen vytáhnout do Soby (2Pa 8,3). Trvalého klidu však v této oblasti nedosáhl. Není snadné určit, jaký způsob vlády zavedl Rezón v Damašku; zprvu se mluví o kralování v množném čísle (v Damašku kralovali, 24), ale pak se projeví vůdčí postavení Rezónovo užitím jednotného čísla.

e) Achijáš a Jarobeám

11,26—40

Prorok Achijáš přislubuje Šalomounovu služebníku Jarobeámovi království.

²⁶ Také Jarobeám, syn Nebatův, služebník Šalomounův, Efratejec ze Seredy, jehož matka jménem Serúa byla vdovou, pozdvihl ruku proti králi. ²⁷ A důvod, proč pozdvihl ruku proti králi, je tento: Šalomoun vystavěl Miló a uzavřel trhlinu města svého otce Davida. ²⁸ Ten muž Jarobeám byl udatný bohatýr. Když Šalomoun mladíka uviděl, jak koná své dílo, ustanovil ho nad veškerou pracovní povinností domu Josefova.

²⁹ V onen čas vyšel jednou Jarobeám z Jeruzaléma. Cestou ho potkal prorok Achijáš Šiloský^u, zahalený do nového pláště. Byli na poli sami. ³⁰ Achijáš uchopil nový plášť, který měl na sobě, roztrhal jej na dvanáct kusů^u a řekl Jarobeámovi: „Vezmi si deset kusů! Toto praví Hospodin, Bůh Izraele: »Hle, já odtrhnu království z ruky Šalomounovy a tobě dám deset kmenů. ³² Jemu zbude^v jeden kmen^v ze všech izraelských kmenů kvůli mému služebníku Davidovi a kvůli Jeruzalému, městu, které jsem vyvolil. ³³ To proto, že mě opustili^w, klaněli^w se Aštoretě, božstvu Sidónanů, Kemóšovi, božstvu Moábů, a Milkómovi, božstvu Amónovců. Nechodili^w po mých cestách, neřídili^w se tím, co je správné v mých očích, mými nařízeními a právními ustanoveními, jako jeho otec David. ³⁴ Ale celé království mu z ruky nevezmu, ^x neboť jsem ho ustanovil vladykou^x na celý život kvůli svému služebníku Davidovi, jehož jsem vyvolil a který má příkazy a má nařízení dodržoval.

³⁵ Vezmu království z ruky jeho syna a dám je tobě, totiž deset kmenů. ³⁶ Jeho synu dám^v jeden kmen^v, tak aby mému služebníku Davidovi zůstalo^v planoucí světlo^v po všechny dny přede mnou v Jeruzalémě, v městě, které jsem si vyvolil, abych tam dal spočinout svému jménu. ³⁷ Tebe si však vezmu, abys kraloval nade vším, po čem tvá duše touží. Ty budeš králem nad Izraelem. ³⁸ Budeš-li poslušný ve všem, co ti přikážu, a budeš-li chodit po mých cestách a řídit se tím, co je správné v mých očích, a dodržovat má nařízení a má přikázání, jak to činil můj služebník David, budu s tebou a vybuduji ti trvalý dům, jako jsem vybudoval Davidovi, a dám ti Izraele. ³⁹ Pokořím tím Davidovo potomstvo, ale ne po všechny dny.«

⁴⁰ Šalomoun usiloval Jarobeáma usmrtit. Proto Jarobeám uprchl do Egypta k egyptskému králi Šišakovi a zůstal v Egyptě až do Šalomounovy smrti.

^u + I přiměl ho, aby uhnul z cesty; Achijáš, O'. — ^{v-v} dva kměny, O' (vv. 32,36). — ^w :: sg, O' P V (4X). — ^{x-x} ale určitě budu stát proti němu, O' (< nášo' 'eššd' ló místo nášit' 'ašitennú, H.). — ^{y-y} postavení, O'. —

[27] 1Kr 9,15,24 [29] 2Pa 9,29 [31] 1Kr 12,15 14,2 [32] 1Kr 11,13 Ž 132,13 [33] 1Kr 11,5—7 [34] 2S 7,12 [35] 1Kr 12,16n [36] 1Kr 15,4 2Kr 8,19 [38] 1Kr 9,4 [40] 1Kr 14,25

^{26–28} Třetím protivníkem krále Šalomouna se stal jeden z jeho služebníků, Jarobeám. Byl to Efratejec z vesnice Seredy, ležící asi 25 km na jihozápad od dnešního Nablusu. Vedle otce je jmenována i matka, jejíž jméno Serúa znamená 'Malomocná'. Septuaginta o jeho matce mluví jako o 'nevěstce' (12,24^b). Zdá se, že tu je záměrné znehodnocení Jarobeáмова původu. Jméno otcovo, Nebat, se uvádí důsledně u všech zmínek o Jarobeámovi. Má obdobu mezi arabskými jmény; snad má připomínat Jarobeámův neizraelský původ. Odtud by se vysvětlilo i odmítání jeho matky, která se provdala za cizince, ačkoli cizincům, kteří se připojili k Izraeli jako vyznavači Hospodini, byl vstup do izraelského společenství vždycky otevřen. I matčino jméno může být záměrná zkomolenina, aby se odlišila snad od sestry Davidovy a matky Jóabovy, Serúji.

Záhadný je údaj o Jarobeámově efratejství. Zpravidla se výraz Efratejec ztotožňuje s označením Efrajimec, a to s poukazem na Sd 12,5 a 15

1,1. Jenže jinde toto řešení nevychází, např. Rt 1,2 a 1S 17,12 a ovšem pak u přívlastku různých Bét-lechemů (Betlémů), Gn 48,7 Rt 4,11 aj. Obojí označení, místní i osobní, nesporně souvisí a vychází ze slovního kořene *p-r-j* (= plodno). Je to hodnotící přívlastek, který ukazuje do sféry kultu, i když nedovedeme o něm říci nic přesnějšího, lhostejno, že někde se jeví jako kladná hodnota (např. u Betléma Judova), jinde spíše záporná (u Jarobeáma?). Přívlastek 'efratejský' koresponduje se jménem Jarobeám (sr exkurs 12,1—5).

Jarobeámovo *vystoupení proti Šalomounovi* je shrnuto do slov: „pozdvihl ruku proti králi.“ Nemíní se tím rozpřáhnouti k ráně, nýbrž příprava ke vzpouře. Toto spiknutí skončilo za Šalomounova života pro Jarobeáma neslavně (40). Dodatkem se zmiňuje předchozí Jarobeámovo povýšení jako důsledek jeho mimořádné pracovní (?) výkonnosti. Nejasné je sdělení textu, že příčinou vzpoury bylo vybudování jeruzalémského Miló (sr 9,15.24 a 2S 5,9). Byla to asi terasa, uzavírající nějakou rozsedlinu či mezeru v městském opevnění. — Šalomoun jej ustanovil za dohlížitele „nad veškerou pracovní povinností domu Josefova“, tj. v pohoří Efrajimském. Někteří vykladači v tom vidí rozpor s tvrzením, že Izraelci nebyli k práci donucováni (9,21n; tu se však mluví výslovně o otrocké práci). Z jiných zpráv je zřejmé, že také Izraelci byli povinni vykonávat určité práce (sr 5,27 [= 13 K] a k. 12). Septuaginta dodává, že Jarobeám měl 300 vozů, počínal si tedy jako vladař (12,24^b).

^{29—39} K Jarobeámově vzpouře se přidává i prorok Achijáš Šíloský (sr 14,1—18 a 2Pa 9,29). Využívá příležitosti, že je s Jarobeámem 'sám na poli'. Na podepření svého poselství prorok symbolicky roztrhá svůj plášť na 12 kusů, představujících 12 izraelských kmenů. Deset kusů dal Jarobeámovi na znamení, že celý severní Izrael bude odňat davidovské dynastii a dán jemu. Šalomounovým potomkům zbude jen 'jeden' kmen, zřejmě mimo Judu. Proto Septuaginta nechává Judovi kmeny dva (sr vk 11,11—13).

Davidovcům je zaslíbeno, že nezaniknou; zůstane jim provždy v Jeruzalémě '*planoucí světlo*'. Přitom je zmínka, že Šalomoun byl ustanoven 'vladykou' (H. *nášit'*, 34 :: *nágid* = vévoda, 1,35). Tento nově se objevující výraz ukazuje až do mesiášského věku ohlášeného Ezechielem (Ez 34,24 aj.). Hospodino zaslíbení je věrné a nemůže být zmařeno lidskou nevěrou.

Světlo je symbolem života. Davidův rod nepostihne osud jiných královských dynastií, které byly vyhubeny. Davidův Syn Ježíš Kristus je 'svícel nového Jeruzaléma' (Zj 21,23); *Boží zaslíbení* o 'světle planoucím po všechny dny' (2S 7,13—16) se naplnilo.

Šalomoun se rozhodl, že Jarobeáma odstraní. Nebylo to zřejmě jen proto, že 'pozdvihl ruku' proti svému pánu, ale bezpochyby i pro Achijášův výrok o 'trvalém domě', o němž se patrně doslechl. Jarobeám uprchl a našel útočiště u *Jaraóna Šišaka* (Šešonka), prvního z 22. lybijské dynastie, který nastoupil na trůn asi r. 950 př. Kr. Zpět se Jarobeám vrátil až po Šalomounově smrti.

f) Šalomounova smrt

11,41—43

Končí čtyřicetiletá vláda tohoto velikého krále.

⁴¹ O ostatních příbězích Šalomounových, o všem, co konal, i o jeho moudrosti se píše, jak známo, v Knize příběhů Šalomounových^z. ⁴² Šalomoun kraloval v Jeruzalémě^ž nad celým Izraelem^ž čtyřicet let. ⁴³ I ulehl Šalomoun ke svým otcům a byl pohřben v městě svého otce Davida⁴. Po něm se stal králem jeho syn Rechabeám.

^z dnů Šalomounových, V. — ž-ž × O'B. — á O' vsunuje zprávu o návratu Jarobeámově (sr 12,2).

{41nn} // 2Pa 9,29—31

^{41—43} V závěru se uvádí *délka Šalomounovy vlády*, a to stejně jako v případě Davidově, zaokrouhleným číslem čtyřiceti let (2S 5,4 sr 1Kr 2,11). Vládl kolem poloviny 10. stol. př. Kr. Následuje odkaz na nedochovanou Knihu příběhů Šalomounových, v níž můžeme vidět jakési dvorní anály, a popis končí stereotypním údajem o Šalomounově smrti a jeho pohřbu, podobným jako u Davida (2,10) a mnoha dalších králů (14,31 aj.).

II. ROZDĚLENÉ KRÁLOVSTVÍ

1. ROZKOL MEZI SEVEREM A JIHEM

a) Rechabeáмова nemoudrost

12,1—19

Svým tvrdým postojem přispěje Rechabeám k odtržení desíti severních kmenů.

12 ¹Rechabeám se odebral do Šekemu. Do Šekemu totiž přišel celý Izrael, aby ho ustanovil králem. ^{2a}Jarobeám, syn Nebatův, se o tom doslechl, když byl ještě v Egyptě, kam uprchl před králem Šalomounem; Jarobeám ^bse totiž usadil v Egyptě ^{ba}. ^{3c}Poslali pro něj a povolali ho zpět. Jarobeám přišel s celým shromážděním Izraele ^c a promluvili ^d k Rechabeámovi: ⁴„Tvůj otec nás sevřel tvrdým jhem. Ulehči nám nyní tvrdou službu svého otce a těžké jho, které na nás vložil, a my ti budeme sloužit.“ ⁵Rechabeám jim řekl: „Jděte a po třech dnech se opět ke mně vraťte.“ A lid se rozešel.

⁶Král Rechabeám se radil se starci, kteří ^ebyli ve službách ^ejeho otce Šalomouna, dokud ještě žil. Ptal se: „Jak vy radíte? Co mám tomuto lidu odpovědět?“ ⁷Promluvili k němu takto: „Jestliže se dnes tomuto lidu projevíš jako služebník a posloužíš jim, jestliže jim vyhovíš a dáš jim laskavou odpověď, budou po všechny dny tvými služebníky.“ ⁸On však nedbal rady starců, kterou mu dávali, a radil se s mladíky, kteří s ním vyrostli a teď ^ebyli v jeho službách ^e. ⁹Těch se zeptal: „Co radíte vy? Jak máme ^eodpovědět tomuto lidu, který mi řekl: »Ulehči nám jho, které na nás vložil tvůj otec«?“ ¹⁰Mladíci, kteří s ním vyrostli ^f, promluvili k němu takto: „Toto řekni tomuto lidu, který k tobě promluvil slovy: »Tvůj otec nás obtížil jhem, ty však nám je ulehči.« Promluv k nim takto: »Můj malík je tlustší než bedra mého otce. ¹¹Tak tedy můj otec na vás vložil těžké jho? Já k vašemu jhu ještě přidám. Můj otec vás trestal bičí, já vás však budu trestat důtkami!«“

¹²Třetího dne přišel ^gJarobeám a všechen lid ^gk Rechabeámovi, jak král nařídil: „Třetího dne se ke mně navraťte.“

¹³Král lidu odpověděl tvrdě a ^hnedbal rady, kterou mu dali

starci. ¹⁴Promluvil k nim podle rady mladíků: „Můj otec vás obtížil jhem, já k vašemu jhu ještě přidám. Můj otec vás trestal bičí, já vás však budu trestat důtkami.“ ¹⁵Král lid nevyslyšel, neboť to bylo řízení Hospodinovo. Tak se splnilo slovo, které Hospodin ⁱohlásil Jarobeámovi, synu Nebatovu, skrze Achijáše Šiloského.

¹⁶Když ^jcelý Izrael ^juviděl, že je král nevyslyšel, dal lid králi tuto odpověď:

„Jaký podíl máme v Davidovi?

Nemáme dědictví v synu Jišajovu.

Ke svým stanům ^k, Izraeli!

Nyní pohleď na svůj dům, Davide!“

A Izrael se rozešel ke svým stanům. ¹⁷Proto Rechabeám kraloval pouze nad Izraelci usedlými v judských městech.

¹⁸Král Rechabeám ^lvyslal Adoráma ^m, který byl nad nucenými pracemi, ale celý Izrael ho ukamenoval k smrti. Král Rechabeám byl nucen skočit do vozu a utéci do Jeruzaléma.

¹⁹Tak se vzbouřil Izrael proti domu Davidovu, a to trvá dodnes.

a-a sr 11,43 pozn. á. — b-b vrátil se (< *va-jášáb* místo *va-jěšeb*, H.) z Egypta, 2Pa 10,2 a V ∞ O'A. — c-c × O'B. — č-č dobl. stáli před [v. 6 ∞ 8]. — d lid promluvil ke králi, O'. — e:: sg, O' P V. — f + (a) stáli před ním, O' (sr č-č). — g-g celý Izrael, O'. — h + Rechabeám, O'. — i × O'. — j-j lid, V. — k původně: ke svým bohům [přesmyčkou dvou souhlásek, tzv. *tiqún sójérím*]; + odtáhni, O'. — l × O'B; + ke všemu Izraeli, P. — m Adónírama, O'A P.

[1nn] // 2Pa 10,1—11,4 [2] 1Kr 11,40 [4] 1Kr 5,27n [13] Př 15,1 [15] 1Kr 11,29—31 [16] 2S 20,1

¹⁻⁵Davidův nástupce Šalomoun byl tradicí pokládán za moudrého a úspěšného krále. Za jeho vlády žila země v míru a blahobytu. Pod krásným povrchem se však šířila hniloba. Okrajové provincie Edóm a Aram se vymaňují z izraelské nadvlády a nespokojenost zachvacuje i izraelské kmeny. Nákladné stavby a přepych královského dvora znamenaly pro obyvatelstvo značné zatížení, ba přímo zotročení. Proto stál Šalomounův nástupce před neobyčejně těžkou úlohou, jak udržet v zemi klid.

Rechabeám, jediný syn Šalomounův, o němž se bible zmiňuje, měl převzít vládu po svém otci, avšak na takový úkol nestačil. V Jeruzalémě a na území Judy byl nárok Rechabeámův na trůn jednoznačně uznán. Nevíme, došlo-li tu také

k samostatné korunovaci, jako např. u Davida (2S 2,4 : 5,3), ale víme, že tomu bylo jinak u severních kmenů Izraele. Tamní tradice ve své nejstarší podobě navazovala, jak vyplývá i z podání o volbě Saúla za krále (1S 10), na charismatické vůdcovství doby soudců. Dynastické pojetí království se tu dlouho nemohlo prosadit a vlastně se vůbec neprosadilo cele (Alt, Das Königtum, 118).

K jednání dochází v prastaré 'smluvní' svatyni šekemské (sr Joz 24,1 Sd 8,33 9,4). Do tohoto města se odebral Rechabeám, aby zde byl ustanoven králem. Starší, kteří se shromáždili v Šekemu jako představitelé severních izraelských kmenů, měli rozhodnout, zda uznají Rechabeáma i za svého krále.

Jak dalece byl na těchto jednáních zástupců izraelských kmenů s Rechabeámem zúčastněn někdejší Šalomounův úředník *Jarobeám*, nelze zjistit. Zřejmě se však stačil vrátit z Egypta, takže byl jednání přítomen. Jarobeám, který „pozdvihl ruku proti králi“ (sr 11,26 2Pa 13,6), se stal ztělesněním efrajimských ambicí a nadějí (jak také ukazuje příhoda s Achijášem Šíloským, sr 11,29—40 a znění zvláštního odstavce Septuaginty vv. 24^{a-2}).

Jednání zástupců severních kmenů o uznání Rechabeáma za krále probíhalo v dusné atmosféře. Lid byl sice ochoten novému králi přísahat věrnost a poddanost, avšak pouze za určitých podmínek, které Rechabeám vinou svých neschopných rádců odmítl přijmout. Rechabeám se dostavil do Šekemu s vědomím, že je na základě davidovské dědické posloupnosti legitimním pánem i severních kmenů. Byl proto překvapen odlišným názorem lidu a vyžaduje si třídenní lhůtu, aby mohl dát odpověď.

Rechabeám nese, podobně jako jeho soupeř, *jméno* poměrně řídké, jež je vytvořeno s teoforickou částicí 'am, jež kdysi označovala oba smluvní partnery a ve vlastních jménech přímo božstvo. Obě jména jsou 'prací' a vyjadřují v podstatě tutéž prosbu: Rechabeám = Ať 'am rozšíří (totiž panství), Jarobeám = Ať 'am rozmnoží (lid, moc apod.).

Nucená práce (H. mas) byla rozšířena po celém Předním Východě. Izraelci si s hořkostí připomínali doby, kdy byli nuceni konat tuto práci v Egyptě (sr Ex 1,11—14 5,4—19 Dt 26,6 aj.).

V Izraeli byla *nucená práce* zavedena po zřízení monarchie. Prorok ji vypočítává mezi tresty, jimiž Bůh stihne lid za to, že odmítl kralování Hospodina samého (1S 8,11—17). David přinutil Amónce k nucené práci (sr vk 2S 12,31) a ke konci své vlády dokonce zřídil zvláštní úřad pově-

řence nad nucenou prací (2S 20,24). Šalomoun nucenou prací ještě více rozšířil. Stavba chrámu, paláce, jeruzalémských hradeb a měst s vojenskou posádkou (1Kr 9,15—19) si žádala vysoký počet pracovníků. Ti nepocházeli jenom z potomků podmaněného obyvatelstva bývalých kenaanských měst, odsouzených k tomuto tvrdému údělu (sr Dt 20,11 Joz 9,21.23 Sd 1,28 1Kr 9,21), nýbrž rekrutovali se zřejmě i z řad Izraelců (sr 1Kr 5,27 [= 13 K] 11,28). Těžké břemeno nucené práce vyvolalo nespokojenost a stalo se jednou z příčin rozpadu říše Šalomounovy.

⁶⁻¹¹ Rechabeám se obrací o radu ke dvěma skupinám poradců, označených jako 'starci' a 'mladíci'. Starci jsou osvědčení rádci, kteří stáli už ve službách Šalomounových. Moudrost a zkušenost starců byla v Izraeli velice ceněna (sr Dt 32,7 Jb 12,12 aj.). Rechabeám však nepřijal radu starců a vydal se na dobrodružnou cestu, k níž ho vybízeli nezkušení mladíci, doslovně 'děti' (H. *jeřádim*). Byli to Rechabeámovi rostenci, jimž bylo aspoň 40 let (sr 14,21), ale pisatel jejich charakteristikou naznačuje, že rozumu měli jako děti. Není tu ani zmínky o tom, že by se byl král dotázal Hospodina. Doznívá zvláštní rys doby Šalomounovy, kdy proroci dočasně z veřejného života ustoupili a nezasahovali do králových záležitostí.

Váženost králova úřadu se může podle názoru jeho vrstevníků projevit jen tvrdostí, uválením ještě větších břemen na lid. Králova *autorita* má být navíc podtržena kázeňskými prostředky. Biči a důtkami (doslova 'štirý', protože byly opatřeny ostny, které drásaly svalstvo) chce Rechabeám udržet vládu.

¹²⁻¹⁵ Třetího dne se dostavili zástupci severních kmenů v čele s Jarobeámem jako svým mluvčím, aby vyslechli panovníkovo rozhodnutí. Rechabeám dal lidu *tvrdou odpověď*. Jeho zaslepenost je vykládána jako 'řízení Hospodinovo', protože Hospodin chtěl splnit své slovo dané Jarobeámovi skrze proka Achijáše Šíloského (sr 11,29—39).

¹⁶⁻¹⁹ Rechabeáмова neochota učinit jakýkoli ústupek severnímu Izraeli přerušila společenství těchto kmenů s davidovskou dynastií. Rytmicky formulovaným heslem, jímž už kdysi severoizraelský Šeba vyjádřil nespokojenost s Davidovou vládou (2S 20,1), je proklamováno *odtržení od Davidova domu*.

V. 16 obsahuje *písmářskou opravu* (tzv. *tiqqún sóferim*; sr Bič, Palestina III., 80). Původní text zněl: „k bohům svým“, ovšem nikoli k pohanským bohům jako byl např. Baal, nýbrž ke starým předkrálovským kmenovým svatyním, tedy pryč od jeruzalémského (davidovského) typu bohoslužby. Tento výrok bylo ovšem možno také chápat jako výzvu k odpa-

du od Hospodina, a proto byl pro pozdější dobu pohoršlivý. Z toho důvodu byl upraven přehozením dvou souhlásek (*'elóhím* = bůh, bohové změněno na *'óhálím* = stany).

Rozhodnutí Rechabeámovo mělo pro obě části říše dalekosáhlé důsledky. Izrael a Juda existují od této chvíle jako *dva samostatné celky* bez výrazného vlivu na své okolí uprostřed velmocí starého Předního Východu.

Rechabeám neúspěch jednání zprvu *nevzal na vědomí*. Pokládal se za jediného legitimního krále. Posílá proto svého dozorce nad nucenou prací Adoráma (či Adónírama, sr 1Kr 4,6 5,28 [= 14 K]), aby přivedl nespokojence k poslušnosti.

Adorám byl ustanoven už Davidem za dozorce nad nucenou prací (2S 20,24). Také v době Šalomounově zastával tento úřad; byl tedy značně starý. Měl vzbudit svým stářím úctu či měl viditelně reprezentovat davidovskou autoritu?

Adorámova přítomnost k uklidnění nepřispěla. Lid v něm viděl představitele královské zvrůle. *Došlo k nepokoji*, při němž byl Adorám zabit. Sám Rechabeám byl ohrožen na životě a musel hledat záchranu v rychlém útěku do Jeruzaléma. Roztržka mezi Izraelem a Judou byla zpečetěna.

b) Jarobeám králem severního Izraele

12,20—33

Jarobeám zřizuje v Bét-elu a Danu zlaté býčky a zavádí svévolně novoty v bohoslužbě.

²⁰ Když se celý Izrael doslechl, že se Jarobeám navrátil, poslali pro něj a povolali ho do pospolitosti a ustanovili ho za krále nad celým Izraelem. Při domě Davidově nezůstal nikdo kromě kmene Judovaⁿ. ²¹ Když přišel Rechabeám do Jeruzaléma, shromáždil celý dům Judův a kmen Benjamínův, sto osmdesát^o tisíc vybraných bojovníků, aby bojovali s domem izraelským a vrátili království Rechabeámovi, synu Šalomounovu.

²² I stalo se slovo Boží^p k Šemajášovi, muži Božímu: ²³ „Řekni judskému králi Rechabeámovi, synu Šalomounovu, a celému domu Judovu a Benjamínovi i zbytku lidu: ²⁴ Toto praví Hospodin: »Netáhněte a nebojujte proti svým bratrům Izraelcům. Každý ať se vrátí do svého domu, neboť se to stalo z mé vůle.«^q Uposlechli tedy Hospodinova slova a vrátili se zpět, jak Hospodin nařídil.^q

²⁵ Jarobeám vystavěl Šekem v Efrajimském pohoří a usedl se v něm. Odtud vyšel a vystavěl Penúel. ²⁶ Pak si Jarobeám v srdci řekl: „Nyní by se mohlo království navrátit k Davidovu domu. ²⁷ Kdyby tento lid chodil slavit obětní hody do Hospodinova domu v Jeruzalémě, obrátilo by se srdce tohoto lidu^r k jejich pánu, judskému králi Rechabeámovi. Mne by zabili a vrátili by se k judskému králi Rechabeámovi.“ ²⁸ Král si tedy poradil tak, že dal udělat dva zlaté býčky a řekl lidu^s: „Už jste se dost nachodili do Jeruzaléma. Zde jsou tvoji bohové, Izraeli, kteří tě vyvedli z egyptské země!“ ²⁹ Jednoho býčka postavil v Bét-elu a druhého dal do Danu. ³⁰ To svádělo lid k hříchu. Lid chodil za jedním z nich až do Danu.

³¹ Jarobeám udělal též domy na posvátných návrších a nadělal ze spodiny lidu kněze, kteří nepocházeli z Léviův. ³² V osmém měsíci, patnáctého dne toho měsíce, zavedl Jarobeám svátek, podobný svátku v Judsku, a vystoupil k oltáři. Tak si počíнал v Bét-elu: obětoval býčkům, které dal udělat, a ustanovil v Bét-elu kněze posvátných návrší, která nadělal.

³³ Vystoupil k oltáři, který dal udělat v Bét-elu^t, patnáctý den osmého měsíce, toho měsíce^u, v kterém si usmyslel^v zavést svátek pro Izraele; vystoupil k oltáři pálit kadidlo.

ⁿ + a Benjamínova, O'. — ^o :: 120.000, O'^B. — ^p Hospodinovo, O' V. — ^q O' vsunuje oddíl vv. 24 a-z rozvádějící vyprávění z 11,43—12,24 + 14,1—13. — ^r + k Hospodinu a, O'. — ^s podle O'; dosl. jim. — ^t × O'^B. — ^u svátku, O' (< *běchdġ* místo *ba-choděš*, H.). — ^v + sám, kt :: v srdci, qr.

{21—24} // 2Pa 11,1—4 {28} Ex 32,4.8 {29} Gn 28,19 Sd 18,30 Am 5,5 {30} 1Kr 14,16

^{20—24} Za krále nad severními kmeny byl zvolen někdejší Šalomounův úředník Jarobeám, který se navrátil z Egypta (sr 12,2n).

Po neúspěšném jednání v Šekemu činí Rechabeám posled-

ní zoufalý pokus udržet si vládu za každou cenu. Vojsko v počtu 180.000 (Septuaginta snižuje na 120.000) ozbrojených mužů z kmenů Juda a Benjamín má dobýt králi ztracené území. Benjamín připadl Davidovcům (sr 11,31n).

Ve své trestné výpravě byli však zastaveni prorokem Šemajášem, který jim potvrdil, že rozdělení říše se stalo z Božího rozhodnutí, jemuž je nutno se podrobit, a bojovníci uposlechli a rozešli se do svých domovů.

Septuaginta vkládá za verš 24 obsáhlý odstavec, značený jako vv. 24 a-z, který rozvádí v podstatě vyprávění z 1Kr 11,43—12,24 a 14,1—13, místy s novými podrobnostmi.

^a Král Šalomoun usnul se svými otci a byl pochován se svými otci v Městě Davidově. Jeho syn Roboám kraloval místo něho v Jeruzalémě. Bylo mu šestnáct let, když začal kralovat, a vládl dvanáct let v Jeruzalémě. Jeho matka se jmenovala Naanan a byla dcerou krále Amónovců Anana, syna Naasova. Roboám dělal, co bylo zlé před Hospodinem, a nechodil po cestě Davida, svého otce. ^b Byl člověk z Efrajimského pohoří, služebník Šalomounův; jmenoval se Jeroboám. Jeho matka se jmenovala Sarira a byla nevěstkou. Šalomoun ho ustanovil za dozorce nad dávkami domu Josefova. Vystavěl Šalomounovi Sariru v Efrajimském pohoří a vlastnil tři sta spřežení koní. Vystavěl tvrz z dávek domu Efrajimova. Sevřel Město Davidovo a vyvyšoval se nad království. ^c Šalomoun ho usiloval zabít. Jeroboám se bál a utekl k egyptskému králi Susakimovi a byl s ním, dokud Šalomoun nezemřel. ^d V Egyptě Jeroboám uslyšel, že zemřel Šalomoun, a proto naléhavě mluvil k egyptskému králi Susakimovi: „Propust' mě a já se vrátím do své země.“ Susakim mu odpověděl: „Přednes nějakou žádost a splním ti ji.“ ^e A Susakim dal Jeroboámovi za ženu Anó, nejstarší sestru své ženy Thekemininy. Byla největší mezi královskými dcerami a porodila Jeroboámovi syna Abiu. ^f Jeroboám však odvětil Susakimu: „Opravdu mne propust' a odejdu.“ Jeroboám z Egypta odešel a přišel do Sariry v Efrajimském pohoří. Shromáždila se tam veškerá čeleď Efrajimova a Jeroboám tam vybudoval pevnost.

^g Jeroboámovo dítě onemocnělo velmi těžkou nemocí. Jeroboám se šel dotázat ohledně dítěte. Řekl své ženě Anó: „Vstaň a jdi se zeptat Boha ohledně dítěte, zda se uzdraví ze své nemoci.“ ^h Byl člověk v Seló, starý šedesát let, který se jmenoval Achia, a řeč Hospodinova byla s ním. Jeroboám řekl své ženě: „Vstaň, vezmi do ruky chleby pro muže Božího a jeho dětem (= žákům?) koláče a hrozny i džbán medu.“ ⁱ Žena vstala, vzala do ruky chleba, dva koláče, hrozny a džbán medu Achiovi. Byl to starý člověk a jeho oči vyhasly, takže nemohl vidět. ^k Vyšla ze Sariry a šla. I stalo se, že když vcházela do města k Achiovi Selóskému, že řekl Achia svému služebníkovi: „Vyjdi vstříc Anó, ženě Jeroboámově, a povíš jí: Vejdi

a nestůj, neboť toto praví Hospodin: Sešlu na tebe tvrdé věci!“ ^l I vešla Anó k muži Božímu a Achia jí řekl: „Proč jsi mi přinesla chleby a koláče i džbán medu? Toto praví Hospodin: Hle, odejdeš ode mne a stane se, až budeš vcházet do města, do Sariry, že vyjdou tvé děvečky, aby tě přivítaly, a řeknou ti: Dítě zemřelo.“ ^m Neboť toto praví Hospodin: Hle, já vyhladím Jeroboámovi močičího na stěnu. Ty, kteří Jeroboámovi zahynou v městě, sežerou psi, a toho, kdo zahyne na poli, sežere nebeské ptactvo! Ale dítě budou oplakávat: »Ach, pane!«, neboť se v něm našlo něco dobrého, pokud jde o Hospodina.“ ⁿ Jak to žena uslyšela, odešla a stalo se, že když vcházela do Sariry, dítě zemřelo a vstříc jí zazněl křik.

^o Jeroboám přišel do Sichemu v Efrajimském pohoří a shromáždil tam izraelské kmeny. Odebral se tam také Roboám, syn Šalomounův. I stalo se slovo Hospodinovo k Samaiasovi Elamskému: „Vezmi si nové, ještě neseprané roucho, to roztrhej na dvanáct kusů, dej Jeroboámovi a řekni mu: Toto praví Hospodin, vezmi si deset kusů a přioděj se jim!“ Jeroboám si je vzal a Samaias řekl: „Toto praví Hospodin o deseti pokoleních izraelských!“

^p I řekl lid Roboámovi, synu Šalomounovu: „Tvůj otec obtížil své jařmo nad námi a obtížil nás jídlem pro svůj stůl. Nyní, jestliže nám ulehčíš, budeme ti sloužit.“ Roboám lidu odpověděl: „Ještě tři dny a dám vám odpověď.“ ^q Roboám rozkázal: „Přiveďte ke mně starší, abych se s nimi poradil, co mám odpovědět lidu třetí den!“ Roboám jim vyprávěl, jak lid k němu vyslal. Starší lidu řekli: „Učiň, jak tobě lid mluvil.“ ^r Roboám však jejich radu zamítl; nedošla u něho zalíbení. Poslal a přivedl své vrstevníky a řekl jim: „Toto a toto poslal lid, aby mi bylo řečeno.“ Jeho vrstevníci mu řekli: „Toto povíš lidu: Můj malíček je silnější než bedra mého otce. Můj otec vás mrskal bičí, já však vás budu držet v kázní dŕtkami!“ ^s I zalíbila se ta řeč Roboámovi a odpověděl lidu tak, jak mu poradili jeho vrstevníci — děti. ^t A všechen lid promluvil jako jeden muž, každý ke svému bližnímu, a všichni vzkřikli: „Nemáme podílu v Davidovi ani dědictví v synu Jessaiovu. Každý ke svým stanům, Izraeli, neboť tohoto člověka nelze pokládat za vládce ani za panovníka.“ ^u I rozešel se všechen lid ze Sichemu a každý odešel do svého stanu. Roboám získal převahu a odešel, vystoupil na svůj vůz a odebral se do Jeruzaléma. Ubíralo se tam s ním celé pokolení Judovo a celé pokolení Benjamínovo.

^x Stalo se pak na začátku toho roku, že Roboám svolal všechny muže Judy a Benjamína, aby bojoval proti Jeroboámovi v Sichemu. ^y I stala se řeč Hospodinova k muži Božímu Samaiasovi: „Promluv k judskému králi Roboámovi, ke všemu domu Judovu a Benjamínovu a ke všemu ostatku lidu. Toto praví Hospodin: Nevystupujte a neválejte proti svým bratřím, Izraelcům. Navrať se jeden každý do svého domu, neboť ode mne se stala ta věc!“ ^z I uposlechli slova Hospodinova a zanechali tažení podle řeči Hospodinovy.

^{25–30} Se vznikem nového státu bylo potřeba nalézt vhodné sídelní město. Volba Šekemu (Sichemu) za *královské sídlo* byla dána už jeho bohatou minulostí. Už v době předizraelské bylo proslaveno jako místo, kde se uzavíraly smlouvy. Přitom SZ zachoval pozoruhodnou podrobnost, že toto město bylo stejně posvátně ctitelům Baalovým (sr Sd 8,33 9,4; *Ba'al b'erit* = Baal smlouvy) jako Elovým (9,46; El = bůh, božstvo). Zde se shromáždil také Izrael svolán Jozuou, aby slavnou smlouvou se přiznal k Hospodinu jako jedinému Bohu (Joz 24,1.25). Tam byly pohřbeny i kosti Josefovy (v. 32).

Jarobeám zde sídlil nějaký čas a pak si vybral za svou rezidenci při řece Jaboku jiné místo spjaté s tradicí praotců, Penúel (sr vk Gn 32,23—33 [= 22—32]). Jarobeáma k *přestěhování do Penúelu* snad donutila vojenská výprava egyptského faraóna Šišaka (sr 1Kr 14,25). Jakmile válečné nebezpečí pomínulo, vrátil se zpět na západní břeh Jordánu, nikoli však do Šekemu. Zvolil si za sídlo *Tirsu* (1Kr 14,17), kde pak několik desetiletí sídlili i další izraelské králové (sr 1Kr 15,33 16,9.23 :: 28).

I po rozdělení Šalomounovy říše navštěvovali *poutníci ze severního Izraele* jeruzalémský chrám, třebaže byl svatyní Davidovců. V očích Izraelců zůstal bohoslužebným střediskem Hospodinova lidu, protože tam byla uložena schrána svědectví.

Z obavy, že by severní kmeny zůstaly vázány na jeruzalémský chrám a tím na dům Davidův, rozhodl se Jarobeám *zabránit návštěvám* jeruzalémského chrámu. Tento čin hodnotí podání jako projev královské svévole a vzpoury proti Hospodinu (sr: „Pak si ... v srdci řekl“, v. 26 ~ 33 qr, „král si tedy poradil“, v. 28).

Jeruzalémský chrám měly nahradit starodávné *svatyně v Bét-elu a Danu*. Jarobeám obě povýšil na 'královské' (sr Am 7,13). Svatyně v Bét-elu byla kdysi dokonce svatyní ústřední, kde byla načas uložena i schrána Hospodinovy smlouvy (Sd 20,27). Také svatyně v Danu stála v době Soudců v popředí (Sd 17n) a její kněžstvo, jak se zdá, odvozovalo svůj původ přímo od Mojžíše (Sd 18,30) na rozdíl od jeruzalémských Áronovců.

Jarobeám vybavil obě svatyně *zlatými* (tj. pozlacenými) *býčky*, jež označil za 'bohy', kteří vyvedli Izraele z Egypta.

Dalo by se přeložit i 'Bůh', ale vzhledem k 14,9 je množné číslo pravděpodobnější. Zdá se, že Jarobeámovi býčci původně nepředstavovali Hospodina; v náboženství Přední Asie mělo zpravidla každé božstvo 'svoje' zvíře, které neslo jeho trůn nebo mu sloužilo za podnož (Bič, II., 99). Proto proti býčkům ještě např. Eliáš a Eliša nebrojili a teprve o sto let později proti nim bouří Ámos a Ozeáš, když severoizraelský kult příliš podlehl pohanským vlivům a posléze začal v býčcích vidět přímo zobrazení Hospodina.

Jarobeám založil svatyně, aniž k tomu měl Boží pokyn a aniž tento pokyn vyhledával (sr že Hospodin si vyvoluje místo, Dt 12,21, on rozhoduje, kdo má stavět chrám, 2S 7). U Jarobeáma se projevuje zřetelně *duch Egypta*. Tam totiž byl král vtěleným bohem na zemi. Proti jeho rozhodnutí nebylo odvolání. V tomto duchu vládli severoizraelské králové, ovlivnění hned prvním, Jarobeámem. Proto se o nich napořád prohlašuje, že 'chodili po cestě Jarobeámově, v jeho hříchu' (1Kr 15,26.34 aj.).

^{31–33} Zřízení schismatických svatyní v Bét-elu a Danu znamená konec Jarobeámových snah *jit v bohoslužbě vlastní cestou*. Dokladem toho je zřízení 'domů na posvátných návrších', ustanovení nelegitimního kněžstva a zavedení vlastních bohoslužebných řádů.

Držitel svatyně měl právo dosazovat sám kněze (sr Sd 17,5.10—12); později bylo přísně požadováno, aby kněží měli lévijský původ (sr Joz 3,3 Ez 40,46 44,15). I David a Šalomoun na to dbali (2S 20,25 1Kr 2,26.35). *Jarobeámovo kněžstvo* jej však nemělo. Pravověrné kruhy z jihu je proto neuznávaly a odmítaly je jako vyšlé ze 'spodiny lidu'.

Také v *zavedení svátku* osmého měsíce vidí podání čin královy svévole. Šlo o dobu slavnosti stánků, která se slavila v Judsku patnáctý den sedmého měsíce (sr Lv 23,33 Dt 16,16). Není vyloučeno, že Jarobeám se přidržel staršího data svátků, které bylo v jeruzalémském chrámu až druhotně přeloženo na sedmý měsíc. Je přinejmenším nápadné, že jeruzalémský chrám byl dokončen v osmém měsíci (*bůl*; sr 1Kr 6,38); ale posvěcen byl ve spojení s přenesením schrány Hospodinovy do velesvatyně v sedmém měsíci (*étánim*; sr 1Kr 8,2).

Šalomounem končí trvání jednotné izraelské říše, spojené nábožensky (jeden chrám) i politicky (jeden král). Ko-

nec této epochy líčí biblické podání jednak jako *trest za zpro-
nevěru* Hospodinu, již podlehl král i lid (1Kr 11), jednak jako
důsledek zotročování lidu králem (k. 12). Jak narušený vztah
k Hospodinu a jeho zákonu, tak bezohledné využívání podda-
ných zbavily izraelské království stálosti a soudržnosti, vy-
volávaly vzpoury a přivolaly Boží soud.

c) Proroctví proti Bét-elu

13,1–34

Muž Boží z Judska přichází varovat, ale je pro vlastní neposlušnost
zadáván lvem.

13 ¹ Když Jarobeám stanul u oltáře, aby páčil kadidlo, přišel
do Bét-elu z Judska muž Boží s Hospodinovým slovem. ² Volal
proti oltáři na Hospodinův pokyn: „Oltáři, oltáři, toto praví
Hospodin: »Hle, Davidovu domu se narodí syn jménem Jóšijáš.
Ten bude na tobě obětovat kněze posvátných návrší, kteří na
tobě páli kadidlo. ^a Budou se na tobě spalovat i lidské kosti ^a.«“
³ Téhož dne dal i věstecké znamení: „Toto je věstecké znamení,
které ohlásil Hospodin: Hle, oltář se roztrhne a popel z obětí,
který je na něm, se rozsype.“ ⁴ Když uslyšel král Jarobeám
slovo muže Božího, které zvolal proti oltáři v Bét-elu, vztáhl
od oltáře svou ruku a poručil: „Chopte se ho!“ Ale ruka, kte-
rou proti němu vztáhl, strnula, takže ji nemohl přitáhnout
k sobě zpět. ⁵ Oltář se roztrhl a popel z obětí se z oltáře roz-
sypal podle věsteckého znamení, které muž Boží učinil na Hos-
podinův pokyn. ⁶ Král ^b se na muže Božího obrátil se slovy:
„Prosím, pros Hospodina, svého Boha, o shovívavost ^c a modli
se za mne ^c, abych mohl přitáhnout ruku k sobě zpět.“ Muž
Boží prosil Hospodina o shovívavost a král přitáhl ruku k sobě
zpět a byla zase jako dřív. ⁷ Král k muži Božímu promluvil:
„Pojď se mnou do domu, posilni se a dám ti dar.“ ⁸ Muž Boží
králi odvětil: „I kdybys mi dal polovinu svého domu, nepůjdu
s tebou. Na tomto místě nebudu jíst chléb ani pít vodu, ⁹ ne-
boť tak mi přikázal Hospodin svým slovem: »Nebudeš jíst chléb
ani pít vodu a nevrátíš se zpět cestou, kterou jsi šel.«“ ¹⁰ Muž

Boží pak odešel jinou cestou a nevracel se cestou, po níž do
Bét-elu přišel.

¹¹ V Bét-elu bydlel jeden starý prorok. ^d Jeho synové přišli
a vyprávěli ^d mu o všech činech, které toho dne vykonal muž
Boží v Bét-elu. Vyprávěli svému otci i o tom, co promluvil ke
králi. ¹² Nato se jich otec zeptal: „Kterou cestou odešel?“ Jeho
synové viděli ^e, kudy muž Boží, který přišel z Judska, odešel.
¹³ Poručil tedy synům: „Osedlejte mi osla!“ Osedlali mu osla,
on na něj nasedl ¹⁴ a jel za mužem Božím. Našel jej, jak sedí
pod posvátným stromem. Řekl mu: „Ty jsi ten muž Boží, který
přišel z Judska?“ Odpověděl: „Jsem.“ ¹⁵ Nato mu řekl: „Pojď
se mnou do domu ^f a pojez chléb.“ ¹⁶ Muž Boží pravil: „Ne-
mohu se s tebou vrátit, nepůjdu s tebou. Na tomto místě ne-
budu jíst chléb ani s tebou pít vodu, ¹⁷ neboť tak mi nařídil
Hospodin svým slovem: »Nebudeš tam jíst chléb ani pít vodu
ani se nevrátíš cestou, po níž jsi šel.«“ ¹⁸ On mu však řekl:
„I já jsem prorok jako ty. Na Hospodinův pokyn ke mně pro-
mluvil anděl: »Přiveď ho s sebou zpátky do svého domu, ať
pojí chléb a napije se vody.«“ Tak ho obelhal. ¹⁹ I ^g vrátil se
s ním ^g, jedl chléb v jeho domě a pil vodu.

²⁰ Když ještě seděli za stolem, stalo se slovo Hospodinovo
k proroku, který ho přivedl zpět. ²¹ Zvolal na muže Božího,
který přišel z Judska: „Toto praví Hospodin: »Poněvadž ses
vzepřel rozkazu Hospodinovu a nedodržel jsi příkaz, který ti
dal Hospodin, tvůj Bůh, ²² ale vrátil ses a jedls chléb a pils
vodu na místě, o němž ti řekl: Nebudeš tam jíst chléb ani pít
vodu, nedostane se tvé mrtvé tělo do hrobu tvých otců.«“
²³ Když ^h prorok, kterého přivedl zpět ^h, pojedl a napil se, osed-
lal mu osla ²⁴ a on odejel. Na cestě ho přepadl lev a usmrtil
ho. Jeho mrtvola ležela na cestě a vedle ní stál osel; i lev stál
vedle mrtvoly.

²⁵ Tu šli kolem nějací muži a viděli na cestě ležící mrtvo-
lu i lva stojícího vedle té mrtvoly. Přišli do města, v němž
bydlel ten starý prorok, a vykládali o tom. ²⁶ Když to uslyšel
prorok ⁱ, který ho přivedl z cesty zpět, řekl: „To je muž Boží,
který se vzepřel Hospodinovu rozkazu. Hospodin jej vydal lvu
a ten ho roztrhal a usmrtil podle slova, které k němu Hos-
podin promluvil.“ ²⁷ Pak rozkázal svým synům: „Osedlejte mi
osla!“ „Osedlali mu ho. ²⁸ Odejel a nalezl mrtvolu ležící na
cestě; vedle mrtvoly stál osel i lev. Lev nesežral mrtvolu ⁱ ani

neroztrhal osla. ²⁹ Prorok zvedl mrtvolu muže Božího, naložil ji na osla a vezl ji zpět. ^k Ten starý prorok přišel do města, nařikal nad ním a pohřbil ho. ³⁰ Jeho mrtvé tělo uložil ^k do svého hrobu a nařikali nad ním: „Běda, můj bratře!“ ³¹ Po pohřbu řekl svým synům: „Až umřu, pochovejte mě do hrobu, v němž je pohřben muž Boží. Vedle jeho kostí uložte ¹ i mé kosti!¹ ³² Jisté se stane to, co na Hospodinův pokyn volal proti oltáři v Bét-elu i proti všem domům na posvátných návrších v ^m samařských městech ^m.“

³³ Ani po této události se Jarobeám neodvrátil od své zlé cesty, ale dál dělal kněze posvátných návrší ze spodiny lidu. Kdo chtěl, toho pověřil, aby byl knězem posvátných návrší. ³⁴ Touto věcí se Jarobeámův dům prohřešil, a proto musel být zničen a vyhlazen z povrchu země.

a-a × O^A. — b + Jarobeám, O¹. — c-c × O^B. — d-d tak O¹ P V :: sg, H. — e :: mu ukázali, O¹ T (< va-jar'úhú místo va-jir'ú, H.). — f × O^B. — g-g přivedl ho zpátky, O^B (< va-jášeb 'ótó místo va-jášdb 'ittó, H.). — h-h a vrátil se, O¹ P (na konec v.). — i × O¹. — j + muže Božího, O¹. — k-k Prorok ho odvezl do města, aby ho pohřbil, O¹. — l-l mne, aby mé kosti byly zachovány s jeho kostmi, O¹. — m-m Samař, O¹.

{2} 2Kr 23,15n {4} Za 11,17 {6} : Ex 8,4 {24} : 1Kr 20,36 {30} : Jr 22,18 {33} 1Kr 12,31; : Ex 28,41

¹⁻¹⁰ Biblické podání v tomto oddílu označuje proroka jako muže Božího. Zdůrazňuje tím především jeho pověření Bohem na rozdíl od jiných označení proroků (H. *nábí'*): vidoucí (H. *ró'q^h*), zirájící (H. *chóze^h*). SZ váže označení 'muž Boží' k různým významným postavám, např. k Mojžíšovi (Dt 33,1) anebo k prorokům (2Kr 4,7nn).

Muž Boží ohlašuje v Bét-elu vůli Hospodinovu. Jeho vystoupení připomíná působení proroka Amose na místě, kde rozhodující slovo měl král jako představitel Boha na zemi (sr vč Am 7,10—17). Muž Boží přicházející z Judska otrásá královou autoritou a rušivě zasahuje do bohoslužeb. Obrat 'na Hospodinův pokyn', doslova 's Hospodinovým slovem' nebo také 'v moci Hospodinova slova' (H. *bid^ebar jhv^h*; sr 1Kr 20,35 aj.), ukazuje, že za prorockým výrokem stojí sám Bůh svou autoritou a svrchovaností.

Muž Boží se obrací *proti oltáři*, který představoval střed bohoslužebného dění. Spálením lidských kostí — myslí se na kosti kněží, kteří obětovali na tomto oltáři — se stane místo

nezpůsobilým k bohoslužbě. Davidovec, judský král Jóšijáš (640—609), tímto způsobem znesvětil bételský oltář a obnoví v zemi čistou službu Hospodinovu (2Kr 23,16 2Pa 34,5).

Věrohodnost prorockého výroku bude potvrzena *divem*: oltář se roztrhne a popel z obětí, který se měl vynášet na místo čisté (Lv 4,12 6,4 [= 11 K]), se vysype na zem. Biblickému podání nezáleží na tom, jakým způsobem se oltář roztrhne; jeho zkáza je dokladem moci Hospodinova slova a účinnosti prorockého výroku.

Autorita krále Jarobeáma, který stál jako *velekněz* na stupních oltáře, je ohrožena. Proto vladař vydává příkaz, aby zatkli opovážlivce, mluvícího proti královské svatyni. Napřaženou rukou upozorňuje strážce svatyně na rušitele pořádku. Králova ruka však náhle strnula, takže ji nemohl stáhnout zpět. Jarobeám poznává, že má co činit se samotným Hospodinem. Muže Božího prosí pokorně o přimluvu, aby se modlil k 'svému' Bohu. Uznává převahu muže Božího i to, že Hospodin je na jeho straně.

Král se snaží získat proroka na svou stranu. Nabízí mu jídlo a dar v domnění, že získáním muže Božího bude moci také ovlivnit Hospodina (sr Nu 22—24); chce tak odvrátit hrozbu vyřčenou proti bételské svatyni. Prorok však nabídku odmítá. Odvolává se na Boží příkaz, že na tomto místě nesmí nic jíst ani pít; v pozadí je myšlenka blízká každému Orientálci, že společným stolováním se utvrzuje obecenství (sr 1S 9,19), až i kultické společenství, (Ex 24,11). Zákaz jakéhokoli styku muže Božího s Bét-elem, s tamním králem i kultem, jde tak daleko, že judský prorok se po splnění Hospodinova příkazu vrací jinou cestou: jako neznámý přišel, jako neznámý odchází.

¹¹⁻³² Do situace náhle zasáhne *starý prorok* bydlící v Bét-elu. Synové tohoto starého proroka, svědkové události, označují otci vše, co se stalo ve svatyni. A starý prorok si dá osedlat osla a dožene muže Božího pod posvátným stromem (H. *'éla*). Bezpochyby i toto místo (sr Sd 6,11), na němž k muži Božímu přichází prorok z Bét-elu, má vliv na jeho chybné rozhodnutí vrátit se zpět; podlehl asi domnění, že jde o Hospodinovu vůli.

Důvod, proč starý prorok zve muže Božího k sobě do Bét-elu, se neuvádí. Když se muž Boží zdráhá jít nazpět, uchy-

luje se starý prorok *ke lži*. Muž Boží se dá oklamat a nabídku přijme. Nepokusil se ani ověřit si věrohodnost výpovědi starého proroka.

Společně *stolování* je náhle přerušeno Hospodinovým slovem, jehož příjemcem a tlumočnickem je starý prorok. Soud zní: muž Boží se nevrátí do Judska a nebude pohřben v hrobě svých otců. Opouští sice Bét-el, ale na cestě je zadáven lvem (sr 1Kr 20,36). Smrt je trestem za neposlušnost (sr Jr 5,6). Lev jako nástroj Božího soudu v tomto případě svým neobvyklým chováním upozorňuje, že jde o Boží soud. Muž Boží tak i svou smrtí ještě vydává svědectví, že Hospodinovo slovo platí také v královské svatyni a že je nelze žádným způsobem obejít.

Lev spolu s oslem stojí vedle mrtvoly muže Božího, ležící na cestě. Svědky této podivné události se stávají poutníci ubírající se do Bét-elu. Vypravují o tom v městě, takže zpráva se donese až ke starému proroku. Ten se postará o *řádný pohřeb*. Tím současně splní ohlášený soud, že muž Boží nebude pohřben v hrobě svých otců.

Po pohřbu dává starý prorok příkaz svým synům, jak mají pochovat jej, až jednou zemře. Svůj vlastní hrob dal k dispozici neposlušnému Hospodinovu poslu a chce s ním sdílet společenství ve smrti. Tím zřetelně doznává, že *výrok muže Božího byl věrohodný* a že i on sám se Božímu soudu podřizuje. K svědectví mrtvého tak přistupuje doznání starého proroka. Svědectví těchto dvou svědků (sr Dt 19,15) naprosto dostačuje: bételský kult je Hospodinem zavržen jako scestný a nebezpečný pro izraelskou pospolitost.

^{32a} Muž Boží i starý prorok vystupují zde *beze jména*. Muž z Judska má přívlastek Boží a prorok z Bét-elu charakteristiku starý, nejspíše ve smyslu zkušený. Oba jsou jen prostředníci a svědkové Božího rozhodnutí. Zvěst, kterou měli vyřdit, nezáleží na jejich lidské autoritě. Jmenován je jenom Jarobeám a svatyně v Bét-elu, Bůh Hospodin a budoucí mstitel Jóšijáš. Hřích musí být pranýřován, hříšník se nesmí ukrýt v anonymitě.

Jarobeám nereagoval ani na tuto událost, *dál setrvával* na cestě bohoslužby, jak si ji sám usmyslel (12,33), dál vysvěcoval za kněze kohokoli a dál ze sebe dělal nejvyššího kněze.

Příběh varuje před severoizraelským způsobem kralování (král jako svrchovaný zástupce Boží, který jedná podle svého

srdce, 12,26) i před severoizraelským kultem (kněží poslouchají více krále než Hospodina, sr Am 7,12n). Od samého začátku nese na sobě tato říše předznamenání vzdoru a zkázy. Má-li Juda obstát, nesmí přijmout její způsob vlády ani její kult, ale musí jít cestou poslušnosti krále Davida. Navzdory Šalomounovu provinění, jež se projevilo v rozdělení země na dvě části, zůstává Juda s tradicí davidovskou a jeruzalémskou nadále nositelem Hospodinova požehnání a svědkem Hospodinova soudu i milosrdenství.

d) Smrt Jarobeáмова syna i jeho smrt

14,1—20

Prorok Achijáš znovu zasahuje do králova života. Ohlašuje domu Jarobeámovu soud.

14 ^{1a} V té době onemocněl Abijáš, syn Jarobeámov. ² I řekl Jarobeám své ženě: „Vstaň, přestroj se, aby se nepoznalo, že jsi žena Jarobeáмова, a jdi do Šíla. Tam je prorok Achijáš, který mi ohlásil, že budu nad tímto lidem králem^b. ³ Vezmi s sebou ^c deset chlebů, ale rozdrobených^c, a lahvičku medu a jdi k němu. On ti oznámí, co se s chlapcem stane.“ ⁴ Jarobeáмова žena tak učinila. Vydala se^d na cestu do Šíla a vstoupila do Achijášova domu. Achijáš už neviděl, jeho oči byly zastřeny stářím.

⁵ Ale Hospodin Achijášovi řekl: „Hle, přišla žena Jarobeáмова dotázat se tě na slovo o svém synu, který je nemocen. Promluvíš k ní tak a tak. Až přijde, bude se vydávat za někoho jiného.“ ⁶ Sotvaže Achijáš uslyšel její kroky, když vcházela do dveří, řekl: „Vstup, ženo Jarobeáмова! Proč se vydáváš za někoho jiného? Jsem k tobě poslán s tvrdým slovem. ⁷ Jdi, řekni Jarobeámovi: Toto praví Hospodin, Bůh Izraele: »Vyvýšil jsem tě zprostředka lidu a učinil jsem tě vedou nad Izraelem, svým lidem, ⁸ odtrhl jsem království od domu Davida a dal jsem je tobě. Ty však nejsi jako můj služebník David, který dodržoval má přikázání a následoval mě celým svým srdcem, takže konal jen to, co je správné v mých

očích. ⁹ Ty sis počínal hůře než všichni, kdo byli před tebou. Odešels a udělal sis jiné bohy, slité modly, a tak jsi mě urážel. Obrátil ses ke mně zády.

¹⁰ Proto uvedu na Jarobeámův dům zlo. Vyhladím Jarobeámovi toho, jenž ^e močí na stěnu ^e, a v Izraeli zajatého i zanechaného. Vymetu Jarobeámův dům tak dokonale, jako se vymetá mrva. ¹¹ Kdo zemře Jarobeámovi v městě, toho sežerou psi, kdo zemře na poli, toho sežere nebeské piactvo.« Tak promluvil Hospodin. ¹² Ty však vstaň a jdi domů. Až tvá noha vstoupí do města, dítě zemře. ¹³ Všechn Izrael bude nad ním naříkat ^f a pohřbí je. Jen ono samotné z Jarobeáмова domu přijde do hrobu, protože z Jarobeáмова domu jen na něm našel Hospodin, Bůh Izraele, něco dobrého. ¹⁴ Hospodin vzbudí proti Izraeli krále, který jednoho dne Jarobeámův dům vyhladí. Ale kdež, už vzbudil! ¹⁵ Hospodin bude bít Izraele, takže se bude klátit jako rákosí ve vodě, vyrve Izraele z úrodné země, kterou dal jejich otcům, a rozptýlí je až za Řeku ^g, protože si dělali posvátné kůly a Hospodina uráželi. ¹⁶ Vydá Izraele pro Jarobeámovy hříchy, jichž se dopouštěl a jimiž svedl Izraele k hříchu.« ¹⁷ Jarobeáмова žena se vydala na cestu a přišla do Tirsy ^h. Sotva vstoupila na práh domu, chlapec zemřel. ¹⁸ Pohřbili ho a všechny Izrael nad ním naříkal, podle slova, které ohlásil Hospodin skrze svého služebníka, proroka Achijáše.

¹⁹ O ostatních příbězích Jarobeámových, jak válčil a kraloval, se píše v Knize letopisů králů izraelských. ²⁰ Jarobeám kraloval po dobu dvaceti dvou let. I ulehl ke svým otcům. Po něm se stal králem jeho syn Nádab.

a vv. 1–20 × O^B (ale sr 12,24 g-n). — ^b kralovat, O^A P V (< *limlok* místo *l^emēlēk*, H.). — ^{c-c} :: chleby muži Božímu a koláče jeho dětem i hrozny, O^A [= 12,24 h]. — ^d + ze Sariry, O' (12,24 k). — ^{e-e} tj. účastníky kultických hodů, v H. slovní hříčka. — ^f + Běda, pane, O' (12,24 m). — ^g t. Euftrat. — ^h Sariry, O' (12,24 n).

(2) : 1S 28,8; 1Kr 11,29–31 (7) 1Kr 11,37 (10) : 1S 25,49 2Kr 9,8; 1Kr 15,29 : 21,21 (11) : 1Kr 16,4 21,24 (14) 1Kr 15,29 (15) : 2Kr 17,23 (16) 1Kr 12,28–30 13,34 (20) 1Kr 15,25

^{1–4} Jarobeámův syn *Abijáš* vážně onemocněl; biblické podání o něm hovoří jako o dítěti (v. 12). Jeho jméno je vyznačkové a znamená: (Můj) Otec je Hospodin.

Každá nemoc byla ve starověku pokládána za trest božstva (sr 2S 12,14n 2Pa 21,18 Jb 33,19). Jarobeám hledá radu u proroka, který mu ohlásil, že bude králem (sr vk 1Kr 11, 29–39). Prorok *Achijáš* žil v Šílu, kde stála první svatyně celého Izraele a kde kdysi byla schrána Hospodinova (sr vk Sd 18,31 1S 3,3 4,3n). Čteme o něm, že byl ve stáří slepý; podle Septuaginty mu bylo šedesát let (1Kr 12,24^h).

Jarobeám se zřejmě proroka bál. Bohoslužba, kterou zavedl v Bét-elu, byla v rozporu s Hospodinovým zákonem; je kvalifikována jako pohrdnutí samotným Hospodinem. Jarobeám tedy nemohl čekat nic jiného než trest. Aby jej zmírnil či dokonce odvrátil, posílá za Achijášem *svou ženu*; Septuaginta jí připsala jméno Anó (12,24^g). Ta jde za Achijášem v přestrojení. Nikdo neměl poznat, že se za prorokem vypravila manželka králova. Přestrojením se měla uchránit před nepříznivým orákulem (Josephus Flavius, Ant., VIII. 11,1).

Jarobeáмова žena přináší *rozdrobený chléb a lahvičku medu* (Septuaginta hovoří o chlebech muži Božímu a o koláčcích pro jeho děti (žáky?) i o hroznech a džbánů medu, 12,24^h). 'Rozdrobený' chléb je označen v hebrejském textu výrazem *niqqúdim*. Také Gibeónané měli s sebou (*lechem*) *niqqúdim* čili 'rozdrobený' chléb (Joz 9,5); chtěli u Izraelců vzbudit dojem, že přicházejí zdaleka. Tým motiv lsti lze vidět ve vyprávění o ženě Jarobeámově. Mezi vyprávěním Joz 9 a 1Kr 14 je však podstatný rozdíl. Izraelští předáci neprohlédli lest Gibeónanů a uzavřeli s nimi smlouvu, zatímco Hospodinovu proroka je včas zjevono Hospodinovo slovo, takže se nedá oklamat (Am 3,7, sr Ž 25,14 Př 3,32).

^{5–9} Slepý Achijáš byl již *předem zpraven Hospodinem* (sr 1S 9,15 2Kr 6,12,32 Am 3,7) o příchodu Jarobeámovy ženy do Šíla, a proto hned odhaluje její přetvářku. Jako prorok poslaný Hospodinem neohlíží se na autoritu králova, nýbrž vyřizuje domu Jarobeámovu tvrdé poselství. Za vzor mu dává Davida a jeho vztah k jeruzalémské svatyni (sr 1Kr 9,4n 11, 4,6,33n 15,3,11 2Kr 14,3 16,2 22,2) a připomíná Jarobeámovi Hospodinovu milost: přes nízký původ byl vybrán za vévodu (H. *nāgíd*) izraelského lidu; tento titul příklla tradice králům vyvoleným Bohem Izraele (sr 1S 9,16 10,1 13,14 25,30 2S 5,2 7,8 1Kr 1,35 16,2 2Kr 20,5). Jarobeám se však příkladem krále Davida neřídil (sr 1Kr 9,4 11,6).

¹⁰⁻²⁰ Nad Jarobeámovou neposlušností a modloslužbou vyhlašuje prorok *tvrdý Hospodinův soud*. Vyhlazen bude 'močící na stěnu' (sr 1S 25,22.34 a 1Kr 16,11 21,21 2Kr 9,8). V hebrejštině jde o slovní hříčku, naznačující, že postižení budou ti, kteří mají právo účastnit se kultických hodů spojených se získáváním věštek. Bude-li však společnost zbavena těch, kteří mají právo a možnost doptávat se Boha, je ztracena. Proto kletba vyslovená nad Jarobeámem a jeho rodem postihne také celého Izraele, 'zajaté i zanechané'. Jiní tu myslí na otroky a svobodné nebo na (kulticky) nečisté a čisté nebo na (zákonem) chráněné soukmenovce a mimo ochranu stojící cizince apod. (GB; sr Dt 32,36 1Kr 21,21 2Kr 9,8 14,26).

Jarobeámův dům bude vymeten (sr 1Kr 16,3 21,21) tak, jako se vymetá mrva (dosl. výkaly, sr Sf 1,17). Nezůstane po něm nic. Mrtvá těla poslouží za potravu nečisté zvěři, psům a dravým ptákům (sr Dt 28,26 1S 17,44 1Kr 16,4 21,24 Jr 7,33 Ez 39,4).

Po vyhlášení tvrdého trestu nad Jarobeámovým rodem se vrací prorok Achijáš k vlastní žádosti královny ženy a sděluje jí, že její *syn zemře*. Na rozdíl od dalších členů Jarobeáмова rodu bude však řádně pohřben, neboť Hospodin na něm shledal něco, čím se mu zalíbil; podle rabínské tradice mu král Jarobeám nařídil, aby zabránil lidu účastnit se bohoslužeb v Jeruzalémě, ale Abijáš neuposlechl (Interpreter's Bible, 3, 1954, 128). Proto ho bude oplakávat celý Izrael (sr Jr 22,18); podle Septuaginty (1Kr 12,24^m) se nad mrtvým členem královské rodiny naříkalo slovy: „Ach, pane“ (sr Jr 34,5). Předčasná smrt, v níž se běžně spatřoval Boží trest, je v tomto případě pokládána za projev zvláštní Boží přízně, neboť chlapec je ušetřen hrozné záhuby celého rodu (sr 1Kr 15,29).

Co Izraele v budoucnosti čeká, je vyjádřeno obrazem klátícího se rákosí. Izrael bude vyrván z rodné půdy. Je tu *narážka na asyrské zajetí* severních kmenů v r. 732 a 721 př. Kr. Tato událost je dokreslena i jménem Řeka čili Eufrat (sr Gn 15,18 31,21 Jr 2,18).

Achijášovo proroctví se splnilo. Tak se ukázalo, že jde o Hospodinovo slovo. Závěrečné verše zmiňují jiné Jarobeámovy činy s odkazem na *nedochované královské anály*. O Jarobeámově pohřbu není ani zmínka, na rozdíl od jiných panovníků. Po jeho smrti nastoupil na izraelský trůn jeho syn Nádab (sr 1Kr 15,25—31).

2. VÁLKY MEZI SEVEREM A JIHEM

a) Rechabeám — král judský

14,21—31

Vpád faraóna Šišaka. Náboženský úpadek v zemi.

²¹ Rechabeám, syn Šalomounův, kraloval v Judsku. Bylo mu *jedenáctilet*¹ let, když začal kralovat, a kraloval *sedmáctilet*¹ let v Jeruzalémě, v městě, které vyvolil Hospodin ze všech izraelských kmenů, aby tam spočinulo jeho jméno. Jeho matka se jmenovala Naama¹; byla to Amónka. ²² Juda^k činil to, co je zlé v Hospodinových očích; popouzeli ho k žárlivosti svými hříchy, jichž se dopouštěli ještě víc než jejich otcové. ²³ Na každém vysokém pahorku a pod každým zeleným stromem si stavěli i oni posvátná návrší, posvátné sloupy a kůly. ²⁴ V zemi bylo také plno¹ modlářského smilstva¹; páchali je podle všelijakých ohavností těch pronárodů, které Hospodin před Izraelci vyhnal.

²⁵ V pátém roce vlády krále Rechabeáma vytáhl Šišak^m, král egyptský, proti Jeruzalému. ²⁶ Pobral poklady domu Hospodinova i poklady domu královskéhoⁿ; pobral všechno. Pobral i všechny zlaté štíty, které pořídil Šalomoun. ²⁷ Místo nich pořídil král Rechabeám štíty bronzové a svěřil je velitelům běžců, kteří střežili vchod do královského domu. ²⁸ Kdykoli král vcházel do Hospodinova domu, běžci je přinášeli a zase odnášeli do místností pro běžce.

²⁹ O ostatních příbězích Rechabeámových, o všem, co konal, se píše, jak známo, v Knize letopisů králů judských. ³⁰ Válka mezi Rechabeámem a Jarobeámem trvala po všechna ta léta. ³¹ I ulehl Rechabeám ke svým otcům a byl pohřben^o vedle svých otců^o v Městě Davidově. ^p Jeho matka se jmenovala Naama; byla to Amónka^p. Po něm se stal králem jeho syn Abijám^q.

¹ :: 16 a 12 let, O' (12,24^a). — ⁱ Maaka, O'B. — ^k × 2Pa 12,14; Rechabeám, O'. — ^{l-1} spiknutí, O' (< *qešer* místo *qdeš*, H.). — ^m tak qr :: Šušak, kt a O' (sr Šošenk). — ⁿ + i zlaté oštěpy, které David vzal z rukou synů Adrazaara, krále Súby, a které přinesl do Jeruzaléma, O' (sr 2S 8,7). — ^{o-o} × 2Pa 12,16 — ^{p-p} × 2Pa 12,16 a O'B. — ^q :: Abijáš, 2Pa 12,16 aj.

(21—31) 2Pa 12,13n (21) 1Kr 12,17 (22) Dř 32,16n (23) Jr 2,20 3,6 17,2; 2Kr 16,1—4 (24) Dt 23,18 2Kr 23,7 (25) 1Kr 11,40 2Kr 12,2—11 (26) 1Kr 10,16n

^{21—24} Vyprávění se obrací od Jarobeáma k Rechabeámovi. Poprvé se udává věk, kdy král nastoupil na trůn, délka jeho vlády a jméno matky královny; tyto údaje se udávají jenom u judských vládařů (sr 1Kr 22,41n 2Kr 22,1).

Rechabeám nastoupil na trůn v jedenačtyřiceti letech (podle Septuaginty v šestnácti). Stal se králem po smrti svého otce Šalomouna (sr vk 1Kr 12,1—5) na základě dědické posloupnosti, kterou uznávalo jen staré královské město Jeruzalém a pokolení, z něhož jeho rod vzešel, Juda (sr 2Pa 11,5 10,17). Sedmáct let kraloval v Jeruzalémě (podle Septuaginty jen dvanáct). Jeho *duchovní orientaci* jakoby už předznamenávalo jméno a původ matky. Obojí je uvedeno dvakrát (v. 21 a 31). Naama znamená 'líbezná'; bylo to přízvisko Ašorety. Amónci byli modláři, s nimiž se Izrael neměl směřovat (sr Dt 23,4 [= 3 K]). Je dokladem Šalomounovy neposlušnosti, jestliže měl za ženu Amónku. Byly to právě ženy — cizozemky, které vnašely do Izraele cizí prvky a sváděly k modloslužbě (1Kr 11,3n). Král nedbající na čistotu bohoslužby a života byl svodem i lidu. A tak Judejci podléhali pohanským vlivům a stavěli si posvátné sloupy a kůly (sr Lv 26,1 Dt 16,21n).

Oblíbenými místy *kenaanského kultu plodnosti* byly pahorky, posvátné stromy a háje (sr vk Dt 12,2n Jr 2,20 3,6.13 Iz 57,5 Ez 6,3 Oz 4,13—15). Slavnosti byly vyloženě orgiastické. Patřily k nim chrámové nevěstky (H. *q^eděšót*), ale také muži, kteří se dopouštěli modlářského smilstva (H. *q^eděšim*; sr 1Kr 15,12 22,47 2Kr 23,7). Tito prostitutí se nazývali také psi; jejich mzda nesměla přijít do domu Hospodinova jako chrámová daň (sr vk Dt 23,18n [= 17n K]).

^{25—31} Rozkol mezi severními kmeny a Judou oslabil Rechabeámovo království proti vnějšímu nepříteli. V pátém roce vlády Rechabeámovy, zhruba ve dvacátých letech 10. stol. př. Kr., podniká egyptský *farao Šišak* (Šešonk) vpád do Judska (sr oslavný nápis faraónův v Karnaku). Pozdní tradice židovská v něm spatřuje trest za nevěrnost lidu vůči Hospodinu; udává počet jeho vozů na 1.200 a jízdy na 60.000; pěchotu tvořili Lúbijci, Sukejci a Kúšijci (Núbijci; 2Pa 12,2n). Vpád tak ohromné armády ohrozil Izraele i Jeruzalém. Aby ušetřil Město

Davidovo a zachránil aspoň část země, rozhodl se Rechabeám vydat faraónovi chrámový a královský poklad.

Jako výkupné se použilo i *zlatých štítů*, které dal zhotovit Šalomoun v počtu 300 kusů (1Kr 10,17; podobné štíty ukořistil i David Hadad-ezerovi a přinesl je do Jeruzaléma, 2S 8,7). Štítů se používalo při králově vstupu do chrámu; nosili je královští běžci, tělesná stráž (sr vk 1S 22,17 2S 15,1 1Kr 1,5). Velitelé gardy byli zodpovědní za to, že štíty budou po obřadech uloženy opět na své místo v tzv. domě Libanónského lesa při královském paláci (1Kr 10,17). Bronzové štíty, které dal místo nich udělat Rechabeám, ukládali do zvláštní zbrojnice či místnosti pro běžce (H. *tá'*; tento výraz se vyskytuje ještě jen u Ez 40,7nn, kde označuje 'komůrky' u bran. Mišna tímto výrazem označuje chrámové pokojíky v héródovské svatyni, jichž bylo 38; Šanda).

V závěru se připomínají boje krále Rechabeáma, jeho smrt a pohřeb; nešlo o velké válečné akce, nýbrž o občasné potyčky mezi Judou a Izraelem (sr Oz 5,10). Po jeho smrti nastoupil na trůn jeho syn Abijám. Z někdejší slavné říše svého děda ovšem přejímá jen zubožené a ožebračené trosky. *Pozdější tradice* ví o tom, že Rechabeám po počátečním poblouzení (2Pa 10) vládl moudře a zbožně (2Pa 11) a Judsku zajistil zdárný vývoj. V 1Kr však jeho vláda vyznívá neslavně. Jen Boží milosrdenství k Davidovi ho nevymazává z knihy života, takže smí ulehnout ke svým otcům a být vedle nich v Jeruzalémě pohřben.

b) Abijám — král judský

15,1—8

Válka s Jarobeámem. Zákon Hospodinův se nedodržíje.

15 ¹ V osmnáctém roce vlády krále Jarobeáma, syna Nebatova, se stal králem nad Judou Abijám^a. ² Kraloval v Jeruzalémě tři^b léta. Jeho matka se jmenovala Maaka^c; byla to dcera Abi-šalómova^d. ³ Chodil ve všech hříších svého otce, jichž se před ním dopouštěl, a jeho srdce nebylo cele při Hospodinu, jeho Bohu, jako srdce jeho otce Davida. ⁴ Ale pro Davida mu dal

Hospodin, ° jeho Bůh, v Jeruzalémě ° planoucí světlo; vzbudil po něm jeho synaⁱ a upevnil Jeruzalém. ⁵To proto, že David činil to, co je správné v Hospodinových očích, a po celý svůj život se neodchýlil od ničeho, co mu on přikázal, ° kromě té věci s Chetejcem Urijášem^g. ^{6h}Válka mezi Rechabeámem a Jarobeámem trvala po všechna léta Abijámova života^h. ⁷O ostatních příbězích Abijámových, o všem, co konal, se píše, jak známo, v Knize letopisů králů judských. Válka mezi Abijámem a Jarobeámem trvala dál. ⁸I ulehli Abijám ke svým otcům a pohřbili ho v Městě Davidově. Po něm se stal králem jeho syn Ása.

^a sr 14,31 pozn. q [i dál]. — ^b :: šest, O'B. — ^q :: v. 10; :: Míkaja, 2Pa 13,2. — ^d :: Abšalómova, 2Pa 11,20; :: Urielova z Gibeje, 2Pa 13,2. — ^{e-e} × O'B. — ^f :: pl, O'. — ^{g-g} × O'B. — ^{h-h} × O'B [sr 14,30].

[1—8] // 2Pa 13 [4] 1Kr 11,36 [5] 2S 11 12,9

¹⁻⁸Nástup *Rechabeáмова* syna *Abijáma* je datován do 18. roku vlády izraelského krále Jarobeáma. Starý Orient neměl jednotný letopočet a synchronismy jsou nepřesné. Nedo- končený rok vlády se připočítával jako celý rok někdy králi starému, někdy novému, jindy oběma (Bič, III., 63n). Tak je tomu pravděpodobně i s datováním nástupu vlády judského krále Abijáma. Jistě se ujal vlády hned po smrti svého otce Rechabeáma, který vládl 17 let (1Kr 14,21). Jarobeám se vlády ujal téměř současně s Rechabeámem. Uvádí-li se nyní 18. rok jeho vlády, znamená to, že mu jako první rok započítali zlomek roku od smrti Šalomounovy, kdežto Rechabeámovu vládu začali počítat až od nového roku po smrti Šalomounově, nechce- me-li počítat s rozdílným začátkem roku v obou královstvích. To ovšem není pravděpodobné; údaj o nástupu vlády Ásovy ve 20. roce Jarobeámově (15,9) odpovídá údajům z v. 1n.

Rechabeámův syn Abijám (či Abijáš, 1Pa 3,10 a 2Pa 13,1; podle Septuaginty Abiú) se narodil — podle pozdní tradice — jako prvorozený třetí ženě králově; jmenovala se Maaka; jí dal král přednost před svými osmnácti ženami a šedesáti ženami, s nimiž zplodil dvacet osm synů a šedesát dcer (2Pa 11, 18—21). Odlesk této přízně padl i na Abijáma (sr 2Pa 11,22). Vládl však jen tři roky. O *jeho vládě* se zprávy rozcházejí. Starší vrstva tradiční ji hodnotí záporně, stejně jako vládu jeho otce (1Kr 15,3 sr 14,22—31). Mladší vrstva tradiční oce-

ňuje jeho zápal pro službu Hospodinovu v Jeruzalémě a ví rovněž o jeho vítězství nad Jarobeámem (2Pa 13). Jeho čtrnáct žen mu dalo dvaadvacet synů a šestnáct dcer (2Pa 13,21).

Ve vyprávění o Abijámovi tvoří zvláštní problém *vlastní jména*:

1. *Abijám* (1Kr 14n) se v 2Pa nazývá Abijáš (k. 12n), což lépe odpovídá davidovské náboženské linii. Je to teoforické jméno s částicí *jáh* nebo *jáhú* ve smyslu „(Mým) Otcem je Hospodin“ (*jahvę*). Jsou-li obě jména souznačná, pak by bylo možno vidět v koncovce -ám náznak zdvořiliny a jméno by se dalo pochopit jako 'abijášek'. Věc se však komplikuje řeč- kou formou jména Abiú, což podle hebrejského '*abi-hú*' nejspíše znamenalo „On (= Hospodin) je (mým) Otcem“. — Z klínopisných textů babylón- ských známe podobné jméno Achijáma ('*ách* = bratr) a z předizraelské Palestiny v taanáckých dopisech jméno Achijámi. Jelikož v klínopise dochá- zelo k záměně hlásek *m* a *v*, dá se předpokládat za Abijám i výslovnost Abijáv a koncovka -*jáv* by zase ukazovala k -*jáh*.

Z ugaritských textů však známe také *božstvo Jám* (= Moře). Starší vrstva tradiční líčí Abijámova otce Rechabeáma v temných barvách. Nemá i jméno jeho syna napovědět, že jeho srdce nestálo při Hospodinu? Také matka Abijámova byla pohanka a zůstala pohanským zvyklostem svého lidu oddána i po smrti Abijámově (sr 2Pa 15,16). Mladší tradiční vrstva, která Rechabeáma i Abijáše hodnotí mnohem kladněji, mohla upravit jméno posledního tak, aby znělo vyznavačsky pro Hospodina.

2. *Maaka*, matka Abijámova (1Kr 15,2), je jmenována také jako matka jeho syna Ásy (1Kr 15,10.13 2Pa 15,16). Předem můžeme odmítnout závěr, že táž žena byla matkou svého syna i jeho syna. Rovněž neuspokojuje vý- klad, že Ása byl bratrem Abijámovým a že měli tutéž matku (Montgomery). Nejlepší řešení bude to, které počítá s výsádním postavením krá- lovny-matky. V tom případě by Maaka měla postavení 'matky' na jeru- zalémském dvoře i za vlády Ásovy, ačkoli byla jeho babičkou; sr že i David je nazýván důsledně otcem vládnoucího krále bez ohledu na to, kolik ge- nerací se už vystřídalo.

Přesto postava Maaky zůstává značně *problematická*. Jednou je dce- rou Abišalómovou (1Kr 15,2), po druhé dcerou Abšalómovou (2Pa 11,20n). Obojí výslovnost otcova jména ještě nemusí vést ke dvěma odlišným posta- vám, ale tvar Abšalóm ukazuje příliš jednoznačně na vzpurného syna Da- vidova (2S 13—18) a z kumránských textů je také znám vzpurný dům Abšalómův, takže se vnucuje domněnka, že jméno Abišalómovo bylo záměr- ně pozměněno, aby každý hned poznal, že tu jde o postavu s pochybnou duchovní orientací.

Ačkoli se o Abijášovi výslovně praví, že jeho matkou byla Maaka (2Pa 11,20.22), je vzápětí jako jeho matka uvedena *Míkaja*, dcera Urielova z Gibeje (2Pa 13,2). Obě jména nelze v žádném případě sladit. Jde prostě o dvojí tradici, leč by v druhém případě šlo o omyl a Míkaja byla ženou,

ne matkou Abijášovou, a tedy matkou Ásovou. To ovšem nelze dokázat bez zásahů do biblického textu. Rozhodně je postava Míkajina zastíněna výraznou postavou pohanky Maaky.

Zatímco 1Kr 15 krátkou dobu Abijámovy vlády odbude strohým odsudkem a zdůrazňuje, že jen pro Davida trvá dál i jeho rod, 2Pa 13 se zřejmým potěšením referuje o vítězství Judejců nad severním Izraelem a líčí krále (*Abijáše*) jako zbožného a věrného ctitele Hospodinova. 1Kr jen zmiňuje, že válka mezi severem a jihem trvala i za dnů Abijámových (15,7), a jinak odkazuje na nedochovanou Knihu letopisů judských králů. Naproti tomu 2Pa uvádí i počet Abijášových žen a synů i dcer na doklad toho, že Hospodin stál při něm, a v dalších událostech z jeho života odkazuje na rovněž nedochovanou Knihu proroka Ida. Tato zmínka je zajímavá zvláště proto, že z ní poznáváme, jak po vládě Šalomounově opět se začíná uplatňovat v Judsku *vliv proroků* jako přímých tlumočnicků vůle Boží.

c) Ása — král judský

15,9—24

Válka s Baešou, spojenectví s Ben-hadadem. Náboženská očista v zemi.

⁹ Ve dvacátémⁱ roce vlády izraelského krále Jarobeáma se stal králem Ása, král judský. ¹⁰ Kraloval v Jeruzalémě jedenáctýřicet let. Jeho matka se jmenovalaⁱ Maaka^k; byla to dcera Abišalómovaⁱ. ¹¹ Ása činil to, co je správné v Hospodinových očích, jako jeho otec David. ¹² Vymýtil ze země ty, kdo se oddávali modlářskému smilstvu, a odstranil všechny modly, které udělali jeho otcové. ¹³ Také svou matku Maaku^k zbavil jejího královského postavení^l za to, že udělala^m nestvůrnou modlu pro Ašéru^{m1}. Ása její nestvůrnou modlu podtal a spálil v Kidrónském úvalu. ¹⁴ I kdyžⁿ nebyla odstraněnaⁿ posvátná návrší, přece bylo srdce Ásovo po všechny jeho dny cele při Hospodinu. ¹⁵ Svaté dary svého otce i své svaté dary, stříbro, zlato a různé předměty, přinesl do Hospodinova domu.

¹⁶ Válka mezi Ásou a Baešou, králem izraelským, trvala po všechny jejich dny. ¹⁷ Izraelský král Baeša vytáhl proti Judsku. Vystavěl Rámu, aby zabránil judskému králi Ásovi vycházet a vcházet. ¹⁸ Ása vzal všechno stříbro a zlato, které zbylo v pokladech domu Hospodinova, i poklady domu královského a předal je svým služebníkům. Ty pak poslal král Ása k aramejskému králi Ben-hadadovi^o, synu Tabrimóna, syna Chezjóna, který sídlil v Damašku, se vzkazem: ¹⁹ „P Máme spolu smlouvu^p, měli ji i můj a tvůj otec. Zde ti posílám stříbro a zlato jako úplatu. Nuže, zruš svou smlouvu s izraelským králem Baešou, ať ode mne odtáhne.“ ²⁰ Ben-hadad^o krále Ásu uposlechl a poslal velitele se svými vojsky proti izraelským městům. Vybil Ijón, Dan, ^q Abel-bét-maaku, celý Kinerót a celou zemi^q Neftalí. ²¹ Když to Baeša uslyšel, přestal stavět Rámu. Sídlil^r v Tirse. ²² Král Ása vyzval celé Judsko, všechny bez výjimky, aby z Rámy odnášeli kámen a dřevo, z nichž stavěl Baeša. Král Ása z toho vystavěl Gebu^s Benjamínovu a Mispu.

²³ O všech ostatních příbězích Ásových, o všech jeho bohatýrských činech, o všem, co konal, i o městech, která vystavěl, se píše, jak známo, v Knize letopisů králů judských; pouze ve stáří byl nemocen na nohy. ²⁴ I ulehl Ása ke svým otcům a byl pohřben vedle svých otců v městě svého otce Davida. Po něm se stal králem jeho syn Jósafat.

i 24, O'B (doplňuje i do v. 8). — i-j::v. 2. — k,k Ana, Anu, O'B (vv. 10.13). — ^{l1} aby nebyla kněžkou ve službách Priapových a v jeho háji, který mu zasvětila; zničil jeho jeskyni a, V. — m-m shromáždění ve svém háji, O'. — n-n neodstranil, O' P V. — ^o synu Aderovu, O' (vv. 18.20; < *ben-hadar* místo *ben-hadad*, H.). — p-p Uzavřel smlouvu mezi sebou a mnou, O'. — q-q 2Pa 16,4 jinak. — r Vrátil se, O' V (< *va-jáššab* místo *va-jěšeb*, H.). — s celý pahorek, O' (< *gib'at* místo *gěba'*, H.).

(11) Ex 15,26 (12) : 2Kr 23,7; 2Pa 14,1—4 (13n) 2Pa 15,16—19 (13) 2Kr 23,4—6.12 (14) 1Kr 22,44 (15) 1Kr 7,51 (16—22) // 2Pa 16,1—6 (18) : 2Kr 12,19 (20) : 2Kr 15,29 (23n) 2Pa 16,11—14 (24) 1Kr 22,41

^{9—15} Syn Abijámův a vnuk Rechabeámův Ása, třetí judský král po rozdělení říše Šalomounovy, nastupuje na trůn ve dvacátém roce vlády izraelského krále Jarobeáma. Po dobu svého dlouhého panování (41 let) byl Ása současníkem několika izraelských králů.

Jako *jméno matčino* se uvádí totéž jméno jako u Abijáma. Nejde tu ovšem o jméno rodné matky, nýbrž královny-matky, v daném případě tedy královny babičky (sr výše exkurs k vv. 1 až 8 bod 2.). Královna-matka má titul *g'birá* (v. 13) čili vládkyně, velitelka, paní (sr 2Kr 10,13 Jr 13,18 29,2). Vliv královny-matky se neomezoval jen na rodinné záležitosti. Maaka i po smrti svého syna Abijáma zůstává nejvyšší paní.

U Chetejců měla *královna-matka* rozhodující hlas patrně i v koruně radě. Jestliže přežila krále, zaujímala totéž postavení za vlády svého syna nebo svých synů, kteří postupně nastupovali na trůn. Po její smrti přešla tato hodnota na její snachu, ženu vládnoucího krále. Podobné postavení zaujímala královna-matka v Ugaritu. Svědectví z Asýrie rovněž uvádějí jména několika významných a vlivných žen, které zasahovaly i do politického dění své země.

Král Ása je chválen za to, že provedl *očistu Hospodinovu kultu*. Zbavil zemi těch, kdo provozovali modlářské smilstvo (sr vk Dt 23,18n [= 17n K] 1Kr 14,24). Zbavil také královnu-matku veškerého vlivu (sr podobný případ u Chetejců, kdy panovník Muršiliš II. sesadil chetejskou *tavanannu*, Noth, 337). Maaka zneužila svého postavení a pro bohyni Ašéru pořídila 'nestvůrnou modlu' (H. *miflęçet*); není jasné, o jaký idol jde; Hieronymus a rabínské komentáře myslí na sochu boha plodnosti Priapa. Král tuto modlu zničil.

Přes všechnu horlivost král Ása *posvátná návrší* v okolí Jeruzaléma nezrušil (sr 1Kr 22,44 2Kr 12,4 [= 3 K] 15,4). Pozdější tradice rozlišuje: v Judsku byla posvátná návrší zrušena (2Pa 14,2,4 [= 3.5 K]), ale 'v Izraeli' trvala dál (2Pa 15,17).

V závěru o Ásovi čteme, že se snažil *zvelebit Hospodinův chrám* a zvýšit jeho majestát tím, že tam dal přenést svaté dary (2Pa 15,18 sr 1Kr 7,51), snad ukořistěné cenné předměty (sr 2S 8,11) anebo zlaté a stříbrné pruty, jimiž se ve starém Orientě platilo. Dodatkem ke zprávám z 1Kr slyšíme i o vystoupení proroka Azarjáše a Chananiho (2Pa 15n) za Ásy.

^{16–24} Pohraniční *srážky mezi Judou a Izraelem* byly téměř běžnou záležitostí (sr 1Kr 14,30 15,6n). Podle 2Pa 13,23 [= 14,1 K] bylo za vlády Ásovy asi desetileté období míru. Po uplynutí této doby vpadají do země Kúšané (míněni jsou Egypťané), ale jsou poraženi. 1Kr se o tomto vpádu nezmiňuje, ale 2Pa asi vychází z dobrého starého pramene. Potom napadl izraelský král Baeša judskou zemi (sr 1Kr 16,1n). Cílem Baešo-

va útoku bylo patrně získat zpět území, která získal Ásův otec v boji proti Jarobeámovi, tj. města Bét-el, Ješanu a Efrajin či Efrón (2Pa 13,19); přitom mu zajišťovala týl pevnost Ráma na judském pomezí, sotva 10 km na sever od Jeruzaléma.

Ása se snažil získat jako spojence *aramejského krále*. Bylo to poprvé v dějinách Izraele, kdy aramejský král zasáhl do života Božího lidu, dokonce na přímou žádost jednoho jeho krále. Ásův počín pochopitelně vyvolal mocný protest prorocký (2Pa 16,7–9), ale o tom 1Kr mlčí. Ben-hadaš, syn Tabrimónův, vládl v Damašku v 9. stol. př. Kr. (sr 2Pa 16,2,4).

Kromě zpráv zaznamenaných ve SZ je tento král znám z tzv. Milkartovy stély, nalezené 7 km severně od Aleppa; na ní čteme tento nápis: „Stéla, kterou dal postavit Barhadad, syn T(ábrimóna, syna Chezjónova), král Aramu, pro svého Pána Milkarta, kterou mu zasvětil, a on vyslyšel jeho hlas“ (Pritchard, 501). Barhadad je aramejský tvar hebrejského *Ben-hadaš*, což je zřejmě titul aramejských králů (sr abímelek u Pelištejců, Gn 20,2). V tomto titulu je obsaženo jméno západosemitského božstva Hadada, který se zjevoval v bouři a blesku a byl uctíván v podobě býka; také je někdy označován jako *ba'al šamen* čili pán nebes anebo prostě *ba'al* čili pán. Ve 2. tis. př. Kr. hlavním místem jeho kultu bylo Aleppo, Damašek a Zendžirli, později Baalbek. Jméno tohoto boha se objevuje též ve jménu Adad-idri (= Hadad-ezer, král Sóby, 2S 8,8–12 10,16–19 1Kr 11,23 1Pa 18,3–10 19,16,19).

Aramejci se dostali z Gólanské výšiny k jezeru Chule a obsadili města Ijón (Noth), Dan, ležící v blízkosti jordánských pramenů, a Ábel-bét-maaku, vzdálenou 7 km západně od Danu. Pak se dali směrem na jih k území, které se prostíralo kolem Tiberiadského (Genezaretského) jezera. Tato krajina se nazývá Kinerót (nebo Kineret, Dt 3,17; též jméno jezera, Nu 34,11 Joz 13,27). Bylo zabráno i hornaté území patřící kmenu Neftalíovu (Joz 20,7); toto území patřilo později opět Izraeli (2Kr 15,29).

Vpád Ben-hadašových vojsk měl úspěch. *Baeša* se stáhl zpět na severní hranice a upustil od svého plánu napadnout Judu. Také musel přerušit stavební práce na pevnosti Rámě. Této situace využil Ása a povolal judské obyvatelstvo k přechodné nucené práci (sr 1Kr 5,27n [= 13n K] 11,28). Rozebrali Rámu a stavebního materiálu z této pevnosti použili ke stavbě Geby (Joz 18,24 21,17); ta ležela při severních hrani-

cích země judské (sr 2Kr 23,8 Za 14,10). Z téhož materiálu se vybuďovala také Mispa (sr Joz 18,26) nedaleko Rámy, kam se dříve svolávaly izraelské kmeny (1S 7,5—17 10,17 aj.). Ása tato místa dobře opevnil (sr 2Pa 16,6) a zajistil tím severní hranici Judska i pro příští doby.

V závěru zprávy o králi Ásovi se mluví o stavbě měst a o jeho *nemoci*. Pozdější tradice mu vyčítá, že v nemoci nehledal pomoc u Boha, nýbrž pouze u lékařů (2Pa 16,12). Podle 2Pa 16,14 si dal ještě za svého života vytesat hrobku. Po jeho smrti nastoupil na trůn Jóšafat.

d) Nádab — král izraelský

15,25—32

Nádab padá za oběť Baešovu spiknutí. Jím vymírá dům Jarobeámův.

²⁵ V druhém roce vlády judského krále Ásy se stal králem nad Izraelem Nádab, syn Jarobeámův. Kraloval nad Izraelem dva roky. ²⁶ Dopouštěl se toho, co je zlé v Hospodinových očích. Chodil po cestě svého otce, v jeho hříchu, jímž svedl k hříchu Izraele. ²⁷ Proti němu zosnoval spiknutí Baeša, syn Achijášův, z domu Isacharova. V Gibetónu, který patří Pelištejcům, ho Baeša zabil. Nádab a všichni Izrael totiž Gibetón obléhali. ²⁸ Baeša ho usmrtil v třetím roce vlády judského krále Ásy a kraloval místo něho. ²⁹ Když se ujal kralování, vybil všechny dům Jarobeámův. Nezanechal Jarobeámovi nic, co mělo dech; vyhladil jej podle slova Hospodinova, které ohlásil skrze svého služebníka Achijáše Šíloského. ³⁰ To pro Jarobeámovy hříchy, jichž se dopouštěl a jimiž svedl k hříchu Izraele, pro jeho urážky, jimiž urážel Hospodina, Boha Izraele.

³¹ O ostatních příbězích Nádabových, o všem, co konal, se píše, jak známo, v Knize letopisů králů izraelských. ³² v Válka mezi Ásou a izraelským králem Baešou trvala po všechny jejich dny.

^t správce domu Belaanova, O; + syn Achijášův, O'B; + z Isachara, O'L. — ^u Abijášova syna, O'B. — ^v × O'B (sr v. 16).

[25] 1Kr 14,20 [26] 1Kr 12,28—30 [27] Joz 19,44 [29] 1Kr 14,10n

^{25—32} Na izraelský trůn nastoupil po smrti Jarobeámově jeho syn Nádab (sr 1Kr 14,20). Jeho jméno je zkráceným tvarem nějakého teoforického jména, z něhož bylo vypuštěno označení božstva, např. Abí-nádab, Achí-nádab, Amí-nádab, Jó-nádab apod., ve smyslu: božstvo se ukázalo ochotným. Začal kralovat ve druhém roce vlády judského krále Ásy a nevládl snad ani celý rok, protože byl v druhém roce své vlády zavražděn. Biblické podání o něm hovoří naprosto odmítavě, jako ostatně o všech králích izraelských (sr 1Kr 16,19.26.31).

Nádab se stal *obětí spiknutí*, jehož původcem byl Isacharovec Baeša, velitel izraelského vojska. Nádab obléhal město Gibetón (sr Joz 19,44 21,25), které patrně tvořilo předsunutou výspu pelištejského Ekrónu a leželo asi 5 km na západ od izraelského Gezeru. Baeša, který se mohl opřít o důvěru vojska, se zmocnil trůnu a prohlásil se izraelským králem. Jako samozvanec se přirozeně obával odvety, a proto dal celý rod zabitého krále vyvraždit. Tak se naplnila hrozba proti Jarobeámovi a jeho rodu, kterou ohlásil prorok Achijáš Šíloský (sr 1Kr 14,10n).

Záměrem celé kapitoly 1Kr 15, která souběžně popisuje vládu králů judských a izraelských, je odpověď na otázku, proč davidovská dynastie i přes hříchy Šalomounovy a Rechabeámovy přece jen obstála, zatímco *Jarobeámův rod byl vyhlazen*. Hospodin zůstává věren slibu, který dal Davidovi (2S 7,12—16).

e) Baeša — král izraelský

15,33—16,7

Baeša vyvraždil dům Jarobeámův. Prorok Jehú mu zvěštuje zánik jeho domu.

³³ V třetím roce vlády judského krále Ásy se stal králem nad celým Izraelem Baeša, syn Achijášův. Kraloval v Tirse dvacet čtyři roky. ³⁴ Dopouštěl se toho, co je zlé v Hospodino-

vých očíh. Chodil po cestě Jarobeámově^x, v jeho hřichu, jímž svedl k hřichu Izraele.

16 ¹ I stalo se slovo Hospodinovo k Jehúovi, synu Chananíovu, proti Baešovi:

² „Ačkoli jsem tě pozvedl z prachu a učinil jsem tě vévodou nad Izraelem, svým lidem^a, chodil jsi po cestě Jarobeámově a Izraele, můj lid, jsi svedl k hřichu, takže mě svými hřichy^b uráželi. ³ Hle, já vymetu Baešu i jeho dům a učiním s jeho^c domem totéž, co s domem Jarobeáma, syna Nebatova. ⁴ Kdo zemře Baešovi ve městě, toho sežerou psi, a kdo mu zemře na poli, toho sežere nebeské ptactvo.“

⁵ O ostatních příbězích Baešových, o tom, co konal, i o jeho bohatýrských činech se píše, jak známo, v Knize letopisů králů izraelských. ⁶ I ulehl Baeša ke svým otcům a byl pohřben v Tirse. Po něm se stal králem jeho syn Éla^d.

⁷ Tak skrze proroka Jehúa, syna Chananíova, se stalo slovo Hospodinovo k Baešovi a k jeho domu kvůli všemu, co konal a co je zlé v Hospodinových očích. Urážel ho dílem svých rukou a stal se podobný domu Jarobeámovu, který vybil.

^x + syna Nebatova, O'.

^a služebníkem, O'A (< 'abdi místo 'ammí, H.). — ^b [modlářskými] přeludy, O' (sr vv. 13,26). — ^c tak O'B :: tvým, H. — ^d + v dvacátém roce (vlády) krále Ásy, O' (sr pozn. e-e).

[2] 1Kr 14,7 [3] 1Kr 15,29 [4] 1Kr 14,11

^{15,33—16,7} Tirsu zmiňuje už 1Kr 14,17 a 15,21. Jako královské sídlo je zmíněna za Baeši poprvé. Zůstala sídelním městem až do vlády Omrího (16,24), ale zachovala si významné postavení i v pozdější době (2Kr 15,14,16). Byla ostatně 'královským' městem už v předizraelské době (Joz 12,24).

Baeša vládl čtyřicet let. Jeho jméno ukazuje na tradici cizí Hospodinovi. První slabiku Ba- chápou někteří vykladači jako zkratku jména božstva Ba'al. Stejně se jmenoval i jeden amónský král (GB, KB). Neunikl odsudku jako zlý král Jarobeámovu typu. Král Jarobeám se pro svůj nárok na božskou autoritu stal pozdějšímu podání typem vzpurného krále (sr 1Kr 16,31 2Kr 3,3 10,29,31 13,6 15,28 17,22).

Na rozdíl od stručných zmínek o některých jiných králích slyšíme v případě Baešově navíc prorocké slovo proti králi. O proroku Jehúovi, synu Chananíovu, se zmiňuje rovněž 2Pa

19,2n a 20,34. Prorok Jehú opakuje některé výroky proroka Achijáše, tehdy namířené proti Jarobeámovi (sr vk 14,7—11). Zmínka o povýšení z prachu připomíná, že to byla jen Boží milost, která pozvedla Baešu na královský trůn (sr 1S 2,8). K obrazu vymetení domu ve smyslu naprostého zničení sr též 1Kr 14,10 a 21,21.

Mezi vykladači je spor o smyslu v. 7, který shrnuje obsah vv. 1—6. Pravděpodobně má dotvrdit, že se naplnila prorocká řeč z vv. 1—6.

f) Éla — král izraelský

16,8—14

Éla je zavražděn svým podvitelem. Jím vymírá rod Baešův.

^{8 e} V dvacátém šestém roce vlády judského krále Ásy se stal králem^e Éla, syn Baešův. Kraloval dva roky nad Izraelem v Tirse. ⁹ Proti němu zosnoval spiknutí jeho služebník Zimrí, velitel poloviny vozby. Éla v Tirse právě popíjel a byl opilý v domě Arsy, správce domu v Tirse. ¹⁰ Zimrí vstoupil a ubil ho k smrti; bylo to ve dvacátém sedmém roce vlády judského krále Ásy. A stal se místo něho králem. ¹¹ Když jako král nastoupil na trůn, vybil celý Baešův dům. ¹² Nezanechal mu toho, jenž⁸ močil na stěnu^g, ani mstitele ani přítele. ¹³ Tak Zimrí vyhladil celý Baešův dům^f podle Hospodinova slova, které Baešovi ohlásil skrze proroka Jehúa, ¹³ kvůli všem Baešovým hřichům i kvůli hřichům jeho syna Ély, jichž se dopouštěli a jimiž svedli k hřichu Izraele, že přeludy svých model uráželi Hospodina, Boha Izraele.

¹⁴ O ostatních příbězích Élových, o všem, co konal, se píše, jak známo, v Knize letopisů králů izraelských.

^{e-e} × O' (sr pozn. d). — ^{f-f} × O'B. — ^{g-g} sr 14,10 pozn. e-e.

[10] : 2Kr 9,31

⁸⁻¹⁴ *Ēla* nebyl král o nic lepší nežli jeho otec. Jeho jméno souzní s označením posvátných stromů (*'éla*). Dokladem jeho modlářství je bezpochyby i pitka, v níž můžeme vidět (kultickou) slavnost, při níž se konaly věštby. O Arsovi, u něhož *Ēla* pil, čteme jen zde.

Rychle se naplnilo prorocké slovo z v. 3. K rčení 'močíf na stěnu' sr vk 1S 25,22.34 1Kr 14,10. Mstitelem (H. *go'el*) je nejbližší příbuzný, jehož povinností je vykonat krevní mstu (sr Nu 35,12.19—28 Dt 19,6.12 Joz 20,3—6.9) nebo vykoupit toho, kdo upadl do zajetí či otroctví (sr vk Rt 3,9.12 4,1.3.6).

V oblasti severních kmenů izraelských bylo mnoho keanaanských měst, která sice byla správně zapojena do izraelského státu, ale nábožensky si žila dále po svém a často byla Izraeli velkým svodem. Jejich baalovské modly označuje bible jako nicotné přeludy (H. *ḥēḇēl*, dosl. opar, vánek, pak i marlost, pomíjivost, sr Kaz 1,2).

g) Zimrí — král izraelský

16,15—22

Sedmidenní uchvatitelova vláda končí jeho dobrovolnou smrtí.

^{15 h} V dvacátém sedmém roce vlády judského krále *Āsy* se stal králem^h Zimrí. Kraloval v Tirse sedm dní. Lidⁱ tábořil u pelištejského Gibetónu. ¹⁶ Tábořící lid uslyšel, že Zimrí zosnoval spiknutí a že dokonce ubil krále. ⁱ Všechn Izrael tedy v onen den ustanovilⁱ v táboře králem nad Izraelem velitele vojska Omrího. ¹⁷ Omrí odtáhl se vším Izraelem od Gibetónu a oblehli Tirsu. ¹⁸ Když Zimrí viděl, že město bude dobyto, vešel do paláce královského domu, královský dům nad sebou zapálil, a tak zemřel ¹⁹ pro své hříchy, které páchal, když se dopouštěl toho, co je zlé v Hospodinových očích, a chodil po cestě Jarobeámově^k, v jeho hříchu, jímž svedl k hříchu Izraele.

²⁰ O ostatních příbězích Zimrího a o spiknutí, které zosnoval, se píše, jak známo, v Knize letopisů králů izraelských.

²¹ Tehdy se izraelský lid rozdvojil. Polovina lidu byla při Tibním, synu Gínatovu, a chtěla ho ustanovit králem, polovina

byla při Omrí. ²² Lid, který byl při Omrí, přemohl lid, který byl při Tibním, synu Gínatovu. Tibní zahynul^l a králem se stal Omrí^m.

^{h-h} × O' (s asteriskem: v 37 roce; v 22. roce, O^L). — ⁱ Izrael, O'. — ⁱ⁻ⁱ I ustanovili v Izraeli, O'. — ^k + syna Nebatova, O'. — ^l + i jeho bratr Jóram v onen čas, O'. — ^m + po Tibním, O'.

[15] 1Kr 15,27 (18) : 2S 17,23

¹⁵⁻²² Zmatky, které v zemi vypukly po smrti *Ēlově*, jsou příznačné pro severní říši, kde se nepodařilo vytvořit stálou dynastii a kde, po lidsku viděno, o vládě rozhodovala často jen dravost a bezohlednost uchazečů o trůn především z řad vojenských velitelů.

Na jevišti se objevili tři muži, mezi nimiž se má rozhodnout, kdo bude králem: Zimrí, Omrí a Tibní. Vojevůdce Zimrí odstranil krále *Ēlu*, avšak ze strachu před vrchním velitelem Omrí, který — vyhlášen za krále vojskem — přerušil obléhání pelištejského Gibetónu (sr 1Kr 15,27) a oblehl Tirsu, spáchal sebevraždu. Vláda Zimrího trvala pouhý týden a přece je Zimrí biblickým podáním hodnocen negativně. Zřejmě nejen pro spiknutí a královraždu, v nichž podání vidí (podobně jako později u Jehúa, sr 2Kr 9) vykonání Božího soudu nad zpronevěřilým domem Baešovým, nýbrž i pro malověrný dobrovolný odchod ze života. Místo aby se utíkal o pomoc k Hospodinu, opustil ty, kteří při něm stáli, a sáhl si na život. Že situace, ač svízelná, nebyla beznadějná, dokazuje boj Tibního, který se po Zimrím ujal odporu proti Omrímu. Občanská válka trvala asi tři nebo čtyři roky: ve dvacátém sedmém roce *Āsově* se zmocnil Zimrí trůnu a v třicátém prvním roce *Āsově* zahynul Tibní a Omrí se stal králem.

Jména Zimrí a Tibní jsou pravděpodobně neizraelského původu. Hebrejsky mluvícím Izraelcům však jakoby naznačovala úděl jejich nositelů. Ve jménu Zimrí lze slyšet odvozeninu slovního kořene *z-m-r'l* = prořezat, odřezat. Ve jméně Tibní zaznívá odvozenina od slova *tēḇen* = sláma. Omrí je arabské jméno (sr Omar), takže Omrí jako asi i Zimrí pravděpodobně pocházel z neizraelských žoldnérů či tělesné stráže královské, která už od Davidových časů sestávala z cizinců (sr vk 2S 15,18). Ani u Omriho ani u Zimrího není snad proto uvedeno jméno jejich otce. Naproti tomu u Tibního je původ uveden. Nelze však určit, zda je Izraelec či nikoli. Jméno Gínat nemusí označovat osobu, nýbrž území, tedy: 'syn Gínatův'

anebo 'Ginafan'. Jako osobní jméno není jinde doloženo, kdežto jako jméno místní je známo z textů klinopisných i hieroglyfických (GB).

Zemřel-li Tibní přirozenou smrtí (tak Šanda) nebo padl-li v boji, není jisté; pravděpodobnější je, že zahynul v občanské válce (v. 22). Septuaginta dochovala poněkud rozšířenější znění textu. Ví také o smrti Jorama, bratra Tibního, a uvádí, že se Omří stal králem až po Tibním; počítá tedy Tibního do královské posloupnosti, i když zřejmě nevládl nikdy nad celou severní říší.

3. BOJ O RYZOST NÁBOŽENSTVÍ

a) Omří — král izraelský

16,23—28

Omří zakládá město Samaří; je horší než jeho předchůdci, nechodí po cestách Hospodinových.

²³ V třicátém prvním roce vlády judského krále Ásy se stal králem nad Izraelem Omří. Kraloval dvanáct let, z toho v Tirse šest let. ²⁴ Od jakéhosi Šemera získalⁿ horu Šomerón za dva talenty stříbra. Tu horu obestavěl a město, které vystavěl, pojmenoval Šomerón (to je Samaří) podle jména pána hory Šemera. ²⁵ Omří se dopouštěl toho, co je zlé v Hospodinových očích, horších věcí než všichni, kdo byli před ním. ²⁶ Chodil po všech cestách Jarobeáma, syna Nebatova, v jeho hříchu, jímž svedl k hříchu Izraele, že přeludy svých model uráželi Hospodina, Boha Izraele.

²⁷ O ostatních příbězích Omřího, o tom, co konal, o jeho bohatýrských činech, jež konal, se píše, jak známo, v Knize letopisů králů izraelských. ²⁸ I ulehl ke svým otcům a byl pohřben v Samaří. Po něm se stal králem jeho syn Achab^o.

ⁿ + Omří, O'. — ^o O' rozšiřuje text o vv. 28 a-h (sr 22,41—51).

^{23—28} Data vlády Omřího jsou pro vykladače předmětem mnohých dohadů. Důležitější je však ráz jeho vlády. Ačkoli je biblické podání v líčení *vlády Omřího* velmi stručné, byl to nepochybně jeden z nejvýznamnějších králů severní říše. Jeho jméno se uvádí v nápisu moábského krále Měši z 9. století (sr Bič, III., 279) a ještě úhlavní nepřítel omriovské dynastie Jehú je později v análech asyrského krále Šalmanesera III. (858 až 824) označován jako 'syn Omřího', ačkoli právě on celý rod Omriovců vyvraždil, a ještě Sargon II. (722—705), vítěz nad Samařím, se označuje jako vítěz nad 'domem Omřího' (asyrsky *bít chumria*; Pritchard, 280n.284n). Památka Omřího zůstala tedy alespoň u okolních národů zachována déle než památka ostatních severoizraelských králů.

Nejvýznamnějším vnitropolitickým státnickým činem Omřího bylo zřízení nového *sídelního města Šomerónu* — Samaří. V tom připomíná Davida, který pro svou říši získal také nové sídelní město — Jeruzalém. Omří chtěl řešit napětí mezi izraelskou a neizraelskou čili kenaanskou složkou obyvatelstva svého státu tím, že získal do osobního vlastnictví 'horu Šomerón' a na ní zřídil nezávislý městský stát po vzoru starých kenaanských městských států. Personální unii jej spojil s izraelským královstvím. Samaří se ovšem nikdy nestalo duchovním střediskem země a nikdy tam nebyl postaven chrám Hospodinův. Naopak tam však byl chrám Baalův (v. 32).

Jméno nového hlavního města Šomerón znamená asi tolik co Stráž či Strážnice. Jeho *odvození* od osobního jména Šemer je nepravděpodobné. Spíše bylo město nazváno podle stejnojmenné hory (v. 24); o jejím vlastníku není nic známo. Bylo by jistě podivné, aby Omří nazýval své město podle člověka, od kterého pozemek koupil, leč by oním vlastníkem byl božský Strážce místa. To by vysvětlilo, že tam byl postaven chrám Baalův, nikoli Hospodinův (Bič, Stopami..., kap. 9).

Záporné hodnocení severoizraelských králů (sr vk 15,34) je u Omřího vystupňováno: „Dopouštěl se ... horších věcí než všichni, kdo byli před ním.“ V pozadí tohoto příkrého odsudku je patrně okolnost, že Omří důsledněji než kdokoli z jeho předchůdců podřídil zájmy víry Hospodinovy zájmům státu. — Jeho pohřeb v Šomerónu dokazuje nejen přichylnost královi k vlastnímu výtvaru, nýbrž i význam, který město získalo. Královské hrobky však v něm dosud nebyly objeveny.

b) Achab — král izraelský

16,29—34

Achab se žení se sidónskou princeznou Jezábelou a slouží Baalovi.

²⁹ **V třicátém osmém roce vlády judského krále Āsy se stal králem nad Izraelem^p Achab, syn Omrího. Kraloval nad Izraelem v Samaří dvacet dva roky.** ³⁰ **Dopouštěl se toho, co je zlé v Hospodinových očích, více než všichni, kdo byli před ním.** ³¹ **Bylo mu málo chodit v hříších Jarobeáma, syna Nebatova. Vzal si za ženu Jezábelu, dceru Etbaala, krále Sidónanů, a chodil sloužit Baalovi a klaněl se mu.** ³² **Postavil Baalovi oltář v Baalově domě, který vystavěl v Samaří.** ³³ **Achab také udělal^q posvátný kůl^r.^s Tím, čeho se dopouštěl, urážel Hospodina, Boha Izraele, víc než všichni izraelští králové, kteří byli před ním.**

³⁴ **V jeho dnech vystavěl Chiel Bételský Jericho. Na Abíramovi, svém prvorozeném, položil jeho základ a na Segúbovi, svém nejmladším, postavil jeho vrata podle Hospodinova slova, které ohlásil skrze Jozua, syna Núnova.**

p:p:: V druhém roce (vlády) judského krále Jóšafata, O'B. — q:q:tj. symbol bohyně Ašéry (sr 15,13); háj, O' V. — r + (Hřešil) proti své duši k vlastní záhubě, O'B.

[32] 2Kr 3,2 10,27n 11,18 [34] Joz 6,26

²⁹⁻³⁴ *Achab*, syn Omrího, vládl asi v létech 875—853. Jeho jméno je vlastně jmenná věta 'Bratr (je) Otec', a to ve smyslu '(božský) Bratr je (mi) Otcem' nebo 'Bratrem je (mi božský) Otec'. V obojím případě jak Bratrem tak Otcem je míněno božstvo. Vyjdeme-li z toho, že vlastní (kmenové) božstvo bývalo označováno jako Otec a božstvo příbuzného kmene jako Bratr, máme ve jménu Achab další doklad toho, že Omríovci nebyli izraelského původu. Proto pokládali za nutné zdůraznit jménem následníka trůnu a budoucího krále, že se hlásí ke stejnému Bohu. Otec i Bratr jsou jedno. V praxi se ovšem záhy ukázalo, že představa Boha tu byla velmi synkretistická a že se nejednou uplatňoval Baal na úkor Hospodina, zvláště po Achabově sňatku s foinickou princeznou Jezábelou. Nebylo by ovšem správné, dělat z Achaba ctitele Baalova. Jako izraelský

král uctíval přirozeně izraelského Boha, ale postupuje podobně jako kdysi Šalomoun, když staví chrám i bohu své manželky (sr vk 1Kr 11,5—8).

Sňatek s *Jezábelou* (H. Ízebel) poznamenal celou Achabovu vládu. Její otec Etbaal je patrně totožný s týrským králem Itobaalem, který byl 'knězem Ašartiným'. Nevíme, zdali tu šlo jen o titul božných králů Foinicie nebo zdali byl vskutku původně pohanským knězem a je-li tedy pravdivá zpráva Josepha Flavia, převzatá prý od Menandra z Efezu, že Itobaal nepocházel z královského rodu, ale zmocnil se vlády násilím. Byl-li knězem, mohlo by to zdůvodňovat Jezábelin zápal pro Baala či přesněji Milkarta, městské božstvo Týru. Mluví-li bible o 'králi Sidónanů', užívá jména Sidón jako označení pro celou Foinicii. Jméno Jezábel (Í-zebel) je možno vykládat různým způsobem. Sestává zřetelně ze dvou částí. Druhá část *zēbēl* označuje v hebrejštině 'božský příbytek' (1Kr 8,18 aj.; sr Zabalón, H. Zebulún, Gn 30,20), podobně i v ugaritštině a foiničtině, kde bylo i epithetem Baalovým ('Výsost'). Prvá část *í* se chápe jako zkratka z *'abí* (otec) či *'achí* (bratr), takže jméno pravděpodobně původně znělo Abízebel (= [můj] Otec je [jeho Výsost] Baal) nebo Achízebel (= [můj] Bratr je [jeho Výsost] Baal); bylo však později záměrně přetvořeno na Ízebel (= žádná Výsost); *í* je totiž v hebrejštině i ve foiničtině v některých spojeních zápornkou.

Achabova *politická koncepce* pokračuje ve stopách jeho otce Omrího. Šlo především o to zajistit si hranice na severozápadě a na jihu, a tak uvolnit síly pro boje na severovýchodě a na východě. Smír se severozápadním sousedem Foinicií potvrdil sňatek. S jižním sousedem Judou uzavírá smír a smlouvu, první od roztržení království (sr 1Kr 22,4). Smír byl zpečetěn rovněž sňatkem: Achab provdal svou dceru Atalju za Jórama, syna Jóšafatova (2Kr 8,18). Proti východním sousedům, Moábcům, naopak Achab válčí (sr 2Kr 3,4n), podobně i proti severním Aramejcům (1Kr 22,1.29—37). O jeho boji s asyrským králem Šalmaneserem III. se bible nezmiňuje. Z asyrských zápisů však víme, že se ještě s několika dalšími spojenci postavil Asyřanům na odpor v bitvě u Karkaru r. 853. Asyrský nápis o něm říká, že měl 2000 vozů a 10.000 mužů, byl tedy ze Šalmaneserových protivníků nejsilnější. I když se asyrský král chlubí vítězstvím, nerozšířil touto bitvou svou říši,

takže se zdá, že Achab a jeho spojenci asyrský nápor úspěšně odrazili. Z mimobiblických dokladů je možno usuzovat, že Achab byl schopný panovník. Přesto jej bible hodnotí negativně pro jeho náboženský postoj.

Mimořádně *odmítavé hodnocení Achaba* („více než všichni, kdo byli před ním“) našlo odezvu dokonce v židovské apokalyptice. Podle midrašů byl Achab jeden ze tří králů, kteří vládli nad celým světem. Podrobil si prý 232 králů, po potlačení jejich vzpoury se usídlil v Šomerónu. Podle mišny popíral Boha, a proto je jedním ze tří králů, kteří nebudou mít podíl na budoucím životě (Encyclopaedia judaica, heslo Achab). Také Jezábel se stala typem bezbožnice, sr Zj 2,20.

Za Achaba je *znovuvybudováno Jericho*. Záměrem příslušné zprávy je doložit, jak hrozným způsobem se za Achaba rozmohla bezbožnost, když se dokonce našel člověk, který se opovážil znovu stavět Jericho obtíženě kletbou (Joz 6,26). V pozadí však může být i historická vzpomínka na Achabovu snahu, zajistit silnou pevností východní hranici proti Moábcům. Nelze ovšem podcenit skutečnost, že archeologický průzkum někdejšího Jericha zná z doby železné jen nepatrné zbytky ze 7. století; nemohlo tedy v Achabově době (9. století) být významnějším opevněným městem (Noth).

Jméno *Chiel* je zřejmě zkratkou z Achiel, jak čte O'. V překladu znamená '(můj) Bratr je Bůh'. Je možný dvojitý výklad: buď '(mým) Bratrem je Bůh', nebo '(Božský) Bratr (je mi) Bohem'. Jméno je tedy svým rázem blízké jménu Achab. Bételským původem Chielovým je označeno buď jeho rodiště, nebo jeho náboženská, duchovní vázanost na nejvýznamnější svatyni severní říše. 'Bratrem' je snad v této souvislosti míněn Baal, božstvo uctívané kdysi kenaanským obyvatelstvem Jericha (sr vk Joz 2).

Ztráta Chielových synů se vysvětluje dvojitým způsobem. Targúm překládá: „Zabil Abírama... a Segúba“; někteří moderní vykladači v souhlase s pojetím Targúmu tvrdí, že šlo o lidské oběti vkládané do základů opevňovacích zdí. Jiný výklad podávají středověcí židovští vykladači jako Raší, kteří se domnívají, že Chielu Bůh potrestal ztrátou všech synů, od nejstaršího po nejmladšího, za bezbožnost, kterou prokázal obnovou Jericha.

c) Elijáš ohlašuje dobu sucha

17,1—16

Prorok se nejprve usazuje u potoka Kerítu a později odchází do Sarepty u Sidónu.

17 ¹ Elijáš Tišbejský z přistěhovalců ^a gileádských řekl Achabovi: „Jakože živ je Hospodin ^b, Bůh Izraele, ^c v jehož jsem službách ^c, v těchto letech nebude rosa ani déšť, leč na mé slovo.“ ² I stalo se k němu ^d slovo Hospodinovo: ³ „Jdi odtud a obrať se na východ a skryj se u potoka Kerítu proti Jordánu. ⁴ Z potoka budeš pít a přikázal jsem havranům, aby tě tam opatrovali potravou.“ ⁵ Šel tedy a učinil, jak řekl Hospodin. Usadil se u potoka Kerítu proti Jordánu. ⁶ A havrani mu přinášeli ^e chléb i maso ráno a chléb i maso večer ^e a z potoka pil. ⁷ Uplynula řada dnů a potok vyschl, protože v zemi nenastaly deště.

⁸ I stalo se k němu ^d slovo Hospodinovo: ⁹ „Vstaň a jdi do Sarepty, jež je u Sidónu, a usaď se tam. Hle, přikázal jsem tam jedné vdově, aby tě opatrovala potravou.“ ¹⁰ Vstal tedy a šel do Sarepty. Přišel ke vchodu do města, a hle, jedna vdova tam shírá dříví. Zavolal na ni: „Naber mi prosím trochu vody do nádoby, abych se napil.“ ¹¹ Když ji šla nabrat, zavolal na ni: „Vezmi pro mě prosím s sebou skývu chleba.“ ¹² ^f Řekla: „Jakože živ je Hospodin, tvůj Bůh, nemám nic upečeno ^g, mám ve džbánu jen hrst mouky a v láhvi trochu oleje. Hle, sbírám trochu dříví. Pak to půjdu připravit pro sebe a svého syna ^h. Najíme se a zemřeme.“ ¹³ Elijáš jí řekl: „Neboj se. Jdi a udělej, co jsi řekla. Jen mi z toho nejdřív připrav malý podpopelný chléb a přines mi jej. Potom připravíš jídlo pro sebe a svého syna ^h, ¹⁴ neboť toto praví Hospodin, ⁱ Bůh Izraele: »Mouka ve džbánu neubude a olej v láhvi nedojde až do dne, kdy dá Hospodin zemi déšť.«“ ¹⁵ ^f Šla a udělala, jak Elijáš řekl, a měla co jíst po mnoho dní ona i on i její dům ⁱ. ¹⁶ Mouka ve džbánu neubývala a olej v láhvi nedocházel podle slova Hospodinova, které ohlásil skrze Elijáše.

a z Tišbejců (?), O' (< *mi-tišbé* místo *mi-tóšábé*, H.). — b + Bůh zástupů, O'. — c-c dosl. před nímž stojím. — d k Elijášovi, O' (vv. 2.8). — e-e chléb ráno a maso večer, O'. — f + žena, O' (vv. 12.15). — g x T P. — h: pl, O' (vv. 12n). — i-i x O'B. — i synové, O' (sr pozn. h).

(1) 1Kr 8,35; :L 4,25 Jk 5,17 Zj 11,6 (6) :Ex 16,8,12 (9) :L 4,25n (14) :2Kr 4,2—4

Příběhy Eliášovy (1Kr 17,1 — 2Kr 2,18) zachycují neúprosný boj vyznavačů Hospodinových s ctiteli Baalovými, k němuž došlo za vlády Achabovy. Pronikání foinického vlivu vinou královny Jezabely nutně vedlo ke srážce obou táborů, z nichž izraelský nebezpečně začal podléhat kenaanskému. Dochází k prvnímu radikálnímu pokusu o očistu náboženského života severní říše. Eliáš se stává předchůdcem prorockého hnutí představovaného postavami jako je Ámos, Izajáš, Jeremjáš. Ba více ještě, Eliáš nabude časem podobu až nadlidskou a bude spolu s Mojžíšem, prostředníkem staré smlouvy, stát v doprovodu mesiášově na začátku nového věku (Mt 17,3 Mk 9,4 L 9,30).

¹ Nečekaně, bez upozornění a přípravy, se objevuje *Eliáš* a oslovuje Achaba. Eliášovo jméno je vyznavačské. Znamená '(mým) Bohem je Hospodin' a dojde potvrzení ve vrcholném okamžiku Eliášova života při vítězství na Karmelu, kdy přesvědčený lid volá: „Jen Hospodin je Bůh!“

Okolnost, že není uvedeno jméno jeho otce, zavdávala odedávna podnět k různým domněnkám. Staří rabíni poukazovali i na obdobu s Malkisedekem (sr vk Gn 14,18—20 a Žd 7,1—3). Židovská mystika viděla v Eliášovi *nadpozemskou bytost*, která v čas nebezpečí sestupuje na zemi. Jiní, zvláště církevní otcové, Eliášův rodokmen doplňovali; někteří tvrdili, že pocházel z kmene Gádova, jiní z kmene Léviova a jiní z Benjamínova. Legenda o Eliášově narození vyprávěla, že jeho otec měl vidění, v němž hochovi živícímu se plameny holdovali andělé. Pravověrní Židé dodnes věří, že Eliáš je duchovně přítomen každé obřizce; v obřizkovém dvojkrsele je mu vyhrazeno jedno, a to čestné místo po pravé straně obřezávaného.

Přízvisko *Tišbejský* se vykládá obvykle jako označení místa původu. Tišbé v Gileádu je však třeba rozeznávat od Tišbé v Galileji, odkud pocházela rodina Tobijášova (sr apokryfní knihu Tobijáš 1,2). Gileádské Tišbé se zpravidla ztotožňuje s dnešním el-Istib v Adžlúnu, kde se už ve 4. stol. po Kr. ukazovala Eliášova jeskyně (Montgomery, 293).

Praví se o něm, že byl 'z přistěhovalců gileádských'. Přistěhovalci (H. *tóšábim*) tvořili zvláštní třídu obyvatel. Na rozdíl od 'hostů' (H. *gérím*), kteří byli vybaveni jakýmiisi, byť skromnými právy, byl 'přistěhovalec' (sr Lv 25) bez domovské-

ho práva a proto zcela odkázán na ochranu starousedlíků. Nesměl se např. účastnit hodů beránka velikonočního (Ex 12,45). Pocházel tedy Eliáš z nejchudší a prakticky bezprávné třídy obyvatelstva nebo byl dokonce neizraelského původu? Pak by tu stál v jedné řadě s jerišskou Rachab a moábskou Rút. Ale je možný i jiný výklad. Hospodin říká: „Vy jste hosté a přistěhovalci u mne“ (Lv 25,23 1Pa 29,15 Ž 39,13). Eliáš je se svou neusazeností (sr Mt 8,20) příkladem abrahamovského poutnictví (sr Gn 23,4). Tím se zároveň stává vtěleným protestem proti baalovské zemité zakořeněnosti. Je-li země Hospodinova a Izrael v ní jen přistěhovalec a host, pak má o to méně co čekat úrodu, plodnost a požehnání od Baala. To vše může být jako v mnohoznačné šifře obsaženo v Eliášově přízvisku.

Obrat 'Jakože živ je Hospodin' je formulí přísahy, která vychází z *polemiky* proti přísaze vyznavačů Baalových: 'Živ je Baal' (Bronner, 71 a 74). Spojení 'Hospodin, Bůh Izraele' obsahuje připomínku smlouvy, kterou uzavřel Hospodin s Izraelem a které je nyní Izrael nevěrný. Eliáš však 'je v jeho službách', doslova 'stojí před Boží tváří', pohotový k službě, jako stojí královští služebníci před svým vládařem a očekávají jeho rozkazy. Tak se praví o lévijcích (Dt 10,8 Ž 134,1), že byli vyvoleni, aby stáli před Hospodinem k službě jemu. Sám archanděl Gabriel stojí tak před obličejem Božím (L 1,19).

Hrozba, že nebude rosa ani déšť, kterou vyhlašuje Eliáš ve jménu Hospodinově, je přímým *útokem proti Baalovi*, o němž se věřilo, že on je dárce deště, růstu a úrody. Porušený Izrael přejímal víru Kenaanců, že nad přírodou vládne Baal, a Hospodinu vyhrazoval svrchovanost jen ve správě a ochraně lidu, Izraele, tím, že pro něj vede svaté boje (Fohrer, 74n). Eliáš Baalovi disposiční právo nad deštěm upírá a svědčí o tom, že patří samojedinečnému Hospodinu. Tím znemožňuje jakékoli kompromisní současné uctívání Hospodina a Baala. Odepření deště a rosy a v důsledku toho sucha a hlad je trestem od Hospodina. Především je důsledkem hříchu Achabova. Ten trpí službu vegetačnímu bohu Baalovi, jehož každoroční obživení má zaručovat probuzení přírody. Jak o suchu, tak i jeho skončení rozhoduje sám Hospodin.

²⁻⁷ Král Achab chápe Eliášovu *věštbu jako kletbu*, kterou magicky přivolal sucho (18,17). Je pochopitelné, že se pokusí Eliáše dostihnout a donutit, aby kletbu odvolal, nebo zlomit

její moc tím, že dá Elijáše usmrtit. Ale Hospodin Elijáše ukryje (sr Jr 36,26). Eliáš tedy neutíká ani zbaběle ani svévolně, nýbrž na přímý pokyn Boží (:: Jr 26,20–24).

Pozoruhodný je *směr útěku*, totiž na východ, nikoli na jih do Judska k ostatním vyznavačům Hospodinovým. Obrací se podle Božího příkazu do málo obydleného kraje severního Zjordání, zatímco jej Achab dal hledat po všech okolních zemích (18,10).

Potok *Kerit* je v celém SZ zmíněn jen zde. Hebrejský kořen *k-r-t* znamená řezat, tvar *Kerit* je aramejské participium pasivní, tedy asi „Vříznu-tý“, tvořící zářez do krajiny. Jeho lokalizace je nejistá.

Hospodin tam proroka živí, podobně jako živil Izraele při putování pouští. Dělá to zvláštním způsobem, *pomocí havranů*. Jindy havranů používá jako nástrojů svého trestu (Př. 30,17 Iz 34,11). Představa, že havrani živili člověka, působila vykladačům potíže, vždyť jde o ptáky nečisté (Lv 11,15 Dt 14,14; hebrejský výraz *oreb* zahrnuje i vrány a krkavce). Už středověký židovský učenec Kimchi chápal 'havraný' jako vlastní jméno kmene, který Elijáše opatroval (sr Sd 7,25). Jiní pak s nepatrnou úpravou samohlásek dospěli k Arabům (souhlásky jsou stejné) apod. Biblické podání však chce zřejmě zdůraznit jedinečnost Božího zásahu proti všemu lidskému očekávání.

Ve v. 6 zachovala *Septuaginta* poněkud odlišné znění, podle něhož dostával Eliáš ráno chléb a večer maso. Je to zřejmě nářezka na Ex 16, 8,12: Ráno padala mana, večer přilétaly křepelky. Eliášův pobyt u Keritu je obdobou pobytu Izraele na poušti.

Hospodinovo slovo se naplnilo: *nedostavil se déšť*, nastalo období dešťů. I potok vyschl. Hospodin nachází prorokovi jiný úkryt.

^{8–16} V *Sareptě* byl Eliáš na půdě foinické, mimo pravomoc Achabovu. Foinicie byla ovšem Achabovým spojencem a vlastní Jezábelinou, ale Eliáš má svou přítomností dosvědčit Hospodinovu svrchovanost i na půdě Foinicie, v zemi Baalově.

Jméno *Sarepta* je pravděpodobně odvozeno od slovesa 'barvití', akkadsky *garāpu*. Foinické barvířství, zvláště výroba nachu a purpuru, byla ve starověku proslulá. Biblická *Sarepta* je totožná s dnešním Sarafendem, asi 15 km jižně od Sidónu. Dnes je v rozvalinách; ukazují se tam i zbytky Eliášova kostela. Nářezku na tento příběh najdeme též v L 4,26.

O Elijáše pečuje jedna *vdova*. Vdovy podobně jako sirotci byly podle Mojžíšova zákona pod zvláštní Boží ochranou (Ž 68,6 Př 15,25). I o tuto pohanskou vdovu pečuje tím, že jí přiděluje službu, a tím ji zachraňuje.

Eliáš zastihuje ženu ve chvíli, kdy *sbírala dříví*. Jelikož se v Orientě jako topiva zpravidla užívá sušeného zvířecího trusu (sr Ez 4,15), není vyloučeno, že žena sbírala dříví k nějaké oběti (sr Jr 7,18, též Nu 15,32–36). Chtěla patrně obětováním toho posledního, co ještě měla, obměkčit Baala nebes, aby se nad zemí slitoval a seslal déšť. Do toho přichází Eliáš a svou žádostí překazí ženě její úmysl. Současně ji však přivede k poznání, že žádný Baal, nýbrž jediný Hospodin je schopen pomoci.

Žádost o vodu je na Východě běžná; pocestný totiž nemá okov, kterým by nabral vodu z hluboké studny či cisterny (J 4,11 Gn 24,17). Zdá se, že Eliáš nosil s sebou misku jako později žebraví mniši. Snad jen do ní směl přijímat nápoj, aby se kulticky neznečistil dotykem nádob, které sloužily případně pohanským úkonům. Zato prorokova *žádost o pokrm* je neobvyklá. Očekává od pohanské ženy skývu chleba, tedy pohostinství. Neobvyklé je též, že se žena v odpovědi dovolává Hospodina. Jistě poznala, že Eliáš je Izraelec, ať už podle oděvu nebo podle řeči. Její slova nejsou pouhou zdvořilostí k cizinci. Při všem, co je Eliášovi svaté, má prorok uvěřit, že nemá, čím by ho pohostila.

Eliáš odpovídá: „Neboj se.“ Je to výzva, která uvádí často Boží oslovení (sr Gn 15,1 21,17 26,24 Iz 41,13 43,15 44,2 Mk 5,36). Pak žádá vdovu, aby *nejdřív* upekla jemu popel-ný chléb, ačkoli poukázala na to, že to, co má, sotva postačí jí a jejímu synovi. Důležité je tu slůvko 'nejdřív'. Jím zkouší Eliáš vdovinu víru. A žena prorokovi uvěřila.

Motiv *neubývajcí potraviny* připomíná dar many na poušti (Ex 16), která se přestala objevovat teprve tehdy, když Izrael vešel do zaslíbené země (Joz 5,12). Je proto i znakem rajskeho stavu a budoucího, očekávaného mesiášského věku, zpřítomněného někdy v konkrétních situacích životních (sr 2Kr 4,1–7.42–44 Ž 104,27n).

Vdova *uposlechla*, dala přednost skutku milosrdenství před strachem o sebe a o své dítě; a zaslíbení se splnilo. Hospodin se prokázal jako milosrdný živitel.

d) Eliáš křísí vdovina syna

17,17—24

Hospodin vyslychá Eliáše a vrací dítěti život.

¹⁷ Po těchto událostech onemocněl syn té ženy, paní domu. V nemoci se mu přitížilo, ba již přestal dýchat. ¹⁸ Tu řekla Eliášovi: „Co ti bylo do mých věcí, muži Boží? Přišel jsi ke mně, abys mi připomněl mou nepravost a mému synu přivodil smrt? ¹⁹ ^k On jí řekl ^k: „Dej mi svého syna!“ Vzal jí ho z klína, vynesl jej do pokojíka na střeše, kde bydlel, a položil ho na své lože. ²⁰ Pak volal ^l k Hospodinu: „Hospodine, můj Bože^l, cožpak i té vdově, u které jsem hostem, způsobíš zlo a přivodíš jejímu synu smrt?“ ²¹ Třikrát ^m se nad dítětem sklonil ^m a volal k Hospodinu: „Hospodine, můj Bože, ať se prosím vrátí ^m do tohoto dítěte život!“ ²² ⁿ Hospodin Eliášův hlas vyslyšel, do dítěte se navrátil život a ožilo ⁿ. ²³ Eliáš dítě vzal, snesl je z pokojíka na střeše do domu, dal je jeho matce a řekl: „Pohleď, tvůj syn je živ.“ ²⁴ Žena Eliášovi odpověděla: „Nyní jsem poznala, že jsi muž Boží a že slovo Hospodinovo v tvých ústech je pravdivé.“

^{k-k} Eliáš řekl ženě, O'. — ^{l-l} Eliáš: „Běda mně, Hospodine...“, O'. — ^{m-m} dechl na dítě, O'. — ⁿ⁻ⁿ I stalo se, že dítě vykřiklo, O' [řecky: *aneboěsen* snad místo *anebiōsen* = ožilo].

[17] : 2Kr 4,8—37 [21] : 2Kr 4,34 Sk 20,10 [23] : L 7,15 Žd 11,35

^{17—24} Ztráta dítěte je pro vdovu zvláště bolestná. Vyčítavý výkřik ženy připomíná úzkostné zvolání nečistých duchů před Ježíšem (L 4,34 8,28), jako by se na ni Eliášovou přítomností soustředila Hospodinova pozornost natolik, že si připomněl její hříchy a potrestal ji tímto způsobem.

Eliáš se pouští do zápasu o *víru vdovy*. Nejprve si vyžádá mrtvé dítě. Bere je z matčina klína, odnáší mrtvé dítě do pokojíku, kde bydlil, a klade je na své lůžko. Eliášovo jednání připomíná událost z 2Kr 4,32—35. V pohledu Zákona Mojžíšova je to počínání povážlivé, protože podle něho dotyk mrtvoly znečišťuje. Eliáš jako by toho nedbal. Ne snad proto, že by jako muž Boží byl nadán takovou silou, že přemáhá i mocnosti

smrti. Modlitba, která provází Eliášovo konání, dokládá zřejmě, že nejde o to, aby se ukázala nadpřirozená moc Eliášova, ale o to, aby zasáhl sám Hospodin. Eliáš spočívá svým tělem na těle mrtvého chlapce a spojuje své tělo s tělem mrtvého chlapce v jakoby 'magickou' jednotu a nechává do něho proudit svou životní sílu (Fohrer, 10). Nejde však o magii, 'magická' je jenom forma. Eliášův čin patří mezi symbolické úkony prorocké, jimiž byla zvěstována Boží stvořitelská a spasitelská moc.

Septuaginta místo 'sklonil se' čte 'dechl (na dítě)'; tím připomíná situaci při stvoření člověka (Gn 2,7) a naznačuje, že je to Hospodinova stvořitelská moc, která dítě obživuje.

V. 22 je v *Septuagintě* silně zkrácen. Zní: „I stalo se a dítě vykřiklo.“ Podstatné je, že Hospodin vyslyšel, že jde o Boží dílo, o doklad jeho moci. Jen Bůh může nejen usmrtit, nýbrž i obživit (Dt 32,39 1S 2,6).

Eliáš zvěstuje svým činem, že Hospodin je *vítěz nad smrtí*. Proto i kruté sucho má být přijímáno jako dočasný trest, po jehož dovršení se opět otevrou proudy života. Matka odpovídá vyznáním. Její slova: „Nyní jsem poznala“ jsou uvozovací formulí vyznání (sr Joz 2,9 Sd 17,13 Ž 135,5); ze sareptské vdovy, z pohanky, se stává vyznavačka Hospodinova, která svým vyznáním prolamuje dosud nedotčené hranice Baalova panství a zároveň je vtěleným zaslíbením budoucího obrácení pohanů (Sk 28,28), podobně jako později Aramejec Naamán (2Kr 5).

e) Eliášův zápas na Karmelu

18,1—46

Eliáš vítězí nad kněžími Baalovými a dokazuje, že jen Hospodin je Bohem.

18 ¹ Po mnoha dnech, třetího roku, se stalo slovo Hospodinovo k Eliášovi: „Jdi a ukaž se Achabovi, chci dát zemi déšť.“

² Eliáš tedy šel, aby se ukázal Achabovi. V Samaří se rozmohl hlad. ³ Achab si zavolal Obadjáše, správce domu. Obadjáš se velice bál Hospodina. ⁴ Když dala Jezábel vyhladit Hospodinovy proroky, ujal se Obadjáš sta^a proroků, schoval je po padesáti mužích v jeskyni a opatroval je chlebem a vodou. ⁵ Achab Obadjášovi řekl: „Jdi^b ke všem vodním pramenům a ke všem potokům v zemi; snad se najde tráva, abychom užívali koně a mezky a nemuseli porážet dobytek.“ ⁶ Rozdělili si zemi^c, aby ji prošli. Achab šel sám jednou cestou a Obadjáš šel sám jinou cestou.

⁷ Když byl Obadjáš na cestě, hle, Eliáš mu jde vstříc. Obadjáš^d ho zpozoroval^d, padl na tvář a zvolal: „Jsi to ty, Elijáši, můj pane?“ ⁸ Odvětil mu^e: „Jsem. Jdi a vyříd' svému pánu: Je zde Eliáš.“ ⁹ Obadjáš^f řekl: „Čím jsem zhřešil, že vydáváš svého služebníka do rukou Achabovi, aby mě usmrtil?“ ¹⁰ Jakože živ je Hospodin, tvůj Bůh, není pronároda ani království, kam by můj pán nebyl poslal, aby tě vyhledal. Když řekli: „Není tady«, ⁸ museli v tom^g království^h nebo pronárodu^h odpřísáhnout^g, že tě nenašli. ¹¹ A ty nyní říkáš: »Jdi a vyříd' svému pánu: Je zde Eliáš.« ¹² Stane se, že já od tebe odejdu a Hospodinův duch tě odnese nevím kam. Já to půjdu oznámit Achabovi, on tě nenajde a zabije mě. Tvůj služebník se přece od mládí bojí Hospodina. ¹³ Což mému pánu nebylo oznámeno, co jsem udělal, když Jezábel vraždila Hospodinovy proroky? Sto mužů z Hospodinových proroků jsem schoval po padesáti mužích v jeskyni a opatroval je chlebem a vodou. ¹⁴ A ty nyní říkáš: »Jdi a vyříd' svému pánu: Je zde Eliáš.« Vždyť mě zabije!“

¹⁵ Eliáš mu řekl: „Jakože živ je Hospodin zástupů, ^{ch} v jehož jsem službách^{ch}, že se dnes před ním ukážu.“ ¹⁶ Obadjáš šel tedy naproti Achabovi a oznámil mu to. Achabⁱ šel Eliášovi naproti.

¹⁷ Když Achab uviděl Eliášeⁱ, řekl mu^k: „Jsi to ty, jenž uvádíš do zkázy Izraele?“ ¹⁸ Ten^e odpověděl: „Izraele neuvádím do zkázy já, ale ty a dům tvého otce tím, že opouštíte^l Hospodinova přikázání^l a ty že chodíš za baaly. ¹⁹ Ale nyní zaříd', ať se ke mně shromáždí na horu Karmel celý Izrael i čtyři sta padesát Baalových proroků a čtyři sta proroků Ašéřiných, kteří jedí u stolu s Jezábelou.“

²⁰ Achab tedy obeslal všechny Izraelce a shromáždil pro-

roky na horu Karmel. ²¹ Tu přistoupil Eliáš ke všemu lidu a řekl^e: „Jak dlouho budete poskakovat na obě strany? Je-li Hospodin Bohem, následujte ho; jestliže Baal, jděte za ním!“ Lid mu neodpověděl ani slovo. ²² Eliáš dále řekl lidu: „Jako Hospodinův prorok zbývám už sám, ale Baalových proroků je čtyři sta padesát^m. ²³ Ať nám dají dva býky. Oni ať si vyberou jednoho býka, ať ho rozsekají na kusyⁿ a položí na dřívíⁿ, ale oheň ať nezakládají. Já udělám totéž s druhým býkem: ^o dám ho na dříví^o, ale oheň nezaložím. ²⁴ Vzávejte pak jména svých bohů a já budu vzývat jméno Hospodinovo^p. Bůh, který odpoví ohněm, ten je Bůh.“ Všechn lid odpověděl: „To je správná řeč.“ ²⁵ Eliáš vyzval Baalovy proroky: „Vyberte si jednoho býka a připravte ho první, protože vás je víc. ^q Potom vzávejte jména svých bohů, ale oheň nezakládejte^q!“ ²⁶ Vzali tedy býka, kterého jim dal, připravili ho a od rána až do poledne vzývali Baalovo jméno: „Baale, ^r odpověz nám^r!“ Neozval se však nikdo, nikdo neodpověděl. A poskakovali u zhotoveného oltáře. ²⁷ V poledne se jim Eliáš^z začal posmívat: „Volejte co nejhlasitěji, vždyť je to bůh! Třeba je zamyslen nebo má nucení anebo odcestoval. Snad spí, ať se probudí!“ ²⁸ Oni volali co nejhlasitěji a zasazovali si podle svého obyčeje rány meči a oštěpy, až je polévala krev. ²⁹ Minulo poledne a oni ještě pokřikovali^s až do chvíle, kdy se přináší obětní dar. ^s Neozval se však nikdo, nikdo neodpověděl, nikdo tomu nevěnoval pozornost^s.

³⁰ Tu řekl Eliáš všemu lidu: „Přistupte ke mně!“ Všechn lid k němu přistoupil^t a on opravil pobořený oltář Hospodinův^t. ³¹ Vzal dvanáct kamenů podle počtu kmenů synů Jakoba, k němuž se stalo slovo Hospodinovo, že se bude jmenovat Izrael. ³² Z kamenů vybudoval oltář ve jménu Hospodinově a kolem oltáře vymezil příkopem prostor pro vysetí dvou měr zrní. ³³ Pak narovnal dříví^u, rozsekal býka na kusy a položil na dříví^v. ³⁴ Nato řekl: „Naplňte čtyři džbány vodou a vylijte ji na zápalnou oběť a na dříví.“ Potom řekl: „Udělejte to ještě jednou.“ Oni to udělali. Znovu řekl: „Udělejte to potřetí!“ Udělali to tedy potřetí. ³⁵ Voda tekla okolo oltáře a naplnila i příkop. ³⁶ Nastal čas, kdy se přináší obětní dar. Prorok Eliáš přistoupil a řekl: „Hospodine, Bože Abrahamův, Izákův a Izraelův, ať se dnes pozná, že ty jsi Bůh v Izraeli a já tvůj služebník a že jsem učinil všechny tyto věci podle tvého slova. ³⁷ Odpověz mi, Hospodine! Odpověz mi, ať pozná tento lid, že ty, Hos-

podine, jsi Bůh. Ty sám obrať jejich srdce zpět k sobě.“
³⁸ I spadl Hospodinův^w oheň a pozřel zápalnou obět i dříví, kameny i prstí, a vodu z příkopu vypil. ³⁹ Když to všechen lid spatřil, padli na tvář a volali: „Jen Hospodin je Bůh! Jen Hospodin je Bůh!“ ⁴⁰ Elijáš jim^x poručil: „Pochyťte Baalovy proroky! Nikdo z nich ať neunikne!“ Když je pochytali, zavedl je Elijáš dolů k potoku Kísonu a tam je pobil.

⁴¹ Poté řekl Elijáš Achabovi: „Vystup vzhůru, jez a pij. Je slyšet hukot deště!“ ⁴² Achab tedy vystoupil vzhůru, aby jedl a pil. Elijáš mezitím vystoupil na vrchol^y Karmelu, sehnul se k zemi a vtiskl si tvář mezi kolena. ⁴³ Pak řekl svému mládenci: „Vystup a pohled směrem k moři.“ On vystoupil, pohleděl a řekl: „Nic tam není.“ Elijáš pravil: „Opakuj to sedmkrát.“ ⁴⁴ Když to bylo posedmé, řekl: „Hle, ^z z moře vystupuje ^ž mráček malý jako lidská dlaň.“ Elijáš mu řekl: „Vystup vzhůru a vyříd Achabovi: »Zapráhni a jed' dolů, ať tě nestihne déšť!«“ ⁴⁵ A vtom už k tomu došlo. Nebe se zachmuřilo, vítr přihnul mraky a spustil se silný déšť. Achab dal zapráhnout^á a jel do Jizreelu. ⁴⁶ Hospodinova ruka byla s Elijášem. Podkasal si bedra a běžel před Achabem, až doběhl do Jizreelu.

a + mužů, O'. — b Nuže, projděme, O'. — c cestu, O' P. — d-si pospíšil, O'. — e + Elijáš, O' (vv. 8.18.21). — f též O' P. — g-g + :: spálil..., O'. — h-h a jeho krajiny, O'. — ch-ch sr k. 17 pozn. c-c. — i + si pospíšil a, O'. — i-i × O'A. — k Elijášovi, O'. — l-l Hospodina, svého Boha, O'. — m + a proroků hájů (= Ašéřiných) čtyři sta, O'. — n-n × O'A. — o-o × O' (jen s asteriskem). — p + svého Boha, O' P. — q-q × P. — r-r vyslyš nás, O'. — ř + Tišbejský, O'. — s-s Prorokovi, dokud nenastal večer, O'. — š-š Tu řekl Elijáš Tišbejský těm prorokům ohavnosti: „Postavte se teď stranou a já budu obětovat svou obět.“ I postavili se stranou a odstoupili, O'. — t-t přeřazuje O'B za v. 32a. — u + na oltář, který udělal, O'. — v + a narovnal na oltář, O'. — w od Hospodina z nebe, O'. — x lidu, O'. — y × O'. — z + I vrátil se mládenec sedmkrát, O'. — ž-ž vodu přináší, O' (< ma'aleť májim místo 'ólā mi-jām, H.). — á :: se dal do pláče, O' (< va-jebke místo va-jirkab, H.).

[17] : Jr 38,4 [18n] 1Kr 16,31—33 [21] : Joz 24,15 Mt 6,24 [24] : Gn 15,17 [29] Nu 28,4n [31] Ex 24,4 Joz 4,3—5; Gn 32,29 35,10 [36] : Ex 3,6 Mt 22,32 [38] : Lv 9,24 Sd 6,21 [40] Ex 22,19 Dt 13,6—9 [41—45] : Jk 5,18

1—2^a Občasná období sucha máme pro oblast syrsko-palestinskou doložena z nejrůznějších dob. O jednom se zmiňuje

i Josephus Flavius za týrského krále Itobaala, současníka Achabova (Ant. VIII. 13,2).

Hospodinův příkaz Elijášovi: „Jdi a ukaž se“ naznačuje, že úkolem svědka je nejen vyřídít slovo, nýbrž sám osobně vystoupit jako jeho ručitel, a to i tehdy, když mu to přináší velké nebezpečí, ba přímo bytostné ohrožení. Elijáš jde, i když je to podle lidského odhadu cesta do záhuby. Pravým svědkem je ovšem teprve ten, komu záleží na poselství víc nežli na sobě samém. V tom se Elijáš osvědčuje jako předchůdce toho, který šel bez zdráhání cestou poslušné sebeoběti až na kříž.

^{2b—6} Bible zdůrazňuje, že krutý hlad postihl především Samaří. Dolehl zvláštní silou na kenaanské činitele Baala, boha deště a úrody. Podobně kdysi na Egypt, říši Slunce, dolehla tma (Ex 10,22n).

Stísněný Achab se odhodlává k jednání. Nejprve si zavolá správce domu Obadjáše. Byl to přední rádce králův a patrně i jeho zástupce v Jizreelu nad izraelskou částí říše (Alt). Obadjáš se od Achaba lišil především bázni Boží. Trval v Boží bázni bez ohledu na protivensství a nebezpečí, které takový postoj s sebou přinášel. Dokázal to dokonce skutkem, když zachránil a ukryl Hospodinovy proroky. Jezabel neusilovala jen o hlavu Eliášovu, ale o hlavu všech proroků, kteří brali Hospodinovu čest a svrchovanost vážně a tak byli nebezpečím pro jejího Baala i její nábožensko-politickou koncepci (1Kr 19,10.14 sr Neh 9,26 Mt 23,37 Zj 17,6). Povoláním Obadjáše chtěl si Achab zajistit přízeň Hospodinovu a docílit, aby do životně důležitého jednání byly zapojeny obě složky království, kenaanská i izraelská.

Achabův příkaz zní, obejít všechny prameny a všechny potoky a vyhledat trávu, které bylo potřebí především pro koně a mezky, tahouny válečných vozů a jízdní zvířata. Sucho ohrožovalo Achabovu vojenskou moc. Achabova výčitka, že Elijáš přivolává na Izrael neštěstí (v. 17), má snad právě toto konkrétní pozadí. Teprve na druhém místě mluví Achab o dobytku, tedy o ostatních domácích zvířatech, na nichž je pochopitelně lidský život závislý tělesně (pokrm) i duchovně (oběti).

Slůvko 'sám' (6) dělá vykladačům nemalé potíže. Nebylo myslitelné, aby se král vydal na dlouhou cestu bez doprovodu. Mimo to zůstává další problém: proč nevyslal Achab posly, čím více, tím lépe. Všecko se má ovšem jinak, jde-li v oné 'pouti'

o počínání náboženské, bohoslužebné, o pouť, jejímž cílem by bylo získat věštbu, kde najít vodu nebo co vůbec dělat. Na takovou pouť se musil vydat král osobně a třeba i v osamocení. Achab jde jednou cestou, Obadjáš druhou. První počítá s pomocí Baalovou, druhý s Hospodinovou. Achab vyjde naprázdno, Obadjáš dostane místo hledaného a očekávaného orákula neočekávané slovo a neočekávaný úkol.

^{7–16} Obadjáš se setkává s Eliášem. Padá na tvář na projev nejvyšší úcty, jaká se prokazovala jen Bohu (Gn 18,2) či králi (1S 25,23). Uctivě jej oslovuje „můj pane“ (sr Gn 18,12 44,16.20 Nu 12,11). Zdráhá se však splnit Eliášův příkaz jít se vzkazem k Achabovi, protože se bojí, že Eliáš mezitím zmizí a že ho rozlíčený král zabije. Poukazuje na to, co pro Hospodinovu věc už udělal, jako by ukrytí proroků ho mohlo chránit před dalšími Božími nároky. Teprve Eliášovo ujištění Obadjáše přiměje k tomu, aby šel Achabovi vyřídit uložený vzkaz.

Zpráva, že Achab vyšel Eliášovi naproti, napovídá, že se setkali na místě, které určil Eliáš.

^{17–19} Achab obviňuje Eliáše, že svými kouzly přivolal na Izraele neštěstí. Podle achabovské víry může člověk ovlivnit Boha či božstvo, ví-li jak na to.

Eliášův výklad je přesně opačný. Hospodinu nelze vnutit vlastní vůli. Prorok nečaruje, nýbrž jen vyřizuje Boží vůli. Sucho je Boží soud a trest. Soud přivolává Achab svými hříchy na sebe i na celý národ. Podle tohoto pojetí znamená víra v Hospodina osvobozující vědomí, že člověk není vydán žádné-mu mrtvému mechanismu, ať magickému, či přírodnímu nebo dějinnému, nýbrž je v rukou Božích.

Zdá se nelogické, že Achab nedal Eliáše ihned popravít. Zabránila tomu Eliášova nabídka Božího soudu čili ordálu. Takový soud je zároveň věštba, která ukáže, kdo má pravdu, čímž nárok je oprávněný. Boží soud je neodvolatelné rozhodnutí. Eliáš dává v sázku všechno; vydává se do nebezpečí horšího, nežli je královský soud, že totiž, prohraje-li, ztratí nejen život, ale i nárok na pravdu, tedy mučednickou korunu, a bude utracen ne jako nevinný mučedník, ale jako zločinec a lhář.

Jevištěm ordálu má být Karmel, posvátné místo ctitelů Baalových, aby tím mocněji vynikla svrchovanost Hospodinova, až bude Baal potřen na svém vlastním území. Karmel je pohoří 20 km dlouhé a 550 m vysoké, vybíhající od Středoze-mního

moře k jihovýchodu. Pohanská svatyně tu stála ještě v době římské; obětoval v ní i římský císař Vespasián.

^{20–29} Achab svolal všechny lid. Eliáš se na Izraele obrací výtka: „Jak dlouho budete poskakovat na obě strany?“ Výrazem „poskakování“ se dále označuje rituální tanec k počtě Baalovi. Eliáš tedy lidu vytýká obojakost, že se chce opírat o Baala i o Hospodina a ctít je oba zároveň. Lid je výtka usvědčen, nemá co říci ke své obhajobě.

Eliáš stojí jediný proti čtyřem stům padesáti prorokům Baalovým. Pravda však nezávisí na množství (sr 2Pa 14,10 [= 11 K]). Obě strany předloží svou při svému božstvu. Obětní zvíře muselo být přirozeně bezvadné, jinak bylo nebezpečí, že oběť nebude přijata a zůstane neúčinná (sr Lv 1,3 22,20–25). Eliáš dává svým protivníkům vybrat z obou býků, které lid přivedl, aby předešel možné výtce, že si ponechal sám pravé, božstvu přijatelné zvíře. Avšak další průběh ukáže, že ani výběr býka, ani přednost v úkonech Baalovým prorokům nepomůže. Marně vzývali svého boha, marně se snažili proléváním vlastní krve přimět jej k darování deště, marně křepčili kolem oltáře, až upadali do extáze.

Jejich „poskakování“ je označeno slovesem *p-s-ch* v intenzivu (pielu). Řecký romanopisec Héliodóros popisuje slavnost týrských námořníků na počest Héraklova, tedy Baalovu. Po hostině se tančí syrským způsobem: tanečníci vyskakují a upadají do pokleku.

Starověcí autoři dokládají, že *sebezraňování* bylo častým zjevem především v přírodních kultech, zvláště v kultu bohyně Kybélé v Malé Asii. Lukiános vypráví, že Kybélii kněží, zvaní gallové, si dělali zářezy na pažích a nabízeli si navzájem záda k bičování. Podobné sebezraňování se vyskytuje dodnes u dervišů (sr i středověké flagelanty). Proti takovým úkonům míří i zákaz sebezraňování v Lv 19,28 21,5 Dt 14,1 (sr vk Za 13,6).

Eliáš se baalovým prorokům posmívá. *Posměšek* je už v tom, že jim vlastně radí, co dělat, aby svého boha přiměli k zásahu. Jeho výroky ovšem nejsou náhodné, nýbrž obsahují zřetelné narážky na baalovský mýtus. Eliáš jim předkládá několik možností, proč se jejich bůh neozývá:

1. je zamyšlen (H. *s-j-ch*): Týrský Baal byl nazýván „filosof“. Připisoval se mu vynález purpuru, lodí atd.

2. *má nucení* (H. *š-j-g*): Už targúm a po něm středověcí židovští vykladači pojímali příslušný výraz jako eufemismus pro tělesnou potřebu. Jiní vykladači (také K) předpokládají, že se Baal zabývá svými záležitostmi a na své ctitele nemá čas.
3. *odcestoval*: Podle foinického bájesloví si Baal udělal kdysi cestu do Lýbie. Jindy doprovázel foinické námořníky na jejich zámořských plavbách. Podle Elijáše Baal tedy svým ctitelům ujel do zámoří.
4. *spí*, ať se probudí: Ve starém Egyptě byli bozi buzeni každého rána hymnem, kde se opakovalo „procitni v pokoji“. Zvyk trval ještě za římské doby a je dosvědčen Porphyriem. Kněz, stojící na prahu svatyně, probouzí boha tím, že jej oslovuje. Slůvko 'spí' je zde však velmi pravděpodobně narážkou na báji, podle níž Baal na konci vegetačního období odumírá zároveň s vegetací a před začátkem nového období musí být znovu probuzen a obživen, aby se pak ukázal jako všeoplodnitel přírody a dárce úrody. Posměšek Elijášův máří hluboko: Baal je bohem mrtvým, který musí být oživován člověkem, a to ještě neúspěšně, kdežto Hospodin je Bůh živý, který nespí (Ž 121,4) ani neumírá, ale sám život dává.

O *neúspěchu baalovců* rozhodne poledne. Měl-li Baal přinést plodivost přírodě, musil to učinit v příslušné roční době, na podzim, na začátku doby dešťů. V mýtickém myšlení je obrazem roku den (sr Ez 4,5). Proto musí baalovci oživit a přivolat svého boha do poledne, které odpovídalo vrcholu vegetačního období. Později ubývá přírodních sil a vše je prohráno. V zoufalství nad neúspěchem proroci prodlužují své úsilí až do chvíle, kdy Izraelci přinášeli Hospodinu obětní dar. Byla to devátá hodina denní (Sk 3,1) neboli třetí odpoledne (sr Josephus Flavius, Ant. XIV. 4,3). Na rozdíl od Baala může být Hospodinu obětováno kdykoli, vždyť on je pánem nejen dne, nýbrž i noci (sr vk Gn 1,4n). — Baal zůstal bezmocný. Zdůrazňuje to trojí výpověď: 'nikdo se neozval, nikdo neodpověděl, nikdo nevěnoval pozornost' ničemu z toho, co proroci podnikali.

³⁰⁻³⁵ Elijáš začíná výzvou: „Přistupte ke mně!“ tedy: odstupte od Baala. Lid uposlechne, protože Baalovi došla doba; v této hodině už od něho nelze nic čekat. Teprve nyní Elijáš opravuje, doslova 'uzdravuje' oltář. Je otázka, zdali si to mohl

před prohrou baalovců dovolit, když způsob, jakým oltář, opravil, zdůrazňoval *celistvost Izraele* (dvanáct pokolení). Dvanáctka je zde symbolem úplnosti a nedotčenosti Izraele, a tím i eschatologického výhledu ke konečné obnově Izraele.

Při 'uzdravení oltáře' šlo patrně především o doplnění kamenů do počtu izraelské *dvanáctky*, jako manifestace nezrušitelné sounáležitosti celku Izraele. Námitka, že dvanáctka se do severního království nehodí, neobstojí. Právě naopak měla dvanáctka na severu výrazně vyznačkový, polemický ráz. Dvanáctka je nebeské číslo (obrazy zvířetníku) a označuje uzavřený celek, v daném případě celek lidu Božího, jehož je severní Izrael nedílnou součástí. V pozadí je patrně vzpomínka na obdobné symbolické akty z minulosti (sr Ex 24,4, též Joz 4,3.4.20).

Zmínka o *strouze okolo oltáře* a o jejich rozměrech je značně neprůhledná. Z textu není jasné, zda vyhloubení strouhy souvisí s nějakými dosud neznámými rity při zasvěcování oltáře či má nějaký jiný, skrytý symbolický význam. Zvláště záhadné je vymezení prostoru kolem oltáře. Podle středověkého židovského vykladače Rašího šlo o obdélník 100 × 50 loket jako byl dvůr stanu setkávání (Ex 38,9—13).

Také další verše jsou velice nesnadné. Vykladači se různí v názoru, *proč dal Elijáš polít* hotovou obětní hranici vodou. Vyskytly se i výklady tak fantastické, že je možno je bez diskuse odmítnout, např. že Elijáš užil nafty, kterou slunce vznítilo (Hitzig, Kenneth ap.), nebo že vložil do hranice látku (sodík, fosfor), která se stykem s vodou vznítila (Saintyves) apod. Naplnění příkopu vodou souvisí nejspíše s dávnými obřady napodobivé magie. Obětuje se poslední voda na znamení víry, že Hospodin jako dárce vláhy (sr Ž 65,10) se smiluje a sešle dešť. I v Jeruzalémě se o novoročních slavnostech nosila voda od Gichónského pramene a vylévala u paty oltáře na připomínku, jak 'duch Boží se vznášel nad vodami' (Gn 1,2, sr Bič II., 162).

³⁶⁻⁴⁰ Elijášova *modlitba* začíná připomenutím jmen prarodců, a tím i smlouvy, kterou s nimi Hospodin kdysi uzavřel. Na prvním místě je prosba o to, 'aby se poznalo' (sr vk 17,24), že Hospodin a nikoli Baal je Bohem Izraele a že Elijáš není samozvanec, nýbrž Boží služebník.

Lid, který všechno vidí, padá na tvář. Vyznavačský výkřik lidu souzní s Elijášovým jménem. *Vyznání*, že „jen Hospodin

je Bůh“, se v různých obměnách vrací ve SZ častěji (Dt 4,35 1Kr 8,60 Jr 10,10 Iz 45,5). Opakování výroku ukazuje jistotu poznání. Elijášův rozkaz pochyťat Baalovy proroky je naplněním ordálu. Zároveň jde o naplnění Zákona, který přikazuje usmrtit proroka, odvracejícího lid od Hospodina (Dt 13,6 [= 5 K] 18,20). Poprava se koná u potoka Kíšonu asi proto, že právě tam se konala baalovská modloslužba.

^{41–46} Elijáš potom *vyzve Achaba k jídlu*. Kraličtí k tomu poznamenávají: „Nebo celý den až do večera tam ztrávili, a při tak hrozném a divném divadle podobné, že i na jídlo zapomenuli“ (Kv). Pravděpodobně šlo o výzvu k ukončení půstu, který asi byl v době sucha vyhlášen (sr 21,9 2Pa 20,3 Ezd 8,21 Est 4,3 aj.). Elijáš vybízí Achaba k radostnému hodu díkyčinění (sr Kaz 9,7) za to, že se Hospodin prokázal jako vítěz. Zatímco Achab vystupuje k jídlu, Elijáš vystupuje k modlitbě. Elijášův modlitební postoj je neobvyklý; nejspíše šlo o výraz extatického soustředění.

Elijáš setrvává ve svém zvláštním postoji dlouho bez hnutí. Sedmeré vrácení jeho služebníka připomíná číslo plnosti a zároveň motiv trpělivosti (Mt 18,21n). Když se dostavilo *očekávané znamení*, Achab, varován Elijášem, ujíždí před deštěm, a to nikoli do Samari, nýbrž do Jizreelu.

f) Elijáš na Chorébu

19,1—18

Hospodin zastavuje Elijáše na útěku před královnou Jezábelou, zjevuje se mu a pověřuje ho novými úkoly.

19 ¹ Achab oznámil Jezábele^a vše, co udělal Elijáš, že pobil všechny Baalovy proroky mečem. ² Jezábel poslala k Elijášovi posla se slovy: „^b Ať mě bohové ztrestají, jestliže zítra v týž čas nenaložím s tebou, jako ty jsi naložil s nimi!“ ³ Když to Elijáš^c zjistil^d, vstal a odešel, aby si zachránil život. Přišel do Beer-šeby v Judsku a tam zanechal svého mládence. ⁴ Sám šel den cesty pouští, až přišel k jednomu trnitému keři a usedl pod ním; přál si umřít. Řekl: „Už dost, Hospodine, vezmi si

můj život, vždyť nejsem lepší než moji otcové.“ ⁵ Pak pod tím keřem ulehl a usnul. Tu se ho dotkl anděl a řekl mu: „Vstaň a jez!“ ⁶ Vzhlédl, a hle, v hlavách podpopelný chléb pečený na žhavých kamenech a láhev vody. Pojedl, napil se a opět ulehl. ⁷ Hospodinův anděl se ho však dotkl podruhé a řekl: „Vstaň a jez, máš před sebou dlouhou cestu!“ ⁸ Vstal, pojedl, napil se a šel v síle onoho pokrmu čtyřicet dní a čtyřicet nocí až k Boží^f hoře Chorébu. ⁹ Tam vešel do jeskyně a v ní přenocoval. Tu k němu zaznělo slovo Hospodinovo. Bůh mu řekl: „Co tu chceš, Elijáši?“ ¹⁰ Odpověděl: „Velice jsem horlil pro Hospodina, ^g Boha zástupů^g, protože Izraelci opustili^h tvou smlouvu^h, tvé oltáře zbořili a tvé proroky povraždili mečem. Zbývám už jen sám, avšak i mně ukládají o život, jak by mě o něj připravili.“ ¹¹ Hospodin řekl: „Vyjdi a postav se na hoře před Hospodinem.“ A hle, Hospodin se tudy ubírá. Před Hospodinem veliký a silný vítr, rozervávající hory a tříštící skály, ale Hospodin v tom větru nebyl. Po větru zemětřesení, ale Hospodin v tom zemětřesení nebyl. ¹² Po zemětřesení oheň, ale Hospodin ani v tom ohni nebyl. Po ohni hlas tichý, jemnýⁱ. ¹³ Jakmile jej Elijáš uslyšel, zavinul si tvář pláštěm, vyšel a postavil se u vchodu do jeskyně. Tu mu hlas pravil: „Co tu chceš, Elijáši?“ ¹⁴ Odpověděl: „Velice jsem horlil pro Hospodina, ^g Boha zástupů^g, protože Izraelci opustili^h tvou smlouvu^h, tvé oltáře zbořili a tvé proroky povraždili mečem. Zbývám už jen sám, avšak i mně ukládají o život, jak by mě o něj připravili.“

¹⁵ Hospodin mu řekl: „Jdi, vrať se svou cestou k damašské poušti. Až tam přijdeš, pomazeš Chazaela za krále nad Aramem. ¹⁶ Jehúa, syna Nimšího, pomazeš za krále nad Izraelem, a Elišu, syna Šáfatova z Ábel-mechóly, pomazeš za proroka místo sebe. ¹⁷ Kdo unikne Chazaelovu meči, toho usmrtí Jehú, a kdo unikne Jehúovu meči, toho usmrtí Eliša. ¹⁸ Ale zachovámi^j v Izraeli sedm tisíců^k, všechny ty, jejichž kolena nepoklekla před Baalem a jejichž ústa ho nepolibila^l.“

a + své ženě, O'. — b + Jestliže ty jsi Elijáš, já jsem Jezábel, O'. — c tak O' V. — d se bál, O' P V (< *va-jtrá'* místo *va-jar'*, H.). — e + Elijáš, O' (vv. 6.10.14). — f × O'^B. — g ^g Všemohoucího, O' (vv. 10.14). — h ^h tebe, O' (vv. 10.14). — i a v něm Hospodin, O'^A. — j zachováš, O'. — k + mužů, O'. — l neuctívala libáním rukou, V.

(1) 1Kr 18,40 (4) : Nu 11,15 Jb 7,15 Jon 4,3 (8) : Ex 24,18 (10) : Z 69,10 Iz 49,4; 1Kr 18,22 Ř 11,3 (11) : Ex 33,22 (15) 2Kr 8,13.15 (16) 2Kr 9,2n (18) > Ř 11,4

¹⁻⁸ Ani skvělé Elijášovo vítězství na Karmelu nezlepšilo postavení Hospodinových vyznavačů. *Jezábel chystá pomstu* za své pobité proroky a dokonce se zavazuje slavnostní přísahou (sr 1Kr 2,23 20,10 2Kr 6,31), že svou pomstu dokoná. Septuaginta přidává k její řeči: „Jestliže ty jsi Eliáš, já jsem Jezábel!“ V pozadí tohoto výroku byla zřejmá narážka na význam obou jmen (sr vk 16,29—34 a 17,1). Eliášovi se zdá, že bylo vše nadarmo, a znovu se ocitá na útěku.

Elijášův útěk směřuje tentokrát na jih, do Judska, tedy ke ctitelům Hospodinovým. V Jeruzalémě však nezůstává. Tamní král Jóšafat byl s dynastií Omríovců spřízněn sňatkem svého syna Jórama s Achabovou dcerou Ataljou (2Kr 8,26). Eliáš pokračuje v cestě na jih až do Beer-šeby, k níž se váže příběh o Hagarině zoufalství (Gn 21,14—19). Tam na poslední výspě zaslíbené země ponechává svého mládence a jde umřít do pouště, do samoty. Jako Jonáš si žádal smrt pod skočcem (sr vk Jon 4,1—11), tak uléhá Eliáš pod trnitým keřem.

Tento druh *trnitého keře* (*H. rotēn*) je v celém SZ jmenován jen zde a v Ž 120,4 a Jb 30,4. Jde pravděpodobně o keř příbuzný naší kručince. Nelze vyloučit možnost, že šlo o posvátné místo, protože od stejného slovního kořene *r-t-m* je odvozeno i jméno jedné zastávky Izraele při putování pouští (Ritma, Nu 33,18n).

Eliášovo *přání zemřít* je lidsky pochopitelné. Vždycky věrně plnil Boží příkazy a nikdy nezískal nic než protiventství. Nyní je u konce svých sil, cítí, že zklamal. Raději smrt než takový život!

Probouzí jej *Boží posel*, který mu přinesl pokrm, v jehož síle může vykonat čtyřicetidenní cestu až na Choréb. Tento posilující pokrm je obdobou many (Ex 16) či pokrmu mesiášského věku (Ž 78,24n J 6,50), který přemáhá smrt i touhu po ní. Čtyřicet dnů pouti připomíná Mojžíšův pobyt na Boží hoře (Ex 34,28) a Ježíšův pobyt na poušti (Mt 4,2).

⁹⁻¹⁸ Byl-li *Choréb* od počátku v tradici totožný se Sínajem a leží-li na Sínajském poloostrově nebo na východ od Akabského zálivu, o tom se dodnes mezi odborníky vedou spory. Zeměpisné určení místa však v dané souvislosti není podstatné. Podání nesporně chce uvést proroka na místo posvěcené zjevením Hospodinovým za Mojžíše (Ex 33,18—21 a 34,5—8).

Jeskyně, do níž Eliáš vešel, je sice v hebrejštině označe-

na jiným slovem nežli 'skalní rozsedlina' v Ex 33,22, ale není vyloučeno, že vyprávěč měl na mysli totéž místo. Nocování v ní přináší Eliášovi *věštný sen*, ve kterém jej oslovil Bůh (sr 1S 3,3—15 1Kr 3,5 aj.). Otázkou dává Eliášovi příležitost, aby promluvil. Eliáš může vylít své srdce. Jeho řeč je nejen zprávou o bídě lidu, ale i nepřímou výčitkou Hospodinu, že nechal věci dojít tak daleko. Rozboření oltářů (sr 1Kr 18,30), porušení smlouvy (18,21) i pobití proroků (18,4) jsou skutečností nedávné doby.

Místo vysvětlující odpovědi dostává Eliáš výzvu k zcela neobvyklému a jen u Mojžíše doloženému setkání s Hospodinem v bdělém stavu. V zápětí se stává svědkem několika jevů, z nichž každý býval pokládán za *theofanii* (zjevení Boha nebo božstva): ničící víchř, zemětřesení, oheň. Všechny tyto jevy připomínají situaci sínajského zjevení Mojžíšovi (Ex 19,16 20,18). Avšak ani jeden z nich není vlastním projevem a zjevením Hospodina. To si má Eliáš (a s ním i čtenář příběhu) jasně uvědomit. Proto je ke každému jevu výrazně připomenuto: „ale Hospodin v tom nebyl“. Jsou pouze použity jako průvodní znamení Hospodinovy slávy a blízkosti.

Vlastní zjevení a projev Hospodina není v burácejících ničivých živlech, nýbrž v 'hlasu tichém, jemném', *ve slovu*, které může být v hluku a lomozu světa přeslechnuto, a přece je jedinečnou nezničitelnou silou, která nenásilně a nepozorovaně působí, boří staré a vytváří nové.

Eliáš stojící u vchodu do jeskyně si zakrývá tvář a podobně jako Mojžíš se sklání k zemi (Ex 34,8), aby nehleděl na Boha (Ex 3,5n sr Iz 6,1—5). *Hospodin opakuje otázku*, kterou dal Eliášovi už ve snovém zjevení, a *Eliáš odpovídá stejně* jako prve. Rozhovor však tentokrát uzavírá Hospodin jinak. Ani teď nepolituje a nechlácholí zemdleného proroka, avšak posiluje ho tím, že ho pověřuje *novými úkoly*. Posílá ho zpět na místa bojů a nesnází, obtíží a nejistot. Tam má konat dílo, k němuž je poslán. V pověření je zároveň ujištění, že Hospodin neztratil vládu nad poměry v Izraeli a nad světem vůbec, ale naopak připravuje se k jednání. I když je dům Achabův ještě mocný a Jezábel může beztrestně pronásledovat a zabíjet Hospodinovy věrné, v Božím úradku jsou jejich dny už sečteny. Hospodin má již vyhlédnuté vykonavatele soudu a spravedl-

nosti. I kdyby pak byli povražděni všichni proroci, povstanou jiní. Eliáš není poslední prorok. Až se naplní jeho čas, bude tu Eliša, který bude v díle pokračovat a vykoná, co Eliáš vykonat nemohl. Eliáš může také slyšet překvapující zprávu, že není sám, jak se domnívá, nejen jako prorok, ale ani jako vyznavač. Je zde sedm tisíc věrných, kteří se Baalovi nepodrobili. Sedm je číslo plnosti. Počet sedm tisíc vyjadřuje dostatečné množství. Bůh ukazuje Eliášovi, že má mnoho ctitelů, i když se zdá, že jeho věc je ztracená. Uprostřed všech bouří světa přetrvává pozůstatek Božího lidu (sr Iz 1,9).

Libání je ritus, kterým byla uctívána božstva (sr libání posvátných byčků, Oz 13,2). Astrálními božstvům, která nebyla dosažitelná přímo, se posílaly polibky rukou (sr Jb 31,26—28). Na takové posílání polibků rukou zde myslí Vulgáta, která překládá: „jejich ústa ho neuctívala libáním rukou“.

g) Eliáš a Eliša

19,19—21

Eliša bude pokračovatelem díla Eliášova.

¹⁹ Odešel odtud a našel Elišu, syna Šáfatova, jak orá^{ll}. Bylo před ním dvanáct spřežení a on sám při dvanáctém. Eliáš k němu přikročil a hodil na něj svůj plášť. ²⁰ Eliša^m opustil dobytek, rozběhl se za Eliášem a řekl: „Dovol, ať políbím otce a matku“. Pak půjdu za tebou.“ On mu řekl: „Jdi a vrať se. Nezapomeň, co jsem ti učinil.“ ²¹ Obrátil se tedy od něho, vzal spřežení dobytčat a obětoval je. Maso^o uvařil na dříví z jejich jha a dal je lidu, a ti jedli. Potom vstal, šel za Eliášem a přísluhoval mu.

^{ll} + s voly, O'. — ^m tak O'. — ⁿ × O'. — ^o × O'.

[20] : L 9,61n

^{19–21} Pověření úřadem se vždycky dalo nějakým úkonem. Nemluví se o pomazání (: 16), nýbrž o 'hození pláště'. Úkon investitury (latinsky 'oblečení'), prováděný tím, že *pověřovaný*

je oblečen do šatu, který je odznakem nové hodnosti, byl běžný už ve starověku (a v církevní symbolice dodnes). Eliášův plášť (H. 'adderet :: šé'ar, 2Kr 1,8) jako by byl vybaven zvláštní mocí (2Kr 2,14). V pozadí je stará představa, že moc výjimečné osoby proniká i do jejích vlasů, šatů, obuvi či dalšího osobního vybavení (sr Mt 9,21 Sk 19,12).

Povolání Eliša ihned opouští svůj dobytek, běží za Eliášem a žádá o dovolení rozloučit se s rodiči (sr Gn 31,28 Rt 1,9,14). Eliša však, jak se zdá, neodešel, nýbrž zůstal u Eliášem a následoval jej (sr L 9,61n).

Hod na rozloučenou, jaký pořádá Eliša, uspořádal kdysi i Jákob (Gn 31,54). Také vaření na dříví z pluhu nebo podobným hospodářským náčiním (vozu, smyku) není výjimečné (sr 1S 6,14 2S 24,22). Jde nesporně o obětní hod.

Eliša obětí toho, co naplňovalo jeho dřívější život, tedy jakýmsi *spálením mostů* za sebou, zasvěcuje sebe sama poslání proroka, který už v ničem není sám svůj. 'Lid', zde jistě počtem nevelký, zastupuje celek Izraele, Božího lidu, jemuž bude nyní Eliša sloužit. Pak *jde za Eliášem* a přísluhoje mu, podobně jako Jozue přísluhoval Mojžíšovi (Ex 24,13 33,11 Joz 1,1). Tak vstupuje Eliša už při svém povolání do šlépějí svého předchůdce. Jednání Elišovo — jak opuštění spřežení, tak obětování s dosavadním způsobem života. Připomíná počínání galilejských rybářů, když byli povoláni Ježíšem k následování (Mk 1,18,20).

4. ARAMEJSKÉ NEBEZPEČÍ

a) Aramejský vpád odražen

20,1—22

Aramejský král Ben-hadad oblehl hlavní město izraelské, ale byl poražen.

20¹ a Ben-hadad^b, král aramejský, shromáždil celé své vojsko. Bylo s ním dvaatřicet králů s koni a vozy. Vytáhl a oblehl

Samaří a dobýval je. ² Poslal do města k Achabovi, králi izraelskému, posly ³ se vzkazem: „Toto praví Ben-hadad: »Mně patří tvé stříbro i tvé zlato; mně patří i tvé ženy i tví nejlepší^c synové.«“ ⁴ Izraelský král odpověděl: „Jak poroučíš, králi, můj pane, jsem tvůj se vším, co mám.“ ⁵ Poslové přišli znovu a řekli: „Toto praví Ben-hadad: »Poslal jsem k tobě se vzkazem: Vydej mi své stříbro i své zlato, své ženy i své syny. ⁶ A proto zítra v tento čas pošlu k tobě své služebníky. Prohledají tvůj dům i domy tvých služebníků, a všechno, co je žádoucí tvým^d očím, zabaví a vezmou.«“

⁷ Tu svolal izraelský král všechny starší země a řekl: „Uvažte prosím a pohledte, jaké zlo ten člověk chystá! Poslal ke mně pro mé ženy i pro mé syny^e, pro mé stříbro i pro mé zlato, a já jsem mu nic neodpřel.“ ⁸ Všichni starší i všechny lid mu řekli: „Neposlouchej ho a nepřivoluj mu.“ ⁹ Odpověděl tedy Ben-hadadovým poslům: „Řekněte^f králi, mému pánu^f: »Všechno, kvůli čemu jsi k svému služebníku poslal poprvé, učiním, ale tuto věc učinit nemohu.«“ Poslové odešli a vyřídili odpověď. ¹⁰ Nato mu Ben-hadad vzkázal: „Ať mě bohové ztrestají, jestliže zbude ze Samaří tolik prachu, aby každý z lidu, který se mnou přitáhl, ^g ho mohl nabrat do hrsti^g!“ ¹¹ Izraelský král odpověděl: „Vyřidte mu: Ať se nechlubí ten, kdo se opásává, jako ten, kdo pás odkládá!“ ^{12h} Jak Ben-hadad to slovo uslyšel^h, právě totiž popíjel, on i králové, ve stanech, rozkázal svým služebníkům: „Nastupte!“ A nastoupili proti městu.

¹³ I přistoupil k izraelskému králi Achabovi jeden prorok a řekl: „Toto praví Hospodin: Vidíš celé toto velké množství? Ještě dnes ti je dám do rukou a poznáš, že já jsem Hospodin.“ ¹⁴ Tu řekl Achab: „Skrze koho?“ On odvětil: „Toto praví Hospodin: Skrže družinu velitelů krajů.“ Otázal seⁱ: „Kdo svede bitvu?“ Prorok odvětil: „Ty!“ ¹⁵ Achab vykonal přehlídku družiny velitelů krajů: bylo jichⁱ dvě stě třicet dvaⁱ. Po nich vykonal přehlídku veškerého lidu, všech Izraelců^k: bylo jich sedm^l tisíc. ¹⁶ Vytáhli v poledne. Ben-hadad ve stanech popíjel a opil se, on i dvaatřicet králů, kteří mu přišli na pomoc. ¹⁷ Nejprve vytáhla družina velitelů krajů. Ben-hadad vyslal zvědy a ti mu oznámili, že muži vytáhli ze Samaří. ¹⁸ Řekl: „Jestliže vyšli kvůli míru, zajmte je živé, a jestliže vyšli k bitvě, zajmte je také živé!“ ¹⁹ Z města vytáhli tito: družina

velitelů krajů a za ní vojsko. ²⁰ Muž udeřil na muže^m a Aramejci se dali na útěk. Izrael je pronásledoval. Aramejský král Ben-hadad unikl na koni i s jízdou. ²¹ Také izraelský král vytáhl a pobil koně, rozbil vozy a připravil Aramejcům zdrcující porážku.

²² I přistoupil k izraelskému králi prorok a řekl mu: „Jdi a vzchop se! Uvaž a pohled, co učiníš, až proti tobě na přelomu roku vytáhne aramejský králⁿ.“

^a O' má k. 20 až za k. 21, H. — ^b syn Aderův, O' (sr 15,18 pozn. o; tak i dál). — ^c × O'. — ^d jejich, O' P V. — ^e + a pro mé dcery, O'. — ^f f-svému pánu, O'B (< la'dóněkem místo la'dóni ha-melek, H.). — ^g s pro lišky, O' (< lešú'dlim místo liš'dlim, H.). — ^h h I stalo se, když mu takto odpověděl, on, O'. — ⁱ + Achab, O'. — ^j j 230, O'B; 332, O'A. — ^k bojovníků, O'. — ^l šedesát, O'B. — ^m + a znovu udeřil muž na muže, O'B. — ⁿ + syn Aderův, O'.

(11) : Jr 9,22n Ž 20,8

¹⁻¹² Z bojů, kterých král Achab za svého panování musel svěst více (sr vk 16,29—34), uvádí biblické podání především *války s aramejským králem Ben-hadadem*. Dvaatřicet králů mezi Ben-hadadovými spojenci podivně kontrastuje s dvaatřiceti veliteli jeho vozy (22,31; v 2Pa 18,30 není jejich počet udán). Oba údaje se však mohou doplňovat v tom smyslu, že šlo o městské 'krále' podléhající Ben-hadadovi, a tudíž povinné přijít mu se svým mužstvem na pomoc. Není to údaj ojedinělý. Např. mezi texty vykopanými v Zendžirli v severní Sýrii je zlomek, na němž je zmíněno třicet králů; asyrský král Esarchadón (680—669) se zmiňuje o dvaceti dvou chetejských (aramejských?) králich a Ašurbanipal (668—630/625) o dvaceti dvou králich z pobřeží. Z doby starší skoro o tisíc let známe jména třiceti dvou měst a jejich králů, se kterými byl v písemném spojení král Zimri-ilim z Mari (Montgomery, 320). Sr též v bibli: jedenatřicet králů (Joz 12,24).

Původní *žádost Ben-hadada* je možno chápat jako výzvu k odvedení obvyklého uznávacího poplatku, vazalského tributu. K tomu je Achab hotov. Předpokládá ovšem, že sám vybere a určí, co má být Ben-hadadovi odevzdáno. Proto odpovídá nejprve formulí poslušnosti. Ale Ben-hadad si to představuje jinak: Jeho služebníci vejdou — jakoby po vítězství — do města a sami vyberou, co pak odnesou, a to právě věci, na kte-

rých Achab lpí. To už není lenní poplatek, to je svévolné ponížení. (Podobnou situaci za judského krále Chizkijáše při asyrském vpádu líčí 2Kr 18,13—19,37). Achab nyní svolává stařešiny, kteří představují jakousi 'státní radu' zástupců lidu. Ta jednoznačně žádost Ben-hadadovu odmítne jako nesplnitelnou. Vidí v ní záminku k válce a slibuje králi všechnu podporu. Achab nato aramejské ultimatum odmítá a Ben-hadad začíná válku.

Ben-hadad vysloví proti Samaří *strašnou kletbu*. Víření prachu nebo metání prachu bylo gesto, doprovázející proklínání (sr 2S 16,13 Sk 22,23). Prach představoval moc smrti, rozpadu a zkázy (sr Gn 3,19), posypat prachem znamenalo zasvětit zániku.

Achabova odpověď vychází patrně ze *starého přísloví* (sr Př 27,1). O přepasování a odstrojování se mluví také v jiných souvislostech (1S 17,39 a Iz 45,1). Sebevědomý Ben-hadad oslavuje vítězství už předem pitkou a pak dává rozkaz k útoku.

¹³⁻²² Do dramaticky vyhocené situace vstupuje nový prvek — Boží slovo tlumočené *nejmenovaným prorokem* (vv. 22,28). Josephus Flavius jej ztotožňuje s Míkajášem (22,8), ovšem bez přesvědčivých důkazů; o jiném bezejmenném proroku čteme ve vv. 35nn. Ponížen a uražen nebyl jen Izrael a jeho král, nýbrž především sám Hospodin (sr 2Kr 19,22 Ez 20,14). Hospodin zasáhne, aby lidé poznali a uznali jeho svrchovanost (sr 1Kr 18,37 Ex 14,18 16,12 Ž 83,19 J1 4,17 [= 3,17 K]). Podle prorockého slova měla bitvu zahájit 'družina velitelů krajů', tedy zřejmě vojenské jednotky venkovské, nepocházející ze zpohanštělého Samaří, a sám Achab je vyzván, aby se těmto jednotkám postavil osobně do čela. Achab poslechně.

Počet dvou set třiceti dvou mužů je *nepatrnou hrstkou* proti Ben-hadadovým tisícům. Připomíná Gedeónových tři sta mužů (Sd 7,7). Ti půjdou první do útoku. Další zálah je sedm tisíc, tedy přesně tolik jako bylo těch, kteří neuctívali Baala (1Kr 19,18; Septuaginta udává jejich počet na 60.000).

Poledne, čas největšího žáru, je k bitvě nevhodné právě tak jako temná noc (Sd 7,19). Mimoto bylo poledne právě tak jako půlnoc považováno za čas, kdy mají zvláštní moc démoni (Ž 91,6). Možná, že ve starší vrstvě podání dodala tato *neobvyklá doba bitvy* izraelskému vojsku přízračný ráz, který

Aramejce vyděsil (sr Jr 15,8). Opilý Ben-hadad, zaslepený svou sebejistotou, zprvu nebere útok vážně. A přece první srážka rozhodne o celé bitvě, zcela podle prorocké předpovědi. Ben-hadad se zachraňuje útekem. Achab pobíjí nepřátelské koně a ničí jízdu, nejdůležitější složku vojska. Tím Ben-hadadovi znemožňuje, aby svůj útok v dohledné době opakoval.

b) Nový nápor Aramejců

20,23—43

Aramejci jsou znovu poraženi; Achab velkodušně daruje Ben-hadadovi život.

²³ Aramejskému králi služebníci řekli: „*°Jejich Bůh ° je Bohem hor^p, proto nás přemohli. Ale budeme-li s nimi bojovat na rovině, jistě přemůžeme my je.*“ ²⁴ *Učiň tuto věc: Odvolej ty krále z jejich míst a na jejich místa dosad' místodržitele.* ²⁵ *A poříd' si vojsko, jako bylo to, co padlo, rovněž koně za koně a vozy za vozy, a budeme bojovat proti Izraelcům na rovině a přemůžeme je.“ I uposlechl je a učinil tak.*

²⁶ Na přelomu roku vykonal Ben-hadad přehlídku Aramejců a vytáhl k Afeku do boje s Izraelem. ²⁷ Také Izraelci vykonalí přehlídku, opatřili si potravu a vytáhli proti nim. Izraelci se před nimi utábořili jako dva houfy koz, kdežto Aramejci zaplavili zemi. ²⁸ Tu přistoupil muž Boží a řekl izraelskému králi: „*Toto praví Hospodin: Protože Aramejci řekli: »Hospodin^q je Bohem hor a nikoli Bohem dolin«, dám celé toto veliké množství do tvých rukou a poznáte, že já jsem Hospodin.*“ ²⁹ I tábořili jedni proti druhým sedm dní. Sedmého dne došlo k boji a Izraelci Aramejce pobili, sto tisíc pěšáků v jednom dni. ³⁰ Zbylí utíkali směrem k Afeku. U města se zřítily hradby na dvacet sedm^r tisíc zbylých mužů. Ben-hadad utekl, dostal se do města^s a skryl se v nejzazším pokojíku.

³¹ Jeho služebníci mu řekli: „*Slyšeli jsme, že králové izraelského domu jsou králové milosrdní. Vložme si na bedra žíněné roucho a na hlavu provaz a vyjděme k izraelskému králi, snad tě zachová při životě.*“ ³² Opásali si tedy bedra

žněným rouchem a na hlavu si vložili provaz. Přišli ^u k izraelskému králi a řekli: „Tvůj služebník Ben-hadad vzkazuje: »Zachovej mě při životě.«“ Achab se tázal: „Je ještě živ? Je to můj bratr!“ ³³ Ti muži to pochopili jako příznivé znamení od něho a rychle řekli: „Ovšem, Ben-hadad je tvůj bratr!“ Achab jim řekl: „Jděte a přiveďte ho.“ Ben-hadad k němu vyšel a ^v on ho vzal k sobě ^v do vozu. ³⁴ Ben-hadad mu řekl: „Města, která můj otec vzal tvému otci, vrátím. Také si můžeš zřídit ulice v Damašku, jako si je zřídil můj otec v Samaří.“ „A já,“ řekl Achab, „na základě této smlouvy tě propustím.“ Uzavřel s ním smlouvu a propustil ho.

³⁵ Jeden muž z prorockých žáků řekl na Hospodinovo slovo svému druhovi: „Zbij mě!“ Ale ten muž ho odmítl zbit. ³⁶ I řekl mu: „Protože jsi neuposlechl Hospodinova hlasu, hle, až půjdeš ode mne, zadává tě lev.“ Když od něho odešel, přepadl ho lev a zadával ho. ³⁷ Prorok vyhledal jiného muže a řekl mu: „Zbij mě!“ Ten muž ho důkladně zbil a zranil. ³⁸ Prorok šel a postavil se králi ^v do cesty. Aby ho nepoznali, ^x zakryl si oči páskou ^x. ³⁹ Když jel král mimo, vykřikl na něho: „Tvůj služebník vyšel do boje. Vtom kdosi vybočil ^v, přivedl ke mně muže a řekl: »Tohoto muže hlídej; ztratí-li se, dáš svůj život za jeho život nebo zaplatíš talent stříbra.«“ ⁴⁰ Ač tvůj služebník ^z dělal to i ono ^z, zajatec zmizel.“ Izraelský král mu řekl: „Vynesl jsi rozsudek sám nad sebou.“ ⁴¹ Tu prorok rychle sňal pásku s očí a izraelský král poznal, že je to jeden z proroků. ⁴² Řekl králi: „Toto praví Hospodin: Protože jsi propustil muže propadlého klatbě, dáš svůj život za jeho život a svůj lid za jeho lid.“ ⁴³ Nato odjel izraelský král do svého domu rozmrzelý a podrážděný. Tak přijel do Samaří.

o-o Bůh Izraele, O'. — p + a nikoli Bohem dolin, O' (sr v. 28). — q + Bůh Izraele, O'. — r 25, P. — s domu, O'. — t-t Řekl svým služebníkům, O' (s úpravou následujících sloves a zájmen). — u x O'. — v-v oni ho vyzvali, aby k němu vystoupil, O'. — w + izraelskému, O'. — x-x zohyzdil si ústa a oči popelem (< 'éfer místo 'afér, H.), V ∞ P. — y x O'. — z-z se díval (< šó'q̄h místo 'óšq̄h, H.) sem i tam, O' ∞ T P.

(28) : Ex 7,5 (36) : 1Kr 13,24 (39) : 2Kr 10,24

²³⁻³⁰ Zdálo by se, že *nečekaná porážka* zkruší Ben-hadada natolik, že nebude pomýšlet hned na novou válku. Že to je mylný předpoklad, připomíná králi Achabovi opět jakýsi beze-

jmenný prorok. Odhaluje králi (sr 2Kr 6,12), jak si Aramejci vysvětlují svou porážku. Jako jiní bohové má podle nich i Hospodin omezenou oblast své moci, a to v horách. Jde jen o to, zvolit pro bitvu takové místo, kam Hospodinova moc nesáhá, tedy nížinu.

Nahrazení 'králů' 'místodržiteli' se dá pochopit jako důsledek postupující *centralisace aramejské říše*, přičemž nelze přehlédnout, že v pozadí stály především důvody náboženské. Zatímco král je představitel nejen politický, nýbrž i prostředník náboženský, je 'místodržitel' jen vykonavatelem královských rozkazů. Proto bude po změně všechna božská síla soustředěna na Ben-hadada samotného.

Vlastní jméno *Afek* či *Afeka* označuje v Palestině pět míst. Nová bitva byla svedena buď u Afeku v Jizreelském údolí, pozdější Antipatridě a nyníjšího Ras-el-Ajn (sr Joz 12,18), nebo u Afeku na východ od Galilejského jezera, nyníjšího Fíqu.

Obraz 'dvou houfů koz' je ve Starém zákoně ojedinělý, ale velmi názorný. Aramejci mají velkou převahu. Muž Boží je patrně totožný s prorokem z v. 22. Vrací se motiv z v. 13: Všechno se děje proto, *aby lidé poznali, kdo je Hospodin*. Lhůta sedmi dnů před bitvou připomíná čekání na orákulum (1S 10,8 13,8 sr též 1Kr 16,15 2Kr 3,9). Porážku jednoho sta tisíců považují vykladači za přehnanou; jistě jde jen o údaj, který má doložit obrovskou převahu těch, s nimiž je Hospodin, podobně jako pád hradeb. Šanda (482) se domnívá, že Izraelci hradby podkopali, a tvrdí, že takové taktiky užíval též asyrský král Sancherib (704—681). Text ovšem nijak nenaznačuje, že se Izraelci na pádu hradeb nějak podíleli. Důraz spočívá jasně na zázračném zásahu Božím, podobně jako u pádu hradeb Jericha (Joz 6,20). O nejzazší komnatě v pevnosti, kam uprchl Ben-hadad, se nedozvídáme nic bližšího. Dá se soudit, že v daném případě šlo o posvátné, patrně útočištné místo, nikoli o komnatu, snad ložnici, v některém soukromém domě.

³¹⁻³⁴ *Milosrdenství izraelských králů* bylo sotva větší nežli milosrdenství jiných orientálních vladařů. V jednom však byl rozdíl: Izraelští králové stáli — ať chtěli nebo nechtěli — pod normou svrchovaného milosrdenství Hospodinova. I když se této normě často vzpírali — a právě Achab —, přece zřejmě působila tak, že se svým sousedům jevíli jinak než vladaři okolních krajin. Odtud Ben-hadadova naděje.

Opásat se pytlouinou čili žíněným rouchem bylo obvyklé *znamení pokání* (21,27). Provazy na hlavě či spíše okolo hlavy byly znamením poddanosti; naznačovaly symbolicky, že poražený bude vítězi sloužit jako nosič břemen, tedy jako otrok.

Achab je udiven, že Ben-hadad nepadl v boji. Nazývá jej svým bratrem, což znamená, že mu *nabízí spojenectví*. Achabovo počínání vůči Ben-hadadovi bylo asi výsledkem politických zřetelů. Jistě bylo pro Izraele výhodnější, když na trůně v Damašku bude vladař, který bude izraelskému králi zavázán, než kdyby tam byl někdo, kdo by považoval za svatou povinnost pomstu vůči Izraeli.

Ben-hadadovi služebníci přijali slova Achabova jako dobrou věštbu. Achab dokládá svou *přízeň k Ben-hadadovi* tím, že jej zdvhlá k sobě do vozu (2Kr 10,15n sr Sk 8,31). Ben-hadad tedy nemusí potupně kráčet pěšky jako zajatec. Podmínky míru jsou mírné. Ben-hadad slibuje předně vrátit území a města, která Aramejci dříve ve válce získali (sr 1Kr 15,20). Baeša ovšem nebyl Achabův otec, ale i zde jde o titulaturu, nikoli o rodové vztahy; předchozí král je ve dvorské řeči vždy 'otec' nynějšího krále. Dále si může Achab zaříditi v Damašku 'ulice', tedy území s právem obchodní, politické i kultické exterritoriality. Důsledkem zřízení takových 'ulic' byl nejen volný obchod a právní ochrana občanů zřizujícího státu, nýbrž i to, že zřizovatel si mohl v cizím městě postavit své bohy či jejich náboženské znaky, emblémy, a jejich kult tam byl považován za legální. Takové 'ulice' naopak zrušit a hlavně odstranit vítězovy náboženské emblémy bylo považováno za vypovězení spojeneckého nebo vazalského vztahu.

Proto bývala později asyrská nadvláda pro Izraelce tak hořkým břemenem, protože museli ve svém hlavním městě a zvláště v okruhu chrámu strpět *znaky asyrských bohů* a respektovat jejich kult. Chizkijášovo kultické vyčištění Jeruzaléma bylo proto zároveň i politickou vzpourou proti cizí nadvládě.

^{35—43} Příběh se lvem připomíná příběh z 1Kr 13,21—26. Zmínka o '*pásce na očích proroka*' byla nesrozumitelná už Vulgátě, která místo toho četla: „zohyzdil si ústa i oči popelem“, podobně i syrská Pešita. Sypání popela na hlavu bylo známým zvykem (2S 13,19). Šanda (485) vykládá, že prorok páskou, snad obvazem, zakryl záměrně prorocké znamení vytetované

na čele. O znameních na čele čtete i jinde (sr Ez 9,4 Zj 7,3 9,4 13,16 14,1.9 20,4 22,4).

Prorocké *podobenství* je zcela srozumitelné. Cena talentu (přibližně 30 kg) stříbra je velice vysoká. Otrok stál v oné době asi hřivnu stříbra (Šanda, 486), tj. zhruba šedesátinu talentu. Ručení za zajatce bylo obvyklé (2Kr 10,24 sr Joz 2,14). Achab svým výrokem rozsudek potvrzuje, a tím soudí sám sebe (sr 2S 12,5—7). Prorok se dává poznat a ohlašuje své poselství: Propustit toho, kdo propadl klatbou Hospodinu, je zločin (sr vk 1S 15,9—33), za který bude Achab pykat (sr 1Kr 22, 34—38).

Prorocké stanovisko se zdá na první pohled kruté a nerozumné. Šanda (487) je vysvětluje politicky: Kdyby byl Achab postupoval jinak, nemusil za tři roky bojovat s Aramejci u Rámotu v Gileádu (1Kr 22,1—3). Achabova *politika smíru* byla podle Šandy krátkozraká a poškodila Izraele. — Ale proroci nebyli zastánci chytré politiky, bible je představuje jako zastánce jiných, vyšších hodnot. Král byl ve starém Orientě zmocněnec a zástupce svého božstva. Achab tedy neuzavřel smír jen s Ben-hadadem, s Aramejci, s damašským královstvím, nýbrž i s jejich bohy. Zmařil darované vítězství tím, že ho nevyužil k Hospodinově oslavě, k tomu, aby bylo všem zjeveno, že Ben-hadadovi bozi jsou marnost. Podstatný nebyl Ben-hadadův život, ale to, co ztělesňoval, totiž aramejské pohanství, které vyšlo z této války nepokořeno a nepřemoženo (sr vk Joz 10, 16—27). Achab prostě nepamatoval na Hospodina, který mu nečekaně daroval veliké vítězství, a tak promarnil jedinečnou příležitost.

c) Nábotova vinice

21,1—29

Achab zatouží po Nábotově vinici, Jezabel dá Nábota ukamenovat. Eliáš zvěstuje Boží soud.

21 ¹ Po těchto událostech se stalo toto: Nábót Jizreelský měl vinici v Jizreelu^a vedle paláce samařského krále Achaba.

² Achab promluvil s Nábodem: „Dej mi svou vinici, chci z ní mít zelinářskou zahradu, protože je blízko mého domu. Dám ti za ni lepší vinici anebo, chceš-li raději, vyplatím ti její kupní cenu ve stříbře^b.“ ³ Nábót řekl Achabovi: „Chraň mě Hospodin^c, abych ti dal dědictví po svých otcích.“ ⁴ Achab^d vstoupil do svého domu rozmrzelý a podrážděný tím, jak s ním Nábót Jizreelský mluvil, když řekl: „Dědictví po svých otcích ti nedám.“^d Ulehl na lože, odvrátil tvář^e, ani chléb nepojedl. ⁵ Přišla k němu Jezábel, jeho žena, a promluvila k němu: „Čím to je, že je tvůj duch rozmrzelý a ani chleba nejíš?“ ⁶ Odpověděl jí: „Mluvil jsem s Nábodem Jizreelským a řekl jsem mu: »Dej mi svou vinici za stříbro nebo, přeješ-li si, dám ti za ni jinou vinici.« Ale on mi řekl: »^f Svou vinici^f ti nedám.«“ ⁷ Jezábel, jeho žena, mu řekla: „Teď ukážeš svou královskou moc nad Izraelem! Vstaň, pojez chleba a buď dobré mysli. Já sama ti dám vinici Nábota Jizreelského.“ ⁸ Pak napsala Achabovým jménem dopisy, zapečetila jeho pečeti a poslala je starším a šlechticům, těm, kteří byli v jeho městě a bydlili s Nábodem. ⁹ V dopisech psala: „Vyhlaste půst a posadte Nábota do čela lidu. ¹⁰ Proti němu posadte dva muže ničemníky a ti ať vydadají svědectví, že zlořečil^g Bohu a králi. Pak ho vyvedte a ukamenujte k smrti.“ ¹¹ Mužové jeho města, starší a šlechticové, ti, kteří bydleli v jeho městě, vykonali, co jim Jezábel vzkázala, jak bylo psáno v dopisech, které jim poslala: ¹² Vyhlásili půst a posadili Nábota do čela lidu. ¹³ Pak přišli dva muži ničemníci a posadili se proti němu. Ti ničemníci vydali před lidem proti Nábotovi svědectví, že zlořečil^h Bohu a králi. I vyvedli ho ven z města a ukamenovali ho k smrti. ¹⁴ Poté vzkázali Jezábele: „Nábót byl ukamenován k smrti.“ ¹⁵ Když Jezábel uslyšela, ⁱ že Nábót byl ukamenován a zemřelⁱ, řekla Achabovi: „Vstaň a zaber vinici Nábota Jizreelského, kterou ti odmítl dát za stříbro. Nábót už nežije, je mrtev.“ ¹⁶ Jakmile Achab uslyšel, že Nábót^j je mrtev^k, vstal, sestoupil do vinice Nábota Jizreelského a zabral ji.

¹⁷ I stalo se slovo Hospodinovo k Elijáši Tišbejskému: ¹⁸ „Vstaň a jdi vstříc Achabovi, králi izraelskému ze Samaří. Je právě v Nábotově vinici; šel tam, aby ji zabral.“ ¹⁹ Promluvk němu: »Toto praví Hospodin: Zavraždil jsi a teď si zabíráš.« Ohlas mu: »Toto praví Hospodin: Na místě, kde psi^l chlemtali krev Nábotovu, budou psi chlemtat i tvoji krev^m.«“ ²⁰ Achab

řekl Elijášovi: „Přece jsi mě našel, můj nepříteli?“ On řekl: „Našel, protože ses zaprodal a dopouštíš se toho, co je zlé v Hospodinových očíchⁿ.“ ²¹ Hle, praví Hospodin, uvedu na tebe zlo, vymetu ty, kdo přijdou po tobě, vyhladím Achabovi toho, jenžⁿ močí na stěnuⁿ, a v Izraeli zajatého i zanechaného. ²² A dopustím na tvůj dům totéž, co na dům Jarobeáma, syna Nebatova, a na dům Baeši, syna Achijášova, za urážku, již jsi mě urazil a svedl k hříchu Izraele.“ ²³ Také o Jezábele promluvil Hospodin: „Jezábelu sežerou na valech^o Jizreelu psi.“ ²⁴ Kdo zemře Achabovi ve městě, toho sežerou psi, a kdo zemře na poli, toho sežere nebeské ptactvo.“ ²⁵ Nebyl nikdo jako Achab, aby se zaprodal a dopouštěl toho, co je zlé v Hospodinových očích, jak ho k tomu podněcovala Jezábel, jeho žena. ²⁶ Jednal velice hnusně tím, že chodil za modlami; páchal všechno to, co Emorejci, které Hospodin před Izraelci vyhnal. ²⁷ Jakmile Achab uslyšel tato slova, roztrhl svůj šat, přehodil přes sebe zíněné roucho, postil se a spával v zíněném roucho a chodil zkroušeně. ²⁸ I stalo se slovo Hospodinovo k Elijáši Tišbejskému P: ²⁹ „Viděl jsi, že se Achab přede mnou pokoril? ^q Protože se přede mnou pokoril^q, nedopustím to zlo za jeho dnů, ale uvedu je^q na jeho dům^q za dnů jeho syna.“

a × O'. — b + chci z ní mít zelinářskou zahradu, O'. — c můj Bůh, O'. — d-d se zasmušil, O'. — e + ke zdi, V. — f-f Dědictví po svých otcích, O' (sr v. 3). — g + Nábót, O^L. — h + Nábót, H.; zlořečil jsi, O^B. — i-i × O^B. — j + Jizreelský, O'. — k + roztrhl svůj šat a přehodil si zíněné roucho, O' (sr v. 27). — l-svině a psi, O'. — m + a největší se budou mýt v tvé krvi, O' (sr 22,38). — n + abys ho popouzel, O'. — ñ-ñ sr 14,10 pozn. e-e. — o na dílu (pole), P T V (< bechéleq místo bechéle, H.; sr 2Kr 9,36). — p jeho služebníku + o Achabovi a Hospodin řekl, O'. — q-q-q × O'.

{4} Ez 46,18 {8} :Př 1,10—13 {10} Dt 17,6 :Mt 26,59—61; Ex 22,27 {16} Mi 2,1—3 {19} 1Kr 22,35—38 :2Kr 9,25n {21} 2Kr 9,7n :10,1—11 {22} 1Kr 15,29 16,11n {23} 2Kr 9,33—36 {29} :2S 11,13—15; 1Kr 11,12 2Kr 9,26

¹⁻⁴ Achab měl v Jizreelu svůj palác, ačkoli jinak sídlil v Samaří (sr 2Kr 1,3). Předmětem Achabovy žádostivosti se stává *vinice Nábota Jizreelského*. Zdůrazňuje se, že vinice byla v Jizreelu, zřejmě záměrným protikladem k označení Achaba jako krále samařského.

Jméno Nábotovo je známo jen odtud; není doloženo ani mimo bibli. Kromě jména nevíme o *Nábotovi* nic, než co vy-

práví náš příběh. Skoro napořád nese přízvisko Jizreelský, jakoby na zdůraznění hluboké sounáležitosti s tímto místem.

Achabova nabídka je zdánlivě korektní. Podle Zákona půda zaslíbené země, přidělená jednomu rodu, nesměla být ovšem zcizována (Lv 25,14—28 Nu 36,7). Noth podrobně vykládá, jak si králové získávali a zcelovali pozemky (Das Krongut, 211nn). Obvyklé potraviny pro královský dvůr dodávalo obyvatelstvo jako naturální daň, kdežto víno a olej přicházely převážně přímo z královských vinic a olivových hájů, což dokládají ostraka, nalezená r. 1910 v troskách Samaří. Zdá se tedy, že o vinice měli králové zvláštní zájem. Achabovi zřejmě nešlo jen o dočasný nájem až do milostivého léta, který byl za jistých okolností přípustný, ale o trvalé vlastnictví. Navíc ji chce předělat na 'zelinářskou zahradu'.

Věc má hlubší pozadí. Takovou *zelinářskou zahradou* se nazývá též Egypt (Dt 11,10). Vinice pak byla známým obrazem Hospodinova lidu, Izraele (Ž 80 Iz 5 a jinde). Hospodin si Izraelský lid 'zasadil', 'přenesl z Egypta' (Ž 80,9) a pečuje o něj jako o svůj vinný kmen. Na základě těchto představ je možno porozumět motivům jednání obou mužů. Král Achab svým úmyslem zříditi 'zelinářskou' zahradu prozrazuje, že mu nezáleží na Hospodinově péči, ochraně a vedení, ale že spoléhá na moc politickou i duchovní, jak ji představuje Egypt. Pro Nábota znamenalo zřeknutí se vinice nejen nevěrnost svěřenství a dědictví svých otců, ale přímo rozchod se společenstvím Izraele a nevěru vůči Hospodinu a jeho řádům.

Nábota hned prvním slovem své odpovědi (sr Gn 44,7.17 Joz 24,16) odkazuje Achaba na *Boží řády*. Zaslíbenou zemi přidělil přece sám Bůh otcům losem (Nu 36,2 Joz 13,6). Nábota tedy nejen Achabovu žádost odmítá, nýbrž ji zároveň odhaluje jako bezbožnou. Není divu, že Achab odchází rozezlen do svého domu a svým chováním dává najevo vzdorný zármutek.

⁵⁻¹⁰ *Jezábel* si otázkou zajistí manželovu sdílnost. Achab referuje o rozmluvě zdánlivě přesně. Ve skutečnosti je přesná jen zpráva o jeho nabídce; Nábotaovu odpověď zkracuje Achab způsobem, který ji strhuje z výšin Boží poslušnosti na úroveň lidského vzdoru a obchodní zaslepenosti. Vynechává jak zmínku o Hospodinu, tak i o dědictví otců.

Je sporné, zdali Jezábel jako cizinka vůbec znala řády a právo, upravující vlastnictví nemovitého majetku v Izraeli.

Velice jemným a přece názorným způsobem ukazuje podání *rozdíl mezi Achabem a Jezábelou*. Achab je sice plný nevěle proti Božím řádům, ale neodvažuje se je zrušit. Pro Jezábel tyto řády prostě neplatí. Je z domova zvyklá, že král stojí nad zákony. Proto na situaci reaguje slovy: „Teď ukážeš svou královskou moc!“ Ještě povážlivější však je pokračování její řeči: „Já sama ti dám vinici Nábota Jizreelského!“

A *Jezábel začne jednat*. Píše dopis a pečeti jej Achabovu pečeti. Všecko se děje dál v jeho jménu.

Smutnou roli hrají *stařešinové* (Nu 11,16 1Kr 20,8) a šlechtici (Neh 2,16 Jr 27,20 39,6) z Jizreelu. (O ještě zrůdnější poslušnosti samařských předáků vůči vrchnosti vypráví 2Kr 10,1—7.) Ve městě vykonávali soudní moc oni (sr Dt 16, 18n), nikoli přímo král. Tyranie se tu halí do pláště nevinnosti tím, že dává za sebe rozhodovat zástupce lidu.

Předem je připraveno vše k ovlivnění veřejného mínění. Je vyhlášen *půst* jako výraz veřejného pokání, jak byl vyhlášen v dobách neštěstí a Božích soudů. Tím už je předem naznačeno, že kdosi z Achabova království se těžce provinil proti Bohu a jeho řádům a uvrhl neštěstí na všechny lid. Viník má být *zjištěn a usvědčen* veřejně. Proto je Nábota přiveden před všechny lid a posazen na oči všem 'v čelo lidu', před starší a šlechtice, kteří měli rozhodnout o tom, jak Boha usmířit. Obdobný případ známe z doby Davidovy (2S 21,1—14). Nábota má být usvědčen jako hříšník, který urazil Boha a musí být proto potrestán a vyhlazen z lidu.

Není vyloučeno, že v uspořádání tohoto procesu hrály úlohu představy a praktiky běžné ve starém Orientu. Za štěstí i neštěstí lidu byl *odpovědný král*. V dobách pohromy měl být on obětován a usmrcen. Místo krále byl však souzen a popraven muž, který jej zastupoval a jehož oběti mělo být božstvo usmířeno. — Je také pozoruhodné, jak případ a proces Nábotaův připomíná soudní řízení s Ježíšem Kristem v celé řadě podrobností (rouhání Bohu, falešní svědci, označení Ježíše králem, smrt, jež znamená vyloučení z obecnosti Božího lidu).

Dva svědky pro soud předepisuje Zákon (Dt 17,6 19,15). Vybráni byli dva 'mužové ničemníci', (H. 'synové Belijaalovi'; Sd 20,13 1S 10,27 Na 1,11). Obviňují Nábota, že 'zlořečil', doslovně 'zehnal' (jde o běžný eufemismus, sr Jb 1,5.11 2,5 aj.) Bohu (Lv 24,10—16) a králi (Ex 22,27 [= 28 K]). Obojí je zde spojeno jako jedno obvinění, je to přímo ztotožněno. V po-

zadí je představa královské božnosti — král zastupuje Boha a jeho vůle je proto Boží vůle. To je pohanské stanovisko Jezábelino, ale mlčky je sdílí i Achab.

^{11–16} Téměř doslovně se nyní opakují věty předchozích veršů, jako by pisateli záleželo na tom, ukázat, jak přesně a důsledně starší a šlechtici *splnili uložený rozkaz*. Nábót jako vinník je ukamenován (sr Lv 24,16). S Nábótem byli snad ukamenováni i jeho synové (2Kr 9,26 sr vk Joz 7,23—26) — dědicové, aby mohl dědit král sám. Ukamenováním je Nábót vyřadit z Izraele jako bezbožník a rouhač (Nu 15,32nn Dt 13,7nn [= 6nn K] 17,2nn Sk 7,58nn). To byl rafinovaný cíl Jezábelin: kvalifikovat odpor proti božské svrchovanosti králově jako vzpouru proti samotnému Bohu. Poslušní představitelé města podávají hned hlášení o splněném úkolu a iniciativní Jezábel dává pasivnímu Achabovi pokyn, že si nyní může vinici přivlastnit.

^{17–26} Eliáš je znovu vyslán k Achabovi (sr 17,1 18,17), aby mu vyřídil *Boží rozsudek*. Znovu se též připomíná, že Achab je izraelský král ze Samaří. Hospodinův rozkaz Eliášovi zní doslovně: 'sestup'. Sloveso 'sestupovat' (H. *j-r-d*) nemusí označovat změnu nadmořské výšky; užívá se ho i o cestě ze sféry duchovně vyšší do nižší (sr vk Gn 12,10). K Achabovi mohl prorok vždycky jen 'sestupovat'.

Zdá se, že k setkání došlo přímo na Nábotově vinici. Eliáš začíná narážkou na Desatero: Nepožádáš, nezabiješ, nepokradeš. Za porušení Boží vůle následuje trest podle zásady odvety (sr vk Ex 20), tzn. v daném případě život za život. Co přivodil Achab na Nábota, obrátí se na jeho vlastní hlavu (sr 1Kr 22,37n 2Kr 9,24—26).

Septuaginta má k v. 19 *dva dodatky*. Předně vedle psů budou chlemtat Achabovu krev i svině. Je možné, že tímto dodatkem chtěl řecký tradent naznačit Achabův vztah k baalismu, kde byl vepř posvátným zvířetem (Iz 65,4 66,3). Druhý dodatek připojuje Septuaginta na konec verše: „a nevěstky se budou mýt v tvé krvi“ (sr 22,38). I v něm jde pravděpodobně o narážku na smilné rity baalismu.

Achab se nejprve obrací na proroka s výčitkou (sr 18,17). Když však uslyší rozsudek nad sebou, připomínající vyhlazení Jarobeámovců a Baešovců (14,10n a 16,3n.11), *jeho sebevědomí opadne*. Slovo o Jezábele došlo naplnění v 2Kr 9,10.30—37.

^{27–29} Ačkoli je Achab označován za nejhoršího krále (v. 25), neopomene biblický svědek uvést, že slova prorokova jím mocně otřásla a *přivedla ho k pokání*. Odkládá svůj královský háv, obléká se do zíněného roucha jako prostý kající a postí se. Zíněné roucho či pytel je obvyklým znakem zármutku a pokání (sr Gn 37,34 2Kr 6,30 Jb 16,15 Iz 22,12 Jl 1,13 Jon 3,6). Obraz kajícího Achaba (připomínající kajícího Davida, 2S 12) dokládá moc prorockého slova a převahu proroka nad králem. Hospodin dává Achabovi novou příležitost k nápravě, avšak Achab ani jeho rod ji nevyužijí.

d) Spojenectví Jóšafatovo s Achabem

22,1—8

Achab chce táhnout do boje proti gileádkému Rámotu a Jóšafat má táhnout s ním.

22¹ Po tři roky nedošlo mezi Aramem a Izraelem k válce.
² V třetím roce sestoupil Jóšafat, král judský, ke králi izraelskému. ³ Izraelský král řekl svým služebníkům: „Víte, že Rámot^a v Gileádu patří nám? A my otálíme vzít jej z rukou aramejského krále.“ ⁴ Pak se otázal^b Jóšafata: „Půjdeš se mnou do války o Rámot v Gileádu?“ Jóšafat izraelskému králi odpověděl: „Jsme jedno, já jako ty, můj lid jako tvůj lid, mí koně jako tví koně.“

⁵ Jóšafat^c izraelskému králi řekl: „Dotaz se ještě dnes na slovo Hospodinovo.“ ⁶ Izraelský král shromáždil proroky, na čtyři sta mužů, a řekl jim^b: „Mám jít do války proti Rámotu v Gileádu nebo mám od toho upustit?“ Odpověděli mu: „Jdi, Panovník jej vydá králi do rukou.“ ⁷ Ale Jóšafat se zeptal^b: „Cožpak tu už není žádný prorok Hospodinův, abychom se dotázali skrze něho^d?“ ⁸ Izraelský král Jóšafatovi odpověděl: „Je tu ještě jeden muž, skrze něhož bychom se mohli dotázat Hospodina, ale já ho nenávidím, protože mi neprorokuje nic dobrého, nýbrž jen zlo. Je to Mikajáš, syn Jimlův.“ Jóšafat^c řekl: „Nechť král tak nemluví!“

^a Ráma (st. cstr. Rámat), O' P (v. 3nn) — ^b + izraelský král, O' (v. 4 ~ vv. [6.]7.20 [též V a 2Pa]). — ^c + judský král, O' (v. 5 ~ vv. 8.18.30.32). — ^d + Hospodina, O'.

{1nn} // {2Pa 18,1—34} {2} 1Kr 22,41 {3} Joz 21,38 Dt 4,41—43
{4} 2Kr 3,7 {7} 2Kr 3,11 {8} 2Pa 18,7—27

K. 22 navazuje volně na k. 20 a přináší další podrobnosti o *válkách Izraele s Aramejci*. Mimobiblický doklad k popisovaným událostem nemáme, takže nám podrobnosti zůstávají neznámé. Avšak důležitější než rekonstrukce historického průběhu utkáni je náboženská pointa textu. Proti Achabovi stojí opět věrný prorok, Míkajáš, syn Jimlův.

¹⁻⁴ Tři roky nedošlo mezi Izraelci a Aramejci k válečnému střetnutí. Mezitím došlo k utužení *spojeneckých svazků mezi Izraelem a Judou*. Jóšafatův syn Joram si vzal za ženu Achabovu dceru Atalju (2Kr 8,18.26 2Pa 21,6). Město Rámot v Gileádu bylo kdysi významné izraelské útočištné město (Dt 4,43 Joz 20,8), pak za Šalomouna středisko provincie (1Kr 4,13). Je ovšem podivné, proč Achab nezískal toto město a jeho území už při předchozí smlouvě s Ben-hadadem (1Kr 20, 34). Nebo je zase ztratil? Nevíme. Tentokrát jde ze strany Achabovy o válku útočnou, dobytelskou, zatím co války v kap. 20 byly zřetelně obranné. Podání chce snad naznačit, že napadeným Hospodin pomáhá, útočníkům nikoli. Jóšafat vyjadřuje svůj souhlas se záměrem Achabovým.

⁵⁻⁸ *Bez věštby* ovšem nebylo možno začít boj (sr 1S 23,1nn aj.). Čtyři sta proroků Achabových jsou proroci dvorští, které si král živí a kteří jsou mu za to po vůli. Jóšafat je právem podezřívá, že 'prorokují' tak, aby se svému chleboďárci zavděčili. Proto si výslovně žádá *proroka Hospodinova*. Achab je k Jóšafatovi upřímný. Zná takového proroka.

O *Míkajášovi*, synu Jimlovu, nevíme jinak nic. Prorok podobného jména Micheáš (H. *Míka*) Morašetský je docela jiná osoba. Působil asi 130 let (okolo 721) později (sr úvod k proroku Micheášovi, též vk Mi 1,1—9). Jméno Míkajášovo znamená „Kdo je jako Hospodin?“

e) Achabovi proroci a Míkajáš

22,9—28

Královi proroci mluví podle jeho přání, Míkajáš zvěstuje, co mu uložil Hospodin.

⁹ Izraelský král tedy povolal jednoho dvořana a řekl: „Rychle přiveď Míkajáše, syna Jimlova.“ ¹⁰ Král izraelský i Jóšafat, král judský, seděli každý na svém trůnu, ^e slavnostně oblečení, na humně ^e u vchodu do samařské brány a všichni proroci před nimi prorokovali. ¹¹ Sidkijáš, syn Kenaanův, si udělal železné rohy a říkal: „Toto praví Hospodin: »jimi budeš trkat Arama, dokud neskoná.«“ ¹² Tak prorokovali všichni proroci: „Vytáhni proti Rámotu v Gileádu. Budeš mít úspěch. Hospodin ⁱ jej vydá králi do rukou ⁱ!“

¹³ Posel, který šel zavolat Míkajáše, mu domlouval: „Hle, slova proroků jedněmi ústy ohlašují králi dobré věci. Ať je tvá řeč jako řeč každého z nich; mluv o dobrých věcech.“ ¹⁴ Míkajáš odpověděl: „Jakože živ je Hospodin, budu mluvit to, co mi řekne Hospodin.“ ¹⁵ Když přišel ke králi, král mu řekl: „Míkajáši, máme jít do války proti Rámotu v Gileádu, nebo máme od toho upustit?“ On mu odpověděl: „Vytáhni, budeš mít úspěch. ^g Hospodin jej vydá králi do rukou ^g.“ ¹⁶ Král ho okřikl: „Kolikrát tě mám zapřísahat, abys mi v Hospodinově jménu nemluvil nic než pravdu?“ ¹⁷ Míkajáš odpověděl:

„Viděl jsem všechn Izrael
rozptýlený po horách
jako ovce, které nemají pastýře.
Hospodin řekl: »^h Zůstali bez pánů ^h,
ať se každý v pokoji vrátí domů.«“

¹⁸ Izraelský král řekl Jóšafatovi ^c: „Neřekl jsem ti, že mi nebude prorokovat nic dobrého, nýbrž jen zlo?“ ¹⁹ Ale Míkajáš pokračoval: „ⁱ Tak tedy ⁱ slyš slovo Hospodinovo. Viděl jsem Hospodina ⁱ, sedícího na trůně. Všechn nebeský zástup stál před ním zprava i zleva. ²⁰ Hospodin řekl: »Kdo zláká Achaba, aby vytáhl a padl u Rámotu v Gileádu?« Ten říkal to a druhý ono. ²¹ Tu vystoupil jakýsi duch, postavil se před Hospodinem a řekl: »Já ho zlákám.« Hospodin mu pravil: »Čím?« ²² On odvětil: »Vyjdu a stanu se zrádným duchem v ústech všech jeho

proroků.« Hospodin řekl: »Ty ho zlákáš, ty to dokážeš. Jdi a učiň to!«²³ A nyní, hle, Hospodin dal zrádného ducha do úst všech těchto tvých proroků. Hospodin ti ohlásil zlé věci.“

²⁴ Sidkijáš, syn Kenaanův, přistoupil, uhodil Míkajáše do tváře a řekl: „Kudy^k přešel Hospodinův duch ode mne, aby mluvil skrze tebe?“²⁵ Míkajáš řekl: „To uvidíš v onen den, až vejdeš do nejzazšího pokojíku, aby ses ukryl.“²⁶ Izraelský král nařídil: „Seber Míkajáše a odved' ho k veliteli města Ámonovi¹ a ke královu synu Jóašovi.“²⁷ Vyřídil: „^mToto praví král^m: Tady toho vsadte do vězení a dávejte mu jen kousek chleba a trochu vody, dokud nepřijdu v pokoji.“²⁸ Ale Míkajáš řekl: „Jestliže se vrátíš zpět v pokoji, nemluvil skrze mne Hospodin.“ⁿ A připojil: „Slyšte to, všichni lidé!“ⁿ

e-e ve zbroji, O'. — f-f ti vydá do rukou i aramského krále, O'. — g-g Budou vám vydáni do rukou, 2Pa 18,14. — h-h Není jejich pánem Bůh?, O'B (+ *le'eloh* zdvojením za *l'eloh* = jim, H.). — i-i Ne tak, ne já, O' (< *lo' kén lo' 'ánokí* místo *lákén*, H.). — j + Boha Izraele, O'B. — k Jakou cestou, 2Pa 18,23. — l:: Emérovi, Semmérovi apod., O'. — m-m × O'. — n-n × O' (s asteriskem).

[14] : Iz 30,10; Nu 22,18 [17] Nu 27,17 : Mt 9,36 [19] 2Pa 18,8 Iz 6,1 [21] : Iz 19,14 [22] : 1J 4,6 [27] : Jr 20,1n [28] Dt 18,22 : Jr 28,9

⁹⁻¹² Na Jóšafatovo přání dává Achab *pro Míkajáše* poslat. Poslem je nejmenovaný dvořan, dosl. kleštěnec (H. *sáris*). Celá scéna se odehrává na humně u vchodu do samašské brány. V době sklizně se zde mlátilo obilí a konaly se tu i různé obřady, soudní jednání aj. (sr vk Rt 4,1).

Králové zde sedí na trůnech slavnostně oděni. Způsob prorokování Achabových proroků odpovídal zvykům kenaanským, proto měl Jóšafat důvod ptát se po skutečném proroku Hospodinovu.

Není jisté, zdali se *Sidkijáš*, asi náčelník dvorských proroků, rozhodl předvést podobenství s rohy, až když se dověděl, že má být povolán Míkajáš, či zdali měl vše připraveno už dříve. Takové symbolické úkony byly běžné i u Hospodinových proroků (sr Jr 27,2 28,10—14 aj.). Sidkijáš připodobňuje krále k trkajcímu býku, symbolu síly, který přemáhá a rozdrtil své nepřátele. Dav dvorských proroků nadšeně přizvukuje.

¹³⁻²³ Vyslaný posel se snaží přimět Míkajáše, aby *mluvil podle králova přání* (sr Nu 22,5n též Iz 30,10 Am 7,13,16).

Svémi slovy dvořan prozrazuje, že sám ve svrchovanost Hospodinovu nevěří. Lze-li však prorokovat na objednávku dobré nebo zlé, je prorok buď zaklínačem nebo mluvku prázdných frází. Jako kdysi neuspěli Balákovi poslové (Nu 22,38 24,13), tak neuspěl ani posel Achabův. Pravý prorok je neúplatný; mluví pravdu, i když si sám škodí (Jr 42,4 Ez 2,4—8 3,17—19 Sk 20,27 Ga 1,10).

První odpověď Míkajášova se doslova shoduje s výrokem dvorských proroků (vv. 6 a 12). Míkajáš ovšem při svých *ironicky* míněných slovech nezneužívá jména Hospodinova a neodvolává se na to, že „toto praví Hospodin“.

Taková hra *Achaba pobouřila*. A tak si sám — proti svému původnímu předsevzetí — říká o pravdu, která je horší, nežli se odvážil domyslit. Míkajášova odpověď je v hebrejštině veršována jako většina prorockých výroků. Výraz 'rozptýlený' naznačuje porážku (sr 2Kr 25,5 Jr 10,21 52,8 Ez 34,6). Ovce jsou obrazem Izraele (Ez 34,2—23).

Míkajáš hned pokračuje, nezviklán královým pobouřením, a to líčením *nebeské scény* (sr Jb 1,6—12 2,1—7 též Iz 6,1—3 Ez 1,26—28 Da 7,9n Sk 7,55n Zj 4,2—5). Nebeské dvořanstvo stojí před svým Králem ve služebné pohotovosti. Hospodinova otázka (stejně jako u Jóba) otevírá rozhovor, a tak umožňuje mezi přítomnými jakousi soutěž. Jako vítězný vychází návrh 'zrádného ducha' (J 8,44 13,27 1J 4,6).

²⁴⁻²⁸ Prvý, kdo *Míkajáše napadl*, byl Sidkijáš, pobouřený obviněním ze lživého prorocství. Rána do tváře protivníka je argument, typický pro zastance lži ve všech dobách (sr Jr 37,15 Mt 27,30 Sk 23,2). Svou otázkou se snaží Sidkijáš otrástit věrohodností protivníkových slov, ale jeho naivní otázka přesvědčivosti a účinnosti Míkajášova vystoupení otrástit nemohla.

Král Achab se pokouší zneškodnit Míkajášovo poselství tím, že jej nařizuje *zatkout a uvěznit*, ale udržovat naživu malými přídělky pokrmu i vody, dokud se z války šťastně nevrátí. Dává tím najevo své přesvědčení, že se mu podaří nepříznivou prorockou předpověď zmařit a z boje se šťastně vrátit.

O *Ámonovi* víme jen, že byl 'velitelem města' (sr Sd 9,30 2Kr 23,8). O *Jóašovi* se domnívá např. Šanda, že to byl nezletilý princ (497). Jinde o nich ve SZ už není zmínky.

Míkajáš se *ještě jednou* chápe slova, nežli nadobro zmizí ze scény. Nikdo se nesmí oddávat klamným nadějím: Jestliže

se Achab vrátí, je Mikajáš falešný prorok. Dodatek: „Slyšte *to*, všichni lidé!“ je dovětek známý též z Mi 1,2, jímž se prorok dovolává svědectví celého světa proti králi i proti vlastnímu lidu; H. *'ammim* = 'lidé' označuje různá duchovní společenství. I pohané dosvědčí pravdivost slov Hospodinových, tlumočených jeho prorokem.

f) Achabova smrt

22,29—40

Achab v boji padl, jak mu zvěstoval Mikajáš, a byl pohřben v Samaří.

²⁹ Král izraelský i Jóšafat, král judský, vytáhli proti Rámotu v Gileádu. ³⁰ Izraelský král řekl Jóšafatovi^c, že se přestrojí, až vyjede do boje. Dodal: „Ty ovšem obleč své^o roucho.“ Tak se izraelský král přestrojil a vyjel do boje. ³¹ Aramejský král přikázal ^p třiceti dvěma^p velitelům své vozby: „Nebojujte ani s malým ani s velkým, ale jen se samým izraelským králem!“ ³² Když velitelé vozby spatřili Jóšafata^c, řekli si: „To je jistě izraelský král!“ Odbočili, aby bojovali proti němu. Tu Jóšafat vyrazil válečný pokřik. ³³ Když velitelé vozby viděli, že to není izraelský král, odvrátili se od něho.

³⁴ Kdosi však bezděčně napjal luk a zasáhl izraelského krále mezi články pancíře. Král řekl svému vozataji: „Obrať a odvez mě z bojiště^q, jsem raněn.“ ³⁵ Ale boj se toho dne tak vystupňoval, že král musel zůstat na voze proti Aramejcům; večer pak zemřel. Krev z rány vytékala do korby vozu. ³⁶ Při západu slunce se^s tábořem^s rozlehl pokřik^s: „Každý do svého města, každý do své země!“ ³⁷ Král tedy zemřel a byl dopraven do Samaří. V Samaří krále pohřbili. ³⁸ Když oplachovali voz v samařském rybníku, chlemtali psi jeho krev a nevěstky se v ní omývaly, podle slova Hospodinova, které ohlásil.

³⁹ O ostatních příbězích Achabových, o všem, co konal, o domě ze slonoviny, který vystavěl, a o všech městech, která vystavěl, se píše, jak známo, v Knize letopisů králů izraelských.

⁴⁰ I ulehl Achab ke svým otcům. Po něm se stal králem jeho syn Achazjáš.

^o mé, O'. — P-P × 2Pa 18,30. — ^q z bitvy, O'. — ^r + až do večera, 2Pa 18,34 ~ O'. — ^{s+s} svolával hlasatel, O' P T V (< *hā-rōneḥ?* místo *hā-rinnā*, H.).

{38} 1Kr 21,19 2Kr 9,25n

²⁹⁻³⁸ Achab chce uniknout Hospodinovu soudu tím, že se přestrojí, aby ho v bitvě nepřátelé nepoznali. Předpokládal, že nápor Aramejců se soustředí právě na něho (sr 31).

Septuaginta předpokládá změnou zájmena (mé za své), že Achab vyběhl Jóšafata, aby jel do bitvy v Achabově zbroji a tak na sebe soustředil pozornost nepřátel. Podle ní je tedy snad Achab hotov svého spojence obětovat, aby se sám zachránil, aby jeho smrtí vykoupil svůj život.

Podle Achabova očekávání se aramejský nápor soustředil na Jóšafata. Ten vydává (válečný) pokřik, jímž zřejmě chtěl Izraelce podnítit k útoku a soustředit k sobě. Jak Aramejci poznali, že to není Achab, se nepraví. Patrně byl válečný pokřik Judejců jiný než severního Izraele, který byl Aramejcům z dřívějších válek známý. V pozdější úpravě (2Pa 18,31) se dodává, že sám Hospodin Jóšafatovi přispěl na pomoc a dorážející nepřátele od něho odvrátil. Nebylo záměrem Hospodinovým, nechat ho pykat za Achaba.

Achab *svému údělu neušel*. Nejmenovaný muž — podle rabínských výkladů prý Naamán Aramejský (2Kr 5,1) — vystřelil maně, bez míření, aniž tušil, co způsobí. Naslepo letící šíp, řízený jen skrytou Boží vůlí, zasahuje Achaba. Ten dává vozataji rozkaz, aby ho odvezl z bojiště, ale uprostřed bitvy to není možné a král vykřvácí. Tak se vyplnilo slovo Mikajášovo (v. 28 sr 20,42).

Bitva zřejmě vyzněla nerozhodně, žádné vojsko se samo nedalo na útek, žádné nebylo rozprášeno. Teprve vojenský signál k návratu ukončil boj. Teď teprve mohli *mrtvého krále odvézt* z bojiště, dopravit jej do Samaří a pohřbít. Podání neopomene připomenout, že psi — a podle *Septuaginty* i svině (sr vč 1Kr 21,19) — chlemtali jeho krev. Tak došla naplnění i Elijášova slova (21,19). Ke zmínce o 'nevěstkách' sr exkurs k 21,19. Nesporně je v pozadí pohanská praxe z okruhu tamúzkých mysterií. Krev byla sídlem života (sr Gn 9,4) a tudíž nositelkou magické moci. Odtud kropení krví nebo i pití krve v různých kultech, zvláště orgiastických, k nimž náležel i ke-naanský baalismus.

^{39 n} Letopisy izraelských králů byly už zmíněny v 1Kr 14, 19 15,23.31 16,5.20.27. Jde tu o nedochované státní kroniky, které byly doplňovány i za dalších králů. — Dům 'ze slonoviny' byl nejspíše zdobený vkládanými řezbami ze slonoviny. Takové řezby se dochovaly ve zříceninách Samaří a Megida, stejně jako v Damašku. Jsou dokladem znamenité řemeslnické zručnosti i prolínajících se zahraničních vlivů (sr Am 3,15 6,4 Ez 27,15). — O Achazjášovi sr níže vv. 52—54.

g) Jóšafat — král judský

22,41—51

Ačkoli Jóšafat stál pod vlivem Achabovým, snažil se pokračovat v náboženské očistě započaté jeho otcem Ásou.

⁴¹ Ve čtvrtém roce vlády izraelského krále Achaba se stal králem nad Judou Jóšafat, syn Ásův. ⁴² Jóšafatovi bylo třicet pět let, když začal kralovat, a kraloval v Jeruzalémě dvacet pět let. Jeho matka se jmenovala Azúba; byla to dcera Šilchiho. ⁴³ Chodil po všech cestách svého otce Ásy. Neodchýlil se od nich, ale činil to, co je správné v Hospodinových očích. ⁴⁴ Jenom neodstranili posvátná návrší; lid na posvátných návrších ještě obětoval a páčil kadidlo. ⁴⁵ Jóšafat také žil v pokoji s králem izraelským. ⁴⁶ O ostatních příbězích Jóšafatových, o jeho bohatýrských činech, jež konal, ^{47 a} jak bojoval, se píše, jak známo, v Knize letopisů králů judských. ^{47 u} Zbytek těch, kdo provozovali modlářské smilstvo a zůstali ještě ve dnech jeho otce Ásy, vymýtil ze země.

⁴⁸ V Edómu tenkrát neměli krále, byl tam královský správce. ⁴⁹ Jóšafat dal udělat zámořské lodě, aby pluly do Ofíru pro zlato, ale nevyplul; lodě ztroskotaly v Esjón-geberu. ⁵⁰ Achazjáš, syn Achabův, tehdy řekl Jóšafatovi: „Ať se plaví na lodích s tvými služebníky i moji služebníci!“ Ale Jóšafat nesvolil. ⁵¹ I ulehil Jóšafat ke svým otcům a byl pohřben vedle svých otců v městě svého otce Davida. Po něm se stal králem jeho syn Jóram.

t-t × O'B. — vv. 47—50 × O' (s asteriskem).

{41nn} // 2Pa 20,31—21,1 {41} 1Kr 15,24 {44} 1Kr 15,14 2Kr 12,4 {46} : 2Pa 17—20 {47} 1Kr 15,12 {49} 1Kr 9,28 {51} 2Kr 8,16

⁴¹⁻⁵¹ Jóšafatova vláda spadá přibližně do let 870—846. Podrobněji ji popisuje 2Pa 17—20.

Jméno královo je vyznavačské. Jóšafat znamená 'Hospodin rozsoudil'. Jméno jeho matky Azúba se dá vyložit jako 'Opuštěná' (Noth, Personennamen, 231), případně z arabštiny jako 'Sladká' (Šanda, 502). Také jméno jejího otce Šilchiho je možno vykládat různým způsobem. Sloveso š-l-ch znamená posílat, podstatné jméno šelach se překládá buď oštěp nebo podle akkadského šalchu zavodňovací kanál. O Jóšafatovu otcí Ásovi sr 1Kr 15,8—24.

Mír mezi severním a jižním královstvím nebyl od roztržky (1Kr 12) nic samozřejmého. Za prvních králů rozděleného království docházelo ustavičně k srážkám. Ke smíru došlo až za Omríovců, ale Judsko se současně dostalo do politické závislosti na severním Izraeli. Tento vztah byl stvrzen spřízněním obou dynastií, sňatkem Achabovy dcery Atalji s Jóšafatovým synem Jóramem (2Kr 8,18 2Pa 18,1 21,6). Závislost na severním Izraeli ovšem nebránila Jóšafatovi v radikální náboženské očistě vlastní země.

Zmínka o Edómu vysvětluje, proč měl Jóšafat otevřený přístup do přístavu Esjón-geberu, jako už dříve Šalomoun (1Kr 9,26). I když tato země časem dosahovala větší nebo menší nezávislosti na Judsku (sr 11,14—22), judští králové si uhájili aspoň obchodní cestu k moři a místní vladaři byli jejich vazaly. Za judského krále Jórama, tedy po smrti Jóšafatově, se Edómci osamostatnili tak, že měli zase vlastního krále (2Kr 8,20).

Stavba lodí připomíná podnikání Šalomounovo (1Kr 9, 26). Jenže mezi oběma králi je podstatný rozdíl. Zatímco podání v Šalomounovi vidí pokračovatele díla Davidova a krále, který Hospodinově vládě podrobil i oblasti, v nichž člověk nemohl žít (sr vk 1Kr 3nn), Jóšafat takto ceněn nebyl a proto jeho podnik ztroskotá. Vinu na tom má i jeho spojenectví s Achabovým synem Achazjášem (2Pa 20,35—37), jemuž se Jóšafat snad zprvu bránil (1Kr 22,50).

Montgomery (343) např. vykládá, že Achazjáš mohl opatřit Jóšafatovi ze spojenecké Foinicie lepší loďaře i námořníky, nežli byli na jihu, ale Jóšafat se prý obával pustit svého severního souseda tam, kde až dosud byl pánem sám, totiž na pobřeží Rudého moře, tím spíše, že stále *docházelo k bojům* s jihovýchodními sousedy Judy, totiž s Amónci, Moábci a Edómci (2Pa 20). Achazjáš prý zamýšlel těchto sporů využít a získat si přes Zajordání spojení na jih. Všem těmto plánům udělala konec vzpoura Moábců, kteří se osamostatnili (2Kr 1,1); cesta na jih byla pro Achazjáše uzavřena.

h) Achazjáš — král izraelský

22,52—54

Achazjáš, sloužící Baalovi, vládl jen dva roky.

⁵² V sedmnáctém roce vlády judského krále Jóšafata se stal králem nad Izraelem v Samari Achazjáš, syn Achabův. Kraloval nad Izraelem dva roky. ⁵³ Dopouštěl se toho, co je zlé v Hospodinových očích. Chodil po cestě svého otce^v a své matky^w i po cestě^x Jarobeáma, syna Nebatova, který svedl Izraele k hříchu. ⁵⁴ Sloužil Baalovi a klaněl se mu a urážel Hospodina, Boha Izraele; všechno konal tak jako jeho otec.

v + Achaba, O'. — w + Jezábely, O'. — x v hříších domu, O'.

(52) 1Kr 22,40 (53) 1Kr 12,28—30 (54) 1Kr 16,31—33

^{52—54} Konec kapitoly ještě stručně shrnuje události za vlády Achazjášovy (853—852). Podrobněji bude o něm pojednávat 2Kr 1. Přípomínka bezbožnosti Jarobeámovy navazuje na obvyklé hodnocení severoizraelských králů (sr 1Kr 15,26.34 16,26 2Kr 3,3 aj.). Jde tu o základní pojetí postavení krále vůči Hospodinu, kdy pod egyptským vlivem (sr vk 1Kr 10,40 12,26—33) se severoizraelské králové domnívali, že stojí nad zákonem Hospodinovým jako poslední autorita. Tím ovšem Hospodina snižovali na úroveň baalů a spojenectví domu Achabova s Foinicií (sr 1Kr 16,31) vedlo až k synkretistickému směšování Hospodina s Baalem. Také příběh, který následuje v 2Kr 1,2—18, to dokládá.

DRUHÁ KRÁLOVSKÁ

ÚVOD

DRUHÁ KRÁLOVSKÁ tvoří obsahově s První královskou jednotu. Prvními kapitolami navazuje na Eliášovský cyklus a pokračuje v něm souborem pověstí o Elišovi (Elizeovi), pokračovateli Eliášovu. Původně šlo nesporně o jednotlivá vyprávění nejrůznějšího původu; jsou to legendy, pověsti i vyprávění rázu historického pojednávající o událostech za vlády několika nejmenovaných králů.

Mezitím se dostal k moci rod Jehúovců. Omrřovci byli vyvražděni a Jehú krvavě zakročil proti ctitelům Baalovým. Síli však asyrské nebezpečí, Jehú je zpoplatněn a nastanou doby ještě horší. Země sice prožije za Jehúova pravnuka Jarobeáma II. ještě poslední desítiletí klidu a blahobytu, ale pak se nezadržitelně blíží konec. R. 721 zaniká severoizraelské království.

I na Judu dolehlo asyrské jho. Nicméně se někteří králové pokoušejí o náboženské reformy a očistu chrámu, jakmile asyrský tlak jen poněkud povolil. Se zvláštním uznáním hovoří bible o Chizkijášovi a pak o nejpětším a nejúspěšnějším reformátorovi, králi Jóšijášovi. Významnou úlohu zaujímali ve veřejném životě proroci.

Skončila nadvláda Asýrie. Dočasně si zemi podmanili Egypťané, ale museli ustoupit Babilóňanům. Nerozvážná politika posledních judských králů, kteří zapomínali na Hospodinovo slovo a hledali záchranu ve spolčování s pohanskými vladaři a národy, vedla k dvojí deportaci (598 a 587), ke zničení chrámu a ztrátě zbytku svobody. Zprávou o těchto událostech Druhá královská končí.